

Právo
provozovat tuto hru
zadáva pouze DILIA -
Československé divadelní
a literární jednatelství,
Praha 2,
Vyšehradská 28,
telefon 236753-57.
Pořadatel je povinen
předložit žádost
o svolení
k užití díla
nejpozději 4 týdny
před datem představení
u výkonného orgánu
příslušného ONV
na tiskopisech
vydaných Čs. divadelním
a literárním jednatelstvím.

Morts sans Sépulture
© Éditions Gallimard, 1947

Les mains sales
© Éditions Gallimard, 1948

Les Troyennes
© Éditions Gallimard, 1965

Translation
© A. J. Liehm, 1967

MRTVÍ BEZ POHŘBU

OSOBY

SORBIER
KANORIS
JINDŘICH
JAN
FRANTIŠEK
LUCIE
LANDRIEU
PELLERIN
CLOCHET
CORBIER
MILICIONÁŘI

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Půdička, na kterou dopadá pouze světlo z vikýře. Bez ladu a skladu se tu povalují různé předměty: kufry, stará kamna, krejčovská figurina. Kanoris a Sorbier sedí, jeden na kufru, druhý na staré stoličce. Na kamnech sedí Lucie. Všichni mají pouta na rukou. František přechází sem a tam. Také on má pouta. Jindřich spí na zemi.

V ý s t u p I.

Kanoris, Sorbier, František, Lucie, Jindřich

FRANTIŠEK: Tak budete konečně mluvit?

SORBIER (*zvedne hlavu*): A co bys chtěl slyšet?

FRANTIŠEK: Cokoli, jen aby tu byl alespoň nějaký hluk.

Z rozblasového přijímače kdesi pod nimi se zničehonic ozve vulgární ječivá budba.

SORBIER: Tady máš ten svůj hluk.

FRANTIŠEK: Tohle není můj hluk, ale jejich. (*Znovu začne přecházet, avšak náhle se zastaví*) Ach!

SORBIER: Co je zas?

FRANTIŠEK: Slyší mě jak tu chodím a určitě si říkají: vida, první už ztratil nervy.

KANORIS: Tak je neztrácej a posaď se. A polož si ruce na kolena, aspoň tě nebudou tak bolet zápěstí. A hlavně mlč. Pokus se spát nebo přemýšlet.

FRANTIŠEK: K čemu by to bylo.

Kanoris pokrčí rameny. František pokračuje v chůzi.

SORBIER: Františku!
 FRANTIŠEK: Ano?
 SORBIER: Vržou ti boty.
 FRANTIŠEK: To já schválně. (*Chvíle. Jde a postaví se před Sorbiera*) Nač, proboha, dokážete myslet?
 SORBIER (*zvedne blavu*): Chceš, abych ti to řekl?
 FRANTIŠEK (*podívá se na něj a trochu ustoupí*): Ne. Neříkej to.
 SORBIER: Myslel jsem na tu holku, co křičela.
 LUCIE (*jako by se náhle probudila*): Na jakou holku?
 SORBIER: Na tu ze statku. Slyšel jsem ji jak křičela když nás odváděli. Plameny šlehaly už až ke schodům.
 LUCIE: Ta holčička ze statku? To jsi nám neměl říkat.
 SORBIER: Tisíce jiných lidí také zemřely. I ženy a děti. Jenže ty jsem neslyšel umírat. Ale ta maličká jako by křičela ještě teď. Nemohl jsem si ten její křik nechat pro sebe.
 LUCIE: Bylo jí třináct let. A zemřela kvůli nám.
 SORBIER: Všichni zemřeli kvůli nám.
 KANORIS (*Františkovi*): Tak vidíš, že bylo lepší mlčet.
 FRANTIŠEK: Ale prosím tě! S námi to taky nebude dlouho trvat. Za chvíli možná přijdeš na to, že vlastně měli kliku.
 SORBIER: Nepočítali se smrtí.
 FRANTIŠEK: Já s ní snad počítal? Není naše vina, že se to nepovedlo.
 SORBIER: Ale ano, je to naše vina.
 FRANTIŠEK: Plnili jsme jenom rozkazy.
 SORBIER: Ano.
 FRANTIŠEK: Řekli nám: „Jděte a obsaďte tu vesnici nahore.“ A my jsme řekli: „To je nesmysl, za čtyřiaadvacet hodin o tom budou vědět Němci.“ A oni řekli: „Nevadí, jděte a obsaďte ji.“ A my jsme tedy řekli: „Dobrá,“ a šli jsme. Kde je tu chyba?
 SORBIER: Mělo se to povést.

FRANTIŠEK
 SORBIER:
 zat.
Chvíle.
 Tři sta. T
 pro nic z
 Určitě je
 nám jsou
 a kamen
 v uších.
 FRANTIŠEK
 Já jsem t
 vinný! Ne
 LUCIE (*mín*
 Františku
 FRANTIŠEK
 LUCIE: Poj
pec zaváh
František
tanýma ru
 Ty jsi ale
 FRANTIŠEK
 LUCIE: V t
 FRANTIŠEK
Lucie mu
vytáhne ka
 LUCIE: Jsi s
 dit sem a t
 FRANTIŠEK
 LUCIE: To i
Chlapec lo
 Nedoufej,
 Sed klidně
 Já jsem tak
 FRANTIŠEK
 čet? Jaké š

Zbývá nám tak málo času. A já bych chtěl být všude najednou. (*Chce vstát*)

LUCIE: Pěkně seď.

FRANTIŠEK: Musím chodit. Jak se zastavím, začne se mi všechno převálovat v hlavě. A já nechci myslet.

LUCIE: Chudáčku.

FRANTIŠEK (*pomalů klesne Lucii na koleno*): Všechno je to tak těžké, Lucie. Nedokážu se vám dívat do očí, jde z nich strach.

LUCIE: Polož mi hlavu na kolena. Máš pravdu, je to všechno strašně těžké a ty jsi ještě maličký. Kdyby se na tebe ještě tak někdo dokázal usmát a říci ti: chudáčku můj malá. Kdysi jsem brala každý tvůj žal na sebe. Chudáčku můj malá... chudáčku můj malá... (*Prudce se napřímí*) Ale teď už nemohu. Strach mě vysušil. Nedokážu plakat.

FRANTIŠEK: Nenechávej mě samotného. Musím pak myslet na takové věci, za které se stydím.

LUCIE: Víš co, někdo by ti mohl pomoci...

Chvíle.

Nejsem tak docela sama... je se mnou Jan. A kdyby se ti podařilo...

FRANTIŠEK: Jan?

LUCIE: Tého nechtyli. Zkouší dostat se dolů do Grenoble. On jediný bude z nás všech zítra naživu.

FRANTIŠEK: No a?

LUCIE: Půjde za ostatními a začnou znovu někde jinde.

A potom skončí válka a oni budou žít klidně v Paříži, budou mít pravé fotografie na pravých legitimacích a lidé je budou oslovovat jejich pravým jménem.

FRANTIŠEK: A dál? Měl prostě kliku. Co je mi po tom?

LUCIE: Sestupuje lesem. Dole jsou topoly podél silnice. Myslí na mě. On jediný na celém světě na mě tak něžně myslí. A myslí také na tebe. Říká si, že jsi

chudáček malá. Zkus se vidět jeho očima. On ještě může plakat. (*Rozpláče se*)

FRANTIŠEK: Ty taky můžeš plakat.

LUCIE: To jsou jeho slzy.

Chvíle.

FRANTIŠEK (*prudce vstane*): Tak dost. Ještě ho začnu nenávidět.

LUCIE: Měl jsi ho přece rád.

FRANTIŠEK: Ale jinak než ty.

LUCIE: Ano. Jinak než já.

Kroky v chodbě. Dveře se otevřou. Lucie prudce vstane. Milicionář nablédne dovnitř a zavře dveře.

SORBIER (*pokrčí rameny*): Baví se. Proč jsi vstávala?

LUCIE (*opět si sedne*): Myslela jsem, že jdou pro nás.

KANORIS: Ti hned tak nepříjdou.

LUCIE: Proč myslíš?

KANORIS: Propadají jednomu omylu: myslí si, že čekání demoralizuje.

SORBIER: A je to snad omyl? Čekání není legrace. Člověk si všelicos představuje...

KANORIS: Ovšem. Ale na druhé straně máš zase čas trochu se sebrat. Já to zažil poprvé v Řecku, za Metaxase. Přišli pro mě ve čtyři ráno. Kdyby mě byli trochu zmáčkli, byl bych mluvil. Tak mě to udivilo. Ale oni se na nic neptali. Za deset dní na mě vytáhli ty nejtěžší kusy, ale už bylo pozdě: zmeškali moment překvapení.

SORBIER: Mlátili tě?

KANORIS: Panečku!

SORBIER: Pěstí?

KANORIS: Pěstí, a taky kopali.

SORBIER: A... a chtělo se ti mluvit?

KANORIS: Ne. Dokud mlátí tak to ještě jde.

SORBIER: Tak? ... Jde to, říkáš...

Chvíle.

Ale když tě mlátí do holeně nebo do lokte?

KANORIS: To nic, to nic, to všechno jde. (*Laskavě*)
Sorbiere.

SORBIER: Ano?

KANORIS: Člověk se jich nesmí bát. Nemají fantazii.

SORBIER: Já se bojím sebe.

KANORIS: Ale proč? Nemáme přece, co bychom jim řekli. Všechno co víme vědí taky. Poslouchejte!
Chvilé.

Ono to vůbec není tak jak si člověk představuje.

FRANTIŠEK: Ale jaké to je?

KANORIS: Nevím, jak bych ti to pověděl. Tak třeba, strašně rychle to uteklo. (*Zasměje se*) Tolik jsem tiskl zuby, že jsem pak tři hodiny nedokázal otevřít ústa. Bylo to v Nauplii. Byl tam jeden takový chlap ve strašně staromódních holinkách s dlouhými špičkami. A těmi mě kopal do obličeje. Pod oknem zpívaly nějaké ženské a já si pamatuji jen ten jejich zpěv.

SORBIER: V Nauplii? V kterém roce?

KANORIS: V šestatřicátém.

SORBIER: Tak tam jsem byl. Přijel jsem tenkrát do Řecka tábořit, lodí. Viděl jsem to vězení, u jeho zdi rostou divoké fiky. Tak ty jsi byl tenkrát uvnitř a já venku? (*Zasměje se*) To je legrace.

KANORIS: To je legrace.

SORBIER (*zprudka*): A co jemná mechanika?

KANORIS: Eh?

SORBIER: No když začnou s těmi svými přístroji?

Kanoris pokrčí rameny.

Představuji si, že bych se dokázal bránit po kouskách. Každou minutu bych si řekl: vydržím to ještě minutu. Je to dobrá metoda?

KANORIS: Není žádná metoda.

SORBIER: Ale jak bys to dělal ty?

LUCIE: Nemohli byste mlčet? Podívejte se na toho

chlapce. I

Nebuďte

se dověd

SORBIER:

slyšet.

LUCIE: Já s

nerada, p

hrdat. Sku

si dodali o

la bych un

SORBIER: I

co s námi

připravít.

LUCIE: Já s

prožívat ch

Jindřicha: s

SORBIER: S

aby mě vzb

LUCIE: Tak i

na svůj živo

ho ošetřova

vidět pínie

SORBIER (*ir*

Říkám ti, že

LUCIE: Já tě

SORBIER (*zm*

jako panenka

se brání jak

ného, nestojí

lest už napřes

kolem. Připa

jsem odjakživ

Chvilé.

Víš, že tě má

Chvilé.

Jestli chceš, a

FRANTIŠEK: Nech je mluvit. Nejdůležitější je, že dělají hluk.

LUCIE: Dělejte co chcete.

Chvíle.

SORBIER (*tišeji*): Ty, Kanorisi!

Kanoris zvedne hlavu.

Setkal ses s lidmi, ze kterých něco dostali?

KANORIS: Ano, setkal.

SORBIER: No a?

KANORIS: Proč tě to zajímá, když stejně nic nevíme.

SORBIER: Chci to vědět. Vydrželi to pak sami se sebou?

KANORIS: Přejde na to. Jeden se střelil do obličeje z brokovnice, ale přišel jenom o oči. Potkával jsem ho občas v pirejských ulicích, vodila ho nějaká Arménka. Myslel si, že tím zaplatil za svou vinu. Jenže o tom, jestli jsi zaplatil nebo ne, rozhoduje každý sám. Jednoho jsme zase oddělali na trhu, zrovna když si kupoval cukroví. Od chvíle co se dostal z basy byl celý blázen po cukroví, dal se na sladké.

SORBIER: To měl tedy kliku.

KANORIS: Hm!

SORBIER: Kdybych já vyklopil co vím, moc bych se divil, kdybych se dokázal utěšit cukrem.

KANORIS: To se jen tak říká, člověk nikdy nic neví, dokud tím sám neprošel.

SORBIER: Rozhodně si myslím, že bych se pak asi neměl příliš v lásce. Podle všeho bych šel a sundal z hřebíku tu brokovnici.

FRANTIŠEK: Já mám radši cukroví.

SORBIER: Františku.

FRANTIŠEK: Co, Františku? Varoval mě snad někdo z vás, když jsem za vámi přišel? Řekli jste mi: hnutí odporu potřebuje lidi. Ale nikdo z vás mi neřekl, že potřebuje hrdiny. A já nejsem žádný hrdina. Já nejsem hrdina! Já nejsem hrdina! Dělal jsem co se mi

řeklo: roznášel jsem letáky, nosil jsem zbraně a vy jste říkali, že mám pořád dobrou náladu. Ale nikdo mě nepoučil, co čeká na konci. Přisahám vám, že jsem neměl tušení, do čeho vlastně jdu.

SORBIER: Ale měl. Věděl, že Reného mučili.

FRANTIŠEK: Jenže jsem na to nikdy nemyslel.

Chvíle.

Litovali jste tu holku co umřela a říkali jste: to kvůli nám je teď mrtvá. Ale když já promluvím, až mě začnou pálit cigárem, řeknete „je zbabělec“ a podáte mi brokovnici. Leda byste mě střelili do zad. A přece jsem jenom o dva roky starší než ona.

SORBIER: Mluvil jsem za sebe.

KANORIS (*přistoupí k Františkovi*): Teď už nemáš žádnou povinnost, Františku. Ani povinnost, ani úkol. Nic nevíme a nemusíme nic tajit. Ať si to každý zařídí, aby příliš netrpěl. Na prostředcích nesejde.

František se trochu uklidní, ale zůstává blubece otřesen. Lucie ho k sobě přitiskne.

SORBIER: Na prostředcích nesejde... No ovšem. Křič, plač, pros, žádej o milost, pátrej v paměti, jestli nenajdeš něco, k čemu by ses přiznal, někoho, koho bys udal. Co na tom záleží. O nic už nejde, stejně nevy-myslíš, co bys jim pověděl a všechny tvé drobné špi-navosti zůstanou bezpečně mezi čtyřma očima. Možná, že je to tak lepší.

Chvíle.

Ale nejsem si tím jist.

KANORIS: A co bys chtěl? Znat jméno nebo datum, abys je mohl neprozradit?

SORBIER: Nevím, a dokonce ani nevím, jestli bych dokázal mlčet.

KANORIS: Tak co?

SORBIER: Rád bych se poznal. Věděl jsem, že mě na-konec chytnou a že jednoho krásného dne budu stát zády ke zdi, neodvolatelně tváří v tvář sám sobě.

A říkal jsem si: jestlipak to vydržíš? Moje tělo mi dělá starosti, chápeš? Mám takové zatracené, mizerné tělo, a nervy jako ženská. Nu, a teď přišla ta chvíle a oni mě začnou zpracovávat těmi svými nástroji. Jenomže jsem byl ošizen: budu trpět pro nic za nic, zemřu a ani se nedovím, zač stojím.

Hudba ustane. Všichni sebou trhnou a naslouchají.

JINDŘICH (*s prudkým trbnutím se probudí*): Co se děje?

Chvíle.

Polka skončila a teď vezmou k tanci nás.

Znovu zazní hudba.

Planý poplach. To je zvláštní, jak strašně mají rádi hudbu. (*Vstane*) Zdálo se mi, že tančím. V Šeherezádě. No víte přece, v Šeherezádě, v Paříži. V životě jsem tam nebyl. (*Pomalů se rozkukává*) Aha! Tady jste ... tady jste ... Chceš si zatančit, Lucie?

LUCIE: Ne.

JINDŘICH: Taky vás tak bolí zápěstí? Zřejmě mi otekla, když jsem spal. Kolik je hodin?

KANORIS: Tři.

LUCIE: Pět.

SORBIER: Šest.

KANORIS: Nevíme.

JINDŘICH: Měl jsi přece hodinky.

KANORIS: Rozbili mi je na ruce. Jistě je jenom jedno: že jsi dlouho spal.

JINDŘICH: Okradli mě o čas. (*Ke Kanorisovi*) Pomoz mi.

Kanoris se sehne a Jindřich se vytáhne až k vikýři.

Podle slunce je asi pět. Lucie měla pravdu. (*Sleze*)

Radnice ještě hoří. Tak ty si nechceš zatančit?

Chvíle.

Nenávidím tuhle muziku.

KANORIS (*lbostejně*): Pahl!

JINDŘICH: Musí být slyšet až do statku.

KANORIS: Tam už ji nemá kdo poslouchat.

JINDŘICH: Já vím, vlezte dovnitř oknem, motá se mezi mrtvolami, muzika, slunce, takový je to obraz. A těla jsou celá černá. Ach! Pěkně jsme to zpackali.

Chvíle.

Co je tomu chlapci?

LUCIE: Není mu dobře. Už týden se pořádně nevyspal.

Jak to děláš ty, že dokážeš spát?

JINDŘICH: To přišlo samo od sebe. Připadal jsem si tak sám, až jsem z toho usnul. (*Zasměje se*) Celá zeměkoule na nás zapoměla. (*Přistoupí k Františkovi*) Ty kluku ubohá ... (*Pohládí ho po vlasech a náhle se zarazí. Ke Kanorisovi*) Kde byla chyba?

KANORIS: Nevím. Ale co na tom záleží?

JINDŘICH: Někde jsme udělali chybu. Cítím se vinen.

SORBIER: Ty taky? To jsem na mou duši rád, já už myslel, že jsem sám.

KANORIS: Nu tak dobrá, já se taky cítím vinen. A co se tím mění?

JINDŘICH: Nerad bych zemřel s pocitem viny.

KANORIS: S tím si nelam hlavu. Jsem přesvědčen, že nám soudruzi nebudou nic vyčítat.

JINDŘICH: Na soudruhy já kašlu. Teď odpovídám jenom sobě.

KANORIS (*pobouřen, suše*): Tak co? Chtěl bys snad zpovědníka?

JINDŘICH: Jdi k čertu se zpovědníkem. Já teď skládám účty už jenom sobě. (*Chvíle, jakoby pro sebe*) Nemělo to prostě takhle dopadnout. Kdybych jen dokázal přijít na to, kde se stala ta chyba ...

KANORIS: To by sis ohromně pomohl.

JINDŘICH: Mohl bych se jí podívat do očí a říci si: tak, a pro tohle teď umřu. Můj bože! Člověk přece nemůže chcipnout jako krysa, pro nic za nic, a ani nevzdechnout.

KANORIS (*pokrčí rameny*): Pahl!

SORBIER: Co krčíš rameny? Snad má ještě právo zachránit aspoň vlastní smrt. Vždyť je to všechno, co mu zbylo.

KANORIS: No jistě... Ať si ji zachrání, když to dokáže.

JINDŘICH: Děkuji za dovolení.

Chvíle.

Vůbec by neškodilo kdybys zkusil zachránit i tu svoji. Moc času už nemáme.

KANORIS: Svou smrt? A k čemu? Komu by to prospělo? To je čistě moje osobní věc.

JINDŘICH: Čistě osobní, to ano. A dál?

KANORIS: Já se nikdy nedokázal moc zajímat o osobní záležitosti. Ani o své ani o cizí.

JINDŘICH (*neposlouchá ho*): Kdybych si aspoň dovedl namluvit, že jsem udělal co jsem mohl. Jenže to by asi bylo příliš. Třicet let jsem si připadal vinen. Vinen tím, že žiji. A teď mou vinou hoří domy, nevinní lidé zemřeli a já umřu jako viník. Celý můj život byl omyl.

KANORIS (*vstane a jde k němu*): Nejsi zrovna skromný, Jindřichu.

JINDŘICH: Cože?

KANORIS: Zraňuješ sám sebe, protože nejsi skromný. Já si myslím, že jsme mrtví už dávno: přesně od chvíle, kdy jsme přestali být užiteční. Teď nám zbyl už jen kousek posmrtného života, pár hodin, které musíme zabít. Nemáš už nic jiného na práci, než zabíjet čas a klábosit se sousedy. Dej si pohov, Jindřichu a odpočiň si. Máš právo na odpočinek, protože už stejně nemůžeme nic dělat. Odpočiň si. Na nás už nezáleží, jsme docela bezvýznamní mrtví.

Chvíle.

To je poprvé co cítím, že mám právo si odpočinout.

JINDŘICH: A já zas poprvé po třech letech stojím znovu tváří v tvář sám sobě. Po celý ten čas jsem

dostával rozkazy, měl jsem právo na život. Ale teď mi už nikdo nemůže dát žádný rozkaz a nic mě nemůže ospravedlnit. Takový zbytečný kousíček života navíc. Ano. Přesně tolik času, kolik je třeba, abych se zabýval sám sebou.

Chvíle.

Proč zemřeme, Kanorisi?

KANORIS: Protože nám bylo uloženo splnit nebezpečný úkol a neměli jsme štěstí.

JINDŘICH: Ano, takhle si to budou myslet soudruzi a takhle se to bude říkat v projevech. Ale co si o tom myslíš ty?

KANORIS: Nemyslím si vůbec nic. Žil jsem pro věc a vždycky jsem počítal s tím, že mě čeká takováhle smrt.

JINDŘICH: Žil jsi pro věc. Ano, ale nevykládej mi tu, že pro ni umíráš. Možná, že kdyby se nám to bylo povedlo a kdybychom zemřeli při práci, pak snad...

Chvíle.

Zemřeme, protože jsme dostali pitomý rozkaz, protože jsme ho špatně splnili a naše smrt nikomu neprospěje. Naše věc nevyžadovala, abychom útočili na tu vesnici. Nevyžadovala to, protože celý plán byl neproveditelný. Věc nikdy nevydává rozkazy, nikdy nic neříká; to my rozhodujeme o tom, co vyžaduje a čeho je jí třeba. Tak tedy raději nemluvme o věci. Aspoň tady ne. Dokud pro ni můžeme pracovat, je všechno v pořádku. Ale pak je třeba mlčet a především se jí nedovolávat pro osobní útěchu. Odvrhla nás, protože jsme k nepotřebě. Najde si jiné, kteří jí budou sloužit. V Toursu, v Lille, v Carcassonu ženy právě teď dělají děti, které nastoupí na naše místo. Pokusili jsme se ospravedlnit svůj život a nepovedlo se. Teď zemřeme a budou z nás mrtví takřkajíc bez příčiny.

KANORIS (*lbostejně*): Prosím. Nic z toho, co se děje

mezi těmihle čtyřmi stěnami, není důležité. Doufej nebo zoufej, nic z toho nevzejde.

Chvilé.

JINDŘICH: Kdybychom mohli alespoň ještě něco udělat. Cokoli. Nebo jim něco zatajit... Pah! (*Chvilé. Ke Kanorisovi*) Máš ženu?

KANORIS: Ano. V Řecku.

JINDŘICH: Dokážeš na ni myslet?

KANORIS: Pokouším se. Ale je to daleko.

JINDŘICH (*ke Sorbierovi*): A ty?

SORBIER: Mám rodiče. Myslí, že jsem v Anglii. Asi zrovna usedají ke stolu. Večeří obvykle brzo. Kdybych si aspoň mohl namluvit, že je najednou maličko píchne u srdce, cosí jako předtucha... Ale vím určitě, že jsou naprosto klidní. Budou na mě čekat celá léta, stále klidnější, a nakonec zemřu v jejich srdci, ani si toho nevšimnou. Můj otec jistě vykládá o zahradě. Pokaždé vykládal u večere o zahradě. A za chvíli půjde kropit zeleninu. (*Vzdychne*) Chudáci staří. Proč bych na ně měl myslet? Ničemu to stejně nepomůže.

JINDŘICH: Ne, to nepomáhá.

Chvilé.

A přece bych byl radši, kdyby moji rodiče ještě žili. Já nemám nikoho.

SORBIER: Vůbec nikoho?

JINDŘICH: Nikoho.

LUCIE (*naléhavě*): Jsi nespravedlivý. Máš přece Jana. Všichni máme Jana. Byl naším velitelem a myslí na nás.

JINDŘICH: Myslí na tebe, protože tě miluje.

LUCIE: Myslí na nás na všechny.

JINDŘICH (*laskavě*): Lucie! Namluvili jsme my toho snad bůhvíkolik o našich mrtvých? Neměli jsme ani čas je pohřbít, dokonce ani ve svých srdcích.

Chvilé.

Ba ne. Já nikde nechybím, po mně prázdné místo

nezůstane. Metro je přečpané lidmi, v restauracích plno, lidé mají hlavy k prasknutí nabitě drobnými starostmi. Vypadl jsem ze světa a svět zůstal plný. Jako vejce. Zřejmě jsem nebyl nepostradatelný.

Chvilé.

Byl bych si přál být nepostradatelný. Pro něco nebo pro někoho.

Chvilé.

Abych nezapomněl, Lucie. Miloval jsem tě. Teď ti to mohu říci, protože na tom už nezáleží.

LUCIE: Ne, teď už na tom nezáleží.

JINDŘICH: A je to. (*Zasměje se*) Bylo skutečně úplně zbytečné, že jsem se narodil.

Dveře se otevřou a vstoupí milicionář.

SORBIER: Dobrý den. (*Ke Jindřichovi*) Za tu dobu, co jsi spal, tu byli už třikrát.

MILICIONÁŘ: To ty si necháváš říkat Sorbier?

Chvilé.

SORBIER: Já.

MILICIONÁŘ: Tak pojď.

Opět chvilé.

SORBIER: Je mi koneckonců skoro milejší, že začnou se mnou. (*Chvilé. Kráčí ke dveřím*) Jen bych rád věděl, jestli se poznám. (*Ve dveřích*) Teď právě otec kropí zeleninu.

V ý s t u p II.

Tíž, bez Sorbiera

Dlouhá chvilé.

JINDŘICH (*ke Kanorisovi*): Dej mi cigaretu.

KANORIS: Sebrali mi je.

JINDŘICH: To je otrava.

Hudba hraje javu.

Tak si zatančeme, když to tolik chtějí. Lucie?

LUCIE: Řekla jsem ti, že ne.

JINDŘICH: Jak chceš. Tanečnic máme dost. (*Přistoupí ke krejčovské panně, zvedne spoutané ruce a spustí je figurině přes hlavu na ramena a boky. Přitiskne ji k sobě a dá se do tance. Hudba ustane. Jindřich se zastaví, postaví figurinu a pomalu zvedá paže, aby se vyprostil*) Začali.

Všichni poslouchají.

KANORIS: Slyšíš něco?

JINDŘICH: Nic.

FRANTIŠEK: Co s ním asi dělají?

KANORIS: Nevím.

Chvilé.

Přál bych si, aby vydržel. Jinak si ublíží sám mnohem víc, než mu ublíží oni.

JINDŘICH: Určitě vydrží.

KANORIS: Myslel jsem uvnitř. Když člověk nemá, co by prozradil, je to mnohem těžší.

Chvilé.

JINDŘICH: Nekřičí, a to už je něco.

FRANTIŠEK: Možná, že ho jenom vyslychají.

KANORIS: Prosím tě!

Sorbier zařve. Všichni sebou trhnou.

LUCIE (*mluví rychle a až příliš přirozeně*): Jan už teď asi došel do Grenoblu. Divila bych se, kdyby mu to trvalo déle než 15 hodin. Musí si připadat divně. Ve městě je klid, lidé sedí na chodnících před kavárnami, a hory jsou už jenom sen.

Sorbierův křik sílí, Lucie mluví stále hlasitěji.

Myslí na nás, otevřenými okny slyší rozhlas, slunce praží na hory, je krásné letní odpoledne.

Křik stále sílí.

Ach! (*Klesne na jeden z kufrů, vzlyká a opakuje*)

Krásné letní odpoledne.

JINDŘICH (*ke Kanorisovi*): Já křičet nemůžu.

KANORIS: To uděláš chybu. Člověku se uleví.

JINDŘICH: Nesnesl bych pomýšlení, že mě slyšíte a Lucie mi pláče nad hlavou.

František se celý roztřese.

FRANTIŠEK (*na pokraji hysterického záchvatu*): Já nevěřím... já nevěřím...

Kroky v chodbě.

KANORIS: Mlč, chlapče, už jdou.

JINDŘICH: Kdo je na řadě?

KANORIS: Ty, nebo já. Děvče a kluka si nechají na konec.

Otočení klíče v zámku.

Byl bych radši, kdybych to byl já. Nemám rád křik druhých.

Dveře se otevrou a milicionáři vstříchnou Jana.
Nemá pouta.

V ý s t u p I I I.

Tiž, Jan

Jan mrká, aby si zvykl na šero. Všichni se na něj dívají. Milicionář vyjde ven a zamkne za sebou.

LUCIE: Jan!

JAN: Mlč. Žádná jména. Pojď ke stěně, možná že nás pozorují škvírou ve dveřích. (*Hledí na ni*) Jsi to ty! Jsi to ty! Myslel jsem, že tě už nikdy neuvidím. Kdo je tu ještě?

KANORIS: Kanoris.

JINDŘICH: Jindřich.

JAN: Špatně vás vidím. Petr a Jakub už...?

JINDŘICH: Ano.

JAN: Ten klouček je tu taky? Chudák malá. (*Tiše, spěšně*) Doufal jsem, že jste mrtví.

JINDŘICH (*se smíchem*): Dělali jsme co jsme mohli.

JAN: To vím. (*K Lucii*) Co je s tebou?

LUCIE: Ach, Jene, je po všem. Říkala jsem si: je v Grenoblu, chodí po ulicích, dívá se na hory ... a ... a teď je po všem.

JAN: Nebreč. Mám naději, že se z toho vylížu.

JINDŘICH: Jak tě dostali?

JAN: Ještě mě nemají. Už docela dole na verdonské silnici jsem narazil na hlídku. Řekl jsem jim, že jsem ze Cimiers. To je jedna vesnice v údolí. Odvedli mě sem, než si zjistí, jestli jsem mluvil pravdu.

LUCIE: Ale v Cimiers přece ...

JAN: Mám tam dva přátele, kteří vědí co mají říkat. Vylížu se z toho. *(Po chvíli)* Musím se odtud dostat, soudruhy ještě nikdo nevaroval.

JINDŘICH *(hvízdně)*: To je pravda.

Chvilé.

A co ty tomu všemu říkáš? Nepovedlo se, co?

JAN: Začneme znovu. Jinde.

JINDŘICH: Ty začneš znovu.

Kroky v chodbě.

KANORIS: Jděte od něj. Nesmějí vidět jak s ním mluvíme.

JAN: Co se děje?

JINDŘICH: Vedou zpátky Sorbiera.

JAN: Oni ho ...

JINDŘICH: Ano. Byl první na řadě.

Vejdou milicionáři, podporující Sorbiera, který klesá na zem vedle jednoho z kufrů. Milicionáři odejdou.

V ý s t u p I V.

Tiž, Sorbier

SORBIER *(ještě nespátřil Jana)*: Byl jsem tam dlouho?

JINDŘICH: Půl hodiny.

SORBIER: Půl hodiny? Měl jsi pravdu, Kanorisi, utíká to rychle. Slyšeli jste mě křičet?

Ostatní neodpovídají.

Samozřejmě, že jste mě slyšeli.

FRANTIŠEK: Co ti dělali?

SORBIER: Uvidíš. Však se dočkáš. Nesmíš tolik pospíchat.

FRANTIŠEK: A je to ... moc zlé?

SORBIER: Nevím, ale jedno ti povědět můžu: ptali se mě, kde je Jan a kdybych to byl věděl, tak jsem jim to řekl. *(Zasměje se)* Vidíte: teď už se znám.

Ostatní mlčí.

Co je vám? *(Podívá se směrem, kam míří jejich pohledy a spatří Jana přitisknutého ke zdi s rozpraženými pažemi)* Kdo je to tady? To je Jan?

JINDŘICH *(spěšně)*: Mlč. Myslí si, že je to nějaký chlap ze Cimiers.

SORBIER: Někáký chlap ze Cimiers? *(Zbluboka vzdychne)* To mám tedy kliku.

JINDŘICH *(překvapeně)*: Co to říkáš?

SORBIER: Říkám, že mám kliku. Aspoň vím něco, co jim nesmím povědět.

JINDŘICH *(téměř radostně)*: To je pravda. Teď máme všichni něco, co jim nesmíme povědět.

SORBIER: Bylo by mi milejší, kdyby mě byli zabili.

KANORIS: Přísahám ti, Sorbiere, že nebudeš mluvit. N e d o k á ž e š mluvit.

SORBIER: Říkám ti, že bych jim byl vydal vlastní matku.

Chvilé.

Je to nespravedlivé, že jediná minuta stačí zkazit celý život.

KANORIS *(laskavě)*: K tomu je třeba mnohem víc, než jedna minuta. Nebo snad myslíš, že jediná minuta slabosti stačí zkazit chvíli kdy ses rozhodl všechno opustit a jít s námi? A co ty tři roky odvahy a trpělivosti? A ten den, kdy jsi přes všechnu únavu nesl ještě pušku a ranec tady toho chlapce?

SORBIER: Nenamáhej se. Teď už to vím. Už vím, kdo skutečně jsem.

KANORIS: Opravdu? A proč bys měl být skutečnější dnes, když tě bijí, než včera, kdy jsi se nenapil jen proto, aby Lucie mohla dostat tvůj díl. Nejsme stvoření k tomu, abychom stále žili na krajní hranici svých možností. Také v údolích vedou cesty.

SORBIER: Dobrá. A kdybych jim za chvíli všechno vyklopil, dokázal by ses mi ještě podívat do očí?

KANORIS: Ty jim nic nevyklopíš.

SORBIER: Ale kdybych to udělal?

Kanoris mlčí.

Tak vidíš.

Chvíle.

(Zasměje se) Jo, jsou takoví, co umřou v posteli s klidným svědomím. Dobří synové, dobří manželé, dobří občané a dobří otcové... Ach! A přitom jsou zbabělci zrovna jako já, jenže se to nikdy nedovědí. Mají prostě štěstí.

Chvíle.

Tak mě přece umlčte! Nač čekáte, abyste mě umlčeli?

JINDŘICH: Jsi nejlepší z nás ze všech, Sorbiere.

SORBIER: Drž hubu!

Kroky v chodbě. Všichni zmlknou. Dveře se otevrou.

MILICIONÁŘ: Který je ten Řek?

KANORIS: To jsem já!

MILICIONÁŘ: Tak sebou hni.

Kanoris odejde s milicionářem.

V ý s t u p V.

Tiž, bez Kanorise

JAN: Bude trpět kvůli mně.

JINDŘICH: Aspoň že kvůli tobě. Jinak by to bylo pro nic za nic.

JAN: Ale jak se na něj podívám, až se vrátí? *(K Lucii)*

Pověz, nenávidíš mě?

LUCIE: Vypadám jako bych tě nenáviděla?

JAN: Podej mi ruku.

Lucie k němu vzťáhne spoutané paže.

Stydím se, že nemám pouta. Ty jsi tady! Říkal jsem si: aspoň má už všechno za sebou, i strach, i hlad, i bolest. A ty jsi tady. Odvedou si tě a zpátky tě spíš přinesou.

LUCIE: V mých očích bude jenom láska.

JAN: Budu muset poslouchat tvůj křik.

LUCIE: Zkusím nekřičet.

JAN: Ale chlapec bude křičet. Určitě bude křičet, vím to.

FRANTIŠEK: Mlč! Mlč! Mlčte všichni. Chcete, abych se zbláznil? Nejsem žádný hrdina a nechci, aby mě umučili místo tebe.

LUCIE: Františku!

FRANTIŠEK: Vlez mi na záda: já s ním nespím. *(K Janovi)* Nenávidím tě, jestli to chceš vědět.

Chvíle.

JAN: Máš pravdu. *(Jde ke dveřím)*

JINDŘICH: Moment! Co děláš?

JAN: Nemám ve zvyku posílat svoje lidi, aby si dávali rozbíjet huby místo mě.

JINDŘICH: A kdo bude varovat soudruhy?

Jan se zastaví.

FRANTIŠEK: Jen ho nech. Jestli se chce udat, nemáš právo mu v tom bránit.

JINDŘICH *(nevšímá si ho, k Janovi)*: To bude krása až se sem soudruzi přihnou, protože budou myslet, že vesnici držíme.

Jan sklopí blavu a jde zpátky.

Spíš mi dej cigaretu.

Jan mu podá cigaretu.

A tomu kloučkovi taky.

FRANTIŠEK: Nech mě být. (*Odejde do pozadí*)

JINDŘICH: Zapal mi.

Jan mu zapálí, Jindřich dvakrát vtáhne a pak jednou či dvakrát nervózně vzlykne.

To nic. Kouřím rád, ale nevěděl jsem, že to může být taková rozkoš. Kolik ještě máš?

JAN: Jednu.

JINDŘICH (*k Sorbierovi*): Tumáš.

Sorbier několikrát natáhne z cigarety a pak mu ji vrátí. (Jindřich se obrátí k Janovi) Jsem rád, že jsi tady. Dal jsi mi cigaretu a budeš náš svědek. Smrt beze svědků je ohavná. Zajdeš k Sorbierovým rodičům a napíšeš Kanorisově ženě.

LUCIE: Zítra půjdeš do města, v očích si odneseš poslední obraz mé živé tváře a budeš jediný na celém světě, kdo ho bude znát. Nesmíš na něj nikdy zapomenout. Já jsem ty. Budeš-li žít, budu žít i já.

JAN: Zapomenout... (*Jde k ní*)

Je slyšet kroky.

JINDŘICH: Zůstaň kde jsi a mlč. Už jdou. Teď je řada na mně. Musím si pospíšet, nebo to nedopovím. Poslouchej dobře: kdybys byl nepřišel, byli bychom trpěli jako zvířata a nevěděli proč. Ale teď jsi tu a všechno co se teď stane bude mít smysl. Budeme bojovat. Nejenom za tebe, ale za všechny soudruhy. Akce se nepovedla, ale snad se nám podaří zachránit tvář. *Chvíle.*

Myslel jsem si, že jsem docela obyčejný. Ale teď vidím, že je tu přece něco, k čemu jsem nezbytný: jestli budu mít trochu štěstí, budu si snad moci říci, že neumírám pro nic za nic.

Dveře se otevrou a v nich se objeví Kanoris podpírán dvěma milicionáři.

SORBIER: Ten nekřičel.

Školní třída s lavicemi. Stěny s bílými tapetami. Na zdi v pozadí mapa Afriky a Pétainův portrét. Tabule. Vlevo okno, v pozadí dveře, na stolku u okna rozblasový přijímač.

V ý s t u p I.

Clochet, Pellerin, Landrieu

CLOCHET: Tak další?

LANDRIEU: Moment. Snad abysme aspoň něco zakousli.

CLOCHET: Jen si žerte, když chcete, ale já bych moh zatím jednoho vyzpovídat.

LANDRIEU: Ba ne, samý potěšení taky škodí. Copak ty nemáš hlad?

CLOCHET: Ne.

LANDRIEU (*k Pellerinovi*): Clochet nemá hlad! (*Ke Clochetovi*) Nejsi ty nemocný?

CLOCHET: Když pracuju, nemám hlad. (*Jde k přijímači a otočí knoflíkem*)

PELLERIN: Dej s tím pokoj.

CLOCHET (*mumlá si pro sebe, takže zaslechneme jenom*): ... nemaj rádi hudbu.

PELLERIN: Co to tam vykládáš?

CLOCHET: Říkám, že se pokaždý znovu divím, když potkám lidi, co nemaj rádi hudbu.

PELLERIN: Já ji mám možná docela rád. Jenže ne tuhle a ne tady.

CLOCHET: Jo tak, to já zas jak to začne zpívat...

(*S lítostí v blase*) Byl bych to pustil docela potichu...

PELLERIN: Ne!

CLOCHET: Jste surovci.

Chvíle.

Tak mám pro něj poslat?

LANDRIEU: Pro kristapána, nech nás přece vydechnout. Zbývá nám skřípnout ještě tři, to se stihne i v deset večer. Já jsem vždycky strašně nervózní, když mám dělat s prázdným žaludkem.

CLOCHET: Zprvč zbývají už jen dva, protože toho kloučka si necháme na zítřek a zadruhý kdybysme si to trochu zorganizovali, tak bysme je mohli zlikvidovat za dvě hodiny.

Chvíle.

Z Toulouse dnes večer vysílají Toscu.

LANDRIEU: Na to já ti kašlu. Zajdi se podívat co sehnali k žrádlu.

CLOCHET: To ti řeknu rovnou: kuřata.

LANDRIEU: Zase! Já už je nemůžu ani vidět. Dojdi, mi pro konzervu mletýho masa.

CLOCHET (*k Pellerinovi*): A ty!

PELLERIN: To samý.

LANDRIEU: A pak nám sem někoho pošli, aby to tu trochu opláchl.

CLOCHET: A co?

LANDRIEU: Tady. Z toho Řeka tekla krev! Vypadá to tu ohavně.

CLOCHET: Krev se nemá umejvat. Může udělat dojem na druhý.

LANDRIEU: Nebudu jíst, dokud to svinstvo nezmizí z podlahy. (*Po chvíli*) Na co čekáš?

CLOCHET: Krev se nemá umejvat.

LANDRIEU: Kdo tady velí?

Clochbet pokrčí rameny a odejde.

V ý s t u p II.

Landrieu, Pellerin

PELLERIN: Nesmíš na něj tak zostra.

LANDRIEU: Budu se s ním mazlit!

PELLERIN: Vždyť ti to pořád říkám... Má bratrance někde u Darnanda a posílá mu hlášení. Podle mě to byl on, co zlomil Daubinovi vaz.

LANDRIEU: Štěnice mizerná! Ale jestli chce zlomit vaz mně, tak si bude muset sakra pospíšit, protože podle mýho sežerou Darnanda dřív než mě.

PELLERIN: Může bejt. (*Vzdychne a mechanicky pokročí k přijímači*)

LANDRIEU: Tak to ne! Ještě ty začíněj.

PELLERIN: Já kvůli zprávám.

LANDRIEU (*ucechtně se*): Mám pocit, že už ty zprávy znám.

Pellerin vyladuje přijímač.

HLAS Z PŘIJÍMAČE: Při čtvrtém úderu bude přesně 8 hodin.

Údery. Všichni si řídí hodinky.

Vážení posluchači, za chvíli uslyšíte nedělní koncert.

LANDRIEU (*vzdychne*): No jo, ona je neděle.

První takty hudební skladby.

Zakruč tomu krkem.

PELLERIN: V neděli jsem obvyčejně vzal káru, sebral na Montmartru nějakou štětku a mazal do Touquetu.

LANDRIEU: To jako kdy?

PELLERIN: No, před válkou.

HLAS Z PŘIJÍMAČE: V zahradě kláštera jsem našel hřebíky. Opakujeme: v zahradě kláš...

LANDRIEU: Držte hubu, hajzlové! (*Popadne prázdnou plechovku od konzerv a mrští ji na přijímač*)

PELLERIN: Zbláznil ses? Vždyť to rozbiješ.

LANDRIEU: Na to já ti kašlu. Nechci prostě ty hajzly poslouchat.

Pellerin kroučí knoflíkem u přijímače.

HLAS Z PŘIJÍMAČE: Německá vojska pevně drží Cherbourg a Caen. V úseku Saint-Lô se nepodařilo zabránit nepatrnému nepřátelskému postupu.

LANDRIEU: Jasný. Hubu drž.

Chvíle.

Poslouchej, co budeš dělat? Kam půjdeš?

PELLERIN: Co už můžu dělat? Stejně je všechno hoto-
tový.

LANDRIEU: To teda je. Mizerové!

PELLERIN: Jako kdo?

LANDRIEU: Všichni. Němci zrovna tak. Jeden jako
druhej. *(Chvíle)* Podruhý bych do toho...

PELLERIN: To já zas vlastně ničeho ani nelituju. Moc
jsem se nachechtal. Až teď na těch pár tejdnu.
Clochet se vrací s konzervami.

V ý s t u p I I I.

Tíží, Clochet, později milicionář

LANDRIEU: Poslyš, Clochete, víš, že se Angličani vy-
lodili v Nice?

CLOCHET: V Nice?

LANDRIEU: Vůbec nenarazili na odpor a postupujou
na Puget-Téniers.

CLOCHET *(klesne na lavici)*: Panenko Maria!

Pellerin a Landrieu se dají do smíchu.

Tak to je jenom sranda? Takový vtipy byste si mohli
nechat.

LANDRIEU: No jo, no jo. Večer to dáš do hlášení.

Vstoupí milicionář.

Uklidte to tady. *(K Pellerinovi)* Tak jdeš jíst?

*Pellerin k němu přistoupí, vezme do ruky konzervu,
podívá se na ni a zase ji položí.*

PELLERIN *(zívne)*: Vždycky je mi tak divně než za-
čneme. *(Zívne)* Asi nejsem dost zlý. Ale když jsou
paličatí, tak to se dopálím. Co je to za chlapa, co ho
budeme zpovídat?

CLOCHET: Takový veliký, silný, asi třicet. Bude le-
grace.

LANDRIEU: Jen aby nám to nevyved jako ten Řek.

PELLERIN: Pah! Ten Řek byl zvíře.

LANDRIEU: Aťsi. Stejně je to otrava, když nemluví.

(Zívne) Vidiš, už jsi mě nakazil.

Chvíle.

*(Landrieu se bezeslova zabledí na dno své konzervy
a pak se náhle obrátí k milicionáři)* Tak na co čumíš?
Jdi pro něj.

*Milicionář odejde. Chvíle. Clochet si píská. Pellerin
přistoupí k oknu a otevře je.*

CLOCHET: Zavři to okno, začíná bejt zima.

PELLERIN: Jaký okno? Ach tak... *(Zasměje se)* Ani
jsem na to nemyslel. *(Zavírá okno)*

LANDRIEU: Nech to. Když padaj rány potřebuju
vzduch.

CLOCHET: Jak si přejete.

Vstoupí Jindřich v doprovodu tří milicionářů.

LANDRIEU: Posadte ho. Sundejte mu pouta. Přivažte
mu ruce k opěradlům.

Milicionáři ho přivazují.

Jak se jmenuješ?

JINDŘICH: Jindřich.

LANDRIEU: A dál?

JINDŘICH: Jindřich.

Landrieu kývne. Milicionáři bijí Jindřicha.

LANDRIEU: Tak co? Jak se jmenuješ?

JINDŘICH: Jindřich, a dál už nic.

Bijí ho.

LANDRIEU: Počkejte, vždyť ho omráčíte. Kolik je ti?
JINDŘICH: Devětadvacet.

LANDRIEU: Povolání?

JINDŘICH: Před válkou jsem studoval medicínu.

PELLERIN: Tak ty jsi studoval, mizero. (*K milicionářům*) Přidejte mu.

LANDRIEU: Ztrácíme čas.

PELLERIN: Medicínu! Tak, dejte mu šňupnout!

LANDRIEU: Pellerine! (*K Jindřichovi*) Kde je tvůj velitel?

JINDŘICH: Nevím.

LANDRIEU: No bodejť. Ne, netlučte ho. Kouříš? Dejte mu tu cigaretu. Nebo ne, počkejte. (*Vloží cigaretu do úst, zapálí a podá mu. Jeden z milicionářů ji vloží Jindřichovi do rtů*) Jen kuř. V co doufáš? Na nás dojem neuděláš. No tak, Jindro, neboť paličák, nikdo tě stejně nevidí. Ušetři si čas a nám taky. Nezbyvá ti už moc hodin života.

JINDŘICH: Vám také ne.

LANDRIEU: U nás se to ještě počítá na měsíce. Tebe stihneme pohřbít. Kuř a přemýšlej. Jsi vzdělanec, tak ukaž, že jsi taky realista. Jestli nepromluvíš ty, bude mluvit ta holka nebo ten kluk.

JINDŘICH: To je jejich věc.

LANDRIEU: Kde je tvůj velitel?

JINDŘICH: Zkuste to ze mě vytáhnout.

LANDRIEU: Skutečně? Vezmi mu tu cigaretu. Clochete, připrav si ho.

CLOCHET: Dejte mu klacky do provazů.

Milicionáři zasunou dva klacky za provazy, jimiž je Jindřich připoután za zápěstí ke křeslům.

Prima. A teď budeme kroutit, dokud nezačneš mluvit.

JINDŘICH: Nebudu mluvit.

CLOCHET: Ne hned. Nejdřív budeš křičet.

JINDŘICH: Tak to zkus.

CLOCHET: Pokorou zrovna nevyunikáš. Člověk musí být

pokorný. Když spadneš z moc velký vejšky, rozsekáš se. Kruťte. A pomalu. Tak co? Nic? Jak račte. Kruťte, kruťte. Počkat, už se začíná potit. Tak co? Ne? No to se ví, pro chlapa s tvým vzděláním bolest vlastně neexistuje, co? Jenže je ti ji vidět na ksichtě. (*Vlídne*) Ale ty se potíš. Bolí mě to za tebe. (*Otře mu tvář vlastním kapesníkem*) Jen kruťte. Bude křičet, nebude křičet? Co sebou házíš? Můžeš se přinutit, abys nekřičel, ale ne abys neškubal hlavou. Asi tě to pořádně bolí. (*Přiloží prst Jindřichovi na tvář*) A co že tak tiskneš zuby? Snad se nebojíš „Kdybych jen vydržel, ještě chvílku, jenom malou chvíličku...“ Jenomže po týhle chvílce přijde další a pak ještě jedna, až si nakonec řekneš, že je toho trápení přece jen moc a že bude lepší pohrdat sám sebou. To víš, my tě jen tak nenecháme. (*Uchopí mu hlavu rukama*) Tyhle oči mě už ani nevidí. Copak asi vidí? (*Vlídne*) Jsi hezký. Kruťte mládenci. (*Chvíle. Vítězně*) Ty budeš křičet, Jindřichu, ty budeš křičet. Už ten křik vidím jak ti napíná krk, už ho máš skoro na rtech. No tak, ještě trošku. Kruťte! *Jindřich vykřikne.*

Aha!

Chvíle.

Teď se asi stydíš, co? Kruťte a nepřestaňte.

Jindřich křičí.

No tak vidíš. Důležitý je vždycky jen ten první výkřik. A teď začneš pomaloučku a docela normálně mluvit.

JINDŘICH: Víc než ten křik ze mě nedostanete.

CLOCHET: Ba ne, Jindřichu, ba ne. Teď už si musíš přestat hrát na pyšného. „Jen to zkus, jestli budu křičet!“ A sám jsi viděl, ani to tak dlouho netrvalo. Tak kdepak je tvůj velitel? Buď pokorný, Jindřichu, jenom buď pěkně pokorný. Pověz nám, kde je. No, na co čekáš? Buď křič nebo mluv. Kruťte, tak kruťte ke všem sakrům. Rozmačkejte mu to zápěstí na maděru.

Dost! Už o sobě neví. (*Jde pro láhev s alkoholem a pro sklenku a laskavě dává Jindřichovi pít*) Napij se, ubohý mučedníku. Už je ti líp? Tak to tedy můžeme začít. Dojděte pro nástroje.

LANDRIEU: Ne!

CLOCHET: Cože?

LANDRIEU (*přejede si dlaní přes čelo*): Odveďte ho vedle a tam si ho zpracujte.

CLOCHET: Tam je málo místa.

LANDRIEU: Tady velím já, Clochete. Už ti to připomínám podruhé.

CLOCHET: Ale...

LANDRIEU (*zařve*): Nebo ti mám dát do držky?

CLOCHET: No jo, no jo. Odveďte ho.

Milicionáři odnášejí Jindřicha, Clochet je následuje.

V ý s t u p I V.

Pellerin a Landrieu

PELLERIN: Jdeš tam?

LANDRIEU: Ne. Je mi z Clocheta na blití.

PELLERIN: Moc kecá.

Chvíle.

Medicina! Rošťák. Já musel odejít z gymnasia ve třinácti a vydělávat si na živobytí. Neměl jsem takovou kliku, abych měl bohatý rodiče, který by mě mohli držet na studiích.

LANDRIEU: Doufám, že bude mluvit.

PELLERIN: To tedy bude, ke všem sakrům.

LANDRIEU: Chlap, který nemluví, dokáže člověku jaksepatří zkazit náladu.

Jindřich vykřikne. Landrieu jde ke dveřím a zavře je. Za dveřmi je znovu zřetelně slyšet křik. Landrieu jde k přijímači a otočí knoflíkem.

PELLERIN (*žasne*): Ty taky, Landrieu?

LANDRIEU: To ten řev. Tady aby měl člověk nervy...

PELLERIN: Jen ať si řve! Lump je to. Mizernej intelektuál.

Pronikavá hudba.

Ne tak nahlas. Vždyť nic neslyším.

LANDRIEU: Jdi si za nimi.

Pellerin zaváhá a pak odejde.

Musí mluvit. Je to zbabělec, musí být zbabělec.

Hudba a křik. Křik ustane. Chvíle. Pellerin vyjde ze dveří, celý bledý.

PELLERIN: Zavři tu muziku.

LANDRIEU (*otočí knoflíkem*): Tak co?

PELLERIN: Zabijou ho, ale mluvit nebude.

LANDRIEU (*jde ke dveřím*): Tak dost, přineste ho sem.

V ý s t u p V.

Tiž Clochet, milicionáři, Jindřich

PELLERIN (*přistoupí k Jindřichovi*): Tohle není konec.

Pokračování příště. Nic se neboj. Zavři oči. Řek jsem, abys zavřel oči. (*Ubodí ho*) Hajzle!

CLOCHET (*přistoupí k Jindřichovi*): Dej sem pracky, dám ti náramky. (*Nesmírně opatrně mu nasazuje pouta*) Bolí, co? Moc to bolí? Chudáčku malá. (*Pobládí ho po vlasech*) No tak, nebuď takový pyšný. Křičel jsi přece, vidíš, že jsi křičel. A zítra budeš mluvit.

Landrieu kývne a milicionáři odvedou Jindřicha.

V ý s t u p V I.

Tiž bez Jindřicha a milicionářů

PELLERIN: Mizera jeden!

LANDRIEU: Takovej dokáže otrávit.

CLOCHET: Co?

LANDRIEU: Chlap, kterej nemluví.

CLOCHET: Ale aspoň křičel. Křičel přece... (*Pokrčí rameny*)

PELLERIN: Přiveďte tu holku.

LANDRIEU: Tu holku... a jestli nebude mluvit...

PELLERIN: Tak co...

LANDRIEU: Nic (*Vybuchne*) Jeden m u s í mluvit.

CLOCHET: Mělo by se poslat pro toho blondáka. Ten už je tak akorát.

LANDRIEU: Blondáka?

CLOCHET: Pro Sorbiera. Je to zbabělec.

LANDRIEU: Zbabělec? Dojdi pro něj.

Clochset odejde.

V ý s t u p V I I.

Pellerin, Landrieu

PELLERIN: Všichni jsou zbabělci, jenomže některý jsou přitom paličatý.

LANDRIEU: Co bys dělal, Pellerine, kdyby ti trhali nehty?

PELLERIN: Angličani nehty netrhají.

LANDRIEU: Ale partyzáni?

PELLERIN: Nám nehty trhat nebudou.

LANDRIEU: Pročpak?

PELLERIN: Nám je trhat nebudou.

Clochset se vrací, za ním Sorbier.

CLOCHET: Nechte mě ať si ho vyzpovídám.

V ý s t u p V I I I.

Tiž, Clochet a po něm Sorbier v doprovodu milicionářů

CLOCHET: Sundejte mu pouta. A přivažte mu ruce ke křeslu. Výborně. (*Přistoupí k Sorbierovi*) Tak vidíš,

jak jsme se shledali. Znovu na křesílku. A my jsme tu taky. Jestlipak víš, proč jsme tě sem přivedli?

SORBIER: Ne.

CLOCHET: Protože jsi zbabělec a teď všechno pěkně vyklopíš. Nebo nejsi zbabělec?

SORBIER: Jsem.

CLOCHET: No tak vidíš. Vyčetl jsem ti to z očí. Ukaž mi je, pěkně je otevři...

SORBIER: Budeš mít zrovna takové až tě budou všet.

CLOCHET: Nevytahuj se, nesluší ti to.

SORBIER: Jste stejní, jako bratři. Přitahuji tě, co? Ty vlastně nemučíš mě, ale sebe.

CLOCHET (*zprudka*): Ty jsi žid?

SORBIER (*užasne*): Já? Ne.

CLOCHET: Přisahám ti, že jsi žid. (*Kývne na milicionáře a ti Sorbiera udeří*) Tak co, nejsi žid?

SORBIER: Ale jo. Jsem žid.

CLOCHET: Dobrý. A teď poslouvej: nejdřív nehty. To abys měl čas si to rozmyslet. Nespěcháme, máme na tebe celou noc! Budeš mluvit?

SORBIER: Taková mrcha!

CLOCHET: Co to říkáš?

SORBIER: Říkám: taková mrcha. Jsme oba mrchy, ty i já.

CLOCHET (*k milicionářům*): Tak mládenci, kleště a do toho.

SORBIER: Nechte mě! Nechte mě! Budu mluvit. Řeknu vám všechno, co chcete.

CLOCHET (*k milicionářům*): Radši mu přece jen trochu zatáhněte za nehýtek, ať vidí, že jde do tuhýho.

Sorbier zasténá.

Stačí. Tak kdepak je tvůj velitel?

SORBIER: Odvažte mě, já už to na tom křesle nevydržím. Já už nemůžu! Nemůžu!

Landrieu kývne a milicionáři ho odvážou. Sorbier vstane a vrávorá ke stolu.

Cigaretu.

LANDRIEU: Až pak.

SORBIER: Co vlastně chcete vědět? Kde je velitel?
Vím to. Ostatní to nevědí, ale já to vím. Byl jsem
jeho důvěrník. Je ... (*Prudce ukáže směrem za jejich
žáda...*) ... tamhle!

Všichni se otočí.

(Sorbier skočí k onu a vyhoupne se na okenní rám)

Vyhrál jsem! Nepřibližujte se nebo skočím. Vyhrál
jsem! Vyhrál jsem!

CLOCHET: Nedělej blbosti! Jestli budeš mluvit, pustí-
me tě.

SORBIER: To jsou řeči! (*Zařve*) Haló, vy tam nahoře!
Jindřichu, Kanorisi! Nemluvil jsem!

Milicionáři se k němu vrhnou. Sorbier skočí.

Dobrou noc!

V ý s t u p I X.

Clochet, Landrieu, Pellerin, milicionáři

PELLERIN: Ten hajzl! Svině zbabělá!

Všichni se vyklánějí z okna.

LANDRIEU: Dolů! Jestli není po něm, tak ho přineste.

Podáme si ho, dokud nám nezdechne pod rukama.

Milicionáři vyběhnou. Chvíle.

CLOCHET: Říkal jsem, ať se to vokno zavře.

Landrieu pokročí k němu a udeří ho pěstí do tváře.

LANDRIEU: Můžeš to připsat do hlášení.

*Chvíle. Clochet vytáhne šátek a otírá si ústa. Milicio-
náři se vrací.*

MILICIONÁŘ: Je po něm.

LANDRIEU: Sviňák. (*K milicionářům*) Dojděte pro
tu holku.

Milicionáři odejdou.

Však oni budou mluvit, ke všem sakrům! Však budou
mluvit.

O p o n a

D Ě J S T V Í T Ř E T Í T Ř E T Í O B R A Z

*Na půdičce sedí v bloučku těsně u sebe František, Kano-
ris a Jindřich. Poloblasem rozmlouvají a Jan kolem nich
obchází s nešťastným výrazem v tváři. Občas se zdá, že
se už chce vmísit do rozhovoru, ale pokaždé se ovládne
a pokračuje v chůzi.*

V ý s t u p I.

Kanoris, Jindřich, František, Jan

KANORIS: Když mi přivazovali ruce, tak jsem se na
ně díval. Jeden z těch chlapů mě uhodil. Podíval jsem
se na něj a napadlo mě: tenhle ksicht jsem už někde
viděl. A pak mě začali mlátit a já se pořád ne a ne
rozpomenout kde.

JINDŘICH: Který je to?

KANORIS: Ten velký, co má tolik řečí. Viděl jsem ho
v Grenoblu. Znáš přece Chasièra, toho cukráře z Dlou-
hé ulice? Vzadu za krámem prodává kornoutky s kré-
mem. A ten chlap odtud chodil každou neděli ráno
a v ruce držel balíček s cukrovím, převázaný růžovým
provázkem. Všiml jsem si ho pro ten jeho ksicht.
A hned mě napadlo, že je od policie.

JINDŘICH: To jsi mi také mohl říci dřív.

KANORIS: Že je od policie?

JINDŘICH: Ne, že Chasièra prodává kornoutky s kré-
mem. S tebou taky hrál komedii?

KANORIS: To bych prosil. Naklonil se ke mně a foukal mi na tvář.

JAN (*zprudka*): A co říkal?

Všichni se k němu obrátí a udiveně na něj hledí.

JINDŘICH: Nic. Nesmysly.

JAN: Já bych to nevydržel.

JINDŘICH: Proč? Aspoň to rozptýlí.

JAN: Ach! Ano? To víte, já si to nedovedu pořádně...

Chvíle.

JINDŘICH (*se obrátí ke Kanorisovi*): Co podle tebe asi dělají v civilu?

KANORIS: Ten tlustoch, co si pořád něco píše, by mohl být zubař.

JINDŘICH: Prima. Poslyš, to máme vlastně štěstí, že si sem nevzal vrtačku.

Smějí se.

JAN (*vztekle*): Nesmějte se.

Přestanou se smát a dívají se na Jana.

Já vím, vy se můžete smát, vy máte právo se smát. A já už vám stejně nemám co rozkazovat.

Chvíle.

Kdyby mi byl někdo řekl, že se vás jednou budu bát...

Chvíle.

Ale jak můžete být tak veselí?

JINDŘICH: Člověk si zvykne.

JAN: To jistě. A také trpíte každý za sebe. To má člověk dobré svědomí. Byl jsem ženatý. Nikdy jsem vám o tom neřekl. Moje žena zemřela při porodu. Chodil jsem po chodbě v nemocnici a věděl jsem, že zemře. Je to úplně stejné, všechno je docela stejné! Byl bych jí chtěl pomoci, ale nemohl jsem. Chodil jsem sem a tam a snažil jsem se zaslechnout její křik. Jenže ona nekřičela. Měla dobrou roli. Zrovna jako vy.

JINDŘICH: My za to přece nemůžeme.

JAN: Já také ne. Strašně bych si přál, abych vám mohl pomoci.

KANORIS: Jenže nemůžeš.

JAN: Já vím.

Chvíle.

Už je to dvě hodiny, co ji odvedli. Vy jste tam tak dlouho nebyli.

JINDŘICH: To víš, je žena. A se ženami je zábava.

JAN (*slavnostně*): Já se sem vrátím. Za týden nebo za měsíc, ale vrátím se. A moji lidé je vyklestí.

JINDŘICH: Jsi šťastný, že je pořád ještě dokážeš nenávidět.

JAN: Tomu říkáš štěstí? Ostatně, nenávidím je především proto, abych se rozptýlil.

Chvíli chodí sem a tam, pak dostane nápad a přitáhne si pod vikýř kamna.

KANORIS: Že si nedáš pokoj. Co to děláš?

JAN: Chci se na něj ještě podívat než bude tma.

JINDŘICH: Na koho?

JAN: Na Sorbiera.

JINDŘICH (*lbostejně*): Aha!

Jan vyleze na kamna a dívá se vikýřem.

JAN: Pořád tam ještě leží. Nechají ho takhle shnit.

Chcete se podívat? Pomohu vám.

KANORIS: A proč?

JAN: Ano. Proč vlastně? Mrtvé přenecháte mně.

FRANTIŠEK: Já se chci podívat.

JINDŘICH: Neradil bych ti to.

FRANTIŠEK (*k Janovi*): Pomoz mi.

Jan mu pomáhá vylézt na kamna.

(František se podívá vikýřem) Má... Má proraženou lebku. *(Sleze, celý se třese a schoulí se v koutě)*

JINDŘICH (*k Janovi*): To bylo moc chytré.

JAN: Co máš, prosím tě? Jste takoví tvrdí chlapi, a tak

jsem si myslel, že byste mohli snést i pohled na mrtvolu.

JINDŘICH: Já možná ano, ale ne ten chlapec. (*K Františkovi*) Pohřební řeči, to je Janova záležitost. Ty se o mrtvého starat nemusíš. Má to odbyté. Tady se o něm bude mlčet. Máš před sebou ještě kousek cesty, tak se radši starej o sebe.

FRANTIŠEK: Budu mít taky takhle proraženou hlavu a takové oči...

JINDŘICH: To se tě netýká, nebudeš u toho a neuvidíš se.

Chvilu. Jan přechází sem a tam a pak se postaví před Kanorise a Jindřicha.

JAN: Cožpak mi budou muset strhat nehty, abych byl zase váš soudruh?

KANORIS: Jsi přece náš soudruh.

JAN: Víš dobře, že ne.

Chvilu.

Kdo vám říká, že bych to také nevydržel! (*K Jindřichovi*) Možná, že bych byl nekřičel!

JINDŘICH: A dál?

JAN: Odpusťte. Mám jenom právo mlčet.

JINDŘICH: Pojď si k nám sednout, Jene.

Jan váhá a usedne.

Kdybys byl na našem místě, byl bys jako my. Jenže teď máme každý jiné starosti.

Jan prudce vstane.

Co je zas?

JAN: Dokud ji nepřivedou, nevydržím sedět.

JINDŘICH: Tak vidíš. Pohybuješ se, pobíháš, jsi prostě příliš živý.

JAN: Šest měsíců jsem jí neřekl, že ji miluji. Když jsem ji v noci objímal, zhasl jsem pokaždé světlo. A ona je teď nahá mezi těmi chlapy a oni jí jezdí rukama po těle.

JINDŘICH: Co na tom záleží? Důležité je vyhrát.

JAN: Vyhrát co?

JINDŘICH: Prostě vyhrát. Jsou dvě mužstva. Jedno chce přinutit druhé, aby promluvilo. (*Zasměje se*) Je to hloupé, ale to je to jediné, co nám zbývá. Jestli promluvíme, prohráli jsme všechno. Získali pár bodů, protože mě donutili křičet, ale vcelku si nestojíme špatně.

JAN: Vyhrajte si, prohrajte, mně je to jedno! To je všechno k smíchu. To jí je teď skutečně hanba. To ona skutečně trpí.

JINDŘICH: A co? Mně taky bylo hanba, když mě donutili křičet. A jak. Ale to stejně dlouho netrvá. Jestli mlčí, tak ji jejich ruce nepoznamenaly. Jsou to chudáci, abys věděl.

JAN: Jsou to muži a tisknou ji v náruči.

JINDŘICH: No dobře. Jestli chceš něco vědět, tak já ji také miluji.

JAN: Ty?

JINDŘICH: Proč ne? A vůbec mi nebylo do smíchu tenkrát večer, když jste šli spolu nahoru po schodech. A vidíš, často jsem si říkal, jestli zhasínáš světlo.

JAN: Ty ji miluješ? A dokážeš klidně sedět?

JINDŘICH: Její utrpení nás sblížuje. Rozkoš, kterou jsi jí dával, nás rozdělovala mnohem víc. Dnes k ní mám blíž než ty.

JAN: To není pravda! To není pravda! Když ji mučí, myslí na mě. Myslí jenom na mě. A snáší všechnu tu hanbu a utrpení jen proto, aby mě neprozradila.

JINDŘICH: Ne. Aby vyhrála.

JAN: Lžeš!

Chvilu.

Sama řekla: Až se vrátím, bude v mých očích jenom láska.

Kroky na chodbě.

JINDŘICH: Už jde. Sám si přečteš, co má v očích.

Dveře se otevrou. Jindřich vstane.

V ý s t u p I I.

Tiž, Lucie

Jan s Jindřichem na ni mlčky bledí. Lucie projde vzpřímena kolem nich, ani se na ně nepodívá a usedne na předscéně. Chvíle.

LUCIE: Františku!

František k ní přistoupí a posadí se ji k nobám.

Nedotýkej se mne. Podej mi Sorbierův plášť.

František vezme plášť.

Hoď mi ho přes ramena. *(Zabálí se do pláště)*

FRANTIŠEK: Je ti zima?

LUCIE: Ne.

Chvíle.

Co dělají? Dívají se na mě? Proč si nepovídají?

JAN *(přistoupí k ní ze zadu)*: Lucie!

KANORIS: Nech ji.

JAN: Lucie!

LUCIE *(vládně)*: Co chceš?

JAN: Slíbilas mi, že budeš mít v očích jen lásku.

LUCIE: Lásku? *(Smutně pokrčí rameny)*

KANORIS *(vstal)*: Nech ji být. Promluvíš si s ní za chvíli.

JAN *(zprudka)*: Dej mi pokoj. Patří mně. Vy všichni jste mě nechali být. A já proti tomu nemohu nic namítat. Ale ji mi nevezmete. *(K Lucii)* Pověz mi něco. Ty přece nejsi jako oni? Není možné, abys byla jako oni. Proč neodpovídáš? Ty se na mě zlobíš?

LUCIE: Nezlobím.

JAN: Moje sladká Lucie.

LUCIE: Už nikdy nebudu sladká, Jene.

JAN: Nemáš mě už ráda?

LUCIE: Já nevím.

Jan pokročí směrem k ní.

Nedotýkej se mě, prosím tě. *(S velkým úsilím)* Mys-

lím, že tě asi ještě miluji. Ale už svou lásku necítím. *(Unaveně)* Už vůbec nic necítím.

KANORIS *(k Janovi)*: Tak pojď sem přece. *(Odtáhne ho a přinutí, aby se posadil vedle něj)*

LUCIE *(jakoby pro sebe)*: Na tom všem vlastně nezáleží. *(K Františkovi)* Co dělají?

FRANTIŠEK: Sedí. Zády k tobě.

LUCIE: To je dobře. *(Za chvíli)* Pověz jim, že jsem nemluvila.

KANORIS: My to víme, Lucie.

LUCIE: Dobře.

Dlouhé ticho, pak kroky v chodbě. František s výkřikem vyskočí.

Co je ti? Ach ano, teď je řada na tobě. Drž se, ať je jim hanba.

Kroky se přiblíží, pak se opět vzdáli.

FRANTIŠEK *(klesne na zem k Luciiným nobám)*: Já to už nevydržím! Já to už nevydržím!

LUCIE: Podívej se na mě! *(Zvedne mu blavu)* Ty máš ale strach! Nebudeš přece mluvit? Řekni!

FRANTIŠEK: Já nevím. Ještě jsem měl kousíček odvahy, ale to bych tě byl nesměl vidět. Sedíš tu celá rozčuchaná, máš roztrženou blůzu a já vím, že tě objímali.

LUCIE *(prudce)*: Ani se mě nedotkli. Nikdo se mě ani nedotkl. Byla jsem jako z kamene a necítila jsem jejich ruce. Dívala jsem se před sebe a říkala jsem si: nic se neděje. *(Vášnivě)* A nic se nestalo. Zničila jsem všechno ve svém mlčení. A nakonec se mě báli.

Chvíle.

Znásilní mě teprve, když promluvíš, Františku. Řeknou: „Tak jsme je nakonec přece dostali!“ Budou se smát při vzpomínkách a budou říkat: „S tou holkou to byla docela zábava.“ Teď je jim před námi hanba. Kdybych nedoufala, že je ještě jednou uvidím, oběsila bych se tady na tom vikýři. Budeš mlčet?

František pokrčí rameny a neodpoví. Chvíle.
JINDŘICH (*poloblasem*): Tak co, Jene, kdo měl pravdu? Chce vyhrát a dost.

JAN: Mlč! Proč mi ji chceš vzít? Máš přece všechno.

Umřeš v radosti a pýše. Já mám jenom ji a budu žít.

JINDŘICH: Já nic nechci a já ti ji také neberu.

JAN: Jen do toho! Pokračuj. Máš všechna práva. Dokonce i právo mě mučit. Zaplatil jsi předem. (*Vstane*) Jak jste si jisti sami sebou. Cožpak tělesné utrpení skutečně stačí k tomu, aby měl člověk klidné svědomí?

Jindřich neodpovídá.

Ty opravdu nechápeš, že já jsem nešťastnější než vy všichni?

FRANTIŠEK (*prudce vstane*): Cha! Cha! Cha!

JAN (*křičí*): Nešťastnější! Nešťastnější!

FRANTIŠEK (*vrhne se na Jana*): Podívejte se na něj! Jen se na něj podívejte. Nešťastnější než my všichni. Vyspal se, dostal najíst, nemá spoutané ruce, zítra uvidí slunce a bude žít. Jenomže on je ze všech nejnešťastnější. Co bys vlastně chtěl? Abychom tě litovali? Mízero!

JAN (*zkříží ruce na prsou*): V pořádku!

FRANTIŠEK: Já sebou trhnu pokaždé, když se někde něco pohne. Strachy už ani nedokážu polykat, ale nejnešťastnější je samozřejmě on. Já umřu v samé radosti. (*Slavnostně*) Jenomže já ti pomůžu ke štěstí, abys věděl.

LUCIE (*prudce vstane*): Františku!

FRANTIŠEK: Prozradím tě! Řeknu jim všechno, abys mohl být šťastný jako my.

JAN (*tlumeně, rychle*): Udělej to. Ani nevíš, jak po tom toužím.

LUCIE (*uchopí Františka za šíji a přitiskne jeho blavu k sobě*): Podívej se mi do očí. Opovázíš se mluvit?

FRANTIŠEK: Jestli se opovázím! To jsou ta vaše vel-

ká slova. Já ho prostě prozradím. Bude to docela jednoduché. Oni ke mně přistoupí, moje ústa se sama od sebe otevrou, jméno z nich vypadne a já budu souhlasit se svými ústy. Co to má společného s tím, jestli se opovázím? Když se na vás dívám jak tu sedíte celí bledí, jako v křeči, se šílenýma očima, tak se vašeho pohrdání už nebojím.

Chvíle.

Zachráním tě, Lucie. Nechají nás naživu.

LUCIE: O tenhle život nestojím.

FRANTIŠEK: Ale já ano. Já stojím o každý život.

A když bude dost dlouhý, tak i hanba přejde.

KANORIS: Neušetří tě, Františku. I když budeš mluvit.

FRANTIŠEK (*ukáže na Jana*): Aspoň ho uvidím trpět.

JINDŘICH (*vstane a jde k Lucii*): Myslíš, že bude mluvit?

LUCIE (*otočí se k Františkovi a zkoumavě si ho prohlíží*): Ano.

JINDŘICH: Víš to jistě?

Dívají se na sebe.

LUCIE (*po dlouhém váhání*): Ano.

Jindřich vykročí k Františkovi. Také Kanoris vstane a postaví se vedle Jindřicha. Oba bledí na Františka.

JINDŘICH: Nejsem tvůj soudce, Františku. Jsi ještě chlapec a tohle všechno je pro tebe příliš těžké. V tvém věku bych byl asi také mluvil.

KANORIS: Je to všechno naše vina. Neměli jsme tě s sebou brát. Jsou nebezpečné situace, do kterých smíme posílat jen muže. Odpusť.

FRANTIŠEK (*ustupuje*): Co to má znamenat? Co mi chcete udělat?

JINDŘICH: Ty nesmíš mluvit, Františku. Víš přece, že by tě stejně zabili. A umřel bys v opovržení.

FRANTIŠEK (*zděšeně*): Tak já tedy nebudu mluvit.

Říkám vám, že nebude mluvit, ale nechte mne být.

JINDŘICH: My ti už nevěříme. Vědí, že ty jsi naše

slabé místo. Nenechají tě, dokud nepovíš co víš. A my ti musíme zabránit, abys mluvil.

JAN: Snad si nemyslíte, že vás to nechám udělat? Nic se neboj, chlapče. Mám volné ruce a jsem s tebou.

LUCIE (*zastoupí mu cestu*): Proč se do toho pleteš?

JAN: Je to přece tvůj bratr.

LUCIE: Nu a? Zítřka měl stejně zemřít.

JAN: Jsi to skutečně ty? Jde z tebe strach.

LUCIE: Musí mlčet. A každý prostředek je dobrý.

FRANTIŠEK: Snad mě nechcete...

Muži neodpovídají.

Vždyť vám přísahám, že nebudu mluvit.

Muži neodpovídají.

Pomoz mi, Lucie, nedovol jim, aby mi ublížili. Já nic neřeknu. Přísahám, že nic neřeknu.

JAN (*postaví se vedle Františka*): Ani se ho nedotknete.

JINDŘICH: Kdy přijdou soudruzi do vesnice?

JAN: V úterý.

JINDŘICH: Kolik jich bude?

JAN: Šedesát.

JINDŘICH: Šedesát, kteří ti věřili a teď pochcípají jako krysy. Buď oni nebo on. Vyber si.

JAN: Nemáte právo chtít po mně něco takového.

JINDŘICH: Jsi jejich velitel? No tak!

Dívají se na sebe. Jan pomalu odstoupí.

FRANTIŠEK (*dívá se na něj a pak se dá do křiku*):

Lucie, pomoc! Já nechci umřít tady, ne dnes v noci.

Je mi patnáct let, Jindřichu, nechte mě žít! Nezapíjej mne ve tmě.

Jindřich mu tiskne brdlo.

Lucie!

Lucie odvrátí hlavu.

Všechny vás nenávidím.

LUCIE: Chlapečku můj, chudáčku můj malá, má jediná lásko, odpusť nám. (*Odvrátí se. Po chvíli*)

Dělej rychle.

JINDŘICH: Nemohu, skoro mi rozmačkali zápěstí.

Chvíle.

LUCIE: Už je to?

JINDŘICH: Je mrtvý.

Lucie se otočí a uchopí Františkovo tělo do náručí.

Položí si jeho hlavu na kolena.

Nekonečně dlouhá chvíle. Pak začne Jan mluvit poloblasem a poloblasem je veden celý následující rozhovor.

JAN: Co se to z vás stalo? Proč jste nezemřeli s ostatními? Jde z vás hrůza.

JINDŘICH: Myslíš snad, že já se sobě líbím?

JAN: Nech toho. Za čtyřiaadvacet hodin nebudeš už se sebou mít problémy. Ale já uvidím každý den toho kloučka jak prosil o milost a tvůj ksicht, když jsi mu tiskl hrdlo rukama. (*Přistoupí k Františkovi a podívá se na něj*) Patnáct let. Zemřel s hrůzou a vztekem. (*Vrátí se k Jindřichovi*) Měl tě rád, usínal s hlavou na tvém rameni a říkal: „Když jsi tady, hned lepší spím.“ (*Chvíle*)

Ničemo.

JINDŘICH (*ke Kanorisovi a k Lucii*): Tak mluvte přece taky, nenechte mě v tom samotného. Lucie! Kanorisi! Zabili jste ho mýma rukama.

Žádná odpověď.

(*Obrátí se k Janovi*) A co ty? Tak řekni, když mě chceš soudit: Co jsi udělal na jeho obranu?

JAN (*zprudka*): A co jsem mohl dělat? Co byste mě byli nechali udělat?

JINDŘICH: Měl jsi volné ruce, tak proč jsi neudeřil? (*Vášnivě*) Kdybys byl uhodil... kdybys mě byl mlátil, až bych padl...

JAN: Volné ruce? Položili jste mi nůž na krk. Při prvním slově, při prvním pohybu hned: „A co soudruzi?“ Vyloučili jste mě ze všeho a rozhodli jste o mém životě stejně chladně jako o jeho smrti. Neříkejte mi tu teď,

že jsem váš společník, to by bylo příliš pohodlné. Jsem prostě váš svědek. A dosvědčím, že jste vrazi.

Chvíle.

Zabil jsi z pýchy.

JINDŘICH: Lžeš!

JAN: Donutili tě křičet, co? Je ti teď hanba a chceš je oslnit, aby ses nějak vykoupil. Prostě si chceš dopřát parádní smrt. Není to snad pravda? Sám jsi říkal, že chceš vyhrát. Říkal jsi přece, že chceš vyhrát.

JINDŘICH: To není pravda! To není pravda! Řekni mu, Lucie, že to není pravda! (*Když Lucie neodpovídá, vykročí směrem k ní*) Tak odpověz přece. Myslíš si, že jsem ho zabil z pýchy?

LUCIE: Nevím. (*Chvíle, potom, jako by ji každé slovo bolelo*) Nesměl promluvit.

JINDŘICH: Nenávidíš mě? Byl to tvůj bratr. Ty jediná máš právo mě odsoudit.

LUCIE: Proč bych tě měla nenávidět...

Jindřich se sebne k tělu které drží v náruči.

(Lucie spěšně) Nedotýkej se ho.

Jindřich se pomalu otočí a vrací se ke Kanorisovi.

JINDŘICH: Kanorisi! Ty jsi nekřičel, a přece jsi chtěl, aby zemřel. Řekni: Zabili jsme ho z pýchy?

KANORIS: Nejsem pyšný.

JINDŘICH: Já ano. Nezapírám to. Ale zabil jsem ho z pýchy?

KANORIS: To musíš vědět ty.

JINDŘICH: Já... ba ne, já už nevím. Všechno se sběhlo příliš rychle a teď je mrtvý. (*Náble*) Neopouštějte mě. Nemáte právo mě opustit! Když jsem mu tiskl hrdlo rukama, zdálo se mi, že jsou to vaše ruce, že je nás víc. Jinak bych byl nikdy nedokázal...

KANORIS: Musel zemřít. Kdyby byl stál blíž ke mně, byly by to moje ruce. A pokud jde o to, co se ti dělo v hlavě...

JINDŘICH: Ano?

KANORIS: Na tom vůbec nezáleží. Mezi těmihle čtyřmi stěnami už na ničem nezáleží. Musel zemřít, a to je všechno.

JINDŘICH: Nech toho. (*Přistoupí k tělu. K Lucii*) Neboj se, nedotknu se ho. (*Skloní se nad tělem, dlouze si je prohlíží, pak se opět narovná*) Kolik tenkrát zastřelili rukojmí, když jsme poprvé hodili granát, Jene? *Jan neodpovídá.*

Dvanáct. Byl mezi nimi i malý chlapec, jmenoval se Destaches. Pamatuješ, četli jsme vyhlášku v rue des Minimes. Charbonnel se chtěl jít udat, ale tys mu to nedovolil.

JAN: A dál?

JINDŘICH: Pokoušel ses někdy zjistit, proč jsi mu v tom zabránil?

JAN: To není totéž.

JINDŘICH: Možná. Jestli jsi měl tenkrát jasnější důvody, tím líp pro tebe. Zachoval sis čisté svědomí. Jenže Destaches stejně zemřel. Ale já už nikdy nebudu mít čisté svědomí. Už nikdy, až do chvíle, kdy mě postaví ke zdi s páskou na očích. Ale proč bych vlastně chtěl mít pásku přes oči? Ten chlapec musel zemřít.

JAN: Nechtěl bych být v tvé kůži.

JINDŘICH (*laskavě*): Ty v tom s námi nejsi, Jene. Nemůžeš to ani pochopit, ani nás soudit.

Dlouhé ticho, do kterého zazní Luciin hlas. Lucie bládní Františka po vlasech a nedívá se na něho. Poprvé od začátku celé této scény mluví nablas.

LUCIE: Jsi mrtvý a já mám suché oči. Opuště mě. Nemám už slzy a smrt už nemá žádný význam. Venku jich leží tři sta v trávě a zítra budu i já studená a nahá a nikde nebude ruka, která by mi pohladila vlasy. Víš, nemáš čeho litovat: ani na životě tolik nezáleží. Sbohem, udělal jsi, co jsi mohl. A jestli jsi zůstal uprostřed cesty, tak jenom proto, že jsi neměl dost sil. Nikdo nemá právo ti to vyčítat.

JAN: Nikdo.

Dlouhé mlčení.

(Posadí se vedle Lucie) Lucie!

Lucie naznačí pohyb.

Neodháněj mě, chtěl bych ti pomoci.

LUCIE *(udiveně)*: Pomoci? Mně? Ale já nepotřebuji pomoc.

JAN: Potřebuješ. Myslím, že potřebuješ. Bojím se, aby ses nezlomila.

LUCIE: Vydržím docela dobře až do zítřka do večera.

JAN: Nevydržíš, je v tobě příliš velké napětí. Odvaha tě opustí, ani se nenaděješ.

LUCIE: Proč si o mě děláš starost? *(Divá se na něj)* Tebe to bolí. Dobře, upokojím tě tedy, a pak půjdeš. Od chvíle kdy František zemřel je všechno docela prosté. Stačí když se postarám jenom o sebe. K tomu, abych zemřela, odvahu nepotřebuju. Víš přece dobře, že bych ho stejně dlouho nepřežila. A teď jdi. Sbohem ti řeknu za chvíli, až si pro mě přijdou.

JAN: Nech mě u sebe. Budu mlčet, když chceš, ale budu tady a nebudeš si připadat tak sama.

LUCIE: Že nebudu sama? S tebou? Ach, Jene, tak ty jsi pořád ještě nic nepochopil? My dva přece nemáme nic společného.

JAN: Cožpak jsi zapomněla, že tě miluji?

LUCIE: Miloval jsi jinou.

JAN: Tebe jsem miloval.

LUCIE: Jenže já jsem jiná. Sama se už nepoznávám. Něco se mi asi vzpříčilo v hlavě.

JAN: Možná. Možná, že jsi skutečně jiná. Ale v tom případě miluji tu jinou a zítra tě budu milovat mrtvou. Já miluji tebe, Lucie, t e b e, ať jsi šťastná nebo nešťastná, živá nebo mrtvá...

LUCIE: Tak dobře. Miluješ mě. A dál?

JAN: Ty jsi mě také milovala.

LUCIE: Ano. A milovala jsem také svého bratra, kte-

rého jsem dovolila zabít. Naše láska je tak daleko, proč mi tu o ní vykládáš? Skutečně na ní nezáleželo.

JAN: Lžeš! Ty dobře víš, že lžeš! Ta láska, to byl náš život, nic víc a nic méně. Všechno co jsme prožili jsme prožili ve dvou.

LUCIE: Náš život, ano. Naše budoucnost. Žila jsem v očekávání a v očekávání jsem tě milovala. Čekala jsem na konec války, čekala jsem na den, kdy se budeme moci vzít před očima všech, čekala jsem na tebe každý večer. Teď už nemám budoucnost, čekám už jenom na smrt a umřu sama.

Chvíle.

Nech mě. Nemáme už co bychom si řekli. Nic mě nebolí a nepotřebuji útěchu.

JAN: Ty si myslíš, že tě chci utěšit? Vidím tvé suché oči a vím, že máš v srdci peklo. Není tam ani stopa utrpení, dokonce ani vody na jedinou slzu, všechno je do běla rozpálené. Jak asi trpíš tím, že netrpíš. Ach! Stokrát jsem myslel na mučení, všechnu bolest jsem cítil už předem, ale nikdy mě nenapadlo, že by mohlo zasadit tak strašlivou ránu lidské hrdosti. Rád bych ti vrátil alespoň trochu soucitu se sebou samou, Lucie. Jen kdybys dokázala sehnout šiji a položit mi hlavu na ramena. Tak mi přece odpověz! Podívej se na mě!

LUCIE: Nedotýkej se mne.

JAN: Ať děláš co děláš, Lucie, jsme na jednom břehu. Všechno, co ti udělali, udělali nám oběma. Ta bolest, která před tebou prchá, je ve mně, čeká na tebe, a jestli mě obejměš, stane se n a š í bolestí, věří mi, má lásko. Ještě dokážeme říci m y, budeme zase dva a po- neseme všechno společně, i tvou smrt. Kdybys v sobě našla aspoň jedinou slzu...

LUCIE *(vášnivě)*: Slzu? Přeji si jen, aby si pro mě přišli a mlátili mě, abych mohla dál mlčet a vysmívat se jim a nahánět jim hrůzu. Tady je jenom nuda: čekání,

tvá láska, tíha té hlavy na mém klíně. Prála bych si, aby mě bolest rvala na kusy, chtěla bych hořet, chtěla bych mlčet a vidět jejich číhající oči.

JAN (*zdrčeně*): Ty jsi už jenom vyprahlá poušť pýchy...

LUCIE: Je to snad moje vina? Tloukli mě přímo do mé hrdosti. Nenávídím je, ale oni mě drží. A já je také držím. Je mi jako bych byla blíž jim než tobě. (*Zasměje se*) My! Chceš, abych řikala: my! Máš snad rozdrčená zápěstí jako Jindřich? Nebo živé maso na nohou jako Kanoris? Prosim tě, vždyť je to komedie: nic jsi necítil, všechno si jenom představuješ.

JAN: Rozdrčená zápěstí... ach! Jestli jde jenom o to, aby se člověk stal jedním z vás, není to tak těžké. (*Pátrá kolem sebe, spatří těžký rošt a rychle ho popadne*)

Lucie se dá do smíchu.

LUCIE: Co to děláš?

JAN (*položí levou ruku na podlahu a tluče do ní rostem, který drží v pravé ruce*): Už toho mám dost. Poslouchat vás, jak se chvástáte svou bolestí, jako by to byla zásluha. Už mám dost toho dívat se na vás očima chudáka. To, co udělali oni vám, mohu udělat sám sobě. Tohle dokáže každý.

LUCIE (*směje se*): Střílíš vedle, ale docela vedle. Můžeš si zpřerážet kosti, můžeš si vypíchat oči, ale pořád to budeš jenom ty, kdo rozhodne o tvé bolesti. Každá naše bolest je však jako znásilnění, protože naše rány způsobili jiní lidé. V tomhle nás nedohoníš.

Chvilé. Jan odbodí rošt a podívá se na ni. Pak vstane.

JAN: Máš pravdu, nemohu za vámi. Vy jste spolu a já jsem sám. Už se ani nepohnu, nepromluví na vás, skrčím se tamhle v koutě a vy zapomenete, že jsem. To je zřejmě můj úděl v tomhle příběhu a já se s ním musím smířit, jako jste se vy smířili se svým.

Chvilé.

Před chvílí jsem dostal nápad: Petra zabili nedaleko

Servazské jeskyně, kde jsme měli zbraně. Jestli mě pustí, zajdu pro jeho tělo, strčím mu do kapsy nějaké papíry a zatáhnou ho do jeskyně. Počkejte čtyři hodiny po mém odchodu a až vás začnou znovu vyslýchát, můžete jim ten úkryt prozradit. Najdou tam Petra a budou si myslet, že jsem to já. Pak už asi nebudou mít důvod, aby vás dál mučili a rychle to skončují. To je všechno. Sbohem. (*Odejde do pozadí*) *Dlouhá chvíle. V chodbě se ozvou kroky. Objeví se milicionář s lucernou. Svítí si po místnosti.*

MILICIONÁŘ (*spatří Františka*): Co je mu?

LUCIE: Spí.

MILICIONÁŘ (*k Janovi*): Ty tam, pojď sem. Něco ti chtějí.

Jan zaváhá, zoufale se rozhlédne po ostatních a vykročí za milicionářem. Dveře se zavřou.

V ý s t u p I I I.

Kanoris, Jindřich, Lucie

LUCIE: Je z toho venku, co?

KANORIS: Myslím.

LUCIE: Výborně. O starost miň. Půjde za lidmi jako je sám a všechno bude v pořádku. Pojďte blíž.

Jindřich s Kanorisem k ní přistoupí.

Ještě blíž. Teď jsme jen mezi sebou. Co je vám? (*Podívá se na ně a pochopí*) Ach tak!

Chvilé.

Musel zemřít. Víte dobře, že musel zemřít. Ti dole ho zabili našima rukama. Pojďte, jsem jeho sestra a říkám vám, že to není vaše vina. Položte na něj ruce. Od chvíle kdy zemřel patří k nám. Podívejte se, jaký má odhodlaný výraz. Tiskne rty, protože zná tajemství. Dotkněte se ho.

JINDŘICH (*bladi Františka po vlasech*): Ty můj chlapče! Chudáčku malá.

LUCIE: Donutili tě křičet, Jindřichu, slyšela jsem tě. Muselo ti být hanba.

JINDŘICH: Ano.

LUCIE: Cítím tu tvou hanbu, s tepem tvého těla. Je to moje hanba. Řekla jsem mu, že jsem sama, ale to byla lež. S vámi si tak sama nepřipadám. (*Ke Kanorisovi*) Ty jsi nekřičel. To je škoda.

KANORIS: Mně je také hanba.

LUCIE: Prosím tě! A proč?

KANORIS: Bylo mi hanba, když Jindřich křičel.

LUCIE: To je dobře. Přitiskněte se ke mně. Cítím vaše paže i vaše ramena. Ten chlapec je tak těžký na mém klíně. To je dobře. Zítra budu mlčet. Ach! Jak já budu mlčet. Za něj, za sebe, za Sorbiera, za vás. Všichni jsme jenom jeden.

O p o n a

DĚJSTVÍ TŘETÍ ČTVRTÝ OBRAZ

Než se zvedne opona, slyšíme, jak příšerný sprostý blas zpívá vulgární odrhovačku. Opona se zvedá. Jsme opět ve třídě, druhého dne ráno. Pellerin sedí na lavici, pije a vypadá vyčerpaně. Landrieu sedí na katedře. Také pije a je napůl opilý. Clochet stojí u okna a žívá. Landrieu se občas rozchechtá.

V ý s t u p I.

Landrieu, Pellerin, Clochet

PELLERIN: Proč se směješ?

LANDRIEU (*přiloží si dlaň k uchu*): Cože?

PELLERIN: Ptám se, proč se směješ.

LANDRIEU (*ukáže na rádio a křičí*): Tomuhle.

PELLERIN: Co?

LANDRIEU: Přišlo mi to příšerně srandovní.

PELLERIN: A co?

LANDRIEU: To co se tam zpívá.

PELLERIN: Sakra, já nic neslyším. (*Jde k přijímači*)

LANDRIEU (*křičí*): Nech to hrát!

Pellerin otočí knoflíkem. Ticho.

Tak to vidíš, tak to vidíš.

PELLERIN (*zarazí se*): Co vidím?

LANDRIEU: Tu zimu.

PELLERIN: Tobě je zima? V červenci?

LANDRIEU: Říkám ti, že je zima. Jenže ty nic nechápeš.

PELLERIN: Co jsi to říkal?

LANDRIEU: Co?

PELLERIN: S tou písničkou.

LANDRIEU: S jakou písničkou? Vlez mi na záda.

Chvilé.

Jdu chytit zprávy. (*Vstane a jde k přijímači*)

CLOCHET: Teď žádné nejsou.

LANDRIEU: Jak to, že ne?

CLOCHET: V tuhle dobu...

LANDRIEU: To se ještě ukáže! (*Vezme knoflík, budba, praskání a pískání*)

PELLERIN: Dej s tím pokoj.

LANDRIEU (*k přijímači*): Ty mrcho!

Chvilé.

Ale co, poslechneme si B.B.C. Jaká je to vlna?

PELLERIN: Jednadvacet metrů.

Landrieu točí knoflíkem. Z přijímače se ozve dánský projev. Landrieu se dá do smíchu.

LANDRIEU (*směje se*): No tohle, vždyť to je dánský. Zrovna v tuhle chvíli mluví v Londýně nějaký Dán. To je mi panečku svět. (*Zatřepe přijímačem*) Nemohl bys vykládat francouzsky? (*Vypne přijímač*) Dej mi napít.

Pellerin mu nalije sklenici vína. Landrieu k němu přistoupí a napije se.

Co tu vlastně děláme?

PELLERIN: Tady nebo jinde...

LANDRIEU: Chtěl bych být někde, kde se střílí.

PELLERIN: Hm!

LANDRIEU: Jo, zrovna tam bych chtěl být. (*Popadne Pellerina za rukáv*) Nevykládej mi tu, že se bojím umřít.

PELLERIN: Vždyť nic neříkám.

LANDRIEU: Co je to vlastně smrt? No tak? Co je to?

Především tam musíme všichni. Zítřka, pozítří, nebo za tři měsíce.

CLOCHET (*spěšně*): To není pravda! To není pravda. Zaženou Angličany do moře.

LANDRIEU: Do moře? Za zadkem je budeš mít, jestli chceš něco vědět. Zrovna tady v týhle vesnici. To bude panečku bum, bum, prásk, ratatata. Prásk do kostela, bum do radnice. A co budeš dělat ty, Clochete? Budeš sedět ve sklepe! Cha, cha! Ve sklepe! To se nasmějeme! (*K Pellerinovi*) Jakmile je člověk jednou mrtvý... teď nevím, co jsem to vlastně chtěl. Jo, ty uličníky nahoře odděláme, jenže mně z toho není ani zima ani horko. Každýmu hrajou chvílku, to si já pořád říkám. Dnes ty, zítra já. To je snad na rovinu, ne? Já jsem pro to, aby všechno bylo na rovinu. (*Napije se*) Jsme zvířata. (*Ke Clochetovi*) Proč zíváš?

CLOCHET: Nudím se.

LANDRIEU: Tak se napij. Nudím se snad já? Jenže ty nás radši špehuješ a pořád si v hlavě sumíruješ to svoje hlášení. (*Nalije víno do sklenice a podá Clochetovi*) Napij se. No tak se napij.

CLOCHET: Nemůžu, mám nemocný játra.

LANDRIEU: Tuhle sklenici vypiješ, nebo ti ji chrstnu do ksichtu.

Chvilé. Clochet natáhne ruku, uchopí sklenici a pije. Cha, cha! Zvířata, všichni jsme dobytek, a je to tak dobře.

Je slyšet kroky. Někdo chodí nahoře na půdě. Milicionáři zvednou oči. Tiše naslouchají, Landrieu se však náhle otočí, běží ke dveřím, otevře je a zavolá:

Corbiere! Corbiere!

Objeví se milicionář.

Jdi jim dát po tlamě a ať je tam ticho.

Milicionář odejde, Landrieu zavře dveře a vrátí se k ostatním. Všichni znovu obrátí hlavu ke stropu a naslouchají. Ticho.

Zase se budeme muset koukat na ty jejich ksichty. To bude den.

PELLERIN: Budete mě potřebovat při výslechu?

LANDRIEU: Cože?

PELLERIN: Napadlo mě, že velitel se možná schovává v lese. Moh bych si vzít dvacet chlapů a trochu to pročešat.

LANDRIEU (*divá se na něj*): Jo?

Chvilé. Naboře je stále slyšet kroky.

Tady zůstaneš.

PELLERIN: Dobře. (*Pokrčí rameny*) Ztrácíme čas.

LANDRIEU: To je možný, jenže ho budeme ztrácet všichni dohromady.

Mimoděk vzběhnou ke stropu a další repliky pronášejí s hlavou obrácenou vzhůru, dokud hluk kroků neustane.

CLOCHET: Bylo by na čase podat si toho kluka.

LANDRIEU: Na kluka vám kašlu. Já chci, aby mluvili chlapi.

PELLERIN: Ty mluvit nebudou.

LANDRIEU: Říkám ti, že budou. Jsou to zvířata, jen je umět pořádně popadnout. Cha! Asi jsme nemlátili dost silně.

Hluk naboře, pak ticho.

(*Landrieu spokojeně*) Tak co tomu říkáš? Už se uklidnili. Není nad silnou ruku.

Všem se zřejmě ulevilo.

CLOCHET: Přece jen bys měl začít s tím kloučkem.

LANDRIEU: Dobrý. (*Jde ke dveřím*) Corbiere!

Žádná odpověď.

Corbiere!

Spěchající kroky v chodbě. Objeví se Corbier.

Dojdi pro toho kluka.

CORBIER: Pro kluka? Odkrouhli ho.

LANDRIEU: Cože?

CORBIER: V noci ho odkrouhli. Ležel tam a jeho sestra mu držela hlavu na klíně. Říkala, že spí. Už je docela studený. Na krku má stopy po prstech.

LANDRIEU: Jo?

Chvilé.

Kdo to tam chodil?

CORBIER: Ten Řek.

LANDRIEU: V pořádku. Můžeš jít.

Corbier odejde. Ticho. Clochet zvedne mimoděk hlavu ke stropu.

PELLERIN (*vybuchne*): Dvanáct kulek do kůže, a hned. Ať už je nevidíme.

LANDRIEU: Mlč! (*Jde k přijímači a otočí knoflíkem. Pomalý valčík. Vráti se ke katedře a naleje si. V okamžiku, kdy staví sklenku na stůl, spatří Pétainův portrét*) Tak to vidíš. Ty to všechno vidíš, ale myješ si ruce. Obětoval ses, dal jsi svůj život Francii a na takovýhle drobnosti kašleš. Prostě jsi vstoupil do dějin. A my, my jsme v hajzlu. Svinárna je to! (*Vychrstne mu víno do obličeje*)

CLOCHET: Landrieu!

LANDRIEU: Můžeš to dát do hlášení. (*Chvilé. S vypětím všech sil se ovládl. Obrátí se k Pellerinovi*) Dvanáct kulí do kůže, to by bylo příliš snadné. Zrovna tohle si totiž přejou, chápeš?

PELLERIN: Tím líp pro ně, když si to přejou. Jen ať už je po všem, ať už je nevidíme.

LANDRIEU: Jenže já nechci, aby chcipli, dokud nebudou mluvit.

PELLERIN: Stejně se od nich už nic nedovíme. Za těch čtyřadvacet hodin co jsou tady měl ten jejich velitel dost času se ztratit.

LANDRIEU: Na jejich velitele já kašlu. Chci, aby mluvili.

PELLERIN: A když nebudou?

LANDRIEU: S tím si nelam hlavu.

PELLERIN: No jo, ale co když doopravdy nebudou?

LANDRIEU (*křičí*): Říkám ti, aby sis s tím nelámala hlavu.

PELLERIN: Tak pro ně pošli.

LANDRIEU: To se ví, že pro ně pošlu. (*Nebýbá se. Clochet se dá do smíchu*)

CLOCHET: A co jestli jsou to mučedníci?

LANDRIEU (*vykročí prudce ke dveřím*): Přiveď mi je sem.

CORBIER (*který se objevil ve dveřích*): Všechny tři?

LANDRIEU: Jo! Všechny tři.

Corbier odejde.

PELLERIN: Tu holku jsi moh nechat nahoře.

Kroky nad jejích blavami.

LANDRIEU: Už jdou. (*Jde a vypne přijímač*) Jestli prozradí velitele, budou žít.

CLOCHET: Ty jsi se zbláznil!

LANDRIEU: Drž hubu!

CLOCHET: Každý z nich zaslouží desetkrát smrt.

LANDRIEU: Já kašlu na to, co zaslouží. Chci, aby povolili. Se mnou si nebudou hrát na mučedníky.

PELLERIN: Já... poslouchej, to já bych nevydržel. Kdybych si měl myslet, že zůstanou naživu a že budou možná žít dýl než my a že si nás budou celý život pamatovat...

LANDRIEU: S tím si hlavu nelam. Jestli budou mluvit, aby zachránili svou kůži, tak si dají moc dobrý pozor, aby si na to víckrát nevzpomněli. Už jsou tady.

Pellerin rychle vstane a uklidí pod katedru lavce a sklenice. Všichni tři nehnutě stojí a čekají.

V ý s t u p I I.

Tiž, Lucie, Jindřich, Kanoris a tři milicionáři

Všichni na sebe mlčky hledí.

LANDRIEU: Co jste udělali s tím klukem co byl s vámi?

Žádná odpověď.

PELLERIN: Vrahové!

LANDRIEU: Mlč. (*K vězňům*) Chystal se mluvit, co?

A vy jste mu to chtěli překazít.

LUCIE (*vášnivě*): To není pravda. Nechtěl mluvit.

Nikdo nechtěl mluvit.

LANDRIEU: Tak proč?

JINDŘICH: Byl příliš mladý. Nemělo smysl nechat ho trpět.

LANDRIEU: Který z vás ho uškrtil?

KANORIS: Rozhodli jsme o tom společně a jsme všichni odpovědní.

LANDRIEU: Dobrá.

Chvíle.

Jestli nám řeknete, co potřebujeme vědět, daruji vám život.

CLOCHET: Landrieu!

LANDRIEU: Řekl jsem vám, abyste mlčel. (*K vězňům*) Souhlasíte?

Chvíle.

Tak co? Jo nebo ne?

Vězni mlčí.

(*Landrieu znejistí*) Vy nechcete? Dáte tři životy, abyste zachránili jeden? To je přece nesmysl.

Chvíle.

Nabízím vám život! Život! Život! Copak jste hluchý?

Chvíle, pak Lucie vykročí kupředu.

LUCIE: Vyhráli jsme! Vyhráli! Tahle chvíle stačí zaplatit spoustu věcí. Jsem hrdá, že si dovedu vzpomenout na všechno, na co jsem chtěla dnes v noci zapomenout. Strhli mi šaty. (*Ukáže na Clocheta*) Tenhle mě držel za nohy. (*Ukáže na Landrieua*) Tenhle za ruce. (*Ukáže na Pellerina*) A tenhle mě znásilnil. Teď už to mohu říkat a třeba křičet: znásilnili jste mě a je vám hanba. Jsem očištěna. Kde máte své kleště a skřípce? A kde máte biče? Dnes ráno nás prosíte,

abychom žili. Jenže odpověď je: ne! Tuhle věc budete muset dodělat do konce.

PELLERIN: Dost! Dost! Dejte jim po tlamě!

LANDRIEU: Stát! Pellerine, možná, že už nebudu dlouho váš velitel, ale dokud tady velím, tak platí moje rozkazy. Odveďte je.

CLOCHET: Neměli bysme je přece jenom trochu zpracovat? Všechno jsou to koneckonců jen slova. Samý slova. Vítr. (*Ukáže na Jindřicha*) Jak sem tenhle včera přišel načepýřený a za chvíli ječel jako slečinka.

JINDŘICH: Uvidíme, jestli budu dnes křičet.

LANDRIEU: (*ke Clochetovi*): Jestli máš odvahu, prosím.

CLOCHET: Co se mě týče, víš přece, že i kdyby byli stokrát mučedníci, mně by to nevadilo. Pracuju pro radost z práce. (*K milicionářům*) Odveďte je ke stolům.

KANORIS: Moment. Když na ten váš návrh přistoupíme, kdo nám zaručí, že nás skutečně necháte na živu?

LANDRIEU: Máte moje slovo.

KANORIS: Ano. To nám asi bude muset stačit. Je to buď anebo. A co s námi uděláte?

LANDRIEU: Odevzdám vás Němcům.

KANORIS: Ti nás zastřelí.

LANDRIEU: Ne, vysvětlím jim co a jak.

KANORIS: Dobrá.

Chvíle.

Jsem ochoten mluvit, když to moji soudruzi dovolí.

JINDŘICH: Kanorisi!

KANORIS: Můžete nás nechat chvíli o samotě? Myslí, že bych je dokázal přesvědčit.

LANDRIEU (*bledí na něj zkoumavě*): Proč chceš mluvit? Bojíš se umřít?

Dlouhé ticho, pak Kanoris sklopí hlavu.

KANORIS: Ano.

LUCIE: Zbabělče!

LANDRIEU: Dobrá. (*K milicionářům*) Ty se postav oknu a ty hlídej u dveří. A vy pojdte. Dávám ti čtvrt hodiny.

Landrien, Pellerin a Clochet odejdou dveřmi vzadu.

V ý s t u p I I I.

Kanoris, Lucie, Jindřich

Po celou první část výstupu Lucie mlčí, jako by ji celá table záležitost vůbec nezajímala.

KANORIS (*Jde až k oknu a zase se vrátí. Dojde až k nim a říká spěšně, tlumeně*): Slunce zapadá. Bude pršet. Zbláznili jste se? Díváte se na mě, jako bych skutečně chtěl prozradit velitele. Ale já je chci jenom poslat do servazské jeskyně, jak nám to Jan poradil. (*Chvíle. Usměje se*) Trochu nás pocuchali, ale ještě jsme docela dobře k použití.

Chvíle.

No tak! Musíme mluvit. Přece jim zbytečně nedáme tři životy. (*Chvíle. Laskavě*) Proč chcete umřít? K čemu to bude? Odpovězte! K čemu to bude?

JINDŘICH: K ničemu.

KANORIS: No tak?

JINDŘICH: Jsem unavený.

KANORIS: A já teprve. Jsem o 15 let starší než ty. A dali si na mně víc záležet. Život, který mi nechají, nebude k závidění.

JINDŘICH (*mírně*): To se tak bojíš smrti?

KANORIS: Nebojím. Před chvílí jsem jím lhal. Nemám strach. Jenže nemáme právo umřít zbytečně.

JINDŘICH: Ach! A proč ne? Pročpak ne? Rozdrtili mi zápěstí, servali mi kůži... nezaplatil jsem snad už dost? Vyhráli jsme. Proč chceš, abych začínal znovu žít, když můžu umřít v souhlase sám se sebou.

KANORIS: Soudruzi potřebují naši pomoc.

JINDŘICH: Jací soudruzi? Kde?

KANORIS: Všude.

JINDŘICH: Nesmysl! Jestli nás nezabijí, stejně nás pošlou do solných dolů.

KANORIS: Utečeme.

JINDŘICH: Ty bys chtěl utíkat? Vždyť se sotva držíš na nohou.

KANORIS: Když ne já, tak ty.

JINDŘICH: Máme naději sotva sto k jedné.

KANORIS: Za zkoušku to stojí. A i kdybychom neutekli, v dolech jsou ještě jiní lidé: nemocní, starci, ženy, které padají únavou, a ti všichni nás potřebují.

JINDŘICH: Poslouchej, když jsem viděl, jak ten klouček leží na zemi, celý sinalý, řekl jsem si: v pořádku, co jsem udělal jsem udělal, ničeho nelituji. Jenomže to bylo samozřejmě za předpokladu, že na úsvitu zemřeme. Kdybych si byl nemyslel, že za šest hodin budeme všichni ležet na jedné hromadě hnoje... (*Křičí*) Nechci žít déle než on! Nechci toho chlapce přežít o třicet let. Vždyť to bude tak prosté, Kanorisi: ani nebudeme mít čas podívat se do hlavní jejich pušek.

KANORIS: Nemáme právo zemřít zbytečně.

JINDŘICH: Copak má ještě smysl žít, když jsou na světě lidé, kteří vás mlátí až vám zpřerážejí kosti? Všechno je černé. (*Podívá se z okna*) Máš pravdu, bude pršet.

KANORIS: Nebe se už docela zatáhlo. Přijde pořádný liják.

JINDŘICH (*náble*): Bylo to z pýchy.

KANORIS: Co?

JINDŘICH: Ten chlapec. Myslím, že jsem ho zabil z pýchy.

KANORIS: Na tom nesejde: beztak musel umřít.

JINDŘICH: Povleču s sebou tuhle pochybnost jako železnou kouli. V každém okamžiku svého života si budu klást otázky sám o sobě.

Chvíle.

Nemohu. Nemohu žít.

KANORIS: Nech toho. Budeš mít dost práce s druhými. No tak. Zapomeneš na sebe... Příliš se zabýváš sám sebou, Jindřichu. Zachrániš si život... A co! Pracovat se musí! Ta záchrana je jako navíc.

Chvíle.

Poslyš, Jindřichu, jestli dnes umřeš, podtrhneme a sečteme: zabils ho z pýchy, takhle to zůstane zapsáno, navždycky. Ale budeš-li žít...

JINDŘICH: Tak co?

KANORIS: Tak nic není definitivní. Každý z tvých činů bude měřen celým tvým životem.

Chvíle.

Mám je zavolat?

JINDŘICH: Ať rozhodne ona. *Ukazuje na Lucii*

KANORIS: Slyšíš, Lucie?

LUCIE: O čem mám rozhodnout? Ach, ano: pověz jim, že mluvit nebudeme, a ať si pospíší.

KANORIS: A co soudruzi, Lucie?

LUCIE: Nemám už soudruhy. (*Pokročí k milicionářům*) Dojděte pro ně. Nebudeme mluvit.

KANORIS (*jde za ní k milicionářům*): Máme ještě pět minut. Počkejte. (*Vede ji zpátky na předscénu*)

LUCIE: Pět minut, ano. V co doufáš? Že mě za pět minut přesvědčíš?

KANORIS: Ano.

LUCIE: Hlupáku! Neviňátko! Ty si můžeš žít, ty máš klidné svědomí. Jenom tě trochu pocuchali, nic víc. Ale mě zkazili celou. Na mé kůži není mística, kterého bych se neděsila. (*K Jindřichovi*) A ty nadělaš okolků s tím, že jsi uškrtil kluka, ale pamatuj si laskavě, že ten kluk byl můj bratr a já neřekla ani slovo. Vzala jsem všechno zlo na sebe. Musí mě zlikvidovat a to zlo se mnou. Odejděte! Žijte si, když dokážete vydržet sami se sebou. Já se nenávidím a přeji si, aby

po mé smrti bylo na zemi všechno jako bych nikdy nebyla.

JINDŘICH: Neopustím tě, Lucie, a udělám, jak řekneš!

KANORIS (*mírně*): Budu vás tedy muset zachránit proti vaší vůli.

LUCIE: Budeš mluvit?

KANORIS: Musí to být.

LUCIE (*zprudka*): Řeknu jim, že lžeš, že sis to všechno vymyslel. (*Po chvíli*)

Kdybych byla tušila, že jim takhle naletíš, myslíš, že bych byla svolila, abyste se dotkli toho chlapce?

KANORIS: Tvůj bratr chtěl zradit velitele, kdežto já je pošlu po falešné stopě.

LUCIE: To je totéž. Jejich oči budou stejně svítit vítězstvím.

KANORIS: Lucie! Ty jsi nechala umřít Františka jenom z pýchy?

LUCIE: Zbytečně maříš čas. Ve mně výčitky svědomí neprobudíš.

MILICIONÁŘ: Ještě dvě minuty.

KANORIS: Jindřichu!

JINDŘICH: Udělám, co řekne ona.

KANORIS (*k Lucii*): Co je ti po těch chlapech? Za šest měsíců se budou schovávat ve sklepech a první granát, který tam někdo hodí okénkem, udělá tečku za touhle historií. Ale jde o všechno ostatní. O svět, o to, co děláš na světě, o soudruhy a o to, co děláš pro ně.

LUCIE: Jsem docela vyschlá, připadám si sama a dokážu myslet už jenom na sebe.

KANORIS (*mírně*): Cožpak ti skutečně není líto něčeho tady na zemi?

LUCIE: Ničeho. Všechno je otrávené.

KANORIS: Pak ovšem... (*Rezignované gesto. Pokročí k milicionářům*)

Dá se do deště. Nejprve jen lehké kapky po velkých pauzách a pak už těžké krůpěje rychle za sebou.

LUCIE (*ožije*): Co je to? (*Tiše a pomalu*) Děšť. (*Jde k oknu a hledí do deště*)

Chvíle.

Můj bože, celý čas bylo tak krásně, to je příšerné. Už jsem na to skoro zapomněla, připadalo mi, že jsme odjakživa museli žít pod pálicím sluncem.

Chvíle.

Prší pořádně. Za chvíli bude cítit vlhkou zem. (*Rty se jí začnou třást*) Já nechci..., já nechci...

Jindřich a Kanoris dojdou až k ní.

JINDŘICH: Lucie!

LUCIE: Já nechci plakat, to bych byla jako zvíře. (*Jindřich ji obejmě*) Pustte mne! (*Křičí*) Žila jsem ráda, žila jsem ráda! (*Vzlyká, blavu na Jindřichově rameni*)

MILICIONÁŘ (*pokročí kupředu*): Tak co bude?

KANORIS (*podívá se na Lucii, pak*): Jdi a vyřiď svým náčelníkům, že jim všechno povíme.

Milicionář odejde. Chvíle.

LUCIE (*vzchopí se*): Je to pravda? Budeme žít? Já byla už na druhé straně... Podívejte se na mne, usmějte se na mě, tak dávno jsem už neviděla úsměv... Zdalipak děláme dobře, Kanorisi? Děláme dobře?

KANORIS: Děláme dobře. Musí se žít.

Milicionář odejde.

V ý s t u p I V.

Tiž, Landrieu, Pellerin, Clochet

LANDRIEU: Tak co?

KANORIS: Na silnici na Grenoble na dvaatřicátém kilometru odbočíte po pěšině vpravo. Asi po padesáti metrech je v lese křoví a za křovím jeskyně. Velitel je tam i se zbraněmi.

LANDRIEU (*k milicionářům*): Deset mužů. Ať okamžitě vyrazí a pokuste se ho dostat živého.

Chvíle.

Odvedte vězně nahoru.

Milicionáři vyvedou vězně, Clochet okamžik váhá a pak vyklouzne za nimi.

V ý s t u p V.

Landrieu, Pellerin, pak Clochet

ŠPINAVÉ RUCE

PELLERIN: Myslíš, že mluvili pravdu?

LANDRIEU: Samozřejmě, jsou to zvířata. (*Posadí se na katedru*) Tak co? Přece jsme je dostali. Viděl jsi, jak odcházeli? Už ne tak hrdě, jako když přišli.

Vstoupí Clochet.

(*Landrieu vřídne*) Aha, Clochete? Dostali jsme je?

CLOCHET (*mne si ruce, roztržitě*): Ano, ano, dostali.

PELLERIN (*k Landrieuovi*): A ty je necháš žít?

LANDRIEU: Ach! Na každý pád zatím...

Salva pod okny.

Co je to...?

Clochet se rozpačité směje do hrsti.

Clochete, snad jsi...

Clochet přikývne a pořád se směje.

CLOCHET: Myslel jsem, že to bude lidštější.

LANDRIEU: Ty mizero!

Druhá salva. Landrieu běží k oknu.

PELLERIN: Nech toho. Počkej do třetice.

LANDRIEU: Já nechci...

PELLERIN: To bysme pěkně vypadali před tím, co by zůstal na živu.

CLOCHET: Za chvíli si o tom všem už nikdo nebude nic myslet. Nikdo, než my tři.

Třetí salva. Landrieu klesne na židli.

LANDRIEU: Uf!

Clochet jde k přijímači a začne točit knoflíkem. Hudba.

O p o n a

Jsem šťasten, že mohu předložit československým čtenářům svou dnes už starou a možná zastaralou hru (byla napsána před sedmnácti lety), která byla nedorozuměním dlouho považována za protikomunistickou a jejíž provozování jsem sám po dobu více než deseti let zakazoval.

Jak došlo ke zmíněnému nedorozumění? Především proto, že toto „problémové“ drama bylo považováno za hru à la thèse. Mě zajímalo jen jedno: jak se mohou vyvíjet a řešit taktické spory uvnitř ilegální odbojové organizace? Zvolil jsem si tuto krajní okolnost, abych mohl jasněji postavit nezbytnost otevřené a kritické diskuse, jež je podmínkou života politických seskupení a umožňuje jim dospívat ke konkrétní jednotě, proti nezbytnosti účinné akce, jejímž předpokladem je značná centralizace moci. Nepředkládal jsem žádné závěry. Ukazoval jsem toliko na mezním příkladě vývoj jednoho rozporu. Někteří chtěli záměrně spatřovat v tomto mém pokusu kritiku centralizovaných organizací, zatímco, jak to dokazuje už volba námětu, já zásadně připouštěl nezbytnost podobných organizací a celou diskusi jsem zaměřil na problém, který nás všechny sužuje: je možné smířit demokracii s centralizací, když jedna i druhá jsou nezbytné?

Omyl obecenstva z roku 1948 měl však jiné příčiny: zmýlilo se zejména v hrdinovi. Ve Špinavých rukou není kladný hrdina. Já sám jsem se však ztělesnil v Hoedere- rovi. Řekněme to tak, že on byl oním politikem, jímž bych byl chtěl být, kdybych nebyl intelektuálem. Před Ludvíkovým taktickým levičáctvím, jež se mohlo zdát ospra-

vedlněno okolnostmi, jsem dával přednost širší koncepci národní fronty, jež se od té doby prosadila téměř ve všech lidových válkách. Avšak na druhé straně jsem chtěl vy-
lícit obtíže, na něž narážel a patrně stále naráží mladý
měšťák na západě, který si uvědomil existenci třídního
boje a pokouší se o vstup do dělnické strany. Choval jsem
nemalé sympatie k mladičkému chlapci, kterého jsem vy-
bavil charakterovými rysy, s nimiž jsem se v té době
často setkával u svých někdejších žáků; ještě dnes vidím
v jeho chování větší podíl nešťastné shody okolností než
skutečných chyb. Přesto však v mých očích zůstává posta-
vou zápornou. Jeho „levičáctví“, které bylo možná nevy-
hnutelné, ale z něhož by ho byl Hoederer možná vyléčil,
kdyby zůstal naživu, se rodí z idealistického lpění na
abstraktních zásadách. Je zároveň dokladem jeho revolty
vůči vlastní třídě (to jest především vůči otci) i jeho hlu-
bokého sepětí s buržoazií, kterou odmítá. Abstraktní
myšlení a touha po účinné akci za každou cenu ho vedou
k vraždě a k smrti. Na neštěstí pro mne se buržoazní
obecenstvo poznalo v Hugovi tak dokonale, že ho spon-
tánně učinilo „kladným hrdinou“ a zneužilo ho k odsou-
zení Hoederera ve jménu čistoty. To stačilo, aby se změnil
celý smysl hry: kladné se stalo záporným a naopak.

Loňského roku jsem na žádost italských přátel dal sou-
hlas, abychom se pokusili o novou zkušenost: dovolil
jsem, aby Špinavé ruce byly uvedeny v turinském Teatro
stabile. Jak asi bude po šestnácti letech a po tolika udá-
lostech reagovat nové obecenstvo, žijící ve zcela jiných
podmínkách? V případě, že nová generace potvrdí soud
generace předchozí, byl jsem odhodlán stáhnout své dílo
definitivně z oběhu. Výsledek byl naprosto přesvědčivý:
kritikové se různili v názorech na dramatické hodnoty
hry, ale všichni, od krajní pravice až po krajní levice, shod-
ně uznali, že jsem chtěl o nadhozených problémech dis-
kutovat v duchu přátelství vůči komunistické straně, jako
druh krácející stejnou cestou a nikoli jako nepřítel.

Jenomže tato zkouška nestačí: dnes žádám o váš ná-
zor vás, čtenáře a diváky v socialistické zemi. Nedávno
jsem byl v Československu a setkal jsem se tam s mnoha
lidmi, jež dnes považují za své přátele. Hodně jsme dis-
kutovali o spoustě otázek a zjistili jsme, že jsme v řadě
věcí zajedno. Tito lidé čtou dnes mou hru spolu s mnoha
dalšími, jež neznám a kteří se jim podobají. Všechny vás
teď činím soudci. Měl bych pochopitelně velkou radost,
kdybyste uznali, že má hra je dobrá. Ale to není to
hlavní. Ať už je hra dobrá nebo špatná, mně nejvíc záleží
na tom, abyste v jejím autoru poznali upřímného přítele,
kterého jste ve své zemi tak pěkně přijali.

Jean-Paul Sartre

Paříž, květen 1965

HOEDERER

HUGO

OLGA

JESIKA

LUDVÍK

PRINC

SLIK

JIŘÍ

KARSKÝ

IVAN

KAREL

U Olgy. Přízemí domku na okraji státní silnice. Vpravo vstupní dveře a okno se staženými žaluziemi. V pozadí na prádelníku telefon. Vlevo vzadu dveře. Stůl, židle. Levné kusy nábytku, jež se k sobě navzájem nehodí. Cítíme, že tomu, kdo tenhle pokoj obývá, je nábytek zcela lhostejný. Vlevo vedle dveří krb, nad krbem zrcadlo. Po silnici přejede čas od času auto. Troubení, houkačky.

*První výstup
Olga, později Hugo*

Olga sedí sama u rozhlasového přijímače a otáčí knoflíky. Šum, později dosti zřetelný blas.

HLASATEL: Německé armády ustupují na celé šíři fronty. Sovětská vojska obsadila Lišnar, čtyřicet kilometrů od ilyrských hranic. Ilyrské jednotky odmítají bojovat, kdekoli se naskytne příležitost. Mnozí vojáci přeběhli ke spojencům. Ilyřané, víme, že jste byli přinuceni pozvednout zbraň proti Sovětskému svazu, známe hluboce demokratické smýšlení ilyrských občanů a jsme...

Olga otočí knoflíkem a přijímač zmlkne. Sedí nehnutě, oči upřeny před sebe. Chvilu. Klepání. Olga sebou trhne. Opět klepání. Olga pomalu vykročí ke dveřím. Opět klepání.

OLGA: Kdo je tam?

HUGŮV HLAS: Hugo.

OLGA: Kdo?

HUGŮV HLAS: Hugo Barin.

Olga sebou lehce trhne a zůstane stát nehnutě přede dveřmi.

Nepoznalas mě po hlase? Tak přece otevři! Otevři mi. *Olga rychle vykročí k prádelníku, levou rukou vezme ze zásuvky jakýsi předmět, ovine si ruku ubrouskem, otevře dveře a rychle uskočí, aby předešla překvapivému útoku. Na prahu stojí chlapec asi tříadvacetiletý.*

HUGO: To jsem já.

Chvilí na sebe mlčky hledí.

Divíš se?

OLGA: Divím se, jak vypadáš.

HUGO: Ano, změnil jsem se.

Chvilé.

Tak už sis mě prohlédla? Poznalas mě? Nemůže to být mýlka? *(Ukáže na revolver zakrytý ubrouskem)* Tak bys to snad mohla odložit.

OLGA *(aniž odloží revolver)*: Myslela jsem, že jsi tam na pět let.

HUGO: Nu ano, měl jsem tam být pět let.

OLGA: Pojď dál a zavři dveře. *(Ustoupí o krok. Nemíří sice revolverem přímo na Huga, ale mnoho nechybí. Hugo sjede pobaveně pohledem na revolver, pak se pomalu otočí k Olze zády a zavře dveře)* Utekls?

HUGO: Utekls? Nejsem blázen. Museli mě vyhodit násilím.

Chvilé.

Propustili mě za dobré chování.

OLGA: Máš hlad?

HUGO: Byla bys ráda, víd?

OLGA: Proč?

HUGO: Dávat je pohodlné, pomáhá to zachovat si odstup. A když člověk jí, vypadá naprosto neškodně.

Chvilé.

Odpustě, ale nemám hlad ani žízeň.

OLGA: Stačilo říci ne.

HUGO: Ty se už nepamatuješ, že jsem vždycky moc mluvil?

OLGA: Pamatuji.

HUGO *(rozblíží se)*: Učiněná spoušť! A přece nic nechybí. Co můj psací stroj?

OLGA: Proдалa jsem ho.

HUGO: Ach? *(Chvilé. Rozblíží se po místnosti)* Je tu prázdno.

OLGA: Kde je prázdno?

HUGO *(opíše rukou kruh)*: Tady. Jako by ten nábytek stál v poušti. Tam stačilo roztáhnout paže a mohl jsem se dotknout obou stěn. Pojď blíž.

Olga neuposlechné.

Máš pravdu, mimo vězení žijí lidé v uctivé vzdálenosti. Co se tím ztratí místa! Je to divné být na svobodě. Až se člověku točí hlava. Budu si muset zvyknout mluvit s lidmi a nedotýkat se jich.

OLGA: Kdy tě pustili?

HUGO: Před chvílí.

OLGA: Tys šel rovnou sem?

HUGO: A kam jsem měl jít?

OLGA: S nikým jsi nemluvil?

Hugo se na ni podívá a dá se do smíchu.

HUGO: Ne, Olgo. Ne. Uklidni se. S nikým.

Olze se trochu uleví a podívá se na něj.

OLGA: Ani ti neholili hlavu.

HUGO: Ne.

OLGA: Ale ostříhali tě.

Chvilé.

HUGO: Jsi ráda, že mě zase vidíš?

OLGA: Nevím.

Po silnici přejede auto. Houkání, bluk motoru, Hugo se zachvěje. Olga ho chladně pozoruje.

Jestli je pravda, že tě propustili, nemusíš se bát.

HUGO (*ironicky*): Myslíš? (*Pokrčí rameny*)

Chvíle.

Co Ludvík?

OLGA: V pořádku.

HUGO: A Robert?

OLGA: Ten... neměl štěstí.

HUGO: Myslel jsem si to. Nevím proč, ale zvykl jsem si myslet na něj jako na mrtvého. Hodně se asi změnilo.

OLGA: Od té doby, co jsou tu Němci, je to mnohem těžší.

HUGO (*lbostejně*): Pravda, jsou tu.

OLGA: Už tři měsíce. Pět divizí. Původně měly projít do Maďarska. Ale už tu zůstaly.

HUGO: Ale! (*Se zájmem*) Máte nové lidi?

OLGA: Hodně.

HUGO: Mladé?

OLGA: Dost mladých. Při přijímání se teď postupuje trochu jinak. Musíme vyplnit spoustu mezer. Nejsme už... tak přísní.

HUGO: Ano, ovšem, je třeba se přizpůsobit. (*Trochu zneklidní*) Ale v tom hlavním je linie pořád stejná?

OLGA (*rozpačitě*): Nu, v hrubých rysech... samozřejmě.

HUGO: Nu ovšem, žili jste. Ve vězení si člověk těžko dovede představit, že ostatní žijí dál. Máš někoho?

OLGA: Občas.

Hugo chce něco říci.

Teď právě ne.

HUGO: Jestlipak... Mluvili jste někdy o mně?

OLGA (*neumí lbát*): Někdy.

HUGO: V noci se sjeli na kolech, jako když jsem tu býval, posadili se ke stolu, Ludvík si cpal dýmku a někdo řekl: Tenkrát, když se ten chlapec přihlásil, že to udělá, byla zrovna taková noc.

OLGA: Takhle, nebo jinak.

HUGO: A vy jste říkali: Dobře se z toho dostal, udělal, co bylo třeba, a nikoho nenamočil.

OLGA: Ano. Ano.

HUGO: Někdy mne probudil déšť. Říkal jsem si: Budou mít vodu. A pak, ještě než jsem zase usnul: Možná, že zrovna dnes v noci budou mluvit o mně. V tom byla moje hlavní převaha nad mrtvými: mohl jsem si ještě představovat, že na mne myslíte.

Olga ho mimoděk neobratně uchopí za paži. Divají se na sebe. Olga pustí Hugovu paži.

(*Hugo se trochu napne*) A pak jste si jednou řekli: Ještě tam bude tři roky, a až vyjde ven (*změní tón, nespouštěje z Olgy oči*)... až vyjde ven, odděláme ho za odměnu jako psa.

OLGA (*prudce couvne*): Zbláznil ses?

HUGO: Nu tak, Olgo, prosím tě!

Chvíle.

To tobě uložili, abys mi poslala ty bonbóny?

OLGA: Bonbóny?

HUGO: No tak, no tak!

OLGA (*kategoricky*): Jaké bonbóny?

HUGO: Likérové, v růžové krabici. Celých šest měsíců jsem dostával pravidelně balíčky od jakéhosi Dresche. A protože jsem žádného takového člověka neznal, pochopil jsem, že ty balíčky jsou od vás a měl jsem radost. Pak to přestalo a já si říkal: Zapomínají na mě. A potom přišel asi před třemi měsíci zase balíček od stejného odesílatele a v něm bonbóny a cigarety. Cigarety jsem vykouřil a bonbóny snědl můj spoluvězeň. Bylo mu po nich, chudákovi, náramně špatně. Strašně zle. A tak jsem si pomyslel: Nezapomínají na mě.

OLGA: A dál?

HUGO: To je všechno.

OLGA: Hoederer měl přátele, kteří tě nemají dvakrát v lásce.

HUGO: Ti by nečekali dva roky, aby mi to dali vědět.
Ba ne, Olgo, měl jsem spoustu času přemýšlet o tom všem a našel jsem jenom jediné vysvětlení: Strana si zprvu myslela, že mne může ještě použít a pak svůj názor změnila.

OLGA (*beze stopy příkrostiti*): Moc mluvíš, Hugo. Vždycky moc mluvíš. Musíš mluvit, abys cítil, že žiješ.

HUGO: To se ví, že moc mluvím, a taky toho moc vím a vy mi jaktěživ neuvěříte. Dál už nemá smysl dumat.

Chvíle.

Nemám vám to za zlé, víš. Celá ta historie byla nedobrá hned od začátku.

OLGA: Podívej se na mě, Hugo. Skutečně si myslíš to, co říkáš? (*Divá se na něj*) Ano, myslíš si to. (*Zprudka*) Tak proč jsi za mnou chodil? Proč Proč?

HUGO: Protože ty na mě nedokážeš vystřelit. (*Podívá se na revolver, který Olga stále ještě drží, a usměje se*) Aspoň si to myslím.

Olga mrzutě odhodí na stůl revolver ovitý kusem látky.

Tak vidíš.

OLGA: Poslyš, Hugo, ty přece nevěříš ani slovu z toho, cos mi tu vykládal, a já nedostala žádný příkaz, který by se tě týkal. Ale jestli ho někdy dostanu, pak bys měl vědět, že udělám, co mi přikáží. A jestli se mě někdo ze strany zeptá, řeknu, že jsi tu, i kdyby tě měli odělat před mýma očima. Máš peníze?

HUGO: Ne.

OLGA: Dám ti nějaké a půjdeš.

HUGO: Kam? Vláčet se uličkami kolem přístavu a v docích? Voda je studená, Olgo. Ať se stane cokoli, tady je aspoň světlo a teplo. Bude to příjemnější konec.

OLGA: Udělám, co mi strana přikáže, Hugo. Přisáhám, že udělám, co mi přikáže.

HUGO: Tak vidíš, že je to pravda.

OLGA: Jdi pryč.

HUGO: Ne. (*Napodobí Olgu*) „Udělám, co mi strana přikáže.“ Ještě se dožiješ překvapení. Člověk ani při nejlepším vůli nikdy neudělá to, co mu strana přikáže. „Půjdeš k Hoedererovi a vpálíš mu tři kulky do břicha.“ To je přece docela prostý příkaz, ne? Šel jsem k Hoedererovi a vpálil jsem mu tři kulky do břicha. Ale to bylo něco jiného. Příkaz? Nebyl žádný příkaz. V určité chvíli se příkaz vždycky ztratí. Zůstal někde vzadu a já postupoval sám a sám jsem taky zabíjel a . . . vlastně ani nevím, proč. Byl bych rád, kdyby ti strana přikázala, abys na mě vystřelila. Jen tak. Aby se ukázalo.

OLGA: Však by se ukázalo.

Chvíle.

Co chceš dělat?

HUGO: Nevím. Nepřemýšlel jsem o tom. Když otevřeli dveře věznice, myslel jsem jen na to, že půjdu sem, a šel jsem.

OLGA: Kde je Jesika?

HUGO: U svého otce. Párkrát mi psala, ze začátku. Myslím, že už nemá moje jméno.

OLGA: Kam tě mám uložit? Každý den sem chodí soudruzi. Bez ohlášení.

HUGO: I do tvého pokoje?

OLGA: Ne.

HUGO: Já tam chodil. Na pohovce byla červená prošívaná příkrývka, na stěnách tapety se žlutými a zelenými kosočtverci a dvě fotografie, z toho jedna moje.

OLGA: To má být inventura?

HUGO: Ne, jenom si vzpomínám. Často jsem na to myslel. S tou druhou fotografií jsem si něco nalámal hlavu a dodnes nevím, čím byla.

Od silnice je slyšet auto. Hugo sebou trhne. Oba zmlknou. Auto zastaví. Dvířka klapnou. Ozve se klepání.

OLGA: Kdo je tam?

KARLŮV HLAS: Já, Karel.

HUGO (*tiše*): Kdo je Karel?

OLGA (*táh bra*): Jeden z našich.

HUGO (*divá se na ni*): Tak co?

Kratičká chvíle. Karel znovu zaklepe.

OLGA: Co je? Nač čekáš? Jdi do mého pokoje, osvěžiš si vzpomínky.

Hugo odejde. Olga jde otevřít.

Druhý výstup

Olga, Karel a Franz

KAREL: Kde je?

OLGA: Kdo?

KAREL: Ten chlap. Sledujeme ho od chvíle, kdy vyšel z basy.

Chvíle ticha.

Není tu?

OLGA: Ale ano, je.

KAREL: Kde?

OLGA: Tam. (*Ukáže k pokoji*)

KAREL: V pořádku. *Kývne na Franze, aby šel za nim, strčí ruku do kapsy saka a vykročí*

OLGA (*mu zastoupí cestu*): Ne.

KAREL: Vyřídíme to rychle, Olgo. Jestli chceš, jdi se projít na silnici. Až se vrátíš, nikoho tu už nenajdeš.

A stopy taky ne. (*Ukáže na Franze*) Vzal jsem ho s sebou, aby uklidil.

OLGA: Ne.

KAREL: Nepřekážej mi v práci, Olgo.

OLGA: To Ludvík tě poslal?

KAREL: Ano.

OLGA: Kde je?

KAREL: Ve voze.

OLGA: Dojdi pro něj.

Karel váhá.

Tak honem! Říkám ti, abys pro něj došel.

Karel kývne na Franze a ten odejde. Olga a Karel zůstanou sami. Mlčí. Olga sebere ze stolu ubrousek, v němž je zabalen revolver.

Třetí výstup

Olga, Karel, Franz, Ludvík

LUDVÍK: Co tě to popadlo? Proč je nenecháš, aby dělali svou práci?

OLGA: Máte příliš naspěch.

KAREL: Naspěch?

OLGA: Pošli je pryč.

LUDVÍK: Počkejte na mě venku. Přijdete, až vás zavolám.

Karel a Franz odejdou.

Tak co mi chceš?

Chvíle.

OLGA (*mírně*): Pracoval pro nás, Ludvíku.

LUDVÍK: Nebuď dítě, Olgo. Ten chlap znamená nebezpečí. Nesmí mluvit.

OLGA: Nebude mluvit.

KAREL: Ten? To je přece ten největší mluvka...

OLGA: Nebude mluvit.

LUDVÍK: Tak nevím, jestli ho vidíš, jaký skutečně je.

Vždycky jsi pro něj byla zaujatá.

OLGA: A ty zase proti němu.

Chvíle.

Neposlala jsem pro tebe, abychom si tu vykládali o svých slabostech. Mluvím s tebou v zájmu strany. Od té doby co tu jsou Němci jsme ztratili spoustu lidí. Nemůžeme si dovolit likvidovat toho chlapce a ani si neověřit, jestli je ještě k něčemu.

LUDVÍK: K něčemu? Byl to přece jenom nedisciplinovaný anarchista, intelektuál, který znal jen svoje stanoviska, měšťák, který pracoval jen když se mu to líbilo, a pro slovíčko dovedl nechat celou práci plavat.

OLGA: Jenomže tenhle člověk taky ve svých dvaceti letech dokázal zlikvidovat Hoederera uprostřed jeho strážců a ještě to nalíčit tak, aby politická vražda vypadala, jako by šlo o ženskou.

LUDVÍK: A byla to politická vražda? To se nikdy pořádně nevysvětlilo.

OLGA: Tak vidíš. A proto se to musí vysvětlit teď.

LUDVÍK: Celá ta věc smrdí. Neraď bych s tím moc hýbal. A vůbec, stejně nemám čas ho tady zkoušet.

OLGA: Já ten čas mám.

Ludvík zvedne ruku.

Bojím se, Ludvíku, že na to jdeš příliš citově.

LUDVÍK: A já se zas bojím, že ty taky.

OLGA: Už jsi mě někdy viděl podlehnout citům? Nežádám po tobě, abys ho nechal naživu za všech okolností. Kašlu na jeho život. Říkám jen, že než ho zlikvidujeme, musíme zjistit, nemůže-li ho strana získat zpátky.

LUDVÍK: Strana ho nemůže získat zpátky. Teď už ne. A ty to dobře víš.

OLGA: Pracoval pod falešným jménem a nikdo ho neznal, jenom Robert, a ten je mrtvý, a Dresden, ale ten je na frontě. Bojíš se, že bude mluvit? Když ho pořádně obstoupíme, nebude. Že je intelektuál a anarchista? Ano, ale je taky zoufale odvážný. Pod dobrým vedením může plnit různé úkoly. Nejrůznější. Už to ostatně dokázal.

LUDVÍK.: Tak co navrhuješ?

OLGA: Kolik je hodin?

LUDVÍK: Devět.

OLGA: Vraťte se o půlnoci. Do té doby budu vědět, proč vystřelil na Hoederera a kdo je dnes. Budu-li podle nejlepšího svědomí přesvědčena, že s námi může pracovat, řeknu vám to přes dveře a vy ho necháte klidně vyspat a zítra mu dáte potřebné pokyny.

LUDVÍK: A když se ukáže že nemůže?

OLGA: Otevřu vám.

LUDVÍK: Velké riziko a malý zisk.

OLGA: Jaké riziko? Máš kolem domu lidi?

LUDVÍK: Čtyři.

OLGA: Ať zůstanou až do půlnoci.

Ludvík se nemá k odchodu.

Ludvíku, pracoval pro nás. Musíme mu dát příležitost...

LUDVÍK: Dobrá. Uvidíme se o půlnoci. (*Odejde*)

Čtvrtý výstup

Olga, pak Hugo

Olga jde ke dveřím a otevře. Hugo vyjde ven.

HUGO: Je to tvá sestra.

OLGA: Kdo?

HUGO: Na té fotografii na zdi. Fotografie tvé sestry.

Chvilu.

Mou fotografii jsi sundala.

Olga neodpoví. Hugo si ji prohlíží.

Co se tak koukáš? Co chtěli?

OLGA: Hledají tě.

HUGO: Ach! Řeklas jim, že jsem tady?

OLGA: Ano.

HUGO: Rozumím. (*Chystá se k odchodu*)

OLGA: Venku je jako ve dne a kolem domu jsou soudruzi.

HUGO: Tak? (*Usedne ke stolu*) Dej mi něco k jídlu.
Olga jde pro talíř, šunku a chléb. Zatímco prostírá, Hugo bovoří.

Tvůj pokoj je zrovna takový, jak jsem si ho pamatoval. V ničem jsem se nespletl, ani jedinkrát.

Chvíle.

Jenomže když jsem seděl v base, pořád jsem si říkal: Tohle je jen vzpomínka. Skutečný pokoj je tam za tou zdí. Když jsem tam teď vešel a rozhlédl se, nevypadal o nic skutečnější než ve vzpomínce. Vězeňská cela, to byl taky jenom sen. Zrovna jako Hoedererův pohled tenkrát, když jsem na něj vystřelil. Myslíš, že je nějaká naděje, že se probudím? Možná, až se ke mně přiblíží tví soudruzi s bouchačkami...

OLGA: Dokud budeš tady, nezkříví ti ani vlas na hlavě.

HUGO: Tohle jsi tedy dokázala? (*Naleje si víno*) Dříve nebo později budu stejně muset vyjít ven.

OLGA: Nespěchej. Máš celou noc. A za jednu noc se může stát spousta věcí.

HUGO: Co by se mělo stát?

OLGA: Ledacos se může změnit.

HUGO: Co?

OLGA: Ty. Já.

HUGO: Ty?

OLGA: To záleží na tobě.

HUGO: Já tě mám změnit? (*Zasměje se, vstane, a přejde k ní*)

OLGA (*prudce ubne*): Ne takhle. Takhle mě můžeš změnit jenom když chci.

Chvíle. Hugo pokrčí rameny, opět se posadí a dá se do jídla.

HUGO: Tak o co jde?

OLGA: Proč by ses nevrátil k nám?

HUGO (*dá se do smíchu*): To je ta pravá chvíle pro takovou otázku.

OLGA: Ale kdyby to bylo možné? Kdyby všechno, co

se stalo, bylo jen nedorozumění? Nikdy jsi nepřemýšlel o tom, co budeš dělat, až vyjdeš z vězení?

HUGO: Nepřemýšlel.

OLGA: A o čem jsi přemýšlel?

HUGO: O tom, co jsem udělal. Snažil jsem se pochopit, proč jsem to udělal.

OLGA: A pochopil jsi to?

Hugo pokrčí rameny.

Jak to vlastně bylo s Hoedererem? Skutečně se točil kolem Jesiky?

HUGO: Ano.

OLGA: Tak tys ho tedy... ze žárlivosti...

HUGO: Nevím. Vlastně... myslím, že ne.

OLGA: Vypravuj.

HUGO: O čem?

OLGA: Všechno. Od začátku.

HUGO: Vypravuj... To není tak těžké, znám tu historii nazpaměť, ve vězení jsem si ji opakoval každý den. Jenomže vědět, co znamená, to je něco docela jiného. Je to taková hloupá historie, jako všechny. Když se na ni díváš z dálky, drží ještě jakž takž pohromadě. Ale jen přistoupíš blíž, rozplyne se. Udělat něco, to jde náramně rychle. Najednou to z tebe vyletí a ty ani nevíš, jestli proto, žeš to chtěl, nebo proto, že jsi to nedokázal zadržet. Jedno je jisté: Vystřelil jsem...

OLGA: Začni od začátku.

HUGO: Začátek znáš právě tak dobře jako já. Ostatně, byl vůbec nějaký začátek? Mohl bych začít od března třiačtyřicet, kdy si mě zavolał Ludvík. Nebo o rok dřív, když jsem vstoupil do strany. Nebo ještě dřív, když jsem se narodil. Ale co, předpokládejme, že všechno začalo v březnu třiačtyřicet.

Zatímco mluví, zahaluje se jeviště pomalu do tmy.

DRUHÝ OBRAZ

U Olgy. Táž dekorace o dva roky dříve. Je noc. Za dveřmi v pozadí vlevo je slyšet blasy, jejichž zvuk chvílemi slábne a znovu silí, jako by několik lidí vzrušeně diskutovalo.

První výstup *Hugo, Ivan*

Hugo píše na stroji. Vypadá mnohem mladší než v předchozí scéně. Ivan přechází po místnosti.

IVAN: Poslyš!

HUGO: Hm?

IVAN: Nemohl bys přestat klepat?

HUGO: Proč?

IVAN: Jde mi to na nervy.

HUGO: Nevypadáš zrovna jako neurotik.

IVAN: To ne. Ale chvílemi mně to jde na nervy. Copak se mnou nemůžeš mluvit?

HUGO (*horlivě*): Ale strašně rád. Jak se jmenuješ?

IVAN: V ilegalitě jsem Ivan. A ty?

HUGO: Raskolnikov.

IVAN (*zasměje se*): To je mi jméno.

HUGO: To je moje jméno ve straně.

IVAN: Odkuds ho vzal?

HUGO: To je takový chlapík v jednom románu.

IVAN: A co děláš?

HUGO: Zabije.

IVAN: Aha! A ty jsi někoho zabil?

HUGO: Ne.

Chvíle.

Kdo tě sem poslal?

IVAN: Ludvík.

HUGO: A co tu máš dělat?

IVAN: Čekat do šesti.

HUGO: A potom?

Ivan naznačí pohybem, aby se Hugo neptal. Hluk z vedlejší místnosti vypadá jako hádka.

IVAN: Co tam ti chlapi vyvádějí?

Podobným gestem jako předtím Ivan dá Hugo Ivanovi na srozuměnou, aby se neptal.

HUGO: Sám vidíš, je to hloupé, ale náš rozhovor nikdy daleko nedorazí.

Chvíle.

IVAN: Už jsi dlouho ve straně?

HUGO: Od dvačtyřicátého. Vstoupil jsem do strany, když regent vypověděl válku Sovětskému svazu. A ty?

IVAN: Ani se nepamatuju. Zdá se mi, jako bych tam byl odjakživa.

Chvíle.

To ty děláš noviny?

HUGO: Já a ostatní.

IVAN: Někdy se mi dostanou do ruky, ale já to nečtu.

Není to vaše vina, ale zprávy jsou tam vždycky o týden starší než z Londýna nebo z Moskvy.

HUGO: A kde je máme brát? Jsme na tom zrovna jako vy, posloucháme rozhlas.

IVAN: Vždyť já neříkám. Děláš svou práci, nikdo ti nemůže nic vyčítat.

Chvíle.

Kolik je hodin?

HUGO: Za pět minut deset.

IVAN: Uf. (*Živne*)
 HUGO: Co je ti?
 IVAN: Nic.
 HUGO: Není ti dobře?
 IVAN: Ale je.
 HUGO: Vypadáš, jako by ti něco bylo.
 IVAN: Říkám ti, že mi nic není. Jsem vždycky takový
 – předtím.
 HUGO: Před čím?
 IVAN: Ale nic.
Chvíle.
 Až budu sedět na kole, bude to lepší.
Chvíle.
 Připadám si, že nejsem dost tvrdý. Neublížil bych ani
 mouše. (*Živne*)
Dveřmi zvenčí vejde Olga.

Druhý výstup
Tíž, Olga

Olga drží v ruce zavazadlo, které postaví u dveří.
 OLGA (*k Ivanovi*): A je to. Vejde se ti na nosič?
 IVAN: Ukaž. Ale jo. Docela dobře.
 OLGA: Je deset. Můžeš jet. Řekli ti o přehradě i o tom
 domě?
 IVAN: Jo.
 OLGA: Tak hodně štěstí.
 IVAN: Nepřivolávej smůlu.
Chvíle.
 Dáš mi pusu?
 OLGA: To víš. (*Políbí ho na obě tváře*)
 IVAN (*uchopí kufr a na odchodu se ohlédne. S komic-
 kým patosem*): Na shledanou, Raskolnikove.
 HUGO (*s úsměvem*): Jdi ke všem čertům.
Ivan odejde.

Třetí výstup
Hugo, Olga

OLGA: To jsi mu neměl říkat.
 HUGO: Proč?
 OLGA: Takové věci se neříkají.
 HUGO (*udiveně*): Ty jsi pověřivá, Olgo?
 OLGA (*podrážděně*): Prosim tě.
 HUGO (*pozorně si ji prohlíží*): Co má udělat?
 OLGA: To nemusíš vědět.
 HUGO: Má vyhodit most v Korsku.
 OLGA: Proč chceš, abych ti to řekla? Kdyby došlo k nej-
 horšímu, bude líp, když budeš vědět co nejmíň.
 HUGO: Ale ty víš, co má udělat?
 OLGA (*pokrčí rameny*): Ach, já . . .
 HUGO: Samozřejmě, ty dokážeš držet jazyk za zuby.
 Jsi jako Ludvík. Zabijí tě, ale slovo z tebe nedosta-
 nou.
Krátká chvíle.
 Jak víte, že bych mluvil? A jak mi můžete důvěřovat,
 když mě nevyzkoušíte?
 OLGA: Strana není večerní škola. Nechceme tě zkou-
 šet, ale použít podle tvých schopností.
 HUGO (*ukáže na psací stroj*): A moje schopnosti, to je
 tohle?
 OLGA: Dokážeš vykolejit vlak?
 HUGO: Ne.
 OLGA: Tak co?
Chvíle. Hugo se podívá do zrcadla.
 Připadáš si krásný?
 HUGO: Dívám se, jestli jsem podobný svému otci.
Chvíle.
 Kdybych měl knírek, jako bych mu z oka vypadl.
 OLGA (*pokrčí rameny*): Nu a?
 HUGO: Nemám rád svého otce.
 OLGA: To víme.

HUGO: Jednou mi řekl: Když jsem já byl mladý, taky jsem byl členem nějaké revoluční skupiny. Psal jsem do jejich časopisu. To tě přejde, jako to přešlo mě...

OLGA: Proč mi to vykládáš?

HUGO: Jen tak. Vzpomenu si na to pokaždé, když se podívám do zrcadla. To je všechno.

OLGA (*ukáže ke dveřím, za nimiž se odbývá schůze*): Ludvík je tam?

HUGO: Ano.

OLGA: A Hoederer?

HUGO: Neznám ho, ale myslím, že ano. Kdo je to vlastně?

OLGA: Býval poslancem, než rozpustili parlament. Teď je tajemníkem strany. Hoederer není jeho pravé jméno.

HUGO: A jak se jmenuje doopravdy?

OLGA: Už jsem ti řekla, že jsi moc zvědavý.

HUGO: To je rámusu. Jako by se hádali.

OLGA: Hoederer svolal výbor, má se hlasovat o nějakém návrhu.

HUGO: O jakém návrhu?

OLGA: Nevím. Vím jenom, že Ludvík je proti.

HUGO (*s úsměvem*): Jestli je proti on, jsem také proti. Ani nemusím vědět oč jde.

Chvíle.

Musíš mi pomoci, Olgo.

OLGA: V čem?

HUGO: Přesvědčit Ludvíka, aby mě pustil do přímé akce. Už toho mám dost pořád jen psát a psát, když se soudruzi dávají zabíjet.

OLGA: Riskuješ zrovna jako oni.

HUGO: To není totéž.

Chvíle.

Nemám chuť žít, Olgo.

OLGA: Skutečně? A proč?

HUGO (*neurčitě gesto*): To by bylo příliš složité.

OLGA: Jsi přece ženatý.

HUGO: Bah!

OLGA: Miluješ svou ženu.

HUGO: Ano. Samozřejmě.

Chvíle.

Člověk, který nemá chuť žít, se přece může hodit, dá se ho využít.

Chvíle. Křik a bluk z vedlejší místnosti.

Vypadá to tam špatně.

OLGA (*znepokojeně*): Moc špatně.

Čtvrtý výstup

Tiž, Ludvík

Dveře se otevrou. Vyjde Ludvík ve společnosti dvou mužů, kteří spěšně přejdou místností, otevrou vstupní dveře a odejdou.

LUDVÍK: Hotovo.

OLGA: A Hoederer?

LUDVÍK: Odešel zadem, s Borisem a s Lukášem.

OLGA: A co bylo?

LUDVÍK (*pokrčí rameny. Chvíle. Pak*): Ničemové.

OLGA: Hlasovalo se?

LUDVÍK: Ano.

Chvíle.

Dostal souhlas zahájit jednání. Až se vrátí s konkrétními návrhy, bude to mít v kapse.

OLGA: Kdy bude příští schůze?

LUDVÍK: Za deset dní. To je pořád ještě týden.

Olga ukáže směrem k Hugovi.

Co je? Aha! Jo... Ty jsi tu ještě. (*Dívá se na něj a roztržitě pokračuje*) Ty jsi tu ještě...

Hugo se má k odchodu.

Zůstaň. Možná, že pro tebe budu mít práci. (*K Olze*)

Znáš ho líp než já. Zač stojí?

OLGA: Jde to.

LUDVÍK: Nerozsype se na poslední chvíli?

OLGA: To určitě ne. Spíš...

LUDVÍK: Co?

OLGA: Nic. V pořádku.

LUDVÍK: Dobrá.

Chvíle.

Ivan odejel?

OLGA: Před čtvrthodinou.

LUDVÍK: Máme to tu z první ruky. Uslyšíme výbuch až sem.

Chvíle. Vráti se k Hugovi.

Tak ty chceš něco dělat?

HUGO: Ano.

LUDVÍK: Proč?

HUGO: Tak.

LUDVÍK: Výborně. Jenomže nic neumíš.

HUGO: To je pravda. Nic neumím.

LUDVÍK: Tak co?

HUGO: Na konci minulého století byli v Rusku lidé, kteří vstupovali do cesty velkoknížatům a v kapse měli bombu. Bomba vybuchla, velkokníže vyletěl do povětří a s ním i atentátník. Tohle bych dokázal.

LUDVÍK: To byli anarchisté. Zdá se ti o nich, protože jsi jako oni: anarchistický intelektuál. Jenomže jsi zastaralý padesát let. S terorismem je konec.

HUGO: To znamená, že nejsem k ničemu.

LUDVÍK: V tomhle smyslu ano.

HUGO: Tak o tom už nemluvmě.

LUDVÍK: Nač ten spěch?

Chvíle.

Něco ti možná najdu.

HUGO: Skutečnou práci?

LUDVÍK: Proč ne?

HUGO: A opravdu bys mi věřil?

LUDVÍK: To záleží na tobě.

HUGO: Udělám cokoli, Ludvíku.

LUDVÍK: Uvidíme. Posad se.

Chvíle.

Situace je taková: Na jedné straně regentova fašistická vláda, která podřídila celou svou politiku Ose; a na druhé naše strana, která bojuje za svobodu, za demokracii, za beztrždní společnost. A mezi nimi Pětiúhelník ilegálně organizuje liberální a nacionalistické měšťáky. Tři skupiny, jejichž zájmy jsou nesmířitelné, tři skupiny, jejichž příslušníci se navzájem nenávidí.

Chvíle.

Hoederer nás dnes večer svolal, protože chce, aby se Proletářská strana spojila s fašisty a s Pětiúhelníkem a dělila se s nimi po válce o moc. Co si o tom myslíš?

HUGO (*usmívá se*): Dělaš si ze mě legraci.

LUDVÍK: Proč?

HUGO: Protože to je vyložená pitomost.

LUDVÍK: A přece jsme tu právě o tomhle tři hodiny diskutovali.

HUGO (*zdešeně*): Ale přece... To je zrovna, jako bys řekl, že nás Olga všechny udala fašistům a strana odhlasovala, že jí bude blahopřát.

LUDVÍK: Co bys udělal, kdyby se většina vyslovila pro takové sblížení?

HUGO: To se ptáš docela vážně?

LUDVÍK: Ano.

HUGO: Rozešel jsem se se svou rodinou i se svou třídou v okamžiku, kdy jsem pochopil, co je to útlak. A v žádném případě se nesmírím s kompromisem s nimi.

LUDVÍK: Ale kdyby věci došly tak daleko?

HUGO: Popadl bych bouchačku a oddělal prvního fízla. na náměstí před královským palácem, nebo milicionáře, kdybych měl štěstí. A pak bych čekal nad mrtvolou, co se bude dít.

Chvíle.

Ale to je přece všechno vtip.

LUDVÍK: Výbor schválil Hoedererův návrh čtyřmi hlasy proti třem. Příští týden se Hoederer setká s regentovými emisary.

HUGO: Copak si ho koupili?

LUDVÍK: Nevím a nezajímá mě to. Objektivně je zradce a to mi stačí.

HUGO: Ale, Ludvíku... totiž, vlastně nevím, ale já, jak to mám... to je přece absurdní. Regent nás nenávidí, pronásleduje nás, bojuje s Němci proti sovětům, dal postřílet spoustu našich lidí. Jak může Hoederer něco takového?...

LUDVÍK: Regent už nevěří ve vítězství osy a chce zachránit svou kůži. Zkouší to, aby v případě vítězství spojenců mohl tvrdit, že hrál na dvě strany.

HUGO: Ale soudruzi...

LUDVÍK: Celá PAK, kterou zastupuji já, je proti Hoedererovi. Ale ty víš jak to je: Proletářská strana vznikla sloučením PAK se sociálními demokraty. Sociální demokraci mají většinu a hlasovali pro Hoederera.

HUGO: A proč...?

LUDVÍK: Protože se Hoederera bojí...

HUGO: A nemůžeme se na ně vykašlat?

LUDVÍK: Rozejít se? Vyloučeno.

Chvíle.

Jdeš s námi, chlapče?

HUGO: Všechno, co znám, vím od tebe a od Olgy, vám vděčím za všechno. Strana jste pro mě vy.

LUDVÍK (*k Olze*): Myslí to vážně?

OLGA: Ano.

LUDVÍK: Dobře. (*K Hugovi*) Pochop, v jaké jsme situaci: Nemůžeme ani odejít, ani získat většinu ve výboru. Ale všechno je to jen Hoedererův manévr. Nebýt Hoederera, strčíme ostatní do kapsy.

Chvíle.

Minulý úterý požádal Hoederer stranu, aby mu dala tajemníka. Studenta. Ženatého.

HUGO: Proč ženatého?

LUDVÍK: Nevím. Jsi ženatý?

HUGO: Ano.

LUDVÍK: Tak co? Souhlasíš?

HUGO (*rozhodně*): Ano.

LUDVÍK: Výborně. Zítra odjedeš i se svou ženou. Bydlí dvacet kilometrů odtud, na venkově, v domě, který mu dal k dispozici jeden jeho přítel. Má tam s sebou tři takové hromotluky pro případ, že by šlo do tuhého. Tvým jediným úkolem bude ho hlídat. Jakmile budeš na místě, zařídíme spojení. Nesmí se setkat s regentovými lidmi. Nebo se s nimi alespoň nesmí setkat dvakrát. Jasně?

HUGO: Ano.

LUDVÍK: Až ti řekneme, otevřeš večer dveře třem soudruhům a ti udělají, co bude třeba. Na silnici bude čekat auto a ty zatím zmizíš i se svou ženou.

HUGO: Ach, Ludvíku...

LUDVÍK: Co je?

HUGO: Tak o tohle jde? Jenom o tohle? Podle tebe stačím právě jen na tohle?

LUDVÍK: Nesouhlasíš?

HUGO: Ne. Vůbec ne. Nechci být jenom ovce. Lidé jako já mají své rozmary. Anarchistický intelektuál není ochoten dělat děvečku pro všechno.

OLGA: Hugo!

HUGO: Ale navrhnou vám něco jiného. Nebudete potřebovat ani špicla, ani spojku. Vyřídím to sám.

LUDVÍK: Ty?

HUGO: Já.

LUDVÍK: Je to příliš těžká práce pro amatéra.

HUGO: Vaši tři zabijáci narazí možná na Hoedererovy strážce a ti by je mohli oddělat. Jestli si jako tajemník získám jeho důvěru, budu s ním sám několik hodin denně.

LUDVÍK (*vábá*): Nevím...

OLGA: Ludvíku!

LUDVÍK: Ano?

OLGA (*mirně*): Věř mu. Ten chlapec čeká na svou příležitost. Nezastaví se před ničím.

LUDVÍK: Ručíš za něj?

OLGA: Naprosto.

LUDVÍK: Dobrá. Tak poslouvej...

Z dálky je slyšet temný výbuch.

OLGA: Povedlo se.

LUDVÍK: Zhasni! Hugo, otevři okno!

Hugo zhasne a otevře okno. V dálce je vidět rudou záři požáru.

OLGA: Hoří. Tam! Hoří! Takový požár. Dokázal to. Všichni tři se tlačí u okna.

HUGO: Dokázal to. Než uplyne týden, budete tu stát vy dva, bude zrovna taková noc a budete čekat na zprávy. Budete neklidní, budete o mně mluvit a já na vás budu spoléhat. Budete si říkat: Copak asi dělá? A potom zazvoní telefon nebo někdo zaklepe na dveře a vy se usmějete právě jako teď a řeknete: „Dokázal to.“

Opera

Zabradní domek. Postel, skříně, křesla, židle. Po židlích se povalují ženské šaty a prádlo, na posteli otevřené kufr. Jesika se zařizuje. Jde se podívat z okna. Vrací se do středu místnosti. Popojde k zavřenému kufru v rohu (jsou na něm iniciály H. B.), přitáhne ho do popředí, znovu se jde podívat z okna, pak vyndá ze skříně pánský oblek, bledá v kapsách, vytáhne klíč, otevře kufr, spěšně se v něm přebrabuje, zase se jde podívat z okna, znovu se hrabe v kufru, prohlíží si cosi, co právě našla, zády k obecnstvu, a ještě jednou vyhlédne z okna. Zachvěje se, spěšně zavře kufr, vrátí klíč do kapsy kabátu a věci, které držela v ruce, zastrčí pod žiněnkou. Vejde Hugo.

První výstup Jesika, Hugo

HUGO: Nebralo to konce. Zdálo se ti to dlouho?

JESIKA: Příšerně.

HUGO: Cos dělala?

JESIKA: Spala.

HUGO: Když člověk spí, nepřipadá mu, že to trvá dlouho.

JESIKA: Zdálo se mi, že to trvá dlouho, a tak jsem se probudila a začala vybalovat. Co tomu říkáš? (*Ukáže na šatstvo rozházené po posteli a po židlích*)

HUGO: Nevím. To je pro začátek?

JESIKA (*rozhodně*): Natrvalo.
HUGO: Výborně.
JESIKA: Jaký je?
HUGO: Kdo?
JESIKA: Hoederer.
HUGO: Hoederer? Jako všichni.
JESIKA: Kolik je mu?
HUGO: Ani starý ani mladý.
JESIKA: Přibližně?
HUGO: Mezi dvaceti a šedesátí.
JESIKA: Velký nebo malý?
HUGO: Prostřední.
JESIKA: Nějaké zvláštní znamení?
HUGO: Velká jizva, paruka a skleněné oko.
JESIKA: To je hrůza.
HUGO: Stejně to není pravda. Nemá žádné zvláštní znamení.
JESIKA: Dělaš vtipy, ale stejně bys mi ho nedokázal popsat.
HUGO: Ale dokázal.
JESIKA: Ba ne, nedokázal.
HUGO: Ale ano.
JESIKA: Ba ne! Jaké má oči?
HUGO: Šedé.
JESIKA: Ty má včeličko, podle tebe jsou všechny oči šedé. Jenomže jsou také modré oči, a hnědé, a taky zelené nebo černé. A dokonce fialové. Jaké oči mám já? (*Zakryje si oči rukama*) Nedívej se.
HUGO: Jako dvě hedvábné vlajky, dvě andaluzské zahrady, dvě měsíční rybky.
JESIKA: Ptám se tě na barvu.
HUGO: Modré.
JESIKA: Ty ses díval.
HUGO: Ne, ale říkalas mi to dnes ráno.
JESIKA: Styď se. (*Přistoupí k němu*) Hugo, zkus to si vzpomenout: Má knírek?

HUGO: Ne. (*Chvíle. Rozhodně*) Určitě nemá.
JESIKA (*smutně*): Ráda bych ti věřila.
HUGO (*zamysli se a pak odhodlaně*): Měl puntíkovanou kravatu.
JESIKA: Puntíkovanou?
HUGO: Puntíkovanou.
JESIKA: Tak?
HUGO: Takovou... (*Gesto, jako by si vázal kravatu na velké motýlka*) Však víš.
JESIKA: Prozradil ses, už tě mám. Celou tu dobu, co s tebou mluvil, ses mu díval na kravatu. Nahnal ti strach, Hugo.
HUGO: Prosím tě!
JESIKA: Nahnal ti strach.
HUGO: Není z těch, kteří nahánějí strach.
JESIKA: Tak proč ses mu díval na kravatu?
HUGO: Abych mu nenahnal strach.
JESIKA: To se ti povedlo. Prohlédnu si ho, a až budeš chtít vědět, jak vypadá, stačí, když se mě zeptáš. Co ti říkal?
HUGO: Řekl jsem mu, že můj otec byl místoředitelem dolů v Tosku a že jsem se s ním rozešel a vstoupil do strany.
JESIKA: A on?
HUGO: Že je dobře.
JESIKA: A dál?
HUGO: Přiznal jsem se mu ke svému doktorátu, ale hned jsem mu dal na srozuměnou, že nejsem žádný intelektuál a nečervenám se, když mi dají něco opsat a že poslušnost a nejpřísnější kázeň považuji za věc své cti.
JESIKA: A co on?
HUGO: Že je dobře.
JESIKA: A to vám trvalo dvě hodiny?
HUGO: Také jsme mlčeli.

JESIKA: Ty patříš k lidem, kteří vždycky dovedou vyprávět, co řekli druhým, ale nikdy, co druzí řekli jim.
HUGO: Protože si myslím, že tě zajímám víc já než ostatní.

JESIKA: Samozřejmě, včeličko. Jenomže tebe mám. Kdežto ty ostatní ne.

HUGO: Chtěla bys mít Hoederera?

JESIKA: Chtěla bych mít každého.

HUGO: Hm. Je sprostý.

JESIKA: Jak to můžeš vědět, když ses na něj ani nepodíval?

HUGO: Člověk, který nosí puntíkovanou kravatu, musí být vulgární.

JESIKA: Řecké císařovny spaly s vojevůdci barbarů.

HUGO: V Řecku nebyly žádné císařovny.

JESIKA: V Byzanci byly.

HUGO: V Byzanci byli barbarští vojevůdci i řecké císařovny, ale nikde se neříká, co spolu dělali.

JESIKA: Co jiného spolu mohli dělat?

Chvíle mlčení.

Ptal se tě na mě?

HUGO: Ne.

JESIKA: Stejně bys mu byl nemohl odpovědět, protože o mně nic nevíš. Vůbec se o mně nezmínil?

HUGO: Vůbec ne.

JESIKA: Nevychovanec.

HUGO: Tak vidíš. Ostatně, stejně je už pozdě, aby ses o něj začala zajímat.

JESIKA: Proč?

HUGO: Dokážeš držet jazyk za zuby?

JESIKA: Dokonce mezi zuby.

HUGO: Zemře.

JESIKA: Je nemocný?

HUGO: Ne, ale bude zavražděn. Jako všichni političtí.

JESIKA: Ach.

Chvíle.

A co ty, včeličko, ty jsi taky politik?

HUGO: Ovšem.

JESIKA: A co má dělat vdova po politikovi?

HUGO: Vstoupit do strany svého muže a dovršit jeho dílo.

JESIKA: Můj ty bože! Mnohem raději bych se zabila nad jeho hrobem.

HUGO: To se už dělá jen na Malabarech.

JESIKA: Víš, co bych udělala? Našla bych si jeho vrahy, jednoho po druhém, nechala bych je vzplanout láskou a ve chvíli, kdy by si mysleli, že už už přišla chvíle, aby utěšili můj povýšený, zoufalý stesk, vrazila bych jim nůž do srdce.

HUGO: Co by tě bavilo víc: Zabíjet je nebo svádět?

JESIKA: Jsi hloupý a ke všemu sprostý.

HUGO: Myslel jsem, že máš ráda sprosté muže.

Jesika neodpoví.

Tak hrajeme si nebo nehrajeme?

JESIKA: Už ne. Nech mě, ať to vybalím.

HUGO: Ale jdi.

JESIKA: Zbývá už jenom tvůj kufr. Dej mi klíček.

HUGO: Už jsem ti ho dal.

JESIKA (*ukáže na kufr, který otevřela na začátku obrazu*): Od toho ne.

HUGO: Ten si vybalím sám.

JESIKA: To není práce pro tebe, dušíňko.

HUGO: A odkdypak je to tvoje práce? Chceš si hrát na hospodyňku?

JESIKA: Ty si taky hraješ na revolucionáře.

HUGO: Revolucionáři nepotřebují domácí putičky. Těm řezou hlavy.

JESIKA: Dávají přednost černovlasým vlčicím, jako je Olga.

HUGO: Žárlíš?

JESIKA: Ráda bych. Na to jsem si ještě nikdy nehrála.

Budeme si hrát na žárlení?

HUGO: Když chceš.

JESIKA: Dobře. Dej mi tedy ten klíč od kufru.

HUGO: Nikdy.

JESIKA: Co je v tom kufru?

HUGO: Ohavné tajemství.

JESIKA: Jaké tajemství?

HUGO: Nejsem syn svého otce.

JESIKA: Byl bys hrozně rád, kdyby to bylo pravda, všechno. Jenomže to nejde. Jsi mu příliš podobný.

HUGO: To není pravda! Jesiko! Skutečně si myslíš, že jsem mu podobný?

JESIKA: Hrajeme si, nebo si nehrajeme?

HUGO: Hrajeme.

JESIKA: Tak otevři ten kufr.

HUGO: Přísahal jsem, že ho neotevřu.

JESIKA: Je plný dopisů od té vlčice! Nebo jejích fotografií? Otevři ho!

HUGO: Ne.

JESIKA: Otevři ho! Otevři!

HUGO: Ne a ne.

JESIKA: Hraješ si?

HUGO: Ano.

JESIKA: Tak dost. Já už nehraju. Otevři ten kufr.

HUGO: A já hraju dál a neotevřu.

JESIKA: Mně je to stejně jedno. Víím, co tam je.

HUGO: A co tam je?

JESIKA: Je tam... Je tam... (*Sáhne rukou pod žíněnku, dá ruce za záda a pak jednou rukou prudce ukáže fotografie*): Tohle!

HUGO: Jesiko!

JESIKA (*vítězně*): Našla jsem klíč ve tvém modrém obleku a teď víím, kdo je tvá milénka, tvá princezna,

tvoje císařovna. Ani já, ani ta vlčice, ale ty, miláčku, ty sám. V kufru bylo dvanáct tvých fotografií.

HUGO: Vrať mi ty fotografie.

JESIKA: Dvanáct fotografií tvého zasněného mládí.

Když ti byly tři roky, šest let, osm, deset, dvanáct a šestnáct. Vzal jsi je s sebou, když tě tvůj otec vyhnal, a cestují s tebou, kam se hneš. Musíš se mít hrozně rád.

HUGO: Já už nehraju, Jesiko.

JESIKA: Když ti bylo šest let, nosil jsi tvrdý límeček, muselo tě to hrozně škrtit, a k tomu sametový obleček s mašlí pod krčkem. Krásný chlapeček, vzorné dítě! Ze vzorných dětí se stávají nejstrašlivější revolucionáři, milostiví. Jsou tiché, neschovávají se pod stolem, nestrkají do pusy víc než jeden bonbon najednou, ale později jim to společnost všechno draze zaplatí. Pozor na vzorné děti!

Hugo se tváří odevzdaně, ale náhle se na ni vrhne.

HUGO: Vrať mi je, čarodějnice! Hned mi je vrať!

JESIKA: Pusť mě!

Hugo ji poválí na postel.

Pozor, ještě nás oba zabiješ.

HUGO: Vrať mi je.

JESIKA: Říkám ti, že ten revolver vystřelí!

Hugo vstane a Jesika ukáže revolver, který držela za zády.

V kufru bylo i tohle.

HUGO: Dej to sem. (*Vezme ji revolver, hledá v modrém obleku, vyndá z kapsy klíč, jde ke kufru, otevře ho, posbírání fotografie a uloží je i s revolverem do kufru*)

Chvíle.

JESIKA: Co je to za revolver?

HUGO: Ten mám vždycky při sobě.

JESIKA: To není pravda. Než jsme jeli sem, tak jsi ho neměl. A taky jsi neměl tenhle kufr. Koupil jsi je současně. Nač máš ten revolver?

HUGO: Chceš to vědět?
 JESIKA: Ano, ale bez legrace. Nemáš právo vylučovat mě ze svého života.
 HUGO: Neřekneš to nikomu?
 JESIKA: Nikomu na světě.
 HUGO: Zabiju Hoederera.
 JESIKA: Já se z tebe zblázním, Hugo. Řekla jsem ti přece, že už nehraju.
 HUGO: Cha, cha! A já si hraju? Nebo mluvím vážně? Záhada... Budeš ženou vraha, Jesiko!
 JESIKA: Ale to ty přece nikdy nedokážeš, včeličko. Mám ho zabít místo tebe? Půjdu, nabídnu se mu, a pak...
 HUGO: Děkuju. Ještě bys ho chybila! Udělám to sám!
 JESIKA: Ale proč ho chceš zabít? Vždyť ho ani neznáš.
 HUGO: Aby mě má žena konečně začala brát vážně. Budeš mě brát vážně?
 JESIKA: Já? Budu se ti obdivovat, budu tě ukrývat, budu tě živit, budu tě bavit v tvém úkrytu, a až nás sousedi udají, vrhnu se na tebe, přestože tam budou četníci, obejmou tě a budu křičet: Miluji tě...
 HUGO: Řekni mi to teď.
 JESIKA: Co?
 HUGO: Že mě miluješ.
 JESIKA: Miluji tě.
 HUGO: Řekni to doopravdy.
 JESIKA: Miluji tě.
 HUGO: To nebylo doopravdy.
 JESIKA: Co je s tebou? Hraješ si?
 HUGO: Ne, nehraju si.
 JESIKA: Proč to po mně chceš? Nikdy to přece neděláš.
 HUGO: Nevím. Chtěl bych si myslet, že mě miluješ. Je to přece moje právo. Tak to řekni. Řekni to hezky.

JESIKA: Miluji tě. Miluji tě. Ne: Miluji tě. Ach, jdi ke všem čertům. Jak bys to řekl ty?
 HUGO: Miluji tě.
 JESIKA: Tak vidíš. Neumíš to o nic líp než já.
 HUGO: Ty nevěříš tomu, co jsem řekl.
 JESIKA: Že mě miluješ?
 HUGO: Že zabiju Hoederera.
 JESIKA: Ovšemže tomu věřím.
 HUGO: Pokus se být chvíli vážná, Jesiko.
 JESIKA: Proč mám být vážná?
 HUGO: Protože si nemůžeme pořád jen hrát.
 JESIKA: Nelíbí se mi být vážná, ale nějak to už uděláme. Budu si hrát na vážnou.
 HUGO: Podívej se mi do očí. A nesměj se. Poslyš: s Hoedererem je to pravda. Poslala mě strana.
 JESIKA: O tom nepochybuji. Proč jsi mi to neřekl dřív?
 HUGO: Možná, že bys byla nechtěla jet se mnou.
 JESIKA: Proč? Tohle jsou mužské záležitosti, které se mne netýkají.
 HUGO: Je to sakramentská práce, víš... Ten chlap má zřejmě tvrdý kořen.
 JESIKA: Tak mu dáme čichnout chloroformu a přivážeme mu hlaveň k lebce.
 HUGO: Jesiko! Já mluvím naprosto vážně.
 JESIKA: Já taky.
 HUGO: Ty si jen hraješ na vážnou. Sama jsi to řekla.
 JESIKA: Ba ne, to ty.
 HUGO: Musíš mi věřit, prosím tě o to.
 JESIKA: Budu ti věřit, jestli ty uvěříš, že jsem vážná.
 HUGO: Dobře, věřím ti.
 JESIKA: Ne. Jenom si hraješ, že mi věříš.
 HUGO: To je pořád dokola.
Klepání.
 Dálek
Jesika si stoupne ke kufru zády k obecnostem a Hugo jde otevřít.

Druhý výstup
Slik, Jiří, Hugo, Jesika

Slik a Jiří vstoupí. Usmívají se. Mají automaty a opasky s pistolí. Chvíle.

JIRÍ: To jsme my.

HUGO: Ano?

JIRÍ: Přišli jsme se zeptat, jestli nepotřebujete pomocníky.

HUGO: Pomocníky? K čemu?

SLIK: Při stěhování.

JESIKA: Jste moc hodní, ale stačím to sama.

JIRÍ (*ukáže na ženské šatstvo rozbozené po jednotlivých kusech nábytku*): Tohle všechno se musí složit.

SLIK: Šlo by to rychleji, kdybychom se do toho dali ve čtyřech.

JESIKA: Myslíte?

SLIK (*vezme do ruky kombiné, ležící přes opěradlo židle, a drží je napjatou paží*): To se skládá nejdřív v prostředku a pak po stranách, ne?

JESIKA: Ano. Tak se mi zdá, že by bylo lepší, kdybyste se specializovali na nějakou práci, která chce svaly.

JIRÍ: Nesahej na to, Sliku. Ještě dostaneš všelijaký myšlenky. Nezlobte se na něj, už půl roku jsme neviděli ženskou.

SLIK: Ani nevíme, jak to vypadá. (*Dívají se na ni*)

JESIKA: Už si vzpomínáte?

JIRÍ: Pomaloučku.

JESIKA: Copak ve vesnici nejsou děvčata?

SLIK: Jsou, jenomže my nechodíme ven.

JIRÍ: Ten tajemník, co tu byl předtím, lezl každou noc přes zeď a každý ráno jsme ho našli ležet v louži. Proto starej rozhod, že jeho nástupce má být ženatý, aby měl doma všechno co potřebuje.

JESIKA: To bylo velice ohleduplné.

SLIK: Jenomže co se nás týče, tak my podle něj nemáme mít co potřebujeme.

JESIKA: Prosím vás. A pročpak?

JIRÍ: Říká, že chce, abysme byli divoký šelmy.

HUGO: To jsou Hoedererovi strážci.

JESIKA: Představ si, že jsem to uhodla.

SLIK (*ukáže automat*): Podle toho?

JESIKA: I podle toho.

JIRÍ: Nesmíte si myslet, že jsme profici, víte. Já jsem třeba klempíř. Tohle děláme tak jako navíc, protože to strana potřebuje.

SLIK: Nebojíte se nás?

JESIKA: Naopak. Jenom bych byla ráda (*ukáže na samopal*), kdybyste sundali tuhle zbroj. Postavte to někam do kouta.

JIRÍ: To nejde.

SLIK: Nesmí se to.

JESIKA: To s tím i spíte?

JIRÍ: Ano.

JESIKA: Opravdu?

SLIK: Ano.

HUGO: Znaří své předpisy. Když jsem šel k Hoedererovi, postrkovali mě hlavněmi samopalů.

JIRÍ (*směje se*): Tak vidíte, jaký jsme.

SLIK (*směje se*): Kdyby sebou cuknul, byla jste vdova. Všichni se smějí.

JESIKA: To se váš šéf tak bojí?

SLIK: Nebojí se, ale nechce se dát zabít.

JESIKA: A proč by ho měli zabít?

SLIK: To já nevím, proč. Ale jedno je jistý: Zabít ho chtějí. Soudruzi ho přišli varovat, je to už pomalu čtrnáct dní.

JESIKA: To je zajímavé.

SLIK: Musí se holt hlídat, to je všechno. No, na to si zvyknete. Ani to není moc vidět.

Během této Slikovy odpovědi projde Jiří po místnosti s předstíranou lhostejností. Přistoupí k otevřené skříni a vyndá z ní Hugův modrý oblek.

JIŘÍ: Hele, Sliku, ten má kvádru.

SLIK: To patří k řemeslu. Na tajemníka se musíš dívat, jak píše co vykládáš, a tak musí být příjemnej pro voko, protože jinak se ti přetrhnou myšlenky.

Jiří prohmatává oblek, předstíraje, že ho oprašuje.

JIŘÍ: Na ty skříně moc nespolehejte, zdi jsou tu plesnivý. *(Pověsí oblek zpátky do skříně a vrátí se ke Slikovi)*

Jesika a Hugo na sebe pohlédnou.

JESIKA *(cítí, že by měla něco říci)*: Tak . . . tak se přece posadte.

SLIK: Ne, ne. Děkuju.

JIŘÍ: Takhle je to dobrý.

JESIKA: Ani vám nemůžeme nabídnout skleničku.

SLIK: Stejně ve službě nepijeme.

HUGO: Vy jste ve službě?

JIŘÍ: My jsme vždycky ve službě.

HUGO: Ach?

SLIK: Vždyť vám to povídám, na tohle řemeslo aby byl člověk svatej.

HUGO: Já ještě ve službě nejsem. Jsem doma se svou ženou. Posadme se, Jesiko.

Oba usednou.

SLIK *(pokročí k oknu)*: Pěkná vyhlídka.

JIŘÍ: Mají to tu hezký.

SLIK: A je tu klid.

JIŘÍ: Všiml sis tý postele . . . stačila by pro tři.

SLIK: Pro čtyři. Novomanželé moc nepotřebujou.

JIŘÍ: Tolik zbytečného místa, a jiný aby spali na zemi.

SLIK: Mlč, bude se mi o tom v noci zdát.

JESIKA: Vy nemáte postel?

SLIK *(pobaveně)*: Jirko!

JIŘÍ *(směje se)*: Jo.

SLIK: Ona se ptá, jestli máme postel.

JIŘÍ *(ukáže na Sliku)*: On spí na koberci v pracovně a já v předsíni, před pokojem našeho starýho.

JESIKA: Je to tvrdé?

JIŘÍ: Pro vašeho muže by to bylo tvrdé, vypadá dost zhýčkaně. My už jsme na to zvyklí. Otrava je, že nemáme žádnou místnost pro sebe. V zahradě není dvakrát zdrávo a tak jsme celý den v hale. *(Sehne se a podívá se pod postel)*

HUGO: Hledáte něco?

JIŘÍ: Jestli tu náhodou nejsou krysy. *(Napřímí se)*

HUGO: A nejsou?

JIŘÍ: Ne.

HUGO: To je dobře.

Chvíle.

JESIKA: A teď jste nechali šéfa samotného? Nebojíte se, že se mu něco stane, když budete tak dlouho pryč?

SLIK: Zůstal s ním Leo. *(Ukáže na telefon)* A kdyby se něco dělo, může nás vždycky zavolat.

Chvíle. Hugo vstane, bledý rozčilením. Také Jesika se zvedne.

HUGO: Milí chlapi, co?

JESIKA: Prima.

HUGO: Všimla sis, jakou mají figuru?

JESIKA: Jako almary. Ach, z vás budou tři podaření kamarádi. Můj muž zbožňuje zabijáky. Taky chtěl být jedním z nich.

SLIK: Ten na to není. Narodil se, aby dělal tajemníka.

HUGO: Ale co, však my si budeme rozumět. Já budu mozek, Jesika oči a vy svaly. Sáhni jim na svaly, Jesiko! *(Sáhne na ně sám)* Jako z ocele. Sáhni si.

JESIKA: Pan Jiří by třeba nechtěl.

JIŘÍ *(suše)*: Co by ne.

HUGO: Vidíš, je přímo nadšen. Jen si sáhni, Jesiko, sáhni si.

Jesika si sáhne.

Učinná ocel, co?

JESIKA: Ocel.

HUGO: Neměli bychom si my tři tykat?

SLIK: Jestli chceš, chlapče.

JESIKA: Bylo to od vás moc milé, že jste nás přišli navštívit.

SLIK: Potěšení je na naší straně, no ne, Jirko?

JIRÍ: Jsme rádi, že jsme se mohli podívat na vaše štěstíčko.

JESIKA: Budete mít v hale o čem mluvit.

SLIK: To se ví. A v noci si budeme říkat: „Jsou pěkně v teple, on drží svou ženušku v náručí.“

JIRÍ: Přidá nám to na kuráži.

HUGO (*jde ke dveřím a otevře*): Přijďte, kdy budete chtít, jste tu doma.

SLIK (*jde klidně ke dveřím a zase je zavře*): Už jdeme.

Hned jsme pryč. Jen takovou malou formalitu.

HUGO: Jakou formalitu?

SLIK: Prohlídka pokoje.

HUGO: Ne.

JIRÍ: Ne?

HUGO: Tady se nic prohlížet nebude.

SLIK: Nerozčiluj se, hlavičko, máme své instrukce.

HUGO: Od koho?

SLIK: Od Hoederera.

HUGO: Hoederer vám nařídil prohlédat můj pokoj?

JIRÍ: Koukej, kamaráde, nedělej hloupýho. Říkám ti, že jsme byli varovaný. V nejbližších dnech se něco semele. Tak si dovedeš představit, že ti prohledáme kapsy, než tě sem pustíme. Mohl bys taky mít pár granátů nebo nějakou bouchačku, i když mám pocit, že nemáš dvakrát talent střilet na holuby.

HUGO: Ptám se vás, jestli vám Hoederer jmenovitě uložit hrabat se v mých věcech.

SLIK (*k Jirímu*): Jmenovitě.

JIRÍ: Jmenovitě.

SLIK: Prohledáme každého, kdo sem přijde. To je prostě pravidlo. Nic víc.

HUGO: Jenomže mě prohledávat nebudete. To bude výjimka. Nic víc.

JIRÍ: Ty nejsi ve straně?

HUGO: Jsem.

JIRÍ: Tak co tě tam učili? Ty nevíš, co je to příkaz?

HUGO: Víím to právě tak dobře jako vy.

SLIK: A nevíš, že když dostaneš příkaz, musíš poslechnout?

HUGO: Víím.

SLIK: Tak co?

HUGO: Ctím příkazy, ale mám také úctu sám k sobě a neposlouchám hloupé instrukce, které byly vydány jen proto, aby mne zesměšnily.

SLIK: Slyšíš ho. Poslouchej, Jirko, máš úctu sám k sobě?

JIRÍ: Ani bych neřekl. O tom bych musel něco vědět. A ty, Sliku?

SLIK: Zbláznil ses? Nemáš žádný právo vážit si sám sebe, když nejsi nejmní tajemník.

HUGO: Jste hlupáci! Vstupoval jsem do strany proto, aby tohle právo měli jednou všichni, tajemník netajemník.

JIRÍ: Ať už mlčí, Sliku, nebo se tu rozbřečím. My tam, chlapečku, vstupovali proto, že se nám už nechtělo chci pat hladý.

SLIK: A aby všichni takoví, jako jsme my, měli jednou co žrát.

JIRÍ: Už je toho klábosení akorát dost, Sliku. Otevři to, ať nějak začneme.

HUGO: Ani se toho nedotkneš.

SLIK: Že ne, kamaráde? A jakpak mi v tom zabrániš?

HUGO: Nebudu zkoušet prát se s parním válcem, ale jestli se toho ještě jednou dotkneš, odjedeme ještě dnes večer a Hoederer si může hledat jiného tajemníka.

JIRÍ: No ne, teď jsem se skutečně lek. Takový tajemníky jako ty udělám dva za den.

HUGO: Tak si prohlížej, když se nebojíš, prohlížej!
Jirí se drbe na blavě. Jesika, jež byla po celý ten výstup naprosto klidná, pokročí směrem k nim.

JESIKA: Což abyste zavolali Hoederera?

SLIK: Hoederera?

JESIKA: On už vás srovná.

Jirí se Slikem na sebe pohlédnou.

JIRÍ: To by šlo. *(Jde k telefonu, prozvoní a zvedne sluchátko)* Haló, Leo? Jdi říct starýmu, že ten mladík dělá potíže. Cože. Ale takový řečičky. *(Vrátí se ke Slikovi)* Šel ke starýmu.

SLIK: Dobrý. Ale něco ti řeknu. Mám Hoederera docela rád, ale kdyby ho napadlo udělat výjimku u toho chlapčka z bohatého hnízda, když jsme museli prořadovat na holou kůži každého listonoše, tak mu to tady položím.

JIRÍ: To tedy jo. Buď to bude jako se všema nebo sbohem.

SLIK: Já totiž možná nemám účtu sám k sobě, ale svou hrdost mám jako každéj druhej.

HUGO: To je možné, soudruhu; ale i kdyby dal příkaz k prohlídce sám Hoederer, tak tu za pět minut už nebudu.

JIRÍ: Sliku!

SLIK: Jo?

JIRÍ: Nezdá se ti, že pán má vizáž jako aristokrat?

HUGO: Jesiko!

JESIKA: Ano?

HUGO: Nezdá se ti, že ti pánové mají vizáž jako boule?

SLIK *(přistoupí k němu a položí mu ruku na rameno)*:

Dej si bacha, mládenečku. Jestli totiž máme vizáž jako boule, mohla by ti náká naskočit!

Vstoupí Hoederer.

Třetí výstup

Tiž, Hoederer

HOEDERER: Proč mě rušíte?

Slik ustoupí o krok.

SLIK: Nechce se dát prohlédat.

HOEDERER: Ne?

HUGO: Jestli jim dovolíte, aby mne prohlédali, odjedu.

HOEDERER: Dobře.

JIRÍ: A jestli nám to nedovolíš, jdeme my.

HOEDERER: Posad'te se.

Neochotně si sednou.

Poslyš, Hugo, můžeš mi tykat. Tady si všichni týkáme.

(Vezme z opěradla jednoho z křesel dámské kalhotky a punčochy a chystá se je odnést na postel)

JESIKA: Dovolíte? *(Vezme mu věci z ruky, stočí je, a aniž se bne z místa, hodí je na postel)*

HOEDERER: Jak se jmenuješ?

JESIKA: Ženám také tykáte?

HOEDERER: Ano.

JESIKA: Zvyknu si. Jmenuji se Jesika.

HOEDERER *(nespouští je z ní oči)*: Myslел jsem, že budeš ošklivá.

JESIKA: Moc mě mrzí, že jsem vás zklamala.

HOEDERER *(stále se na ni dívá)*: Ano, Je to škoda.

JESIKA: Mám se dát ostříhat dohola?

HOEDERER *(neustále se na ni dívá)*: Ne. *(Trochu odstoupí)* To kvůli tobě si vjeli do vlasů?

JESIKA: Ještě ne.

HOEDERER: Ať se to nikdy nestane. *(Usedne do křesla)* To s tou prohlídkou nestojí za řeč.

SLIK: My jsme...

HOEDERER: Nestojí to za řeč. Promluvíme si o tom jindy. *(Ke Slikovi)* O co šlo? Co se vám na něm nelíbí? Že je příliš dobře oblečený? Že mluví jako kniha?

SLIK: Má prostě jinou kůži.

HOEDERER: Tohle mi sem netahejte. Kůže se odkládá v šatně. (*Podívá se na ně*) Začátek se vám nepovedl, chapci. (*K Hugovi*) Chováš se vyzývavě, protože jsi slabší. (*K Slikovi a Jiřimu*) A vy se tváříte jako vždycky, když máte špatný den. Od první chvíle jste se na něj dívali skrz prsty. Zítřka mu začnete provádět všelijaké žertíky a za týden, až mu budu chtít nadiktovat dopis, mi přijдете oznámit, že jste ho vytáhli z rybníka.

HUGO: To tedy ne, pokud záleží na mně.

HOEDERER: Nic nezáleží na tobě. Jen ne tak křečovitě, hochu. Věci prostě nesmějí dojít tak daleko. Když bydlí čtyři muži pohromadě, tak se buď mají rádi, nebo se navzájem pobíjí. A vy mi uděláte to potěšení a budete se mít rádi.

JIŘÍ (*důstojně*): City si nedať poroučet.

HOEDERER (*důrazně*): Ale dají. A poroučíme jim vždycky, když jsme ve službě, a navíc patříme k jedné straně.

JIŘÍ: Nejsme v jedné straně.

HOEDERER (*k Hugovi*): Ty nejsi ve straně?

HUGO: Jsem.

HOEDERER: Tak co je zas tohle?

SLIK: Možná, že jsme v jedné straně, ale nevstoupili jsme do ní ze stejného důvodu.

HOEDERER: Do strany se vždycky vstupuje ze stejného důvodu.

SLIK: Dovol! On šel do strany proto, aby učil chudáky účtům k sobě samotným.

HOEDERER: Ano?

JIŘÍ: Sám to říká.

HUGO: A vy jste zase šli do strany, abyste se vždycky dosyta najedli. To jste zase řekli vy.

HOEDERER: Nu a? To znamená, že chcete všichni totéž.

SLIK: Cože?

HOEDERER: Sliku! Cožpak jsi mi sám nevyprávěl, jak ses styděl za to, že máš hlad? (*Nabne se ke Slikovi, který neodpovídá*) A jak jsi zuřil, protože jsi nedokázal myslet na nic jiného? A že člověk, když je mu dvacet, může dělat jiné a lepší věci, než se starat jen o svůj žaludek?

SLIK: Tohle jsi nemusel vykládat zrovna před ním.

HOEDERER: Neříkals mi to?

SLIK: Co to dokazuje?

HOEDERER: Že jsi chtěl mít co jíst a ještě něco navíc. On tomu říká účta k sobě. Na to má právo. Každý může užívat takových slov, jaká se mu líbí.

SLIK: Tady nejde o účtu. Moc bych nerad, aby se tomu říkalo účta. Používá slova, který má v hlavě. Přemejšli o všem jenom hlavou.

HUGO: A čím mám myslet?

SLIK: Když do toho jdeš, kamaráde, tak nemyslíš hlavou. To se ví, že jsem chtěl, aby to všechno bylo jinak, bůhví že jo. Aspoň na chvíli, na docela malou chvíli, abych se moh zabývat o něčem jiném. O cokoli jiném než o sobě. Ale to nebyla účta k sobě samému. Ty jsi v životě neměl hlad a přišel jsi nám kázat morálku jako ty dámy, co chodily navštěvovat mou mámu, když byla vožralá, a vykládaly jí, že nemá účtu sama k sobě.

HUGO: To není pravda.

JIŘÍ: Jen pověz, měl jsi někdy hlad? Spíš bych řekl, žeš musel před jídlem cvičit, abys dostal apetýt.

HUGO: V tomhle máš výjimečně pravdu, vážený souduhu: Nevím, co je to apetýt. Kdybys byl viděl, kolik kalorií jsem jako dítě nechával na talíři. Učiněné mrhání. Otevírali mi pusy a říkali: Jednu za tatínka, jednu za maminku, jednu za tetičku Annu. A strkali mi lžičky až do krku. A já rostl, představ si. Ale netloustl jsem. A tak mi dávali pít teplou krev z jatek,

protože jsem byl bleďý. Od té chvíle jsem se nedotkl masa. Můj otec říkal večer co večer: „To dítě nemá hlad...“ Večer co večer, zkus si to představit: „Jez, Hugo, jez, budeš nemocný.“ Dávali mi užívat olej z tresčích jater. To už je vrchol přepychu: drogy, aby člověk dostal hlad, zatímco na ulici by se lidé za biftek prodali. Viděl jsem je, jak chodili pod mými okny s transparenty: „Dejte nám chléb!“ A já se chystal ke stolu, jez, Hugo, jez, jednu lžičku za nezaměstnaného hlídače, jednu lžičku za tu babku, co vybírá z odpadků slupky od brambor, jednu lžičku za rodinu toho tesaře, co si zlomil nohu. Odešel jsem z domova. Vstoupil jsem do strany, a teď mám poslouchat stejnou písničku: „Ty jsi nikdy neměl hlad, Hugo, do čeho se to pleteš? Copak ty tomu můžeš rozumět? Jaktěživ jsi neměl hlad.“ Nu ano, je to pravda, nikdy jsem neměl hlad. Nikdy! Nikdy! Nikdy! A teď mi snad řekneš, co mám dělat, abyste mi to všichni přestali vyčítat.

Chvíle.

HOEDERER: Slyšeli jste. Nu, tak ho poučte. Řekněte mu, co má dělat. Sliku! Co po něm chceš? Aby si usekl ruku? Aby si vypíchl oko? Nebo ti má nabídnout svou ženu? Jakou cenu má zaplatit, abyste mu odpustili?

SLIK: Nemám mu co odpouštět.

HOEDERER: Ale ano: vstoupil do strany, aniž ho k tomu dohnala bída.

JIŘÍ: To mu nikdo nevyčítá. Jenomže mezi náma leží celý svět. Je amatér, a přišel do strany, protože to považoval za dobrou věc, chtěl udělat gesto. My jsme nemohli dělat nic jiného.

HOEDERER: A ty myslíš, že on mohl? Snášet hlad druhých také není příliš snadné.

JIŘÍ: Spousta lidí se s tím moc dobře srovná.

HOEDERER: Protože nemají fantazii. S tímhle chlapcem je ta potíž, že jí má až příliš.

SLIK: To stačí. Nechceme mu ublížit. Prostě nám nejde pod nos. Máme snad právo...

HOEDERER: Jaké právo? Žádné právo nemáte. Vůbec žádné. „Nemůžeme ho cítit.“ Jděte se kouknout do zrcadla, uličníci, a pak mi přijďte vykládat o svém jemnocitu, jestli budete mít ještě odvalu. Člověka hodnotíme podle práce. A dejte si pozor, abych vás nezačal hodnotit podle vaší práce, protože poslední dobou si dáváte jaksepatří ruce za hlavu.

HUGO (*křičí*): Ale já nechci, abyste mne hájil! Kdo se vás prosil, abyste mne bránil? Sám vidíte, že se tu nedá nic dělat, a já už jsem na to zvyklý. Když jsem se na ně před chvílí podíval, jak vstupují do dveří, okamžitě jsem poznal jejich úsměv. Nevypadali pěkně. Hned jsem věděl, to mi můžete věřit, že přišli, abych jim zaplatil za svého otce, i za dědečka, i za všechny členy své rodiny, kteří se vždycky najedli do syta. Říkám vám, že je znám. Nikdy mě nepřijmou za svého. Sto tisíc se jich dívá tímhle úsměvem. Bojoval jsem, ponižoval jsem se, udělal jsem všechno, aby zapomněli, znovu a znovu jsem jim opakoval jak je miluji, jak jim závidím, jak je obdivuji. Marně! Docela marně! Jsem dítě bohatých rodičů, intelektuál, člověk, který nepracuje rukama. Tak co, ať si myslí co chtějí. Mají pravdu, jde v podstatě o to, jakou má člověk kůži.

Slik a Jiří na sebe mlčky hledí.

HOEDERER (*k oběma*): Tak co?

Slik a Jiří nejistě pokrčí rameny.

Nebudu se s ním mazlit, jako se nemazlím s vámi: víte dobře, že se nemazlím s nikým. Nebude dělat rukama, ale dám mu pořádně zabrat. (*Podrážděně*) Ach! nechme toho.

SLIK (*odhodlá se*): Tak dobře. (*K Hugovi*) Že by ses mi líbil, mládenče, to teda ne. Něco prostě mezi náma nehraje, ať děláme co děláme. Ale neříkám, že jsi špatnej chlap a vůbec jsme to vzali za špatnej konec, to se musí nechat. Musíme se pokusit, abysme si neztěžovali život. Souhlas?

HUGO (*bezvýrazně*): Když chcete!

SLIK (*k Jiřímu*): Souhlas, Jírko?

JIRÍ: Ale jo, zkusíme to.

Chvilé.

HOEDERER (*klidně*): Tak už zbývá jen ta věc s prohlídkou.

SLIK: No jo, prohlídka... Ale co, teď už...

JIRÍ: To jsme říkali jen abysme něco řekli.

SLIK: Abysme se na něj vytáhli.

HOEDERER (*změní tón*): Ptal jsem se vás na něco?

Když vám to nařídím, tak tu prohlídku provedete. (*K Hugovi, znovu normálním hlasem*) Věřím ti, chlapče, ale zkus myslet realisticky. Když dnes udělám výjimku u tebe, požádají mě zítra, abych udělal druhou a nakonec sem vleze nějaký chlap a povraždí nás všechny, protože mu zapomenou prohlédat kapsy. Když tě teď už jako přátelé zdvořile požádají, dáš se prohlédat?

HUGO: Obávám se... obávám se, že ne.

HOEDERER: Ale? (*Dívá se na něj*) A když tě o to požádám já?

Chvilé.

Chápu: máš svoje zásady. Já bych z toho také mohl udělat zásadní otázku. Jenomže já a zásady...

Chvilé.

Podívej se na mě. Máš zbraň?

HUGO: Ne.

HOEDERER: Tvoje žena také ne?

HUGO: Ne.

HOEDERER: V pořádku. Věřím ti. Jděte pryč, vy dva.

JESIKA: Počkejte.

Oba se otočí.

Nebylo by správné, kdybys důvěru neoplácel důvěrou, Hugo.

HUGO: Jak to...?

JESIKA: Můžete to tu všude prohledat.

HUGO: Ale Jesiko...

JESIKA: Co je? Ještě si budou myslet, že tu někde schováváš revolver.

HUGO: Neblázní!

JESIKA: Jen je nech. Tvá hrdost je zachráněna, sami je o to prosíme.

Jiří se Slikem nerozhodně stojí na prahu.

HOEDERER: Nu tak? Na co čekáte? Slyšeli jste?

SLIK: My mysleli...

HOEDERER: Nemáte co myslet. Udělejte, co vám bylo řečeno.

SLIK: No jo. To se ví.

JIRÍ: To teda stálo za všechny ty řeči.

Zatímco bez zájmu začínají prohlídku, Hugo neustále zděšeně bledí na Jesiku.

HOEDERER (*ke Slikovi a k Jiřímu*): Ať je vám to poučením, že máte věřit lidem. Já lidem vždycky důvěruji. Všem.

Slik a Jiří pokračují v prohlídce.

Tohle je nějaká prohlídka? Berte to vážně, oni to taky mysleli doopravdy. Podívej se pod skříň, Sliku. Tak. Vyndej ten oblek. Prohmatej ho.

SLIK: Už se stalo.

HOEDERER: Ještě jednou. A podívej se také pod žíněnky. Správně, jen tak pokračuj. A ty pojď sem, Jiří. (*Ukáže na Huga*) Prohledej ho. Kapsy kabátu. Ano. A kapsy u kalhot. Správně. A zadní kapsu. Výborně.

JESIKA: A co já?

HOEDERER: Když si to přeješ. Jiří.

Jiří se nebývá.

Tak co je? Bojíš se jí?

JIRÍ: Co ... prosím tě. (*Přikročí k Jesice a lehce se jí dotkne konečky prstů*)

JESIKA (*se dá do smíchu*): Má ruce jako komorná.

Slik došel až ke kufru, ve kterém byl revolver.

SLIK: Ty kufry jsou prázdný?

HUGO (*s napětím*): Ano.

HOEDERER (*dívá se na něj pozorně*): Tenhle také?

HUGO: Ano.

SLIK (*zvedne kufr*): Ne.

HUGO: Ach ... ano. Tenhle ne. Právě jsem se ho chystal vybalit, když jste přišli.

HOEDERER: Otevři ho.

SLIK (*otevře kufr a probledá ho*): Nic.

HOEDERER: Dobrá. Hotovo. A teď jděte.

SLIK: Do smrti dobrý.

HUGO: Do smrti.

JESIKA (*za odcházejícími*): Přijdu vás navštívit do haly.

Čtvrtý výstup *Jesika, Hoederer, Hugo*

HOEDERER: Být tebou, příliš často bych za nimi nechodil.

JESIKA: Ne? A proč? Jsou takoví roztomilí. Hlavně Jiří, jako holčička.

HOEDERER: Hm. (*Přistoupí k ní*) Jsi hezká, jen co je pravda. Nemá smysl litovat toho. Jenomže jak se věci mají, vidím jen dvoje řešení. Buď máš dost široké srdce a obšťastníš nás všechny ...

JESIKA: Mám srdce docela malíčké.

HOEDERER: Myslel jsem si to. Ostatně, stejně by se nakonec porvali. Zbývá tedy jenom druhé řešení: kdykoli tvůj muž odejde, zamkneš se a nikomu neotevřeš – ani mně.

JESIKA: Ano. Ale, když dovolíte, najdu si třetí řešení.

HOEDERER: Jak chceš. (*Skloní se k ní a zhluboka vdechne*) Hezky voníš. Nevoň se touhle voňavkou, až půjdeš za nimi.

JESIKA: To není voňavka.

HOEDERER: Tím hůř. (*Otočí se k ní zády, kráčí pomalu do středu místnosti a pak se zastaví. Přitom neustále pátrá očima kolem sebe. Zřejmě něco hledá. Chvillemi se zastaví očima u Huga a zkoumavě si ho prohlíží*) Dobrá! Nu tak, to bychom měli.

Chvilé.

Zítra v deset u mne, Hugo.

HUGO: Já vím.

HOEDERER (*roztržitě, neustále pátraje očima*): Dobrá. Výborně. Nu tak, všechno je v nejlepším pořádku. Konec dobrý, všechno dobré. Co se tak tváříte, děti? Všechno je přece v nejlepším pořádku! Všichni se smířili, všichni se milují ... (*Prudce*) Jsi unavený, chlapče.

HUGO: To nic.

Hoederer na něj pozorně hledí. Hugo v rozpacích pokračuje s krajním úsilím.

Omlouvám se vám ... za to ... za ten výstup před chvílí.

HOEDERER (*nespouští z něho oči*): Už jsem na to zapomněl.

HUGO: Teď už nebudete ...

HOEDERER: Říkal jsem ti, abys mi tykal.

HUGO: Nebudeš mít důvod ke stížnostem. Budu ukázněný.

HOEDERER: Tohle jsem už slyšel. Víš jistě, že nejsi nemocný?

Hugo neodpovídá.

Jestli jsi nemocný, je ještě čas, abys mi to řekl a já požádám výbor, aby mi poslal někoho jiného.

HUGO: Nejsem nemocný.

HOEDERER: To je dobře. Nu, tak já půjdu. Asi byste teď rádi byli sami. (*Jde ke stolu a prohlíží knihy*) Hegel, Marx, výborně. Lorca, Eliot, ty neznám. (*Lisuje v knihách*)

HUGO: To jsou básníci.

HOEDERER (*bere do ruky další knihy*): Básně ... Básně ... Spousta básní. Píšeš verše?

HUGO: N-ne.

HOEDERER: Ale psal jsi. (*Odstoupí od stolu a zastaví se u postele*) Župan. Ty jsi elegant. To sis vzal s sebou, když jsi odešel od otce?

HUGO: Ano.

HOEDERER: A ty dva obleky taky, ne? (*Nabídne Hugovi cigaretu*)

HUGO (*odmítá*): Děkuji.

HOEDERER: Nekouříš?

Hugo zavrtí hlavou.

Výborně. Z výboru mi vzkázali, že jsi ještě nikdy nebyl v akci. Je to pravda?

HUGO: Je.

HOEDERER: To tě asi žralo. Všichni intelektuálové touží účastnit se nějaké akce.

HUGO: Měl jsem na starosti noviny.

HOEDERER: Slyšel jsem. Už dva měsíce jsem je nedostal. Ta čísla předtím jsi dělal ty?

HUGO: Ano.

HOEDERER: Dobrá práce. Co že se zřekli takového dobrého redaktora a poslali tě ke mně?

HUGO: Mysleli, že se tu budu hodit.

HOEDERER: To je od nich náramně laskavé. A co ty? Rád jsi odcházel od své práce?

HUGO: Já ...

HOEDERER: Ty noviny, to jsi přece byl ty. Nesl jsi svoje riziko, svou odpovědnost. V jistém smyslu se to dokonce mohlo považovat za přímou akci. (*Dívá se na něj*) A teď jsi tajemníkem.

Chvíle.

Proč jsi toho nechal? Proč?

HUGO: To byla věc kázně.

HOEDERER: Nemluv mi tu pořád o kázni. Nedůvěřuji příliš lidem, kteří mají v jednom kuse v ústech jenom tohle slovo.

HUGO: Já kázeň potřebuji.

HOEDERER: Proč?

HUGO (*unaveně*): Mám v hlavě příliš mnoho myšlenek. Nějak je musím zahnat.

HOEDERER: Jakých myšlenek?

HUGO: „Co tu dělám? Mám pravdu, když chci to co chci? Nehraji sám sobě komedii?“ A tak dál.

HOEDERER (*pomalů*): Ano. A tak dál. A právě teď toho máš plnou hlavu?

HUGO (*v rozpacích*): Ne ... Teď zrovna ne.

Chvíle.

Ale může to zase začít. Musím se bránit. Tím, že si nasadím do hlavy jiné myšlenky. Příkazy: „Udělej tohle. Jdi. Stůj. Řekni to a to.“ Potřebuji prostě poslouchat. Poslouchat a nic víc. Jíst, spát, poslouchat.

HOEDERER: To stačí. Budeš-li poslouchat, domluvíme se. (*Položí mu ruku na rameno*) Poslyš ...

Hugo se mu vymkne a couvne. Hoederer na něj hledí se zvýšeným zájmem. Jeho hlas je najednou tvrdý, řezavý.

Ale, ale!

HUGO: Já ... nemám rád, když na mne někdo sahá.

HOEDERER (*mluví rychle, jeho hlas zní tvrdě*): Když prohledávali tenhle kufr, měl jsi strach. Proč?

HUGO: Neměl jsem strach.

HOEDERER: Ale měl. Co je tam?

HUGO: Prohledali ho přece a nic tam nenašli.

HOEDERER: Nic? To se teprve uvidí. (*Jde ke kufru a otevře ho*) Hledali zbraň. V kufru můžeš ukrýt zbraň, ale můžeš tam taky schovat papíry.

HUGO: Nebo svoje soukromé věci.

HOEDERER: Od chvíle, kdy jsi pod mým velením, nepatří už nic jenom tobě. Zapiš si to. (*Hledá*) Košile, spodky, všechno docela nové. Máš přece nějaké peníze.

HUGO: Ty má moje žena.

HOEDERER: Co je to za fotografie? (*Vezme je do ruky a prohlíží. Chvíle*) Tak tohle! To je tedy ono! (*Prohlíží si jednu z fotografií*) Sametový obleček... (*Prohlíží si další*) Velký námořnický límec a námořnická čapka. Skutečný mladý pán.

HUGO: Vraťte mi ty fotografie.

HOEDERER: Ticho. (*Odstrčí ho*) Tak to jsou ty tvé soukromé věci. Báls ses, aby je nenašli.

HUGO: Kdyby se jich byli dotkli svýma špinavýma prackama, kdyby si je začali prohlížet a chechtali se, byl bych...

HOEDERER: Tak vida, a je po záhadě. A to se říká, že zločin má člověk napsaný na čele. Byl bych přísahal, že tam schováváš přinejmenším granát. (*Prohlíží si fotografie*) Nezměnil ses. Hubené nohy... No ovšem, nikdy ti nechutnalo. Byl jsi tak malý, že tě museli postavit na židli, a ty sis založil ruce a koukal kolem sebe jako Napolcon. Netvářil ses dvakrát vesele. No jo... ono také asi není pořad veselé být dítě bohatých rodičů. To je špatný začátek pro život. Proč s sebou vláčíš minulost v kufru, když ji chceš pohřbít?

Hugo neurčitě gesto rukou.

Zkrátka, příliš se zabýváš sám sebou.

HUGO: Jsem ve straně, abych na sebe zapomněl.

HOEDERER: A každou vteřinu si připomínáš, že na sebe musíš zapomenout. Nu co! Každý se protlouká jak umí. (*Vrátí Hugovi fotografie*) Dobře si je schovej.

Hugo vezme fotografie a zastrčí je do náprsní kapsy.

Uvidíme se zítra, Hugo.

HUGO: Nashledanou.

HOEDERER: Dobrou noc, Jesiko.

JESIKA: Dobrou noc.

HOEDERER (*otočí se na prahu*): Zavřete okenice a zastrčte závoru. Člověk nikdy neví, kdo se může potloukat po zahradě. To je rozkaz. (*Odejde*)

P á t ý v ý s t u p

Hugo, Jesika

Hugo jde ke dveřím a zamkne na dva západy.

JESIKA: Vulgární je, to je pravda. Ale nenosí puntíkovanou kravatu.

HUGO: Kde je ten revolver?

JESIKA: To jsem se pobavila, včeličko. Poprvé jsem byla přítom, když ses dostal do křížku se skutečnými muži.

HUGO: Kde je ten revolver, Jesiko?

JESIKA: Ty neznáš pravidla téhle hry, Hugo. Co okno? Někdo se může na nás dívat zvenčí.

Hugo jde zavřít okenice a pak se vrátí k ní.

HUGO: Tak co?

JESIKA (*vytáhne revolver ze západky*): Hoederer by udělal dobře, kdyby si k prohlídkám přibíral taky ženu. Přihlásím se dobrovolně.

HUGO: Kdy sis ho vzala?

JESIKA: Když jsi šel otevřít těm hlídacím psům.

HUGO: To se ti povedlo. Už jsem myslel, že tě chytí v tvé vlastní pasti.

JESIKA: Mě? Jednu chvíli jsem myslela, že vyprsknu smíchem. „Důvěřuji vám. Důvěřuji lidem. Ať vás tohle naučí důvěřovat...“ Co si vlastně myslí. Tenhle trik s důvěrou platí jen na muže.

HUGO: A ještě ne vždycky!

JESIKA: Ty mlč, včeličko. Však tě to taky dojalo.

HUGO: Mě? Kdy?

JESIKA: Když řekl, že ti věří.

HUGO: Nic mě nedojalo.

JESIKA: Ale ano.

HUGO: Ne.

JESIKA: V každém případě si pamatuj, že kdybys mě někdy nechal samotnou s pěkným chlapem, neříkej, že mi věříš. Upozorňuji tě, že by mi to vůbec nezabránilo, abych tě podvedla, když se mi bude chtít. Spíš naopak.

HUGO: Jsem naprosto klidný a odejdu kdykoli se zavřenýma očima.

JESIKA: Věříš, že dám na city?

HUGO: Ne, ne, sněhuláčku. Věřím na studený sníh, který přimrazí prsty i tomu nejrozpálenějšímu svědci. Bude tě hladit, aby tě ohřál, a ty mu roztaješ pod rukama.

JESIKA: Hlupáku! Já už nehraju.

Kratička chvíle.

Ale měl jsi nahnáno, co?

HUGO: Před chvílí? Ne. Nedokázal jsem tomu uvěřit. Díval jsem se na ně, jak hledají, a říkal jsem si: „Hrajeme tu komedii.“ Nikdy mi nic nepřipadá úplně skutečné.

JESIKA: Ani já?

HUGO: Ty? (*Chvíli se na ni dívá a pak odvrátí hlavu*)

Poslyš, tys měla také strach?

JESIKA: Když jsem pochopila, že mě taky prohledají. Bylo to hop nebo trop. O Jiřím jsem věděla jistě, že se mne skoro nedotkne, ale Slik by mě byl pořádně zmáčkl. Neměla jsem strach, že najde revolver, ale bála jsem se jeho rukou.

HUGO: Neměl jsem tě do toho zatáhnout.

JESIKA: Naopak, vždycky jsem toužila žít jako dobrodružka.

HUGO: Tohle není hra, Jesiko. Ten člověk je nebezpečný.

JESIKA: Nebezpečný? Pro koho?

HUGO: Pro stranu.

JESIKA: Pro stranu? Myslela jsem, že je vůdcem strany.

HUGO: Je jedním z jejích vůdců. Ale právě proto je...

JESIKA: Jenom mi nic nevysvětluj. Věřím ti na slovo.

HUGO: Čemu věříš?

JESIKA (*odřikává*): Věřím, že je to nebezpečný člověk, že musí být odstraněn a že jsi sem přišel, abys ho za...

HUGO: Mlč!

Chvíle.

Podívej se na mě. Někdy si říkám, že děláš, jako bys mi věřila, ale ve skutečnosti mi nevěříš, a jindy zase, že mi v podstatě věříš, ale tváříš se, jako bys mi nevěřila. Co z toho je pravda?

JESIKA (*směje se*): Nic není pravda.

HUGO: Co bys udělala, kdybych potřeboval, abys mi pomohla?

JESIKA: Copak jsem ti právě nepomohla?

HUGO: Ovšem, dušinko, ale takovou pomoc já nechci.

JESIKA: Nevděčníku.

HUGO (*dívá se na ni*): Kdybych ti uměl číst v hlavě...

JESIKA: Zeptej se mě.

HUGO (*pokrčí rameny*): Prosím tě.

Chvíle.

Můj ty bože, když se člověk chystá zabít člověka, měl by si připadat těžký jako kámen. V hlavě bych měl mít ticho. (*Křičí*) Ticho! Všimla sis, jak je neprodyšný. A živý.

Chvíle.

Je to pravda! Je to pravda! Je to pravda! Za týden bude ležet mrtvý na zemi s pěti kulkami v těle.

Chvíle.

Taková komedie.

JESIKA (*dá se do smíchu*): Ty má včeličko ubohá, jestli mne chceš přesvědčit, že z tebe bude vrah, měl bys snad nejdřív přesvědčit sám sebe.

HUGO: Nevypadám přesvědčeně, co?

JESIKA: Vůbec ne. Hraješ špatně svou roli.

HUGO: Jenže já nic nehraju, Jesiko.

JESIKA: Ale ano, hraješ.

HUGO: Ba ne, to ty hraješ. Pořád jenom ty.

JESIKA: Vůbec ne, ty hraješ. Ostatně, jak bys ho mohl zabít, když revolver mám já?

HUGO: Vrať mi ho.

JESIKA: Nikdy: vyhrála jsem ho. Nebýt mě, tak ti ho vzali.

HUGO: Vrať mi ten revolver.

JESIKA: Ne, nevrátím. Půjdu za Hoedererem a řeknu mu: přišla jsem vás udělat šťastným, a až mě bude líbat...

Hugo se na okamžik tváří, jako by se vzdával dalších pokusů přesvědčit ji, ale pak se na ni vrhne, táž hra jako v prvním výstupu, oba dopadnou na postel, zápasí, smějí se. Hugo ji nakonec vytrhne revolver v okamžiku, kdy padá opona a Jesika křičí:
Dej pozor! Dej pozor! Vždyť vystřelil!

Hoedererova pracovna.

Přísný, ale pobodlně zařízený pokoj. Vpravo psací stůl, uprostřed stůl pokrytý kobercem, sabajícím až na zem, a na něm bromada knih a lejster. Stranou vlevo okno, jímž je možno zahlédnout stromy v zabradě. Vpravo vzadu dveře. Vlevo od dveří kuchyňský stůl a na něm plynový vaříč. Na vaříči konvice na kávu. Židle všelijak roztroušené po místnosti. Je odpoledne.

Hugo je sám. Přistoupí k psacímu stolu, vezme do ruky Hoedererovu násadku s perem a obmatává ji. Pak se vrátí až k vaříči, uchopí konvici, dívá se na ni a tiše si píská. Jesika potichu vstoupí.

První výstup

Jesika, Hugo

JESIKA: Co děláš s tou konvicí?

HUGO (*prudce postaví konvici*): Jesiko, máš zakázáno vstupovat do téhle pracovny.

JESIKA: Cos dělal s tou konvicí?

HUGO: A co ty tu děláš?

JESIKA: Přišla jsem se na tebe podívat, dušinko.

HUGO: Dobrá, tak jsi mě viděla a teď zmiz! Hoederer už jde dolů.

JESIKA: Mně se po tobě tak stýskalo, včeličko.

HUGO: Nemám čas na hraní, Jesiko.

JESIKA (*rozblíží se kolem sebe*): A tys mi neuměl vy-

líčit, jak to tu vypadá. Páchne tu tabákem, jako v ta-
tínkově pracovně, když jsem byla malá. Je přece tak
snadné vykládat o vůni nebo o zápachu.
HUGO: Poslouchej...
JESIKA: Počkej! (*Hledá v kapse kostýmu*) Přinesla jsem
ti tohle.
HUGO: Co, tohle?
JESIKA (*vytáhne z kapsy revolver a podá ho v natažené
dlani Hugovi*): Zapomněl jsi ho.
HUGO: Nezapomněl. Nikdy si ho neberu.
JESIKA: Právě. Měl bys ho pořád nosit u sebe.
HUGO: Zdá se, že jsi mi nerozuměla, Jesiko: kategoric-
ky ti zakazuji ještě jednou sem vkročit. Na hraní máš
domek a zahradu.
JESIKA: Mluvíš se mnou jako by mi bylo šest.
HUGO: Či je to chyba? Je to prostě k nevydržení: už se
na mě ani nepodíváš, aby sis nedělala legraci. Až nám
bude padesát, to bude pohled. Musíme se z toho nějak
dostat. Je to přece jenom zvyk, to jak se k sobě cho-
váme, takový ošklivý zvyk. Rozumíš?
JESIKA: Moc dobře.
HUGO: A zkusíš to?
JESIKA: Ano.
HUGO: Dobře. Tak začni tím, že schováš ten revolver.
JESIKA: To nemohu.
HUGO: Jesiko!
JESIKA: Je tvůj, tak si ho musíš vzít.
HUGO: Řekl jsem ti, že ho nepotřebuji.
JESIKA: A já ho snad potřebuji? Co s ním mám dělat?
HUGO: Co chceš, mně je to jedno.
JESIKA: Chceš snad nutit svou ženu, aby chodila celý
den se střelnou zbraní v kapse?
HUGO: Vrať se domů a ulož ho do mého kufru.
JESIKA: Ale mně se nechce domů; ty jsi příšerný.
HUGO: Nemuselas ho brát s sebou.

JESIKA: A tys ho zase nemusel zapomenout.
HUGO: Řekl jsem ti už, že jsem ho nezapomněl.
JESIKA: Ne? Tak to tedy znamená, že jsi změnil své
úmysly.
HUGO: Pst!
JESIKA: Podívej se mi do očí, Hugo. Změnil jsi své
úmysly nebo ne?
HUGO: Ne, nezměnil.
JESIKA: Pořád ještě chceš...
HUGO: Ano! Ano! Ano! Ale ne dnes.
JESIKA: Ach! Hugo, chlapečku, a proč ne dnes? Strašně
se nudím, už jsem přečetla všechny romány, co jsi mi
přinesl a nechce se mi ležet celý den na posteli jako
odaliska. Ztloustla bych. Na co čekáš?
HUGO: Už si zase hraješ, Jesiko.
JESIKA: Ty si hraješ. Deset dní se už tváříš slavnostně,
abys na mě udělal dojem, a tamten nakonec stále ještě
žije. Jestli je to hra, tak trvá už příliš dlouho: pořád si
jenom šeptáme, aby nás někdo neslyšel, a já ti musím
promíjet každý rozmar, jako bys byl těhotná ženská.
HUGO: Ty dobře víš, že to není hra.
JESIKA (*suše*): Tím hůř: vždycky se děším, že lidé ne-
udělají k čemu se rozhodli. Jestli chceš, abych ti věřila,
skoncuješ s tím ještě dnes.
HUGO: Dnes by to nebylo vhodné.
JESIKA (*už zase normálně*): Tak vidíš.
HUGO: Ach, už mi jdeš na nervy. Dnes má přijít ná-
vštěva.
JESIKA: Kolik lidí?
HUGO: Dva.
JESIKA: Tak je zabij taky.
HUGO: Není nic horšího než člověk, který si za každou
cenu chce hrát, když druhý nemá náladu. Nechci po
tobě, abys mi pomáhala, to ne. Prostě bych jenom rád,
abys mi nepřekážela.

JESIKA: No jo! No jo! Dělej si co chceš, když mě nechceš vpustit do svého života. Ale nejdřív si vezmi ten revolver, protože jinak mi vytáhá kapsu.

HUGO: A když si ho vezmu, půjdeš?

JESIKA: Nejdřív si ho vem.

HUGO (*vezme si revolver a strčí ho do kapsy*): A teď zmiz.

JESIKA: Moment. Snad mám aspoň právo prohlédnout si pokoj, ve kterém pracuje můj muž. (*Přejde za Hoedererův stůl a ukáže na něj*) Kdo tady sedí? Ty nebo on?

HUGO (*nevrle*): On. (*Ukáže na stůl*) Já pracuji tady u toho stolu.

JESIKA (*neposlouchá ho*): To je jeho písmo? (*Drží v ruce list papíru, který vzala ze stolu*)

HUGO: Ano.

JESIKA (*se zájmem*): Ale! No tohle!

HUGO: Polož to!

JESIKA: Všiml sis, jak píše do kopce? A jak nespojuje písmena?

HUGO: Co je na tom?

JESIKA: Jak to, co? To je strašně důležité.

HUGO: Proč?

JESIKA: Prosím tě! Abys poznal jeho charakter. Abys věděl, koho zabíjíš. A toho místa, co nechává mezi slovy! Člověk by řekl, že každé písmeno je jako ostrůvek a slova souostroví. To určitě něco znamená.

HUGO: Co by to znamenalo.

JESIKA: Nevím. To je k vzteku: vzpomínky z dětství, ženy které měl, jak miloval, všechno je tam a já to nedovedu přečíst... Měl bys mi koupit nějakou knihu o grafologii, Hugo, myslím, že k tomu mám nadání.

HUGO: Koupím, když okamžitě odejdeš.

JESIKA: Tohle vypadá jako stolička ke klavíru.

HUGO: Taky je to stolička ke klavíru.

JESIKA (*usedne na stoličku a točí se*): To je strašně příjemné. Tak on si takhle sedne, kouří, mluví a točí se kolem dokola.

HUGO: Ano.

JESIKA (*odžátkuje karafu na stole a přivoní*): Pije?

HUGO: Jako sud.

JESIKA: Při práci?

HUGO: Ano.

JESIKA: A nikdy není opilý?

HUGO: Nikdy.

JESIKA: Doufám, že ty nepiješ ani když ti nabídne; víš, že to nesnášíš.

HUGO: Nehraj si na starší sestřičku; vím moc dobře, že nesnáším alkohol, ani tabák, ani horko, ani zimu, ani vlhko, ani seno, prostě vůbec nic.

JESIKA (*pomalů*): Sedí tady, mluví, kouří, točí se na stoličce...

HUGO: Ano, a já...

JESIKA (*teprve teď si všimne vařiče*): Co je tohle? On si sám vaří?

HUGO: Ano.

JESIKA (*dá se do smíchu*): Ale proč? Mohla bych mu přece vařit, když už vařím tobě. Mohl by jíst s námi.

HUGO: Neuvařila bys mu tak dobře, jako si uvaří sám; a vůbec, myslím, že ho to baví. Ráno dělá kávu pro nás oba. Výtečnou kávu z černého trhu...

JESIKA (*ukáže na konvici*): V tomhle?

HUGO: Ano.

JESIKA: To je ta konvice, kterou jsi držel, když jsem přišla?

HUGO: Ano.

JESIKA: Proč jsi ji bral do ruky? Co je s ní?

HUGO: Nevím.

Chvíle.

Vypadá tak skutečně, když se jí dotkne. (*Uchopí kon-*

vici) Všechno, čeho se dotkne, vypadá skutečně. Nalije kávu do šálků a já piji, dívám se na něj, jak pije a mám pocit, že tu pravou chuť má káva v jeho ústech.

Chvíle.

S ním mizí i skutečná chuť kávy, skutečné teplo a světlo. Zůstane jenom tohle. (*Ukáže na konvici*)

JESIKA: Co tohle?

HUGO (*širokým gestem ukáže na celou místnost*): Tohle: lži. (*Postaví konvici*) Žiji v dekoraci. (*Zamyslí se*)

JESIKA: Hugo!

HUGO (*trhne sebou*): Ano?

JESIKA: Až bude mrtev, zmizí i ta tabáková vůně. (*Náble*) Nezabíjej ho.

HUGO: Ty tedy věříš, že ho zabiji? Řekni! Věříš?

JESIKA: Nevím. Všechno vypadá takové klidné. A voní to mým dětstvím... Nic se tu nestane! Nic se nemůže stát, děláš si ze mne legraci.

HUGO: Už je tu. Zmizí oknem. (*Pokouší se ji odvléci*)

JESIKA (*brání se*): Chtěla bych vidět, jak se chováte, když jste spolu sami.

HUGO (*vleče ji*): Dělej rychle.

JESIKA (*velmi rychle*): Doma u tatínka jsem si vždycky vlezla pod stůl a celé hodiny jsem se dívala, jak pracuje.

Hugo otevře levou rukou okno. Jesika se mu vyprostí a vklouzne pod stůl. Vstoupí Hoederer.

Druhý výstup

Tiž, Hoederer

HOEDERER: Co děláš pod tím stolem?

JESIKA: Schovávám se.

HOEDERER: Proč?

JESIKA: Abych viděla, jací jste, když tu nejsem.

HOEDERER: Nepovedlo se. (*K Hugovi*) Kdo ji pustil dovnitř?

HUGO: Nevím.

HOEDERER: Je to tvoje žena. Měl bys ji držet víc zkrátka.

JESIKA: Ty moje včeličko ubohá, on si myslí, že jsi můj muž.

HOEDERER: On není tvůj muž?

JESIKA: To je můj bratříček.

HOEDERER (*k Hugovi*): Neváží si tě.

HUGO: Ne.

HOEDERER: Proč sis ji bral?

HUGO: Protože si mne nevážíla.

HOEDERER: Když je člověk ve straně, žení se s členkou strany.

JESIKA: Proč?

HOEDERER: Je to jednodušší.

JESIKA: Jak víte, že nejsem ve straně?

HOEDERER: To se pozná.

Chvíle.

Neumíš nic jiného, než se milovat...

JESIKA: Ani to ne.

Chvíle.

Myslíte, že bych se měla přihlásit do strany?

HOEDERER: Dělej co chceš, je to stejně marné.

JESIKA: A je to moje vina?

HOEDERER: Jak to mám vědět? Myslím, že jsi napůl oběť a napůl spoluviník, jako všichni.

JESIKA (*s nečekanou prudkostí*): Nejsem ničí spoluviník. Rozhodli o mně a nikdo se mne neptal co si o tom myslím.

HOEDERER: To je možné. Ostatně, otázka emancipace žen mne příliš nezajímá.

JESIKA (*ukáže na Huga*): Myslíte, že mu škodím?

HOEDERER: Přišla jsi sem, aby ses mne na to zeptala?

JESIKA: Proč ne?

HOEDERER: Myslím, že ty jsi takový jeho přepych.

Měšťáctí synkové, kteří přicházejí k nám, se zuřivě snaží přinést si s sebou kus svého někdejšího přepychu jako upomínků. Pro jedny je to svoboda myšlení, pro druhé jehlice do kravaty. Pro něj je to jeho žena.

JESIKA: Ano. A vy, přirozeně, žádný přepych nepotřebujete.

HOEDERER: Ovšemže ne. (*Divají se na sebe*) A teď honem zmizte a ať vás tu už nikdy nevidím.

JESIKA: No ovšem. Nebudu překážet vašemu mužnému přátelství. (*Důstojně odejde*)

Třetí výstup
Hugo, Hoederer

HOEDERER: Hrdě na ní lpíš?

HUGO: Samozřejmě.

HOEDERER: Tak jí zakaž, aby sem chodila. Když mám na vybranou mezi chlapem a ženskou, volím chlapa; ale přece jen se mi to nemá dělat příliš těžké.

HUGO: Kdo vám říká, že si máte vybrat?

HOEDERER: Na tom nesejde. Stejně jsem si už vybral tebe.

HUGO (*směje se*): Vy neznáte Jesiku.

HOEDERER: To je možné. Ostatně, tím líp.

Chvíle.

Stejně jí řekni, ať sem už nechodí. (*Náble*) Kolik je hodin?

HUGO: Čtyři deset.

HOEDERER: Zpozdili se. (*Jde k oknu, podívá se ven a pak se vrátí*)

HUGO: Nebudete mi diktovat?

HOEDERER: Dnes ne.

Hugo se má k odchodu.

Ne. Zůstaň. Čtyři deset?

HUGO: Ano.

HOEDERER: Jestli nepřijdou, budou litovat.

HUGO: Kdo má přijít?

HOEDERER: Uvidíš. Lidé z tvého světa. (*Udělá několik kroků*) Nerad čekám. (*Vrátí se k Hugovi*) Když přijdou, tak je to v kapse; ale jestli dostali na poslední chvíli strach, budeme muset začít od začátku. A bojím se, že už nebudu mít dost času. Kolik je ti?

HUGO: Jednadvacet.

HOEDERER: Ty máš času dost.

HUGO: Však vy také nejste tak starý.

HOEDERER: Starý nejsem, ale mají mě na mušce. (*Ukáže do zabradý*) Tam za tou zdí jsou lidé, kteří myslí ve dne v noci jen na to, jak by mě oddělali. A protože já nemyslím celý čas jenom na to, jak se chránit, určitě mě nakonec dostanou.

HUGO: Jak víte, že myslí ve dne v noci jenom na to?

HOEDERER: Protože je znám. Jsou důslední.

HUGO: Vy je znáte?

HOEDERER: Ano. Nebylo to auto?

HUGO: Ne. (*Poslouchají*) Ne.

HOEDERER: Tohle by byla ta pravá chvíle pro některého z nich, aby přešel zeď. Našel by tu příležitost pro kus pořádné práce.

HUGO (*pomalů*): Tohle by byla ta pravá chvíle...

HOEDERER (*divá se na něj*): Víš, bylo by pro ně lepší, kdybych nemohl přijímat návštěvy. (*Jde k psacímu stolu a nalije si*) Chceš?

HUGO: Ne.

Chvíle.

Bojíte se?

HOEDERER: Čeho?

HUGO: Smrti.

HOEDERER: Ne, ale spěchám. Neustále spěchám.
Kdysi mi bylo lhostejné, když jsem musel čekat. Teď
si to už nemohu dovolit.

HUGO: Musíte je strašně nenávidět.

HOEDERER: Proč? Nejsem zásadně proti politické
vraždě. To se dělá ve všech stranách.

HUGO: Nalijte mi.

HOEDERER (*udiveně*): Vida. (*Vezme karafu a nalije
mu*)

Hugo pije a přitom z něho nespouští oči.

Copak je? Vidiš mě poprvé?

HUGO: Ano. Poprvé.

HOEDERER: Jsem pro tebe jen zastávka na cestě, co?
To je přirozené. Díváš se na mě z výše své budouc-
nosti a myslíš si: „Zůstanu u toho člověka dva tři
roky, a až bude po něm, půjdu jinam a budu dělat
něco jiného...“

HUGO: Nevím, jestli budu někdy dělat něco jiného.

HOEDERER: Za dvacet let budeš říkat soudruhům:
„To bylo tenkrát, když jsem dělal tajemníka Hoede-
rerovi.“ Za dvacet let. Zní to směšně!

HUGO: Za dvacet let...

HOEDERER: Co?

HUGO: To je daleko.

HOEDERER: Proč? Máš tuberu?

HUGO: Ne. Nalijte mi ještě trochu.

Hoederer mu nalije.

Vždycky jsem měl pocit, že nestačím zestárnout. Mám
taky naspěch.

HOEDERER: To není totéž.

HUGO: Není.

Chvíle.

Někdy bych si dal ruku useknout, jen abych už byl
muž, a jindy se mi zase zdá, že bych nechtěl přežít
své mládí.

HOEDERER: To neznám.

HUGO: Jak to?

HOEDERER: Nevím, co je to mládí. Vstoupil jsem
z dětství rovnou do věku mužů.

HUGO: Ano. To je má měštácká nemoc. (*Směje se*)
Mnozí na ni umírají.

HOEDERER: Chceš, abych ti pomohl?

HUGO: Prosím?

HOEDERER: Vypadáš, jako bys vykročil nesprávnou
nohou. Mám ti pomoci?

HUGO (*trbne sebou*): Ne, vy ne. (*Rychle se ovládne*)
Nikdo mi nemůže pomoci.

HOEDERER (*přistoupí k němu*): Poslyš, chlapče...
(*Zarazí se a naslouchá*) Už jsou tu. (*Jde k oknu a
Hugo za ním*) Ten velký, to je Karsky, tajemník pro
obranu. A ten tlustý, to je princ Pavel.

HUGO: Regentův syn?

HOEDERER: Ano. (*Jeho výraz se změnil, tváří se lbo-
stejně, tvrdě a sebejistě*) Už jsi měl dost. Dej mi tu
skleničku. (*Vyleje její obsah do zabradý*) Sedni si, po-
slouchej, a když na tebe kývnu, dělej si poznámky.
(*Zavře okno a usedne za psací stůl*)

Čtvrtý výstup

Tíž, Karsky, princ Pavel, Slik, Jiří

*Oba návštěvníci vstoupí a za nimi Slik a Jiří, hlavně
samopalů se dotýkají jejich lopatek.*

KARSKY: Karsky.

HOEDERER (*nevstane od stolu*): Poznal jsem vás.

KARSKY: Víte, kdo je tu se mnou?

HOEDERER: Ano.

KARSKY: Tak pošlete pryč ty svoje hafany.

HOEDERER: To je v pořádku, chlapci. Můžete jít.

Slik a Jiří odejdou.

KARSKY (*ironicky*): Ochranu máte dobrou.

HOEDERER: Kdybych si byl v poslední době nepočínal trochu opatrně, neměl bych to potěšení vás tu dnes uvítat.

KARSKY (*obráti se k Hugovi*): A tenhle?

HOEDERER: To je můj tajemník. Zůstane s námi.

KARSKY (*přistoupí k Hugovi*): Vy jste Hugo Barin?
Hugo neodpoví.

A vy jdete s těmi lidmi?

HUGO: Ano.

KARSKY: Minulý týden jsem mluvil s vaším otcem.

Zajímá vás ještě jak se mu vede?

HUGO: Ne.

KARSKY: Odpovědnost za jeho smrt padne patrně na vaši hlavu.

HUGO: Je téměř jisté, že on nese odpovědnost za můj život. Takže jsme vyrovnáni.

KARSKY (*nezvýšeným hlasem*): Jste ubožák.

HUGO: Poslechněte...

HOEDERER: Ty mlč. (*Ke Karskému*) Nemýlím-li se, nepřišel jste sem proto, abyste urážel mého tajemníka. Posadte se, prosím. Koňák?

Hosté usednou.

KARSKY: Děkuji.

PRINC: Rád.

Hoederer mu nalije.

KARSKY: Tak tohle je tedy slavný Hoederer. (*Problíží si ho*) Vaši lidé předevčírem znovu stříleli na naše.

HOEDERER: Proč?

KARSKY: Měli jsme v jedné garáži skladiště zbraní a jeden z vašich lidí se ho chtěl zmocnit. Jenom to, nic víc.

HOEDERER: A dostali ty zbraně?

KARSKY: Ano.

HOEDERER: Výborně.

KARSKY: Nemáte nač být hrdý. Bylo jich deset na jednoho.

HOEDERER: Když chceme vyhrát, je vždycky lépe jít deset proti jednomu. Je to jistější.

KARSKY: Nechme téhle diskuse, mám pocit, že bychom se nikdy nedomluvili. Nejsme lidé stejné rasy.

HOEDERER: Jsme lidé stejné rasy, ale ne stejné třídy.

PRINC: Přistupme k věci, pánové.

HOEDERER: Beze všeho. Poslouchám.

KARSKY: My jsme si přišli poslechnout vás.

HOEDERER: To bude nějaký omyl.

KARSKY: Patrně. Kdybych nebyl přesvědčen, že pro nás máte nějaký konkrétní návrh, nebyl bych se vůbec obtěžoval jet za vámi.

HOEDERER: Nemám žádný návrh.

KARSKY: Znamenitě. (*Vstane*)

PRINC: Pánové, prosím vás. Posadte se, Karsky. Tohle je špatný začátek. Nemohli bychom trochu zaoblit hrany našeho rozhovoru?

KARSKY (*k princ*): Zaoblit hrany? Všiml jste si jeho očí, když nás sem ti jeho hlídací psi dostrkali před hlavněmi samopalů? Ti lidé nás nenávidí. Souhlasil jsem s touto schůzkou jen na vaše naléhání, ale jsem přesvědčen, že z ní nic dobrého nevzejde.

PRINC: Podívejte se, Karsky, zorganizoval jste loni dva atentáty na mého otce, a přece jsem byl ochoten sejít se s vámi. Nemáme příliš mnoho důvodů, abychom se milovali, ale když jde o národní zájem, nezáleží na našich citech.

Chvíle.

Došlo ovšem k tomu, že tento zájem nechápeme vždycky stejně. Vy, Hoederere, jste se stal možná trochu výlučným tlumočnickem oprávněných požadavků pracujících tříd. Můj otec i já jsme byli vždycky těmto požadavkům nakloněni, ale vzhledem k znepokojivému postoji v Německu jsme byli nuceni odsunout je do pozadí, protože jsme pochopili, že naší nejpřednější

povinností je obrana státního území, třeba i za cenu nepopulárních opatření.

HOEDERER: To znamená za cenu vypovězení války SSSR.

PRINC (*pokračuje*): Karsky a jeho přátelé, kteří nesdíleli naše názory v zahraničně politických otázkách, zase možná dost nedocenili, že pro Illyrii je nezbytné, aby stála vůči cizině silná a jednotná, jako jediný národ, semknutý za jediným vůdcem; a tak vytvořili ilegální odbojovou stranu. Došlo k tomu, že lidé stejně čestní a oddaní vlasti jsou dnes rozděleni různým chápáním své povinnosti.

Hoederer se hrubě zasměje.

Prosím?

HOEDERER: Nic. Pokračujte.

PRINC: Nyní se tato stanoviska náhle sblížila a zdá se, že každý z nás má větší pochopení pro stanoviska druhých. Můj otec vůbec netouží pokračovat v této zbytečné a nákladné válce. Nejsme pochopitelně v situaci, abychom mohli uzavřít separátní mír, ale mohu vás ujistit, že vojenské operace budou vedeny bez zbytečné horlivosti. Karsky ze své strany je toho názoru, že vnitřní rozpory mohou jen škodit věci země, a my i on bychom chtěli připravovat mír pro zítřek tím, že dnes uskutečníme národní jednotu. Samozřejmě, že tato jednota by se nemohla uskutečnit veřejně, což by vzbudilo podezření Němců, nýbrž jejím rámcem se mají stát už dnes existující ilegální organizace.

HOEDERER: A dál?

PRINC: Nu, to je všechno. Chtěli jsme vám s Karským sdělit radostnou zprávu, že jsme se v zásadě dohodli.

HOEDERER: A v čem se to týká mne?

KARSKY: Tak dost. Máme zbytečně čas.

PRINC (*pokračuje*): Je samozřejmé, že tato jednota má být co nejširší. Jestliže Proletářská strana projeví přání připojit se k nám...

HOEDERER: Co nabízíte?

KARSKY: Dvě místa pro Proletářskou stranu v ilegálním Národním výboru, který se chystáme vytvořit.

HOEDERER: Dvě místa z kolika?

KARSKY: Z dvanácti.

HOEDERER (*předstírá zdvořilý údiv*): Dvě místa z dvanácti.

KARSKY: Regent bude delegovat do výboru čtyři své důvěrníky a šest zbývajících míst dostane Pětiúhelník. Předsedu zvolí výbor.

HOEDERER (*posměšně*): Dva hlasy z dvanácti.

KARSKY: Organizace Pětiúhelníku reprezentuje většinu rolnictva, to znamená padesát sedm procent veškerého obyvatelstva, a téměř celou buržoazní třídu, zatímco dělnický proletariát tvoří sotva dvacet procent dospělého obyvatelstva, a ještě nejde celý za vámi.

HOEDERER: Rozumím. A dál?

KARSKY: Přistoupíme k přeskupení a sloučení obou našich ilegálních organizací. Vaši lidé se napojí do naší sítě.

HOEDERER: Chcete říci, že Pětiúhelník pohltí naše oddíly?

KARSKY: To bude nejlepší projev smíru.

HOEDERER: Skutečně. Smír zničením jednoho ze soupeřů. V tom případě je také naprosto logické, že nám nabízíte dvě místa v ústředním výboru. Je to dokonce až příliš. Ty dva hlasy nebudou už reprezentovat vůbec nikoho.

KARSKY: Nikdo vás nenutí, abyste naše návrhy přijal.

PRINC (*spěšně*): Avšak kdybyste souhlasil, byla by vláda samozřejmě ochotna zrušit zákony z devětatřicátého roku o tisku, o jednotě odborů a o pracovních knížkách.

HOEDERER: To je vskutku lákavé! (*Udeří do stolu*) Nu, tak jsme se seznámili a teď se dejme do práce. Moje podmínky jsou: Výbor jenom o šesti členech.

Proletářská strana bude mít tři hlasy, o zbývající tři se rozdělíte, jak budete chtít. Ilegální organizace zůstanou přísně odděleny a společné akce budou podnikat, jen když je výbor schválí. Můžete přijmout nebo odmítnout.

KARSKY: Děláte si z nás legraci?

HOEDERER: Nikdo vás nenutí, abyste mé návrhy přijal.

KARSKY (*k princ*): Říkal jsem vám, že s těmi lidmi není žádná dohoda možná. Máme za sebou dvě třetiny země, máme peníze, zbraně, vycvičené polovojeenské organizace, nemluvě o mravní převaze, kterou nám dodávají naši mučedníci; a tady se hrstka lidí bez haléře klidně dožaduje většiny ve výboru.

HOEDERER: Tak co? Ne?

KARSKY: Ne. Obejdeme se bez vás.

HOEDERER: Tak odejděte.

Karsky okamžik váhá a pak zamíří ke dveřím. Princ se nehybá.

Podívejte se na prince, Karsky: Je chytřejší než vy a už pochopil.

PRINC (*mírně ke Karskému*): Nemůžeme odmítnout jeho návrhy, dokud je neuvážíme.

KARSKY (*prudce*): To nejsou návrhy, ale absurdní požadavky, o kterých odmítám diskutovat. (*Ale zůstane stát*)

HOEDERER: Ve dvačtyřicátém pořádala policie štvavnice na vaše i na naše lidi, vy jste organizoval atentáty na regenta a my sabotovali válečnou výrobu; kdykoli se setkal váš člověk s naším, zůstal vždycky jeden z nich na dlažbě. A teď najednou chcete, aby si všichni padli do náručí? Proč?

PRINC: Pro blaho vlasti.

HOEDERER: A proč to už není stejné blaho jako ve dvačtyřicátém?

Chvíle.

Není to snad náhodou tím, že Rusové porazili Pauluse u Stalingradu a že německá vojska prohrávají válku?

PRINC: Vývoj válečného konfliktu vytváří nepochybně novou situaci. Nechápu však...

HOEDERER: Jsem přesvědčen, že naopak chápete velice dobře... Chcete zachránit Illyrii, o tom nepochybují. Ale chcete ji zachránit takovou, jaká je, spolu s celým systémem sociální nesrovnalosti a třídních výsad. Když to vypadalo, že Němci vyhrají, postavil se váš otec na jejich stranu. Dnes, když se štěstí obrátilo, přemýšlí, jak vyjít s Rusy. Jenže to už je těžší.

KARSKY: Spousta našich lidí zahynula právě v boji proti Němcům, Hoederere, a já nedovolím, abyste tu tvrdil, že jsme se paktovali s nepřítelem, abychom si zachovali své výsady.

HOEDERER: Já vím, Karsky: Pětiúhelník byl proti Němcům. Měli jste to lehké: regent dal Hitlerovi záruky, aby ho odvrátil od vpádu do Illyrie. A byli jste také proti Rusům, protože Rusové byli daleko. Illyrie, jediná Illyrie. Znáám tuhle písničku. Dva roky jste ji zpívali nacionální buržoazii. Ale Rusové se blíží, a než se rok s rokem sejde, budou u nás. Illyrie už nebude tak docela sama. Musí se najít nové záruky. To štěstí, kdybyste tak mohli Rusům oznámit: Pětiúhelník pracoval pro vás a regent hrál dvojí hru. Jenomže věc má háček: nemuseli by vám věřit. Co asi udělají? Hm? Copak udělají? Koneckonců jsme jim vypověděli válku.

PRINC: Drahý Hoederere, až SSSR pochopí, že jsme naprosto upřímně...

HOEDERER: Až pochopí, že jeden fašistický diktátor s jednou konzervativní stranou upřímně spěchali pomoci mu k vítězství, pochybují, že jim bude příliš vděčný.

Chvíle.

Jediná strana si uchovala důvěru SSSR, jediná strana s ním dokázala zůstat po celou válku ve styku, jediná strana může vyslat své delegáty na druhou stranu fronty, jediná strana může být ručitelem toho, co jste si vymysleli. A to je naše strana. Až budou Rusové tady, budou se dívat našima očima.

Chvíle.

Takže nezbude než jít tudy, kudy budeme chtít my.

KARSKY: Měl jsem odmítnout jít na tuhle schůzku.

PRINC: Karsky!

KARSKÝ: Mohl jsem vědět, že na čestné návrhy odpovíte hanebným vydíráním.

HOEDERER: Jen křičte, nejsem choulostivý. Ječte, jako když podřezávají prase. Ale jedno si pamatujte: Až budou sovětská vojska na našem území, budeme my i vy vládnout společně, jen když teď budeme společně pracovat; kdybychom se nedohodli, bude po válce má strana vládnout sama. A teď si vyberte.

KARSKY: Já...

PRINC (*ke Karskému*): Násilím se nic nespraví. Je třeba dívat se na věci realisticky.

KARSKY (*k princ*): Jste zbabělec. Vtáhl jste mne do léčky, abyste zachránil vlastní hlavu.

HOEDERER: Jaká léčka? Jestli chcete, můžete odejít.

Abych se dohodl s princem, k tomu vás nepotřebuji.

KARSKY (*k princ*): Snad byste...

PRINC: Proč ne? Jestli se vám to nelíbí, neradi bychom vás nutili, abyste se na věci podílel, ale mé rozhodnutí nezávisí na vašem.

HOEDERER: Je jasné, že spojení naší strany s regentovou vládou přivede v posledních měsících války Pětiúhelník do obtížné situace; a je také jasné, že po porážce Němců přistoupíme k jeho konečné likvidaci. Ale když vám tak záleží na tom, abyste se nepoškodil...

KARSKY: Tři roky jsme bojovali za nezávislost země, tisíce mladých lidí zemřely pro naši věc, získali jsme si vážnost celého světa, a to všechno proto, aby se německá strana spojila s ruskou a někde v houští nás zavraždily.

HOEDERER: Jenom nebuďte sentimentální, Karsky. Prohráli jste, protože jste museli prohrát. „Illyrie, Illyrie jediná...“, takové heslo špatně chrání malou zemi obklopenou mocnými sousedy.

Chvíle.

Přijímáte moje podmínky?

KARSKY: Nejsem zmocněn je přijmout. Nejsem sám.

HOEDERER: Mám naspěch, Karsky.

PRINC: Drahý Hoederere, snad bychom mu mohli nechat trochu času na rozmyšlenou. Válka ještě neskončila a na týdnů nesejde.

HOEDERER: Pro mne záleží na týdnů. Důvěřuji vám, Karsky. Vždycky důvěřuji lidem, ze zásady. Vím, že se musíte poradit se svými přáteli, ale vím také, že je přesvědčíte. Dáte-li mi dnes svůj zásadní souhlas, promluvíme zítra se svými soudruhy.

HUGO (*prudce vstane*): Hoederere!

HOEDERER: Co je?

HUGO: Jak se opovažujete...?

HOEDERER: Mlč.

HUGO: Nemáte právo. Vždyť to jsou... Můj bože, vždyť to jsou stále jedni a tiž, co chodili k mému otci... Jedny a tytéž zamračené, nicotné tváře, a... a pronásledují mne až sem. Nemáte právo. Vetrou se všude, všechno nakazí, jsou silnější...

HOEDERER: Budeš mlčet!

HUGO: Poslyšte, vy dva, pro tyhle pletichy stranu nezíská! Nepočítejte, že vás očistí, strana za ním nepůjde!

HOEDERER (*klidně k oběma ostatním*): Nevšímejte si ho. To je jenom osobní reakce.

PRINC: Ovšem, ale ten křik je protivný. Nebylo by možné požádat vaši stráž, aby toho mladíka vyvedla.
HOEDERER: Prosím vás. Půjde sám. (*Vstane a jde k Hugovi*)

HUGO (*ustupuje*): Nedotýkejte se mne. (*Vsune ruku do kapsy, kde má revolver*) Nechcete slyšet co vám říkám? Nechcete mne slyšet?

V tom okamžiku se zvenčí ozve silná detonace, která strhne okenice a rozrazí tabulky na tisíc střepů.

HOEDERER: K zemi! (*Uchopí Huga za ramena a strhne ho k zemi. Také oba ostatní padnou na zem*)

Pátý výstup

Tiž, vběhnou Leo, Slik a Jiří, později Jesika

SLIK: Jsi raněn?

HOEDERER (*vstává*): Ne. Nikdo není raněn? (*Ke Karskému, který už také vstal*) Krvácíte?

KARSKY: To nic. Střepy.

JIRÍ: Granát?

HOEDERER: Granát nebo mina. Jenomže neměli čas pořádně namířit. Prohledejte zahradu.

HUGO (*obrácen k oknu, pro sebe*): Lotři! Lotři!
Leo a Jiří vyskočí oknem.

HOEDERER (*k princí*): Čekal jsem něco takového. Lituji jenom, že si vybrali zrovna tuhle chvíli.

PRINC: Bah! Připomíná mi to palác mého otce. Karsky! To byli vaši lidé?

KARSKY: Zbláznil jste se?

HOEDERER: Šli po mně. To je výlučně moje záležitost. (*Ke Karskému*) Vidíte, opatrnosti nikdy nezbývá. (*Probliží si ho*) Krvácíte hodně.

JESIKA (*vběhne udýchaná*): Zabili Hoederera?

HOEDERER: Váš muž je v pořádku. (*Ke Karskému*)

Leo vás odvede do mého pokoje a ošetří vás. Pak budeme pokračovat v rozhovoru.

SLIK: Měli byste jít nahoru všichni. Mohli by to zkusit znovu. Leo ho obváže a můžete si povídat přitom.

HOEDERER: Prosím.

Jiří a Leo se vracejí oknem.

Tak co?

JIRÍ: Mina. Hodili ji ze zahrady a zmizeli. Přes zeď.

HUGO: Lotři.

HOEDERER: Pojďme nahoru. (*Spolu s princem a Karským vykročí ke dveřím. Hugo se je chystá následovat*) Ty ne. (*Jejich pohledy se střetnou, pak se Hoederer otočí a odejde*)

Šestý výstup

Hugo, Jesika, Jiří, Slik

HUGO (*skrže zuby*): Lotři.

SLIK: Co?

HUGO: Lotři jsou to, ti co hodili tu minu. (*Jde si nalít*)

SLIK: Nervy, co?

HUGO: Bah!

SLIK: Nemusíš se stydět. To je křest ohněm. Zvykneš si.

JIRÍ: A ještě ti něco řeknu. Když se to tak vezme, je to aspoň nějaká zábava. No ne, Sliku?

SLIK: Je to změna, probudí tě to, protáhneš si nohy.

HUGO: Nejsem nervózní. Mám vztek. (*Napije se*)

JESIKA: Na koho, včeličko?

HUGO: Na ty lotry, co hodili tu minu.

SLIK: Jsi pořád ještě moc velký dobrák. Nás už dávno vztek přešel.

JIRÍ: Pro nás je to denní chleba. Nebýt jich, nejsme tady.

HUGO: Tak vidíš, všichni jsou klidní, všichni jsou spo-

kojení. Bylo z něj krve jak z prasete, ale jenom se usmál, otřel se a řekl: „To nic.“ Mají odvalu. Jsou to ty největší kurvy pod sluncem a mají přesně tolik odvahu, kolik je třeba, abys je nemohl nenávidět do všech důsledků. (*Smutně*) To je ten problém. (*Napije se*) Ctnost a neřest nejsou rozděleny dost rovnoměrně.

JESIKA: Ty nejsi zbabělec, dušinko.

HUGO: Nejsem zbabělec, ale statečný také nejsem. Samé nervy. Přál bych si, aby se mi ve spaní zdálo, že jsem Slik. Podívej se na něj. Sto kilo a v lebeční dutině oříšek, učiněná velryba. Ten oříšek nahoře vysílá signály strachu i zlosti, jenomže ty se v té mase ztratíš. Sotva ho trochu polechtají.

SLIK (*směje se*): Slyšíš ho.

JIRÍ (*směje se*): Něco na tom je.

Hugo se napije.

JESIKA: Hugo!

HUGO: He?

JESIKA: Nepij už.

HUGO: Proč? Nemám tu už co dělat. Byl jsem zbaven funkce.

JESIKA: Hoederer tě zbavil funkce?

HUGO: Hoederer? Kdo mluví o Hoedererovi? Můžeš si o Hoedererovi myslet co chceš, ale ten člověk mi dal svou důvěru. A to nemůže říci každý. (*Napije se. Pak ke Slikovi*) Někdo ti svěřil tajné posláni a ty se můžeš přetrhout, abys je splnil, a ve chvíli, kdy se ti to už málem podaří, zjistíš, že si z tebe jenom střílel a že ten úkol svěřil někomu jinému.

JESIKA: Mlč! Snad jím tu nezačneš vykládat naše manželské historie.

HUGO: Manželské historie? Cha, cha! (*Uvolněně*) Tahle je přece ohromná!

JESIKA: To mluví o mně. Už dva roky mi vyčítá, že mu nevěřím.

HUGO (*ke Slikovi*): To je hlavička, co? (*K Jesice*) Ne, nevěříš mi. Nebo mi snad věříš?

JESIKA: Teď rozhodně ne.

HUGO: Nikdo mi nedůvěřuje. Něco v mé tváři zřejmě nehraje. Řekni mi, že mě miluješ.

JESIKA: Před nimi ne.

SLIK: Na nás se neohlížejte.

HUGO: Nemiluje mě. Neví, co je to láska. Je to anděl. Solný sloup.

SLIK: Solný sloup?

HUGO: Ne, chtěl jsem říci sněhulák. Pohladíš ji a roztaje.

SLIK: To jsou věci.

JESIKA: Pojď, Hugo, půjdeme domů.

HUGO: Počkej. Dám ti jednu radu, Sliku. Mám Slika rád, mám ho docela rád. Chceš radu, Sliku?

SLIK: Když to musí být.

HUGO: Tak poslouchej! Nežeň se moc mladý.

SLIK: Žádný strach.

HUGO (*začíná být opilý*): No jo, ale poslouchej: Nežeň se moc mladý. Chápeš, co tím myslím, jo? Nežeň se moc mladý. Neber na sebe nic, co nedokážeš. To je pak hrozná tíha. Všechno je strašná tíha. Nevím, jestli jste si toho všimli, ale být mladý není žádné pohodlí. (*Směje se*) Tajné posláni! No řekni, kde je ta důvěra?

JIRÍ: Jaké posláni?

HUGO: Ach! Mám posláni.

JIRÍ: Jaké posláni?

HUGO: Chtějí to ze mě vytáhnout, jenomže se mnou zbytečně ztrácejí čas. Jsem neproniknutelný. (*Podívá se do zrcadla*) Neproniknutelný. Naprosto bezvýrazná tvář. Tvář jakých je dvanáct do tuctu. A přece by to na ní mělo být vidět, můj ty bože. Mělo by to být vidět.

JIRÍ: Co?

HUGO: Že mám tajné posláni.

JIRÍ: Sliku?

SLIK: Hm...

JESIKA (*klidně*): Nelamte si hlavu, znamená to jenom, že budu mít dítě. Dívá se do zrcadla aby zjistil, jestli vypadá na otce rodiny.

HUGO: Báječné! Otec rodiny! To je ono. To je přesně ono. My dva si rozumíme na půl slova. Neproniknutelný! Mělo by to být poznat, když je člověk... otec rodiny. Podle něčeho. Podle výrazu ve tváři, chuti v ústech, bolesti v srdci. (*Napije se*) Pokud jde o Hoederera, lituji. Řeknu vám totiž jedno: Mohl mi pomoci. (*Směje se*) Prosím, klábosí tam nahoře a Leo omývá Karskému ten jeho špinavý rypák. Ale copak jste padlí na hlavu? Střelte po mně.

SLIK (*k Jesice*): Ten klouček by neměl pít.

JIRÍ: Nejde mu to.

HUGO: Střelte po mně, povídám. Je to vaše práce. Poslouchejte přece: Otec rodiny nikdy není skutečný otec rodiny. A vrah nikdy není docela vrah. Všichni hrají, chápete. Kdežto mrtvý, to je opravdický mrtvý. Být či nebýt, aha? Rozumíte, co myslím. Nemohu být nic jiného než mrtvý se šesti stopami země nad hlavou. Tohle všechno je jenom komedie, to vám povídám. (*Náble se zaráží*) A tohle je taky komedie. Tohle všechno! Všechno, co vám tu vykládám. Myslíte si možná, že jsem zoufalý. Vůbec ne: Hraji komedii zoufalství. Je možné dostat se z toho?

JESIKA: Nechtěl bys už jít?

HUGO: Počkej. Ne. Nevím... Copak je možné říci chci nebo nechci?

JESIKA (*naplní sklenku*): Tak se napij.

HUGO: Dobrá. (*Pije*)

SLIK: Nepřeskočilo vám náhodou, že mu ještě dáváte pít?

JESIKA: Takhle bude rychleji po všem. Teď už můžeme jen čekat.

Hugo vyprázdní sklenku a Jesika mu znovu nalije.

HUGO (*opilý*): Co jsem to říkal? Mluvil jsem o vrahovi? Jesika a já víme, co to znamená. Pravda je, že to tuhle moc mluví. (*Poklepe si na čelo*) Toužím po tichu. (*Ke Slikovi*) Musí to být příjemné, když je v hlavě černá tma a žádný hluk. Proč se tak rychle točíte? Nesmějte se. Víím, že jsem opilý, víím, že jsem odporný. Něco vám povím: Nechtěl bych být na svém místě. Och! Ba ne, to není dobré místo. Netočte se tak! Stačí zapálit doutnák. Vypadá to jako nic, ale nepřál bych vám mít to na krku. Doutnák, nic než doutnák. Zapálit doutnák. Všichni pak vyletí do povětří a já s nimi. Člověk nepotřebuje žádné alibi, je ticho, noc. Leda by mrtví taky hráli komedii. Představte si, že zemřete, a pak zjistíte, že mrtví jsou vlastně živí, kteří si hrají na mrtvé! Uvidíme. Uvidíme. Jenomže se musí zapálit doutnák. To je ten psychologický moment. (*Směje se*) Tak netočte se, můj ty bože, nebo se taky roztočím. (*Pokusí se točit a klesne na židli*) Tak tohle je tedy dobrodíní měšťácké výchovy. (*Hlava mu klesne. Jesika k němu přistoupí a problíží si ho*)

JESIKA: No. A je to. Pomohli byste mi odnést ho do postele?

SLIK (*dívá se na ni a drbe se na blavě*): Váš muž moc mluví.

JESIKA (*směje se*): Vy ho neznáte. Nic z toho, co říká, nemá žádný význam.

Slik s Jirím uchopí Huga za paže a za noby a zvednou ho.

O p o n a

PÁTÝ OBRAZ

V zadržadním domku.

Hugo leží oblečený v posteli, přikryt pokrývkou. Spí. Hází sebou a sténá ve spánku. Jesika sedí bez hnutí na pelesti. Hugo znovu zasténá. Jesika se zvedne a jde do koupelny. Je slyšet, jak pouští vodu. Za záclonami byla ukryta Olga. Rozbrne záclony a vystrčí hlavu. Pak se odbodlá a přistoupí k Hugovi. Dívá se na něj. Hugo zasténá. Olga mu nadzvedne hlavu a urovná polštář. Mezi tím vstoupí Jesika a pozoruje celý výjev. V ruce má namočený šátek.

*První výstup
Hugo, Jesika, potom Olga*

JESIKA: Taková starost! Dobrý den...

OLGA: Nekřičte. Jsem...

JESIKA: Vůbec jsem nechtěla křičet. Posadte se. Spíš se mi chce smát.

OLGA: Jsem Olga Loramová.

JESIKA: To jsem si mohla myslet.

OLGA: Hugo vám o mně vykládal?

JESIKA: Ano.

OLGA: Je raněn?

JESIKA: Ne. Je opilý. *(Přejde před Olgu)* Dovolíte.

(Položí Hugovi šátek na čelo)

OLGA: Tak ne. *(Upraví obklad)*

JESIKA: Promiňte.

OLGA: A Hoederer?

JESIKA: Hoederer? Ale posadte se, prosím vás.

Olga usedne.

To vy jste hodila minu?

OLGA: Ano.

JESIKA: Nikdo nebyl zabít. Příště budete mít jistě větší štěstí. Jak jste se sem dostala?

OLGA: Dveřmi. Nechala jste je otevřené, když jste vyběhla. Člověk nemá nikdy nechávat dveře otevřené.

JESIKA *(ukáže na Huga)*: Věděla jste, že je u Hoederera v pracovně?

OLGA: Ne.

JESIKA: Ale věděla jste, že tam může být.

OLGA: To bylo riziko.

JESIKA: Kdybyste měla šťastnější ruku, mohla jste ho zabít.

OLGA: To je to nejlepší, co by se mu mohlo stát.

JESIKA: Skutečně?

OLGA: Strana příliš nemiluje zrádce.

JESIKA: Hugo není zrádce.

OLGA: Věřím tomu. Ale nemohu přimět ostatní, aby tomu uvěřili.

Chvilu.

Celá ta věc se strašně táhne. Už před týdnem mělo být po všem.

JESIKA: Musí čekat na příležitost.

OLGA: Příležitost si člověk vytváří.

JESIKA: Poslala vás strana?

OLGA: Strana neví, že jsem tu. Přišla jsem sama.

JESIKA: Už chápu. Strčila jste si do kabelky minu a byla jste tak roztomilá, že jste ji přišla hodit po Hugovi, abyste zachránila jeho reputaci.

OLGA: Kdyby se mi to bylo povedlo, mysleli by všichni, že vyletěl do povětří s Hoedererem.

JESIKA: Ano, ale byl by mrtev.

OLGA: Ať teď už udělá cokoli, nemá velkou naději, že by se z toho dostal.

JESIKA: Vaše přátelství něco váží, na mou duši.

OLGA: Rozhodně víc než vaše láska. (*Hledí jedna na druhou*) To vy jste mu zabránila, aby udělal svou práci?

JESIKA: V ničem jsem mu nebránila.

OLGA: Ale také jste mu nepomohla.

JESIKA: Proč bych mu měla pomáhat? Radil se snad se mnou, než vstoupil do strany? A když se rozhodl, že to nejlepší, co může udělat se svým životem, je zabít neznámého člověka, ptal se mne na moje mínění?

OLGA: Proč by se vás měl ptát? Jak byste mu byla mohla poradit?

JESIKA: No ovšem.

OLGA: Rozhodl se pro tuhle stranu a sám si o ten úkol řekl. To by vám mohlo stačit.

JESIKA: Jenomže mně to nestačí.

Hugo zasténá.

OLGA: Není mu dobře. Neměla jste ho nechat pít.

JESIKA: Kdyby ho byla zasáhla do hlavy střepina vaší miny, bylo by mu ještě hůř.

Chvíle.

Škoda, že si nevzal vás. Potřeboval ženu s vaší hlavou. Zůstával by pěkně ve vašem pokoji, žehlil vaše kombiné, vy byste zatím házela na křižovatkách granáty a všichni bychom byli šťastni. (*Dívá se na ni*) Představovala jsem si vás velkou, kostnatou.

OLGA: S kníry?

JESIKA: Bez knírů, ale s bradavicí pod nosem. Kdykoli přišel od vás, tvářil se vždycky nesmírně důležitě. Říkal: „Mluvili jsme o politice.“

OLGA: S vámi o ní přirozeně nemluvil nikdy.

JESIKA: To víte, že si mě nebral kvůli tomu.

Chvíle.

Jste do něj zamilovaná, co?

OLGA: Co sem pletete lásku? Čtete příliš mnoho románů.

JESIKA: Člověk se musí nějak bavit, když nedělá politiku.

OLGA: Uklidněte se. Myslíci ženy se s láskou příliš netrápí. Nežijeme z lásky.

JESIKA: Kdežto já z ní žiji?

OLGA: Jako všechny ženy, pro které je hlavní srdce.

JESIKA: Pokud jde o srdce, prosím. Dávám přednost svému srdci před vaší hlavou.

OLGA: Chudák Hugo.

JESIKA: Ano. Chudák Hugo! Asi mě strašně nenávidíte.

OLGA: Já? Nesmím ztrácet čas.

Chvíle.

Vzbudte ho. Musím s ním mluvit.

JESIKA (*přistoupí k posteli a zatřese Hugem*): Hugo! Hugo! Máš návštěvu.

HUGO: Co je? (*Nadzvedne se na lůžku*) Olga! Tys přišla Olga! Jsem rád, že jsi tu. Musíš mi pomoci. (*Posadí se na okraj postele*) Můj ty bože, jak mě bolí hlava. Kde to jsme? Jsem rád, že jsi přišla, víš. Počkej. Něco se stalo, něco strašně nepříjemného. Nemůžeš mi pomoci. Teď už mi nemůžeš pomoci. To tys hodila tu minu, ne?

OLGA: Ano.

HUGO: Proč jste mi nevěřili?

OLGA: Jesiko, podejte mi tu karafu a sklenici.

Jesika ji je podá. Olga naplní sklenici a vychrstne vodu Hugovi do tváře.

HUGO: Brr!

OLGA: Posloucháš mě?

HUGO: Ano. (*Otře se*) Mně se snad hlava rozskočí. Je tam ještě voda?

JESIKA: Ano.

HUGO: Dej mi napít, prosím tě.

Jesika mu podá sklenici a Hugo se napije.

Co říkají soudruzi?

OLGA: Že jsi zrádce.

HUGO: To je trochu silné.

OLGA: Nesmíš už ztratit ani den. Nejpozději zítra večer musí být po všem.

HUGO: Nemělas házet tu minu.

OLGA: Pořád jsi toužil po obtížném úkolu, Hugo, a chtěl jsi ho splnit sám. První jsem ti uvěřila v době, kdy bylo tisíc důvodů tvou žádost odmítnout, a podařilo se mi, že soudruzi začali sdílet mou důvěru. Ale nejsme skauti a strana tu není proto, aby ti poskytovala příležitost k hrdinským kouskům. Je tady práce a tu práci musí někdo vykonat. Lhostejno kdo. Nebudeš-li s ní hotov za čtyřicet hodin, pošleme někoho, aby to dodělal za tebe.

HUGO: Jestli pošlete někoho místo mě, vystoupím ze strany.

OLGA: Jak si to představuješ? Ty si myslíš, že ze strany je možné vystoupit? Jsme ve válce, Hugo, a soudruzi nežertují. Ze strany se vystupuje nohama napřed.

HUGO: Nebojím se zemřít.

OLGA: Zemřít, to nic není. Ale zemřít takhle hloupě, když jsi nejdřív všechno zpackal. Dát se oddělat jako udavač, nebo ještě hůř, jako pitomeček, kterého se musíme zbavit ze strachu před jeho neobratností. Toužíš snad po tomhle? Tohle jsi chtěl, když jsi ke mně poprvé přišel, takový hrdý a šťastný? Ale řekněte mu to přece sama. Jestli ho máte jen trochu ráda, nemůžete chtít, aby ho oddělali jako psa.

JESIKA: Víte přece dobře, že politice nerozumím.

OLGA: Tak jak se rozhodneš?

HUGO: Neměla jsi házet tu minu.

OLGA: Jak se rozhodneš?

HUGO: Zítra se to dovíte.

OLGA: V pořádku. Sbohem, Hugo.

HUGO: Sbohem, Olgo.

OLGA: Zhasněte. Ať mě nevidí odcházet.

Jesika zhasne. Olga otevře dveře a odejde.

Druhý výstup

Hugo, Jesika

JESIKA: Mám rozsvítit?

HUGO: Počkej. Co kdyby se musela vrátit.

JESIKA: Mohli bychom pootevřít okenice a podívat se.

HUGO: Ne.

Chvíle.

JESIKA: Není ti dobře?

Hugo, neodpovídá.

Odpověz mi, dokud je tma.

HUGO: Prostě mě bolí hlava.

Chvíle.

Zač stojí důvěra, která nevydrží ani týden čekání.

JESIKA: Ne za mnoho, to je pravda.

HUGO: A jak chceš žít, když ti nikdo nedůvěřuje?

JESIKA: Mně nikdy nikdo nevěřil, ty ještě míň než druzí. A přece jsem si zvykla.

HUGO: Ona jediná mi trochu věřila.

JESIKA: Hugo...

HUGO: Jediná, ty to dobře víš.

Chvíle.

Už je zřejmě v bezpečí. Myslím, že můžeme rozsvítit.

(Rozsvítí)

Jesika se prudce odvrátí.

Co je?

JESIKA: Je mi nepříjemné vidět tě ve světle.

HUGO: Mám zhasnout?

JESIKA: Ne. *(Přistoupí k Hugovi)* Ty, ty zabiješ člověka.

HUGO: Víím já, co udělám?

JESIKA: Ukaž mi ten revolver.

HUGO: Proč?

JESIKA: Chci se podívat, jak to vlastně vypadá.

HUGO: Mělas ho přece celé odpoledne.

JESIKA: Tehdy to byla jenom hračka.

HUGO (*podá jí revolver*): Dej pozor.

JESIKA: Ano. (*Problíží si ho*) To je zvláštní.

HUGO: Co je zvláštní?

JESIKA: Najednou z něj mám strach. Vezmi si ho.

Chvíle.

Zabiješ člověka.

Hugo se zasměje.

Proč se směješ?

HUGO: Najednou tomu věříš. Rozhodla ses, že tomu uvěříš?

JESIKA: Ano.

HUGO: Vybrala sis pravou chvíli. Teď, když tomu už nevěří nikdo.

Chvíle.

Před týdnem by mi to bylo možná pomohlo.

JESIKA: To není moje vina. Věřím jen tomu, co vidím.

Ještě dnes ráno bych si byla ani nedovedla představit, že zemře.

Chvíle.

Před chvílí, když jsem vstoupila do jeho pracovny, jeden člověk krvácel a vy jste byli všichni mrtví.

Hoederer už jako by nežil. Viděla jsem mu to v očích.

Jestli ho nezabiješ ty, pošlou někoho jiného.

HUGO: Zabiju ho.

Chvíle.

Ten člověk, co krvácel, to bylo ohavné, viď?

JESIKA: Ano. Bylo to ohavné.

HUGO: Hoederer bude taky krváčet.

JESIKA: Mlč.

HUGO: Bude ležet na zemi s pitomým výrazem v očích a bude mít zakrvácené šaty.

JESIKA (*pomalů a tiše*): Tak mlč přece.

HUGO: Vrhla tu minu proti zdi. Nemá se čím chlubit, ani nás neviděla. Každý dokáže zabít, když nemusí vidět, co dělá. A já se už chystal vystřelit. Stál jsem tam v pracovně, hleděl jsem jim do tváře a chtěl jsem vystřelit; ona mi to překazila.

JESIKA: Skutečně jsi chtěl vystřelit?

HUGO: Měl jsem ruku v kapse a prst na spoušti.

JESIKA: A chystal ses vystřelit. Víš jistě, že bys byl vystřelil?

HUGO: Já . . . naštěstí jsem měl vztek. Samozřejmě bych byl vystřelil. Teď musím začít všechno od začátku. Slyšelas to. Říkají, že jsem zrádce. Jim se to mluví. Když rozhodují, že někdo zemře, je to jako když přeškrtněš jméno v seznamu. Je to čisté, elegantní. Ale tady je smrt řemeslo. Jatka jsou tady.

Chvíle.

Kouří, pije, mluví se mnou o straně, o svých plánech a já myslím na to, jaká z něj bude mrtvola. Je to sprosté. Všimla sis jeho očí?

JESIKA: Ano.

HUGO: A všimla sis, jak jiskří a jak jsou tvrdé? A plné života?

JESIKA: Ano.

HUGO: Možná, že vystřelím právě do těch očí. Člověk míří na břicho, víš, ale hlaveň se trochu zvedne.

JESIKA: Mám ráda jeho oči.

HUGO (*náhle*): Je to něco abstraktního.

JESIKA: Co?

HUGO: Říkám, že vražda je něco abstraktního. Stiskneš kohoutek a pak už nechápeš, co se děje.

Chvíle.

Kdyby tak člověk mohl při výstřelu odvrátit hlavu.

Chvíle.

Nevím vlastně, proč ti to všechno vykládám.

JESIKA: Já taky ne.

HUGO: Promiň.

Chvíle.

Řekni, že bys mne neopustila, kdybych ležel tady v té posteli a umíral.

JESIKA: Ne.

HUGO: Je to jedno a totéž; zabít, umřít, to je pořád jedno. Člověk je stejně sám. Má štěstí, protože umře jen jednou. Ale já už ho zabíjím deset dní, každou minutu. (*Náhle*) Co bys dělala ty, Jesiko?

JESIKA: Jak to?

HUGO: Poslouchej dobře: Jestli ho zítra nezabiji, musím zmizet, leda bych šel za nimi a řekl jim: Dělejte si se mnou co chcete. Jestli ho zabiji... (*Na okamžik si zakryje tvář rukama*) Co mám dělat? Co bys dělala ty?

JESIKA: Já? Ptáš se mne, co bych já dělala na tvém místě?

HUGO: A koho se mám ptát? Mám už na světě jenom tebe.

JESIKA: To je pravda. Máš už jenom mě. Jen mě. Chudáčku Hugo.

Chvíle.

Šla bych za Hoedererem a řekla bych mu: Podívejte, poslali mne sem, abych vás zabil, ale já jsem si to rozmyslel a chci pracovat s vámi.

HUGO: Chudáčku Jesiko.

JESIKA: Není to možné?

HUGO: To je právě to, čemu se říká zrada.

JESIKA: Tak vidíš! Nemohu ti poradit.

Chvíle.

Proč to není možné. Protože si nemyslí to, co ty?

HUGO: Třeba. Protože si nemyslí to, co já.

JESIKA: A je třeba zabíjet lidi, kteří si nemyslí to, co vy?

HUGO: Někdy.

JESIKA: Ale proč ses rozhodl myslet jako Ludvík a Olga?

HUGO: Protože myslí správně.

JESIKA: Jenže představ si, že by ses byl loni setkal s Hoedererem, a ne s Ludvíkem. Dnes by ti připadaly správné Hoedererovy názory.

HUGO: Ty jsi se zbláznila.

JESIKA: Proč?

HUGO: Podle tebe je názor jako názor a člověk ho chytí jako nemoc.

JESIKA: To ne... já myslím... Já vlastně nevím, co si myslím. Je takový silný, Hugo, stačí, aby otevřel ústa a jsi si jist, že má pravdu. A také se mi zdálo, že je upřímný a myslí to se stranou dobře.

HUGO: Kašlu na to, co chce, co si myslí. Důležité je, co dělá.

JESIKA: Ale...

HUGO: Objektivně jedná jako zrádce.

JESIKA (*nechápaně*): Objektivně?

HUGO: Ano.

JESIKA: Ach.

Chvíle.

A kdyby věděl, co tu chystáš, myslel by si, že jsi zrádce?

HUGO: Jak to mám vědět?

JESIKA: Ale co by si myslel?

HUGO: Co na tom sejde? Asi ano.

JESIKA: Tak kdo má pravdu?

HUGO: Já.

JESIKA: Jak to víš?

HUGO: Politika je věda. Můžeš dokázat, že máš pravdu a druzí se mýlí.

JESIKA: Tak proč tedy váháš.

HUGO: To by bylo dlouhé vysvětlování.

JESIKA: Máme na to celou noc.

HUGO: Na to by bylo třeba měsíců a možná let.

JESIKA: Ach! (*Přistoupí ke knihám*) A to všechno stojí tady?

HUGO: V jistém smyslu ano. Stačí umět číst.

JESIKA: Můj ty bože! (*Vezme do ruky jednu z nich, otevře ji, bledí na ni jako u vytržení a s povzděchem ji odloží*) Můj ty bože!

HUGO: A teď mě už nech. Jdi spat, nebo dělej, co chceš.

JESIKA: Co je? Řekla jsem něco?

HUGO: Ne. Nic jsi neřekla. Je to moje vina. Bylo to bláznovství žádat tě o pomoc. Tvé rady jsou z jiného světa.

JESIKA: Kdo za to může? Proč jsi mě nic nenaučil? Proč jsi mi nic nevysvětlil? Vzpomínáš si, co říkal? Že jsem tvůj přepych. Před devatenácti lety mě postavili do vašeho světa mužů, zakázali jste mi dotýkat se vystavených předmětů, namluvili jste mi, že všechno je v nejlepším pořádku a že se nemám o nic starat, leda snad, aby ve vázách byly květiny. Proč jste mi lhali? Proč jste mě nechávali, abych nic nevěděla, a pak jste mi jednoho krásného dne oznámili, že se tenhle svět hroutí na všech stranách, že jste všichni neschopní, a že mám na vybranou mezi sebevraždou a vraždou. Jenže já takovou volbu odmítám. Nechci, aby ses dal zabít, a nechci, abys ho zabil. Proč jste na mě naložili takové břímě? Nevím nic o vašich záležitostech a myji si ruce. Nejsem ani utlačovatel, ani zrádce, ani revolucionář, nic jsem neprovedla, jsem naprosto nevinná.

HUGO: Už po tobě nic nechci, Jesiko.

JESIKA: To je pozdě, Hugo; už jsi mne do toho zatáhl. Teď se musím rozhodnout. Za tebe i za sebe. A já jsem se rozhodla pro svůj život, spolu s tvým životem a... Ach, bože můj, já už nemohu.

HUGO: Tak vidíš.

Chvilé. Hugo usedl na postel s pohledem upřeným do prázdna. Jesika si sedne k němu a obejmě ho kolem krku.

JESIKA: Neříkej nic. Nestarej se o mě. Nebudu na tebe

mluvit, nebudu tě rušit v přemýšlení. Ale budu tady. Ráno bývá chladno. Budeš rád, že se u mne budeš moci trochu ohřát, a já ti nemohu dát nic jiného než trochu tepla. Pořád tě bolí hlava?

HUGO: Ano.

JESIKA: Polož mi ji na rameno. Máš horké čelo. (*Hladí ho po vlasech*) Hlavičko ubohá.

HUGO (*prudce se narovná*): Dost!

JESIKA (*mírně*): Hugo!

HUGO: Hraješ si na mateřskou lásku.

JESIKA: Nehraji. Už nikdy si nebudu hrát.

HUGO: Tvé tělo je studené, není v něm teplo, které by mne mohlo zahřát. Je snadné sklánět se k muži s mateřským pohledem a hladit ho po vlasech; kterákoli holčička by byla šťastná, kdyby mohla být na tvém místě. Ale když jsem tě vzal do náruči a chtěl po tobě, abys byla mou ženou, šlo ti to už hůř.

JESIKA: Mlč.

HUGO: Proč bych mlčel? Copak nevíš, že naše láska byla jen komedie?

JESIKA: Dnes v noci nejde o naši lásku, ale o to, co uděláš zítra.

HUGO: To všechno spolu souvisí. Kdybych si byl býval jist... (*Náble*) Jesiko, podívej se na mě. Můžeš mi říci, že mě miluješ? (*Dívá se na ni*) *Ticho.*

Tak vidíš. Ani tohle jsem neměl.

JESIKA: A co ty, Hugo? Myslíš, že jsi mne miloval?

Hugo neodpoví.

Tak vidíš.

Chvilé. Náble.

Proč se ho nepokusíš přesvědčit?

HUGO: Přesvědčit? Koho? Hoederera?

JESIKA: Když se mýlí, musí se mu to umět dokázat.

HUGO: Prosím tě! Na to je příliš mazaný.

JESIKA: Jak můžeš vědět, že jsou tvoje názory správné,

když je nedovedeš dokázat? Bylo by to tak pěkné, Hugo, všechny bys je usmířil, všichni by byli spokojeni a pracovali byste společně. Zkus to, Hugo, prosím tě. Aspoň jednou se o to pokus, než ho zabiješ.

Klepání. Hugo se narovná, oči mu jiskří.

HUGO: To je Olga. Vrátila se. Věděl jsem, že se vrátí. Zhasni a jdi otevřít.

JESIKA: Tolik ji potřebuješ. *(Zhasne a otevře dveře. Vstoupí Hoederer. Když se dveře zavřou, Hugo rozsvítí)*

Třetí výstup *Hugo, Jesika, Hoederer*

JESIKA *(pozná Hoederera)*: Ach!

HOEDERER: Polekal jsem tě?

JESIKA: Jsem dnes večer strašně nervózní. Ten výbuch...

HOEDERER: No ovšem. Samozřejmě. Sedáváte potmě?

JESIKA: Musím. Hrozně mě bolí oči.

HOEDERER: Aha.

Chvíle.

Mohu se na chvíli posadit? *(Usedne do křesla)* Neďte se rušit.

HUGO: Chtěl jste mi něco?

HOEDERER: Ne. Nic, nic. Rozesmál jsi mě, před chvílí. Byl jsi rudý zlostí.

HUGO: Já...

HOEDERER: Neomlouvej se. Čekal jsem to. Znepokojilo by mne dokonce, kdybys byl neprotestoval. Budu ti muset vysvětlit spoustu věcí. Ale až zítra. Zítra si pohovoříme. Tvůj pracovní den skončil. A můj také. Povedený den, co? Proč si nedáte na zeď obrázky? Nebylo by to tu tak holé. Na půdě jsou nějaké rytiny. Slik vám je přinese.

JESIKA: Jaké?

HOEDERER: Všechno možné. Budeš si moci vybrat.

JESIKA: Děkuji. Nemám ráda rytiny.

HOEDERER: Jak chceš. Nemáte něco k pití?

JESIKA: Ne. Bohužel.

HOEDERER: Tím hůř! Tím hůř! Co jste dělali, než jsem přišel?

JESIKA: Povídali jsme si.

HOEDERER: Nu tak si povídejte, povídejte. Mne si nevšímejte. *(Nacpe si dýmku a zapálí. Tiživé ticho. Usměje se)* Nu ano, ovšem.

JESIKA: Není zrovna snadné představit si, že tu nejste.

HOEDERER: Můžete mě beze všeho vyhodit. *(K Hugovi)* Nemusíš přijímat svého šéfa, kdy se mu zamane. *Chvíle.*

Ani vlastně nevím, proč jsem přišel. Nechtělo se mi spát, zkoušel jsem pracovat... *(Pokrčí rameny)* Ale člověk nemůže pořád pracovat.

JESIKA: To ne.

HOEDERER: Ta věc skončí...

JESIKA: Jaká věc?

HOEDERER: Ta záležitost s Karským. Nechá se trochu tahat za rukáv, ale půjde to rychleji, než jsem si myslel.

HUGO *(prudce)*: Vy...

HOEDERER: Pst. Zítra! Zítra!

Chvíle.

Když jde nějaká věc ke konci, člověk neví, co s rukama. Měli jste rozsvíceno, před chvílí?

JESIKA: Ano.

HOEDERER: Stál jsem u okna. Potmě, abych jim nedělal terč. Všimli jste si, jaká je temná, tichá noc? Vašimi okenicemi pronikalo světlo.

Chvíle.

Dnes jsme viděli smrt pěkně zblízka.

JESIKA: Ano.

HOEDERER (*krátce se zasměje*): Docela zblízka.

Chvilé.

Vyklouzl jsem potichoučku z pokoje, Slik spal na chodbě, Jiří v salóne, Leo v hale. Měl jsem chuť je vzbudit, a pak ... Ale co!

Chvilé.

A tak jsem tu. (*K Jesice*) Copak je? Odpoledne ses netvářila tak vyplašeně.

JESIKA: Vypadáte tak ...

HOEDERER: Jak vypadám?

JESIKA: Myslela jsem, že nikoho nepotřebujete.

HOEDERER: Nepotřebuji nikoho.

Chvilé.

Slik mi říkal, že jsi těhotná.

JESIKA (*živě*): To není pravda.

HUGO: Ale Jesiko, když jsi to řekla Slikovi, proč to tajit před Hoedererem.

JESIKA: To byl jenom žert.

HOEDERER (*dlouze se na ni podívá*): Dobře.

Chvilé.

Když jsem býval poslancem, bydlel jsem u jednoho automechanika. Večer jsem si pokaždé zašel vykouřit dýmku k nim do jídelny. Bylo tam rádio, děti si hrály ...

Chvilé.

Tak já si půjdu lehnout. Byl to jenom přelud.

JESIKA: Co byl přelud?

HOEDERER (*provází svá slova pohybem paže*): Tohle všechno. Vy také. Musí se pracovat. To je to jediné, co se dá dělat. Zavolej do vesnice, ať přijdou opravit okna v pracovně. (*Podívá se na Huga*) Vypadáš utahaně. Prý ses opil? V noci se pořádně vyspi. Stačí, když přijdeš v devět. (*Vstane. Hugo udělá krok směrem k němu. Jesika skočí mezi ně*)

JESIKA: Hugo, tohle je ta chvíle.

HUGO: Cože?

JESIKA: Slíbils mi, že ho přesvědčíš.

HOEDERER: Že mě přesvědčí?

HUGO: Mlč. (*Pokouší se Jesiku odstrčit, ale ta se postaví před něj*) Nesouhlasí s vámi.

HOEDERER (*pobaveně*): To jsem si všiml.

JESIKA: Rád by vám vysvětlil, co ...

HOEDERER: Zítř! Zítř!

JESIKA: Zítř bude už pozdě.

HOEDERER: Proč?

JESIKA (*stále stojí před Hugem*): Nechce ... nechce vám už dělat tajemníka, jestli ho nevyslechnete. Ani jeden nejste ospalý a máte na to celou noc a ... a vy jste před chvílí o vlas unikl smrti a to bývá člověk smířlivější.

HUGO: Říkám ti, nech toho.

JESIKA: Slíbils mi to, Hugo! (*K Hoedererovi*) Říká, že jste zrádce.

HOEDERER (*výraz jeho tváře i tón hlasu se změni*): A tak. Nu, mládenečku, tak mi pověz, co máš na srdci, když to musí být. Tohle budeme muset vyřídit ještě před spaním. Tak pročpak jsem zrádce?

HUGO: Protože nemáte právo zatahovat stranu do svých pletich.

HOEDERER: Proč ne?

HUGO: Je to revoluční strana a vy z ní chcete udělat stranu vládní.

HOEDERER: Revoluční strany jsou k tomu, aby se chopily moci.

HUGO: Aby se chopily moci. Ano. Aby ji dobyly se zbraní v ruce. Ale ne, aby si ji koupily všelijakými čachry.

HOEDERER: Stýská se ti po krvi? Moc mě to mrzí, ale měl bys vědět, že se nemůžeme prosadit silou. Pro případ občanské války má Pětiúhelník vojenské odborníky a především zbraně. V jeho rámci by se zformovaly kontrarevoluční síly.

HUGO: Kdo mluví o občanské válce? Já vám nerozumím, Hoederere. Stačilo by přece trochu trpělivosti. Sám jste řekl, že Rudá armáda vyžene regenta a pak budeme vládnout sami.

HOEDERER: A jakpak se udržíme u moci?

Chvíle.

Ujišťuji tě, že až Rudá armáda překročí hranice, čekají nás ještě horké chvíle.

HUGO: Rudá armáda...

HOEDERER: Ano, ano. Já vím. Také na ni čekám. A netrpělivě. Ale jedno si musíš uvědomit: Každá armáda, ať už přináší osvobození nebo ne, žije na účet obsazené země. Naši rolníci začnou Rusy nenávidět, proti tomu se nedá nic dělat, a jak chceš, aby milovali nás, které právě Rusové dosadí? Budou nás nazývat stranou ciziny nebo ještě hůř. Pětiúhelník se vrátí do ilegality a ani nebude muset změnit svá hesla. A ještě něco: Země je v příšerném stavu a možná, že se stane bojištěm. Ať nastoupí po regentovi jakákoli vláda, bude muset sáhnout k opatřením, která jí vynesou nenávist. Sotva Rudá armáda odtáhne, budeme smeteni povstáním.

HUGO: Povstání je k tomu, abychom je zlomili. Zavedeme železný pořádek.

HOEDERER: Železný pořádek? A jak? Po revoluci zůstane proletariát na dlouhou dobu slabší. Železný pořádek! S buržoazní stranou, která bude organizovat sabotáže, a s rolnictvem, které bude pálit úrodu, aby nás vyhladovělo?

HUGO: A co má být? Bolševici na tom byli v sedmáctém roce hůř.

HOEDERER: Nepřišli k moci se zahraniční pomocí. A teď poslouvej, chlapče, a snaž se pochopit: Dostaneme se k moci spolu s Karského liberály a regentovými konzervativci. Žádné problémy, žádné rvačky. Národní jednotu. Nikdo nám nebude moci vyčítat,

že nás dosadila k moci cizina. Žádal jsem polovinu hlasů ve výboru hnutí odporu, ale nebudu tak hloupý, abych žádal polovinu křesel ve vládě. Musíme se stát menšinou. Menšinou, která přenechá ostatním stranám odpovědnost za nepopulární opatření a získá si obyvatelstvo svým opozičním postojem ve vládě. Zahnali jsme je do kouta. Do dvou let liberální politika zkrachuje a celá země bude žádat, aby se to zkusilo s námi.

HUGO: A v tu chvíli bude se stranou konec.

HOEDERER: Konec? Proč?

HUGO: Strana má svůj program: socialistické hospodářství. A své prostředky: využití třídního boje. A vy jí chcete použít k provádění politiky třídní spolupráce v rámci kapitalistické ekonomiky. Léta budete muset lhát, klamat, kličkovat, půjdete od kompromisu ke kompromisu. Budete před našimi soudruhy obhajovat reakční opatření vlády, ve které budete sedět. Nikdo to nepochopí. Ti nejtvrďší se s námi rozejdou a ostatní ztratí politické uvědomění, které sotva získali. Nakazíme se, změkkneme, ztratíme orientaci, změním se v reformisty a nacionalisty. A buržoazním stranám nakonec postačí, když vynaloží trochu námahy, aby nás zlikvidovaly. Hoederere, tahle strana je vaše strana, a vy jste přece nemohl zapomenout, co to dalo práce, abyste ji vybudoval, kolik obětí jste musel požadovat od jejích členů, jakou disciplínu jste musel zavést. Zapřísahám vás: Neničte to všechno vlastními rukama.

HOEDERER: To jsou řeči! Když se bojíš rizika, nepouštěj se do politiky.

HUGO: Odmítám tohle riziko.

HOEDERER: Znamenitě. A jak se tedy udržíme u moci?

HUGO: K čemu nám bude?

HOEDERER: Zbláznil ses? Zemi obsadí socialistická armáda, a ty bys ji nechal odejít a nevyužil její pomoci? Taková příležitost se nenaskytne dvakrát.

Ríkám ti, že nejsme dost silní, abychom provedli revoluci sami.

HUGO: Chopit se moci za takovou cenu...

HOEDERER: A co bys chtěl udělat ze strany? Závodní stáj? K čemu je dobré mávat od rána do večera nožem, když nikdy nebudneme? Strana je vždycky jen prostředek. A cíl je jenom jeden: dobytí moci.

HUGO: Je jenom jeden cíl: Vítězství našich idejí, všech našich idejí a jenom těchto idejí.

HOEDERER: Pravda, ty máš ideje. To tě přejde.

HUGO: Vy si myslíte, že je mám jenom já? Pro co zemřeli všichni ti soudruzi, kteří se dali zabít regentovou policií, když ne pro ideu? Nemyslíte, že by to byla zrada, kdybychom dopustili, aby strana sloužila k očistění jejich vrahů?

HOEDERER: S mrtvými na mae nechod. Zemřeli pro stranu a strana může rozhodnout podle svého. Já dělám politiku živých pro živé.

HUGO: A vy si představujete, že živí spolknou ty vaše pletichy?

HOEDERER: Pomalu, krůček za krůčkem.

HUGO: Tím, že jim budeme lhát?

HOEDERER: Někdy třeba i lhát.

HUGO: Vy... a přitom se zdáte tak opravdový, tak poctivý! To přece není možné, že byste byl ochoten soudruhům lhát.

HOEDERER: Proč? Vedeme válku a není zvykem informovat vojáky hodinu od hodiny o průběhu operací.

HUGO: Hoederere, já... já vím líp než vy, co je to lež; doma u otce si všichni lhali, a všichni lhali mně. Začal jsem skutečně dýchat teprve když jsem vstoupil do strany. Poprvé v životě jsem se setkal s lidmi, kteří nelhali druhým lidem. Každý mohl důvěřovat všem a všichni každému, i ten nejprostší člen strany měl pocit, že příkazy vedoucích soudruhů jsou výrazem jeho

vlastní hluboké vůle, a když šlo do tuhého, věděli, proč jsou ochotni zemřít. Přece byste...

HOEDERER: Ale o čem to mluvíš?

HUGO: O naší straně.

HOEDERER: O naší straně? Ale v té se přece vždycky i trochu lhalo. Jako všude. A co ty, Hugo, jsi si jist, že sis nikdy nelhal, že jsi nikdy nikomu nelhal, že nelžeš právě v tuto chvíli?

HUGO: Nikdy jsem nelhal soudruhům. Já... K čemu je dobré bojovat za osvobození člověka, když jím pohrdáme natolik, že jsme ochotni vodit ho za nos?

HOEDERER: Když to bude nutné, budu i lhát, ale nikým nepohrdám. Já jsem lež nevynalezl. Zrodila se ve společnosti rozdělené na třídy a každý z nás ji dostal už do kolébky jako dědictví. Lež nezničíme tím, že budeme odmítat lhát, ale jenom tím, že použijeme všech prostředků k likvidaci tříd.

HUGO: Všechny prostředky nejsou stejně dobré.

HOEDERER: Všechny prostředky jsou dobré, když jsou účinné.

HUGO: Ale jakým právem pak odsuzujete regentovu politiku? Vypověděl válku Sovětskému svazu, protože to byl neúčinnější prostředek, jak uchovat národní nezávislost.

HOEDERER: A ty si myslíš, že ji odsuzuji? Udělal jen to, co by udělal na jeho místě každý příslušník jeho kasty. Nebojujeme přece proti jednotlivým lidem ani proti určité politice, ale proti třídě, která plodí tyto lidi a tuto politiku.

HUGO: A nejlepším prostředkem k boji proti ní je podle vás nabídnout jí, že se s ní rozdělíme o moc?

HOEDERER: Přesně tak. Dnes je to ten nejlepší prostředek.

Chvíle.

Jak ty lpíš na své čistotě, chlapče. A jak se bojíš popošpinit si ruce. Nu tak si zůstaň čistý! Komu to pro-

spěje a proč jsi vůbec přišel k nám? Čistota, to je idea fakirů a mnichů. Vám, intelektuálům, měšťáckým anarchistům, slouží jen jako záminka k nečinnosti. K tomu, abyste nic nedělali, zůstávali nehybní, přitiskli lokty k tělu a navlíkli si rukavičky. Já mám ruce špinavé. Až po lokty. Brodil jsem se jimi ve špině a v krvi. A co má být? Představuješ si snad, že se dá vládnout ve stavu nevinnosti?

HUGO: Jednou se možná ukáže, že se nebojím krve.

HOEDERER: Na mou duši: Rudé rukavičky, to je náramně elegantní. Jenomže ty se bojíš všeho ostatního. Toho, co smrdí tvému aristokratickému nosánu.

HUGO: A jsme zas u toho: Jsem aristokrat, nikdy jsem nepoznal hlad! Na neštěstí pro vás nejsem se svými názory sám.

HOEDERER: Nejsi sám? Tys tedy už něco věděl o mých jednáních, než jsi přišel sem?

HUGO: Ne-ne. Mluvilo se o tom ve straně, jen tak, a většina byla proti. A přísahám vám, že to nebyli žádní aristokrati.

HOEDERER: Tohle je nedorozumění, chlapče. Znáš ty soudruhy ve straně, kteří nesouhlasí s mou politikou, a mohu ti potvrdit, že to jsou lidé mého druhu, ne tvého – ostatně, sám se o tom brzy přesvědčíš. Jestli nesouhlasí s tímhle jednáním, tak jenom proto, že nepovažují okamžik za vhodný; za jiných okolností by je sami zahájili první. Jenže ty z toho děláš zásadní otázku.

HUGO: Kdo mluví o zásadách?

HOEDERER: Ty z toho neděláš zásadní problém? Dobrá. Pak tě snad přesvědčí tohle: Budeme-li vyjednávat s regentem, zastaví válečné operace a illyrské jednotky budou pěkně čekat, až přijdou Rusové a odzbrojí je. Jestli jednání přeručíme, bude vědět, že je ztracen, a bude bojovat jako vzteklý pes; statisíce lidí při tom přijdou o život. Co tomu říkáš?

Chvíle.

Tak co? Co ty na to? Můžeš jediným tahem škrtnout sto tisíc lidí?

HUGO (*nejistě*): Cesta revoluce není posypána květinami. Musí-li na té cestě zůstat...

HOEDERER: Tak co?

HUGO: Tak ať tam zůstanou!

HOEDERER: Tak vidíš, sám to vidíš! Nemáš rád lidi, Hugo. Máš rád jenom zásady.

HUGO: Lidi? Proč bych je měl mít rád? Mají snad oni rádi mě?

HOEDERER: Tak proč jsi tedy přišel k nám? Když nemáš rád lidi, nemůžeš za ně bojovat.

HUGO: Vstoupil jsem do strany, protože její věc je spravedlivá, a když nebude, tak z ní zase vystoupím. A pokud jde o lidi, nezajímá mne, jací jsou, ale čím se mohou stát.

HOEDERER: A já je mám rád takové, jací jsou. Se všemi drobnými špinavostmi a neřestmi. Mám rád jejich kůži, tak nahou, jak to jen lze, jejich neklidný pohled i zoufalý zápas, který každý z nich svádí se smrtí a se strachem. Mně záleží na tom, je-li na světě o jednoho člověka víc nebo méně. Člověk je drahocenná věc. Znáš tě dobře, chlapče, jsi ničitel. Nenávidíš lidi, protože nenávidíš sám sebe; tvá čistota se podobá smrti a revoluce, o které sníš, není naše revoluce. Ty nechceš změnit svět, ty ho chceš vyhodit do povětří.

HUGO (*který při těch slovech vstal*): Hoederere!

HOEDERER: Není to tvoje vina. Jste všichni stejní. Intelektuál není skutečný revolucionář; hodí se právě jen k tomu, aby se z něho stal vrah.

HUGO: Ano! Vrah.

JESIKA: Hugo! (*Postaví se mezi ně. V zámku zaharaší klič*)

Dveře se otevrou, vstoupí Jiří a Slik.

Čtvrtý výstup
Tiž, Jiří, Slik

JIRÍ: Tady jsi. Hledáme tě po všech čertech.

HUGO: Kdo vám dal klíč od mého bytu?

SLIK: Máme klíče od všech dveří. Jsme přece hlídači, ne?

JIRÍ (*k Hoedererovi*): Tys nám nahnal strachu. Slik se probudil a Hoederer fuč. Měl bys nám něco říct, když jdeš na vzduch.

HOEDERER: Spali jste...

SLIK (*zděšeně*): A co? Odkdypak nás necháváš spát, když se ti zachce nás vzbudit?

HOEDERER (*směje se*): Na mou duši, co mě to napadlo?

Chvilu.

Půjdu s vámi. Uvidíme se zítra, chlapče. V devět. A ještě si o tom všem promluvíme.

Hugo neodpoví.

Nashledanou, Jesiko.

JESIKA: Dobrou noc, Hoederere.

Odejdou.

Pátý výstup
Jesika, Hugo

Dlouhé ticho.

JESIKA: Tak co?

HUGO: Nu co, bylas tu a slyšela jsi sama.

JESIKA: A co si o tom myslíš?

HUGO: Co bych si myslel? Říkal jsem ti, že je mazaný.

JESIKA: Hugo. On měl pravdu.

HUGO: Chudáčku Jesiko! Co ty o tom můžeš vědět?

JESIKA: A co o tom víš ty? Daleko ses s ním nedostal.

HUGO: To se ví! Se mnou to měl lehké. Přál bych si, aby tu stál na mém místě Ludvík. Nedostal by se z toho tak snadno.

JESIKA: Možná, že by ho strčil do kapsy.

HUGO (*směje se*): Cha! Ludvíka? Toho neznáš: Ludvík se nemůže mýlit.

JESIKA: Proč?

HUGO: Proto. Protože je to Ludvík.

JESIKA: Hugo! Teď nejsi upřímný. Dívala jsem se na tebe, když jsi diskutoval s Hoedererem. Přesvědčil tě.

HUGO: Nepřesvědčil mě. Nikdo mě nikdy nepřesvědčí, že se má soudruhům lhát. Ale i kdyby mne přesvědčil, bylo by jen o důvod víc, abych ho oddělal, protože to znamená, že by mohl přesvědčit další. Zítra ráno do-
dělám svou práci.

O p o n a

ŠESTÝ OBRAZ

Hoedererova pracovna.

Rámy vyraženého okna stojí opřeny o zeď, střepy už někdo zametl. Okno je zakryto pokrývkou, upevněnou napínáčky, jež sahá až k zemi.

První výstup *Hoederer, potom Jesika*

Na začátku výstupu stojí Hoederer u vaříče, připravuje si kávu a kouří dýmku. Ozve se klepání. Slik nakoukne do dveří.

SLIK: Je tu ta holka a chce s tebou mluvit.

HOEDERER: Ne.

SLIK: Říká, že je to strašně důležitý.

HOEDERER: Tak ať jde dál.

Vejde Jesika. Slik zmizí.

Copak je?

Jesika mlčí.

Pojď blíž.

Jesika zůstane stát u dveří, vlasy jí padají do čela.

Hoederer jde k ní.

Něco jsi mi prý chtěla?

Jesika přikývne.

Tak mi to pověz a pak běž.

JESIKA: Máte vždycky tak naspěch...

HOEDERER: Pracuji.

JESIKA: Teď jste nepracoval. Vařil jste si kávu. Mohu dostat šálek?

HOEDERER: Ano.

Chvíle.

Tak co je?

JESIKA: Nesmíte na mě tak spěchat. Je to tak těžké mluvit s vámi. Čekáte na Huga a on se ještě ani nezačal holit.

HOEDERER: Dobrá. Máš pět minut, aby ses dala dohromady. A tady je káva.

JESIKA: Řekněte mi něco.

HOEDERER: He?

JESIKA: Ať se trochu seberu. Řekněte mi něco.

HOEDERER: Nevím, co bych ti řekl. Neumím mluvit se ženami.

JESIKA: Ale ano. Moc do...

HOEDERER: Ach?

Chvíle.

JESIKA: Včera večer...

HOEDERER: Copak?

JESIKA: Přišla jsem na to, že jste měl pravdu.

HOEDERER: Pravdu? Ach!

Chvíle.

Děkuji ti, to mi hodně pomůže.

JESIKA: Smějete se mi.

HOEDERER: Ano.

Chvíle.

JESIKA: Co byste se mnou dělali, kdybych vstoupila do strany?

HOEDERER: Nejdřív bychom tě museli přijmout.

JESIKA: Ale kdybyste mě přijali. Co byste se mnou dělali?

HOEDERER: To bych taky rád věděl.

Chvíle.

Kvůli tomu jsi přišla?

JESIKA: Ne.

HOEDERER: Tak proč? Co se děje? Pohádala ses s Hugem a chceš odejít?

JESIKA: Ne. Mrzelo by vás, kdybych odešla?

HOEDERER: Byl bych nadšen. Mohl bych klidně pracovat.

JESIKA: To nemyslíte vážně.

HOEDERER: Ne?

JESIKA: Ne.

Chvíle.

Když jste včera večer přišel k nám, vypadal jste tak osamělý.

HOEDERER: Nu a?

JESIKA: Osamělý člověk je krásný.

HOEDERER: Tak krásný, že dostaneš okamžitě chuť dělat mu společnost. A v tu ránu už není osamělý.

Je to špatně zařízeno na tom světě.

JESIKA: Ach! Se mnou byste mohl docela dobře zůstat sám. Já nepřekážím.

HOEDERER: S tebou?

JESIKA: To jsem řekla jen tak.

Chvíle.

Byl jste ženatý?

HOEDERER: Ano.

JESIKA: A vaše žena byla ve straně?

HOEDERER: Ne.

JESIKA: Říkal jste, že je třeba brát si vždycky ženy, které jsou ve straně.

HOEDERER: Právě.

JESIKA: Byla krásná!

HOEDERER: To záleželo na dni a na názorech.

JESIKA: A co já, já jsem podle vás hezká?

HOEDERER: Posmíváš se mi?

JESIKA (*směje se*): Ano.

HOEDERER: Pět minut uplynulo. Mluv, nebo jdi pryč.

JESIKA: Neuděláte mu nic?

HOEDERER: Komu?

JESIKA: Hugovi! Jste jeho přítel, že ano?

HOEDERER: Ach! Jen žádné city! Chce mne zabít, co? Tohle jsi mi přišla povědět?

JESIKA: Neublížíte mu.

HOEDERER: To víš, že mu neublížím.

JESIKA: Vy... vy jste to věděli?

HOEDERER: Od včerejška. Čím mne chce zabít?

JESIKA: Jak... čím?

HOEDERER: Jakou zbraní? Granát, revolver, sekera, šavle, jed?

JESIKA: Revolver.

HOEDERER: To je mi milejší.

JESIKA: Až sem dnes ráno přijde, bude mít revolver u sebe.

HOEDERER: Dobrá. Ano, ano. Proč ho zrazuješ? Máš mu to za zlé?

JESIKA: Ne. Ale...

HOEDERER: Copak?

JESIKA: Žádal mě o pomoc.

HOEDERER: A tomuhle ty říkáš pomoc? Udivuješ mě.

JESIKA: Netouží zabít vás. Vůbec ne. Má vás příliš rád. Jenomže dostal příkaz. Nikdy to nepřizná, ale vím jistě, že v hloubi duše bude rád, když ho nebude moci vykonat.

HOEDERER: To se ukáže.

JESIKA: Co budete dělat?

HOEDERER: Ještě nevím.

JESIKA: Ať ho Slik klidně odzbrojí. Má jenom jeden revolver. Když mu ho vezmou, je po všem.

HOEDERER: Ne. To by ho ponížilo. Lidé se nesmějí ponížovat. Promluví si s ním.

JESIKA: Vy ho necháte, aby sem přišel s revolverem v kapse?

HOEDERER: Proč ne? Chci ho přesvědčit. Znamená to pět minut rizika, nic víc. Jestli to neudělá dnes ráno, neudělá to už nikdy.

JESIKA (*prudce*): Nechci, aby vás zabil.

HOEDERER: Mrzelo by tě, kdybych se nechal oddělat?

JESIKA: Mě? Byla bych nadšena.

Klepání na dveře.

SLIK: Je tady Hugo.

HOEDERER: Okamžik.

Slik zavře dveře.

Zmiz oknem.

JESIKA: Nechci vás nechat samotné.

HOEDERER: Když zůstaneš, vystřelí docela určitě.

Před tebou si nezadá. Tak dělej, honem!

Jesika zmizí za pokrývkou, zakrývající okno.

Ať jde dál.

Druhý výstup

Hugo, Hoederer

Hugo vstoupí, Hoederer jde až ke dveřím a doprovodí Huga ke stolu. Zůstane po celou dobu vedle něho a při řeči sleduje každý jeho pohyb, připraven uchopit ho za zápěstí, kdyby chtěl vytrhnout revolver.

HOEDERER: Tak co? Vyspal ses dobře?

HUGO: Tak tak.

HOEDERER: Brní tě hlava?

HUGO: Hrozně.

HOEDERER: Tvoje rozhodnutí je pevné?

HUGO (*trhne sebou*): Jaké rozhodnutí?

HOEDERER: Včera jsi říkal, že ode mne odejdeš, když mne nepřesvědčíš, abych změnil své stanovisko.

HUGO: Trvám na tom.

HOEDERER: Dobrá. Ještě si o tom promluvíme. A teď do práce. Posad se.

Hugo usedne ke svému stolu.

Kde jsme přestali?

HUGO (*čte ze svých poznámek*): Podle posledního sčítání klesl počet pracujících v zemědělství z osmi milionů sedmi set jedenácti tisíc v roce 1906...“

HOEDERER: Poslyš, víš, že tu minu hodila žena?

HUGO: Žena?

HOEDERER: Slik objevil na záhone její stopy. Znal jsi ji?

HUGO: Jak bych ji mohl znát?

Chvíle.

HOEDERER: Je to divné, co?

HUGO: Hrozně.

HOEDERER: Zdá se, že ti to ani tak divné nepřipadá.

Co je s tebou?

HUGO: Jsem nemocný.

HOEDERER: Chceš, abychom si dnes dopoledne udělali volno?

HUGO: Ne. Raději budeme pracovat.

HOEDERER: Tak přečti tu větu ještě jednou.

Hugo vezme poznámky a znovu začne číst.

HUGO: „Podle posledního sčítání...“

Hoederer se dá do smíchu, Hugo prudce zvedne hlavu.

HOEDERER: Víš, proč nás netrefila? Vsadím se, že zavřela oči, než hodila tu minu.

HUGO (*roztržitě*): Proč?

HOEDERER: Kvůli výbuchu. Ženy zavírají oči, aby neslyšely. Vysvětlí si to, jak chceš. Všechny tyhle myšky se bojí hluku, jinak by zabíjely líp než kdo jiný. Jsou strašně tvrdohlavé, víš. Přejímají už hotové názory a pak jim věří jako pánubohu. Pro nás není tak snadné střelit na člověka ze zásadních důvodů, protože my ty názory vytváříme a víme, jak se to dělá. Nikdy si ne-nejsme docela jisti, že máme pravdu. Ty víš docela jistě, že máš pravdu?

HUGO: Docela jistě.

HOEDERER: Ale zabít bys stejně nedokázal. K tomu musí mít člověk vloh.

HUGO: Každý dokáže zabít, když strana přikáže.

HOEDERER: Kdyby ti strana přikázala chodit po provaze, myslíš, že bys to dokázal? Zabijákem se člověk rodí. Ty příliš přemýšlíš. Nedokázal bys to.

HUGO: Dokázal, kdybych se k tomu rozhodl.

HOEDERER: Dokázal bys mne chladnokrevně oddělat kulkou mezi oči, protože nemám v politice stejné názory jako ty?

HUGO: Ano, kdybych se k tomu rozhodl nebo kdyby to byl příkaz strany.

HOEDERER: Udivuješ mě.

Hugo chce strčit ruku do kapsy, ale Hoederer ji uchopí a lebce ji zvedne nad stůl.

Představ si, že by tahle ruka držela zbraň a tenhle prst ležel na spoušti...

HUGO: Pusťte mě.

HOEDERER (*stále bo drží za ruku*): Představ si, že bych stál před tebou, jako zrovna teď, a že bys na mne mířil...

HUGO: Pusťte mne, musíme pracovat.

HOEDERER: Díval by ses na mne a ve chvíli, kdy bys už měl vystřelit, by ti blesklo hlavou: „A co když měl pravdu on?“ Chápeš?

HUGO: Nic takového by mě nenapadlo. Myslel bych jenom na to, jak začít.

HOEDERER: Ale napadlo. Intelektuál je od toho, aby myslel. Ještě než bys stiskl spoušť, představil by sis všechny důsledky svého činu. Celoživotní práce v troskách, konec jedné politiky, nikdo, kdo by mne nahradil, strana odsouzená, aby se možná už nikdy nedostala k moci...

HUGO: Říkám vám, že bych na nic takového nemyslel!

HOEDERER: Nemohl bys tomu zabránit. A bylo by

to tak lepší, protože jsi takový, jaký jsi, a kdybys na to nemyslel předtím, byl by ti celý život krátký, abys na to myslel potom.

Chvíle.

Co vás to všechny posedlo, že si chcete hrát na zabijáky? Takový člověk nemá fantazii. Je mu jedno, že rozsévá smrt, protože nemá nejmenší představu o životě. Dávám přednost lidem, kteří mají strach ze smrti druhých. To je totiž důkaz, že dovedou žít.

HUGO: Nejsem stvořen k životu, nevím, co je to život, a nepotřebuji to vědět. Jsem přebytečný, nikde pro mě není místo a všem překážím; nikdo mě nemá rád, nikdo mi nevěří.

HOEDERER: Já ti věřím.

HUGO: Vy?

HOEDERER: Ovšem. Jsi chlapec, který jen těžko vyrůstá v muže, ale bude z tebe velice přijatelný muž, jestli ti někdo tenhle přechod usnadní. Jestli se mi podaří uniknout jejich minám a bombám, nechám si tě u sebe a pomohu ti.

HUGO: Proč mi to říkáte? Proč mi to říkáte zrovna dnes?

HOEDERER (*pustí ho*): Jenom abych ti dokázal, že nemůžeš s chladnou hlavou namířit na člověka, leda bys byl profesionál.

HUGO: Jestli se k tomu rozhodnu, musím to dokázat. (*Jakoby k sobě, skoro zoufale*) Musím to dokázat.

HOEDERER: Dokázal bys mne zabít, když se na tebe budu dívat?

Hledí na sebe. Hoederer poodstoupí od stolu a ustoupí o krok.

Skuteční profesionální vrazi nemají tušení, co se děje v hlavách lidí. Ty to víš. Sneseš bys, co by se dělo v mé hlavě, kdybych tě viděl, jak na mne míříš? (*Chvíle. Stále na něj hledí*) Chceš kávu?

Hugo neodpovídá.

Je hotová. Naliji ti šálek. (*Obrátí se zády k Hugovi a nalévá kávu do šálku*)

Hugo vstane a vsune ruku do kapsy, ve které má revolver. Je vidět, jak zápasí sám se sebou. Hoederer se po chvíli otočí a klidně se vrací k Hugovi s plným šálkem. Podá mu ho.

Tumáš.

Hugo si vezme šálek.

A teď mi dej svůj revolver. Tak honem, dej mi ho! Sám vidíš, dal jsem ti příležitost a tys jí nevyužil. (*Sáhne Hugovi do kapsy a vyndá revolver*) Ale vždyť to je hračka! (*Jde ke svému stolu a hodí na něj revolver*)

HUGO: Nenávídím vás.

Hoederer se k němu vrátí.

HOEDERER: Ba ne, to není pravda. Proč bys mne nenáviděl?

HUGO: Myslíte si, že jsem zbabělec.

HOEDERER: Proč? Nedovedeš zabíjet, ale to není důvod, proč bys neměl umět zemřít. Naopak. Říkal jsem ti, že je to těžší, než si člověk myslí.

HUGO: Věděl jsem, že jste se ke mně otočil zády schválně. Proto jsem také... Já nejsem zrádce!

HOEDERER: Kdo to tvrdí? I ke zradě musí mít člověk nadání.

HUGO: Budou si myslet, že jsem zrádce, protože jsem nedokázal udělat, co mi uložili.

HOEDERER: Kdo, oni?

Chvíle.

Nechceš mluvit. To je v pořádku.

Chvíle.

Poslyš, tvůj osud je spjat s mým. Od včerejška mám já trumfy v ruce a pokusím se zachránit tvou kůži zároveň se svou. S tvými soudruhy se to srovná. Těžší je, aby ses srovnal sám se sebou.

HUGO: Těžší? To půjde ráz dva. Stačí, když mi vrátíte revolver.

HOEDERER: Ne.

HUGO: Co vám na tom sejde, jestli si vpálím kulku do hlavy. Jsem váš nepřítel.

HOEDERER: Především nejси můj nepřítel. A pak, můžeš být ještě užitečný.

HUGO: Víte dobře, že je se mnou konec.

HOEDERER: To jsou řeči! Chtěl jsi dokázat sám sobě, že jsi schopen činu, a vybral sis obtížnou cestu. Jako když si člověk chce zasloužit nebe. To odpovídá tvému věku. Nedokázals to. Dobrá, a co dál? Tady nemusíš nic dokazovat, víš, revoluce se neohlíží na zásluhy, ale na výsledek. A nebe v ní taky není. Jen práce, kterou je třeba vykonat, nic víc. A člověk musí dělat takovou práci, pro kterou má vlohy. Když je ta práce snadná, tím líp. Nejlepší práce není vždycky ta, která stojí nejvíc, ale ta, která se ti nejlíp podaří.

HUGO: Nemám nadání k ničemu.

HOEDERER: Máš talent ke psaní.

HUGO: Ke psaní! Slova! Pořád jenom slova!

HOEDERER: A co? Musíme zvítězit. Lepší dobrý novinář než špatný vrah.

HUGO (*váhavě, ale přece jen s důvěrou*): Hoederere! Když vám bylo tolik jako mně...

HOEDERER: Ano?

HUGO: Co byste byl udělal na mém místě?

HOEDERER: Já? Vystřelil bych. Ale nebylo by to to nejlepší co bych mohl udělat. A pak, nejsme lidé stejného druhu.

HUGO: Rád bych byl jako vy: ve vaší kůži se člověk asi cítí dobře.

HOEDERER: Myslíš? (*Krátce se zasměje*) Jednou ti budu povídat o sobě.

HUGO: Jednou. Hoederere, všechno jsem pokazil a teď vím, že na vás už nikdy nedokážu vystřelit, protože...

protože na vás lpím. Ale nepleťte se: V té věci, o které jsme včera mluvili, s vámi nikdy nepůjdu a nechci, abyste mne hájil. Ani zítra, ani kdy jindy.

HOEDERER: Jak chceš.

HUGO: A teď mi dovolu, abych odešel. Chci o tom všem přemýšlet.

HOEDERER: Slib mi, že neprovedeš žádnou hloupost, dokud spolu nebudeme mluvit.

HUGO: Když chcete.

HOEDERER: Tak jdi. Trochu se provětrej a vrať se, až budeš moci. A nezapomínej, že jsi můj tajemník. Dokud mne neoddělaš a dokud tě nevyhodím, budeš pracovat pro mne.

Hugo odejde. Hoederer jde ke dveřím.

Sliku!

SLIK: Jo!

HOEDERER: Tomu chlapci není dobře. Sledujte ho zdálky, a kdyby to bylo nutné, nedovolte mu, aby se oddělal. A kdyby se chtěl za chvíli vrátit, nezdržujte ho, nemusíte ho ohlásit. Ať si chodí sem a tam, jak se mu zachce. Především ho nesmíme znervózňovat. (*Zavře dveře, vrátí se ke stolu s vařičem a nalije si šálek kávy*)

Jesika odbrne pokrývkou, která zakrývá okno, a objeví se na scéně.

Třetí výstup *Jesika, Hoederer*

HOEDERER: To jsi ještě ty, rybičko? Copak chceš?

JESIKA: Seděla jsem na okně a slyšela jsem všechno.

HOEDERER: A co ještě?

JESIKA: Měla jsem strach.

HOEDERER: Stačilo odejít.

JESIKA: Nemohla jsem vás tu nechat jen tak.

HOEDERER: Stejně bys tu nebyla moc platná.

JESIKA: Já vím.

Chvíle.

Možná, že bych se byla mohla vrhnout před vás a on by zasáhl jen mě.

HOEDERER: Jsi romantická.

JESIKA: Vy také.

HOEDERER: Cože?

JESIKA: Vy jste také romantický. Riskoval jste krk, jen abyste ho neponížil.

HOEDERER: Člověk musí čas od času riskovat krk, chce-li poznat jeho cenu.

JESIKA: Nabídl jste mu svou pomoc, on ji nechtěl přijmout, ale vy jste se nedal odradit, a dokonce jste vypadal, jako byste ho měl rád.

HOEDERER: A co ještě?

JESIKA: Nic. Takhle to vypadalo. To je všechno. (*Hledí jeden na druhého*)

HOEDERER: Jdi pryč.

Jesika se nehýbá.

Nejsem zvyklý odmítat, co se mi nabízí, Jesiko, a už šest měsíců jsem se nedotkl ženy. Teď je ještě čas, abys odešla, ale za pět minut bude pozdě. Slyšelas?

Jesika se nehýbá.

Ten chlapec má na světě jenom tebe a čekají ho ty nejhorší nepříjemnosti. Potřebuje někoho, kdo by mu vrátil odvahu.

JESIKA: Odvahu mu můžete vrátit vy. Ne já. My dva si jenom ubližujeme.

HOEDERER: Máte se rádi.

JESIKA: Ani to ne. Jsme si příliš podobní.

Chvíle.

HOEDERER: Kdy se to stalo?

JESIKA: Co?

HOEDERER (*gesto*): Tohle všechno. Tohle všechno, v tvé hlavě.

JESIKA: Nevím. Myslím, že včera, když jste se na mě díval a vypadal jste tak sám.

HOEDERER: Kdybych byl věděl...

JESIKA: Nebyl byste přišel?

HOEDERER: Já... (*Podívá se na ni a pokrčí rameny.*

Chvíle) Ale bože můj, jestli máš prázdno v duši, jsou tady Slik a Leo, aby tě rozptýlili. Proč sis vybrala mě?

JESIKA: Nemám prázdno v duši a nikoho jsem si nevybrala. Nemusela jsem si vybírat.

HOEDERER: Jdeš mi na nervy.

Chvíle.

Slyšelás? Nemám čas starat se o tebe. Nechceš přece, abych tě hodil tuhle na tu pohovku a pak tě nechal.

JESIKA: Rozhodněte se.

HOEDERER: Měla bys přece vědět...

JESIKA: Nevím nic, nejsem ani žena, ani dívka, žila jsem jako ve snu, a když mě někdo políbil, bylo mi to k smíchu. Teď tu stojím před vámi a mám pocit, že jsem se právě probudila a že je ráno. Vy jste skutečný. Skutečný muž z masa a kostí, skutečně se vás bojím a zdá se mi, že vás mám doopravdy ráda. Udělejte se mnou co chcete. Ať se stane cokoli, nic vám nebudu vyčítat.

HOEDERER: Je ti to k smíchu, když tě někdo políbí?

Jesika sklopí v rozpacích hlavu.

Co?

JESIKA. Ano.

HOEDERER: Znamená to, že jsi chladná.

JESIKA: Říkají to o mně.

HOEDERER: A co ty?

JESIKA: Nevím.

HOEDERER: Uvidíme. (*Políbí ji*) Tak co?

JESIKA: To nebylo k smíchu.

Dveře se otevřou a vstoupí Hugo.

Čtvrtý výstup *Hoederer, Hugo, Jesika*

HUGO: Tak takhle to bylo?

JESIKA: Hugo...

HUGO: To nic.

Chvíle.

Tak proto jste mě ušetřil. Pořád jsem si říkal: Proč neřekl svým lidem aby mě oddělali nebo vyhnali. Nešlo mi do hlavy, že byste byl takový blázen nebo tak velkorysý. Teď se to vysvětlilo. Dělal jste to kvůli mé ženě. Je mi to tak milejší.

JESIKA: Hugo...

HUGO: Nech toho, Jesiko, nech toho. Nezazlívám ti to a nežálím. Nemilovali jsme se. Ale jemu jsem málem padl do pasti. „Pomohu ti, aby ses stal z chlapce mužem.“ Jaký jsem to byl hlupák! Vždyť se mi vysmíval.

HOEDERER: Hugo, mám ti dát své slovo, že...

HUGO: Proč se omlouváte? Jsem vám naopak vděčný; alespoň jednou jste mi udělal tu radost, že jsem vás vyvedl z rovnováhy. A pak... pak... (*Vrhne se ke stolu, uchopí revolver a namíří na Hoederera*) Víte, osvobodil jste mě.

JESIKA (*vykřikne*): Hugo!

HUGO: Vidíte, Hoederere, dívám se vám do očí, mířím na vás, ruka se mi nechvěje a kašlu na to, co se děje ve vaší hlavě.

HOEDERER: Počkej, chlapče. Nedělej hlouposti. Ne kvůli ženě!

Hugo třikrát vystřelí, Jesika začne ječet, Slik s Jiřím vtrhnou do místnosti.

Pitomče, všechno jsi pokazil.

SLIK: Ty lotře! (*Vytrhne revolver*)

HOEDERER: Neubližujte mu. (*Klesne do křesla*) Strílel ze žárlivosti.

SLIK: Co je zas tohle?

HOEDERER: Spal jsem s tou holkou.

Chvíle.

Ach, taková pitomost! (*Zemře*)

O p o n a

SEDMÝ OBRAZ

U Olgy. Hugo, Olga.

Zprvu je slyšet jejich blasy ve tmě a pak se postupně rozsvěcí světla.

OLGA: A bylo to pravda? Skutečně jsi ho zabil kvůli Jesice?

HUGO: Já... zabil jsem ho, protože jsem otevřel ty dveře. To je to jediné, co vím. Kdybych byl ty dveře neotevřel... Stál tam, držel Jesiku v náruči, na bradě měl rtěnku. Bylo to triviální. Příliš dlouho jsem žil jako v tragédii. Vystřelil jsem, abych tu tragédii zachránil.

OLGA: Nežárlil jsi?

HUGO: Já? Možná. Ale ne na Jesiku.

OLGA: Podívej se na mě a odpověz mi naprosto upřímně, protože to, nač se tě teď zeptám, je strašně důležité. Jsi hrdý na svůj čin? Hlásíš se k němu? Udělal bys to znovu, kdyby bylo třeba?

HUGO: Jenomže – udělal jsem to vůbec? Nezabil jsem přece já, ale náhoda. Kdybych byl otevřel dveře o dvě minuty dřív nebo o dvě minuty později, nebyl bych je přistihl, jak se objímají, a nevystřelil bych.

Chvíle.

Vrátil jsem se, abych mu řekl, že přijímám jeho pomoc.

OLGA: Ano.

HUGO: To náhoda vystřelila ty tři rány, jako ve špatné detektivce. A u té náhody začínají všechna „kdyby“: „Kdybych byl zůstal o chvíli déle pod kaštany,

kdybych byl šel až na konec zahrady, kdybych se byl vrátil do domku, ve kterém jsme bydleli..." Ale co já? Co v tom všem dělám já? Byla to vražda bez vraha.

Chvíle.

Ve vězení jsem si často říkal: Co by mi asi řekla Olga, kdyby tu byla? Co bych si měl podle ní myslet?

OLGA (*suše*): Nu 'a?

HUGO: Och, vím dobře, co bys mi byla řekla. Řekla bys: „Buď skromný, Hugo. Nesejde nám na tvých důvodech a motivech. Žádali jsme po tobě, abys toho člověka zabil, a tys ho zabil. Důležitý je výsledek.“ Ale já... já nejsem skromný, Olgo. Nedokázal jsem oddělit vraždu od motivů.

OLGA: Takhle je mi to milejší.

HUGO: Jak to, milejší? To říkáš ty, Olgo? Ty, která jsi mi vždycky říkala...

OLGA: Vysvětlím ti to. Kolik je hodin?

HUGO (*podívá se na hodinky*): Za dvacet minut bude půlnoc.

OLGA: Dobře. Máme tedy ještě čas. Co jsi mi to říkal? Ze svůj čin nechápeš.

HUGO: Spíš se mi zdá, že ho chápu až příliš. Je jako skříňka, která se dá otevřít každým klíčem. Víš, když se mi zachce, mohu si právě tak dobře říci, že jsem zabil z politické zášti a že vztek, který se mne zmocnil, když jsem otevřel dveře, byl jenom takový malý náraz, který všechno usnadnil.

OLGA (*znepokojeně si ho prohlíží*): Myslíš, Hugo? Myslíš skutečně, že jsi střílel z dobrých důvodů?

HUGO: Myslím si všechno na světě, Olgo. Jde to až tak daleko, že se ptám, jestli jsem ho doopravdy zabil.

OLGA: Doopravdy?

HUGO: Co když to všechno byla jen komedie?

OLGA: Skutečně jsi stiskl spoušť?

HUGO: Ano. Skutečně jsem hnul prstem. Herci na prknech také pohybují prsty. Podívej: Mírím na tebe, pohnu ukazováčkem. (*Míří na ni pravou paží a obne ukazovák*) Gesto je totéž. Možná, že právě já jsem nebyl skutečný. Možná, že skutečná byla jen ta kulka. Proč se usmíváš?

OLGA: Protože jsi mi ledacos usnadnil.

HUGO: Připadal jsem si příliš mladý. Chtěl jsem si přivázat na krk zločin, jako kámen. A bál jsem se, že bude příliš těžký, že ho neunesu. Ale to byl obrovský omyl. Je lehký, strašlivě lehký. Vůbec nic neváží. Podívej se na mě: Zestárl jsem, prožil jsem dva roky v kriminále, rozešel jsem se s Jesikou a budu žít tenthle zmatený život, dokud se soudruzi nepostarají, aby mne od něj osvobodili. To všechno je důsledek mého zločinu, nebo ne? A přece nic neváží, ani ho necítím. Ani na krku, ani na ramenou, ani v srdci. Stal se mým osudem, chápeš, řídí můj život zvenčí, ale já ho nemohu ani vidět ani se ho dotknout, není můj, je to smrtelná nemoc, která zabíjí, ale nebolí. Kde je? Existuje vůbec? A přece jsem vystřelil. Dveře se otevřely... měl jsem Hoederera rád, Olgo. Měl jsem ho raději, než jsem kdy miloval kohokoli na světě. Rád jsem se na něj díval a poslouchal ho, měl jsem rád jeho ruce a jeho tvář, a když jsem byl s ním, uklidnila se každá bouře v mém nitru. Dnes mne nezabolí můj zločin, ale jeho smrt.

Chvíle.

Tak co. Nic se nestalo. Nic. Strávil jsem deset dní na venkově a dva roky ve vězení a nezměnil jsem se. Pořád moc mluvím. Vrahové by měli nosit nějaké znamení. Vlčí mák v knoflíkové dírce.

Chvíle.

Dobrá. A co dál? Jaký je závěr?

OLGA: Vrátiš se do strany.

HUGO: Budiž.

OLGA: O půlnoci mají přijít Ludvík s Karlem a od-
dělat tě. Pootevřu. Řeknu jim, že jsi pořád ještě k ně-
čemu.

HUGO: (*zasměje se*): Že jsem ještě k něčemu! Divný
výraz. To se říká o odpadcích, ne?

OLGA: Souhlasíš?

HUGO: Proč ne?

OLGA: Zítra dostaneš nové úkoly.

HUGO: Dobrá.

OLGA: Uf! (*Klesne na židli*)

HUGO: Co je ti?

OLGA: Jsem ráda.

Chvíle.

Mluvil jsi tři hodiny a já se celou tu dobu bála.

HUGO: Čeho ses bála?

OLGA: Toho, co jim budu muset říci. Ale všechno jde
dobře. Vrátiš se mezi nás a budeš dělat svou práci
muže.

HUGO: Budeš mi pomáhat jako kdysi?

OLGA: Ano, Hugo. Budu ti pomáhat.

HUGO: Mám tě rád, Olgo. Jsi pořád stejná. Tak čistá a
rovná. To tys mne naučila čistotě.

OLGA: Zestárla jsem?

HUGO: Ne. (*Vezme ji za ruku*)

OLGA: Myslela jsem na tebe každý den.

HUGO: Poslyš, Olgo!

OLGA: Ano?

HUGO: Ten balíček nebyl od tebe?

OLGA: Jaký balíček?

HUGO: S bonbóny.

OLGA: Ne, ode mě ne, ale věděla jsem, že ho pošlou.

HUGO: A tys je nechala.

OLGA: Ano.

HUGO: Ale co sis myslela, sama v sobě?

OLGA (*ukáže na svoje vlasy*): Podívej se.

HUGO: Co je? Bílé vlasy?

OLGA: Objevily se jednou v noci. Už mne neopustíš.

A když přijdou těžké chvíle, budeme je snášet spo-
lečně.

HUGO (*usměje se*): Vzpomínáš si? Raskolnikov.

OLGA (*trbne sebou*): Raskolnikov?

HUGO: Ilegální jméno, které sis vymyslela. Och, Olgo,
ty se už nepamatuješ.

OLGA: Ale ano, pamatuji.

HUGO: Vrátiš se k němu.

OLGA: Ne.

HUGO: Proč ne? Líbilo se mi. Říkala jsi, že mi padne
jako rukavička.

OLGA: Pod tímhle jménem jsi už příliš známý.

HUGO: Známý? Kdo mě zná?

OLGA (*najednou unaveně*): Kolik je hodin?

HUGO: Za pět minut dvanáct.

OLGA: Poslyš, Hugo, teď mě nepřerušuj. Musím ti říci
ještě něco. Není to skoro nic, nesmíš tomu přikládat
váhu. Budeš... nejdřív tě to překvapí, ale postupně
pochopíš.

HUGO: Ano?

OLGA: Jsem... jsem šťastná, že jsi mi řekl, víš, jak jsi
mluvil o... o tom, co jsi udělal. Kdybys na to byl
hrdý, nebo třeba jen spokojený, bylo by to mnohem
těžší.

HUGO: Těžší? Co by bylo těžší?

OLGA: Zapomenout na to.

HUGO: Zapomenout? Ale Olgo...

OLGA: Musíš zapomenout, Hugo. Nežádám po tobě nic
nemožného. Sám jsi přece řekl, že nevíš, co jsi udě-
lal. Nejsi si dokonce ani jist, že jsi Hoederera zabil.
Nu vidíš, jsi na dobré cestě; teď jde jen o to jít po
ní dál. Nezapomeň na to. Byl to jenom zlý sen. Už
o tom nikdy nemluv, ani se mnou. Člověk, který zabil

Hoederera, je mrtev. Jmenoval se Raskolnikov. Otrávil ho likérovými bonbóny. (*Pobládí ho po vlasech*) Vymyslím ti jiné jméno.

HUGO: Co se stalo, Olgo? Co jste udělali?

OLGA: Strana změnila svou politiku.

Hugo se na ni upřeně dívá.

Nedívej se tak na mě. Pokus se pochopit. Když jsme tě poslali k Hoedererovi, byla všechna spojení se Sovětským svazem přerušena. Museli jsme sami zvolit svou linii. Nedívej se na mě tak, Hugo! Nedívej se na mě tak.

HUGO: A dál?

OLGA: Pak bylo spojení opět obnoveno. Loni v zimě nám dali ze Sovětského svazu na srozuměnou, že si z čistě vojenských důvodů přejí, abychom se sblížili s regentem.

HUGO: A vy... vy jste uposlechli?

OLGA: Ano. Vytvořili jsme šestičlenný ilegální výbor, ve kterém jsou zastoupeni představitelé vlády i lidé z Pětiúhelníku.

HUGO: Šestičlenný výbor. A vy v něm máte tři hlasy?

OLGA: Ano. Jak to víš?

HUGO: Tak mě to napadlo. Pokračuj.

OLGA: Od té chvíle se illyrská vojska prakticky nepodílejí na vojenských operacích. Ušetřili jsme tak možná sto tisíc lidských životů. Jenomže v tom okamžiku vtrhli do země Němci.

HUGO: Znamenitě. Předpokládám, že vám z SSSR dali vědět, že nehodlají svěřit všechnu moc jenom Proletářské straně, že by z toho měli nepříjemnosti se spojenci a že byste byli brzy smetení povstáním.

OLGA: Ale...

HUGO: Zdá se mi, jako bych to všechno už někde slyšel. A Hoederer?

OLGA: Kroky, které podnikl, byly předčasné, a pak, nebyl tím pravým člověkem pro tuhle politiku.

HUGO: Bylo ho tedy nutno zabít. To je báječné. Předpokládám ovšem, že jste rehabilitovali jeho památku?

OLGA: Museli jsme.

HUGO: Po válce bude mít i pomník, ve všech městech po něm pojmenují ulice a jeho jméno bude v učebnicích dějepisu. Jsem rád, kvůli němu. A kdo ho vlastně zabil? Chlap, kterého najali Němci?

OLGA: Hugo...

HUGO: Odpověz.

OLGA: Soudruzi věděli, že jsi byl ve straně, a nikdy nevěřili, že jsi vraždil ze žárlivosti. Tak jsme jím vysvětlili... co jsme mohli.

HUGO: Lhali jste soudruhům.

OLGA: Nelhali, to ne. Jenomže... víš přece, že vedeme válku, Hugo. A vojákům nemůžeš říkat celou pravdu. *Hugo se dá do smíchu.*

Co je s tebou? Hugo? Hugo!

Hugo klesne do křesla a směje se, až slzí.

HUGO: Přesně, jak to říkal on! Přesně, jak to říkal! To je fraška!

OLGA: Hugo!

HUGO: Počkej, Olgo, nech mě smát. Už deset let jsem se tak nenasmál. Pohodlný zločin, nikdo se k němu nechce znát. Já nevím, proč jsem ho spáchal, a vy nevíte, co s ním. (*Dívá se na ni*) Jste všichni stejní.

OLGA: Hugo, prosím tě...

HUGO: Všichni, Hoederer, Ludvík, ty, jste lidé stejného rodu. Dobrého rodu. Z rodu tvrdých lidí, dobyvatelů, vůdců. To jenom já jsem se zmýlil ve dveřích.

OLGA: Měl jsi Hoederera rád, Hugo.

HUGO: Mám pocit, že jsem ho nikdy nemiloval tolik, jako v tuhle chvíli.

OLGA: Pak nám musíš pomoci pokračovat v jeho díle.

Hugo se na ni podívá. Olga couvne.

Hugo!

HUGO (*mírně*): Neboj se, Olgo, neublížím ti. Ale teď musíš mlčet. Minutu, jenom minutu, abych si to trochu srovnal v hlavě. Dobrá. Tak já jsem tedy ještě pořád k něčemu. Výborně. Ale jenom já sám, docela nahý, bez zavazadel. Pod podmínkou, že vyměním kůži. A ještě lepší by bylo, kdybych ztratil paměť. Zločin, ten už není k ničemu, že ne? To byl jen takový bezvýznamný omyl. Ten necháme tam, kde je, na smetišti. A pokud jde o mne, zítra změním jméno, budu se jmenovat Julien Sorel nebo Rastignac nebo Myškin a budu pracovat rukou v ruce s lidmi z Pětiúhelníku.

OLGA: Já...

HUGO: Mlč, Olgo. Proboha mlč, už ani slovo. (*Zamyslí se*) Ne.

OLGA: Cože?

HUGO: Ne. Nebudu pracovat s vámi.

OLGA: Copak jsi nepochopil, Hugo. Přijdou sem s revolvery...

HUGO: Víím. Už se dokonce zpozdlí.

OLGA: Přece je nenecháš, aby tě odpráskli jako psa. Nezemřeš přece pro nic za nic! Budeme ti důvěřovat, Hugo. Uvidíš, teď budeš už navždycky náš soudruh, dokázal jsi...

Auto, bluk motoru.

HUGO: Už jsou tu.

OLGA: To by byl zločin, Hugo. Strana...

HUGO: Jen žádá velká slova, Olgo. V téhle historii bylo už příliš mnoho velkých slov a napáchala spoustu zla.

Auto přejede.

To nebyli oni. Ještě mám čas ti to vysvětlit. Poslouchej: Nevím, proč sem zabil Hoederera, ale víím, proč bych ho byl měl zabít. Protože dělal špatnou politiku, protože lhal svým soudruhům a bylo nebezpečí, že rozloží stranu. Kdybych byl měl odvahu vystřelit, když jsem s ním byl sám v jeho pracovně, byl by dnes

mrtev právě proto a já bych mohl myslet sám na sebe bez studu. Stydím se, že jsem ho zabil... až potom. A vy po mně chcete, abych se styděl ještě víc a uznal, že jsem ho zabil pro nic za nic. Víš, Olgo, nezměnil jsem svůj názor na Hoedererovu politiku. Když jsem seděl ve vězení, myslel jsem si, že se mnou souhlasíte, a to mě drželo. Dnes víím, že jsem se svým názorem sám, ale nezměním ho.

Hluk motoru.

OLGA: Tentokrát to jsou oni. Poslyš, nemohu... vezmi si tenhle revolver, odejdi mým pokojem a zkus štěstí.

HUGO (*nevezme si revolver*): Udělali jste z Hoederera velkého muže. Ale já ho miloval víc, než vy ho kdy budete milovat. Kdybych zapřel svůj čin, stal by se bezejmennou mrtvolou, odpadkem strany.

Auto zastaví.

Zabili ho jen náhodou, kvůli ženské.

OLGA: Jdi.

HUGO: Člověk jako Hoederer neumírá náhodou. Umírá pro svoje názory, pro svou politiku. Je odpovědný za svou smrt. Přihlásím-li se přede všemi ke svému zločinu, ponechám-li si jméno Raskolnikov a budu-li ochoten zaplatit příslušnou cenu, pak bude mít smrt, jakou zasloužil.

Klepání na dveře.

OLGA: Hugo, já...

HUGO (*vykročí ke dveřím*): Ještě jsem Hoederera nezabil, Olgo, ještě ne. Teprve teď ho zabiji a sebe s ním. *Znovu zaklepání.*

OLGA (*křičí*): Jděte pryč! Jděte pryč!

HUGO (*kopnutím otevře dveře. Vykřikne*): Já už zpátky nemohu.

O p o n a

TRÓJANKY

(Adaptace Euripidovy tragédie)

POSEIDON

PALLAS ATHÉNA

HEKUBA, dříve trojská královna

KASANDRA, dcera Hekuby

ANDROMACHA, vdova po Hektorovi

MENELAOS, král ve Spartě

HELENA, Menelaova žena

TALTHYBIOS, řecký posel

VEDOUcí SBORU

TRÓJANKY

Vstoupí Poseidon

POSEIDON

Já, Poseidon, bůh moře,
jsem opustil své sličné nymfy,
jež v hlubinách vod neúnavně tančí,
a přišel jsem, abych v plamenech
a černém sněhu sazí
spatřil, co dřív se zvalo Trója.
Je tomu dávno, co Foibos a já jsme svýma rukama
to město zbudovali.

Od těch dob jsem nepřestal je milovat.

(Chvíle. Hledí na město)

Nic z něj nezůstane.

V posvátných hájích nebudou už kněží,
leda mrtví;

i chrámy krvácejí,

Řekové nemilují práci napolovic.

Bratře Die, králi všech bohů,

to na stupních tvého svatostánku

podřezali hrdlo Priamovi.

Chvíle.

Kořist tu také jistě nenechají,

frygijské klenoty a zlato z Asie,

a potom znovu spatří své ženy i děti.

Řekové... Dnes myslí na jediné:

jak zničit moje město.

Desetkrát přešel čas, kdy lidé kladou zrno do země,

a oni tu stárli
 a nehnuli se z místa.
 Nyní je po všem:
 vrchovatě naložili lodi
 a čekají jen na příznivý vítr.
 Ne chrabrost zvítězila, nýbrž lest.
 Trójané jsou mrtvi.
 Do jednoho.
 A to jsou Trójanky.
 Jedny případnou vůdcům,
 o druhých rozhodne los.
 Ta žena s vpadlým břichem je chudák královna.
 A její slzy platí manželů a synům.
(Hněvivě)
 To já byl poražen!
 Kdo mne tu bude vzývat,
 kdo mi vzdá božskou poctu
 na spálené zemi?
 Bratrova žena Héra, jež oltáře má v Argu,
 a moje neteř Pallas Athéna, bohyně Attiky,
 se spojily k záhubě Trójanů.
 A zle mi ublížily.
 Vzdávám se.
 Co bych si počal s těmi troskami?
 Loučím se s tebou, slavné město!
 Sbohem hradby, sbohem cimbuří,
 i vy, hladkoboké věže.
 Buď sbohem, dílo těchto rukou.
 Ach, Pallas Athéno, nebýt tvojí loby,
 to město dosud stálo.
(Vejde Pallas Athéna a přistoupí k němu)

Pallas, Poseidon

PALLAS

Poseidone!

(Poseidon na ni hněvivě poblédne, odvrátí se a chce odejít)

Počkej! Neodcházej.

Mocný bože, jehož si váží všichni bohové
a mému otci rodem nejbližší.

POSEIDON

Pokaždé, když začneš zdvořile,
jde na mne strach,
Athéno!

PALLAS

Vyslechněš mě,
když odložím už nasycený hněv?

POSEIDON

(zprudka) Já ne... *(Ovládne se. Ironicky)*

Ostatně, proč ne?

Je vždycky příjemné promluvit s někým z rodiny,
má drahá neteři.

PALLAS

Tvůj hlas zní smířlivě. Tím líp.

Mám návrh,
který se týká tebe jako mne.
Jde totiž o Tróju.

POSEIDON

Podívej, co z ní zůstalo!

Teď už je pozdě ronit nad ní slzy.

PALLAS

Tvé město nestojí za jednou z mých slz.
Rozhodla jsem se, že je zničím. Stalo se a dobře tak.

Chvíle

Chci potrestat Řeky.

POSEIDON

(užasle)

Řeky?

PALLAS

Ano, Řeky. Chceš mi pomoci?

POSEIDON

Jsou přece tvými spojenci a právě jim jsi dala vítězství.

Ó Pallas Athéno, bohyně rozumu,

ty věru nejsi příliš rozumná.

Z rozmaru snadno měníš lásku v nenávist.

PALLAS

(tvrději)

Urazili mě.

Kassandra hledala útočiště v chrámu.

Ajax tam vběhl za ní

a za vlasy ji zase vytáhl.

A myslíš snad, že se mezi Řeky našel jediný,

kdo by ho ztrestal či jen pokáral?

Nikdo.

Můj chrám je v plamenech.

POSEIDON

Můj právě tak.

PALLAS

Tvůj právě tak.

Tak co, pomůžeš?

(Poseidon váhá)

Pro radost mrtvých Trójanů.

POSEIDON

Zle jsi mi ublížila, drahá neteri,

a nemysli, že zapomenu na svůj hněv.

Ale pomohu ti.

PALLAS

Připravíme jim návrat víc než strašlivý.

Zeus mi slíbil všechny svoje deště, kroupy, vichřice

a bleskem bude stíhat jejich lodi.

Ty shromáždí vlny mořských vod,

navrší je jednu na druhou

a pak, až se moře bude podobati horám,

vrhni je na ně do hlubin.

Ať hladina se otevře pod koráby,

které dosáhnou ubojské úžiny,

ať všichni zmizí v jejím propadle

a do jednoho utonou.

Řecko se musí naučit mne ctít.

POSEIDON

Stane se!

Na pláži mykénské,

na Skyros, na Lemnos,

proti útesům ostrova Délu

i na výběžek kafarského mysu

budou má ústa chrlit jejich mrtvoly.

Vrať se na Olymp, neteri,

a dávej dobrý pozor.

Až přetnou lana,

požádej otce o ohnivé šípy.

(Odcbázejí každý na svou stranu)

Hekuba, pak Trójaneky

HEKUBA

(pokouší se vstát)

Nu tak, vstávej!

Copak nenarovnáš zlomenou šíji,
chudáku stará?

Štěstí se obrací, už se být trpělivá.

K čemu teď lítost?

Nač žít proti proudu?

Řeka se z břehů vylila!

Osud tě unáší, nech se tedy nést!

(Ale nemá dost odvahy a přestane utěšovat sama sebe)

Ach ne, když já to nedovedu.

A všechno bolí, nevýslovně bolí,
na světě není bolest, kterou bych necítila.

Byla jsem královna a navíc žena krále.

Jemu jsem dala nejkrásnější syny,
jež řecké kopí sklálo jako klasy.

Byla jsem při tom,

když Priamos, můj manžel a můj král,

vykrvácel na stupních oltáře;

viděla jsem to hrdlo mečem prořáté
a gejzír krve.

Dcery jsem vychovala

pro nejslavnější krále celé Asie:

teď budou sloužit podařeným pánům
po celé Evropě.

Ach, slávo mé rasy,
jak napjatá plachta jsi bila o slunce.
Už vítr nevěje a z tebe zbyl jen cár,
nebylas nic, než vítr.

(Chvilu)

Příliš mluvím, ale nedokážu mlčet,
vždyť ticho není o nic lepší slov.

Plakat? Ale kde vzít slzy?

Své tělo vrhnout na zem,
ať se tam zmítá z boku na bok
v bezhlesém žalu

jako bárka v bouři,
to by snad bylo ještě nejlepším.

(Chystá se klesnout k zemi, ale ovládne se a znovu se narovná)

Ne.

Nešťastníci jsou sami na světě,
však zbyl jim přece jen hlas ke zpěvu.

Budu tedy zpívat.

Lodi, hrdé lodi,
kam jste tenkrát pluly?

Před deseti léty?

Jak spěchaly jste mezi přístavy,
až od boků vám moře stříkalo.

Lodi, hrdé lodi,

zraňované vesly,

kam jste tenkrát pluly?

To Helenu jste hledat vyjely,
nevěrnou ženu krále Menelaa,
a Trójanům jste nesly smrt.

Lodi, hrdé lodi,

v našich přístavech jste kotvy spustily
a muži ve zbroji vkročili na náš břeh.

To bylo před deseti lety.

Dnes tedy znovu na moře

a s vámi já, matka této rasy,

s tváří strhanou a ostříhanou hlavou
k cizím do služby.

To stálo za to, vyvraždit můj národ,
ženám tu nechat oči bez slzí
a staré Hekubě oceán pohany,
abyste Řekům domů přivezli
tu živou hanbu celé řecké země?

(Tleskne)

Vstávejte!

Ach, trojské vdovy, panny z města Tróje, nevěsty

mrtvých,

pohledte na kámen, jenž černá v kouři před vašimi

zraky,

pohledte na něj ještě naposled
a hořekujte nad svým osudem.

(Ze stanů vyjde první polosbor)

VEDOUcí SBORU

Tvůj nárek pronikl plachtami těchto stanů,
Hekubo, hrud' nezdržela strach
a ten se vplížil až do našich srdcí.
Co nám chceš říci?

HEKUBA

Vidíte ty lodi v zátoce?

ŽENA

Řekové už napínají plachty.

JINÁ ŽENA

Vidím muže, kteří nesou vesla.

VŠECHNY

Odplují.

VEDOUcí SBORU

(obráti se k stanům)

Pojďte a pohledte do tváře osudu!

Řekové připravují lodi k návratu.

Vyjděte ze stanů, nešťastnice, všechny ven!

HEKUBA

Ach ne, všechny ne.

Všechny, jenom ne Kasandra!

Té nedovolte vyjít ze stanu: je šílená.

Ach, ušetřte mě vrcholu mých běd,
ať nemusím se rdít před řeckým panstvem.

ŽENA

(druhý polosbor)

Co budou dělat?

Pobijí nás hned a na místě?

JINÁ ŽENA

Nebo vás vyrvou z lůna rodné země
a odvedou nás s sebou na moře?

HEKUBA

Já vím jen jedno:

stane se nejhorší, co se může stát.

(k sobě)

Jak otrokyně budeš žít.

Alé čí? A kde?

Ve Phtii, v Argu?

Na ostrově v moři?

Ubohá stařena,

spíš mrtvá nežli živá,

nepotřebný sršeň v cizím úlu,

k jaké se ještě hodím službě?

Ve dne i v noci trčet přede dveřmi

či hlídat děti

nebo chleba hníst.

Cáry tě zahalí,

ty moje smutné tělo,

na holé zemi budeš spát.

(Chvíle)

A bývala jsem trojská královna.

ŽENA

Můj člunek poběží hned sem a zase tam,

nikdy však nespátím svůj trójský stav.

JINÁ ŽENA

Vzali mi rodinu a zapálili střechu nad hlavou.

Ted' vím, že k troskám svého domu
se dívám naposled.

Aj, aj, aj, aj!

VEDOUcí SBORU

Utiš se!

A nářkem trochu šetři!

Největší trápení máš teprv před sebou.

ŽENA

Znáš větší trápení?

JINÁ ŽENA

Znám. Až jedné noci přijde Řek

a násilím tě vrhne na své lože.

PRVNÍ ŽENA

Už nyní proklínám tu noc,

jež tolik hrůzy skrývá ve své tmě.

ŽENA

Vyrvána z kořenů,

z náručí Asie,

dožiji v Evropě.

Jako bych řekla: v pekle.

JINÁ ŽENA

Možná, že budu nosit vodu.

JINÁ ŽENA

Snad osud určí mě

ke službě v Atice,

či na úrodných lánech penejských,

v předhůří Olympu!

Tam prý si ani otrokyně

špatně nežijí.

ŽENA

Nic není horšího,

než proklínané břehy eurótské.

Tam musela bych hledět na Helenu, jak září vítězstvím,

a hlavu sklonit před Menelaem,

jenž stal se v Tróji mistrem řeznickým.

VEDOUcí SBORU

Pozor! Někdo přichází!

OSTATNÍ

Kdo je to?

VEDOUcí SBORU

Řek! A jak spěchá!

Přináší zvěst o našem osudu.

Všechno je rozhodnuto, nač se ještě ptát.

Dosud na rodné půdě,

a přec už tam,

na dórské zemi,

jako otrokyně.

Tiž, Talthybios

TALTHYBIOS

(k Hekubě)

Jsem Talthybios

posel řeckých vojsk.

Znáš mě, Hekubo.

Nejednou jsem prošel trojskou branou

a vyřizoval vzkazy řeckých králů.

Dnes jsem byl pověřen

tlumočit ti vážné rozhodnutí.

HEKUBA

Ó Trójanky!

Nadešla chvíle, které jsem se bála.

TALTHYBIOS

Máš pravdu. O vašem osudu už rozhodli.

HEKUBA

A kam nás odvezou?

TALTHYBIOS

Rozdělí vás a každá

dostane jiného pána.

HEKUBA

A kdo budou ti páni?

Pověz, je mezi námi aspoň jediná,

na kterou se štěstí usmálo?

TALTHYBIOS

Přišel jsem odpovídat na tvé otázky,

na všechny najednou však jazyk nestačí.

HEKUBA

Dobrá. *(Chvíle)* Co Kasandra?

TALTHYBIOS

Právě na tu se štěstí usmálo.

Sám Agamemnon žádá tvoji dceru.

HEKUBA

To znamená, že bude sloužit Klytaimnestře.

Fuj!

TALTHYBIOS

Vůbec ne!

Čeká ji lože krále králů.

HEKUBA

(znechuceně)

Lože krále králů.

TALTHYBIOS

Ani sňatek není vyloučen,

ovšem tajný.

HEKUBA

Rozumím. Zdalipak víš, že Kasandra

patří jen Slunci, jemu jedinému,

a bůh se zlatými vlasy

ji chce mít pannou.

TALTHYBIOS

Právě o to jde!

Posvátné panenství proslulé věstkyně

vzbudilo žádost vladaře všech Řeků.

HEKUBA

Ubohé dítě, odhoď klíč chrámu,

strhej si stuhý posvátné

a hlavu posyp popelem.

TALTHYBIOS

Pročpak? Vždyť sdílet lože krále mezi králi

není přec úděl z nejhorších.

HEKUBA

A Polyxenu? Tu jste mi už vzali. Kde je teď?

TALTHYBIOS

Slouží Achillovi.

HEKUBA

Achilles je mrtev.

TALTHYBIOS

Slouží mu.

HEKUBA

Podivný řecký zvyk.

Což jsem tě, dítě, na svět přivedla,
abys teď byla služebnicí hrobu?

TALTHYBIOS

I ona měla štěstí, velké štěstí
a sama Kasandra jí bude často závidět.

HEKUBA

Pročpak?

TALTHYBIOS

Protože našla mír a klid.

HEKUBA

Žije? Těší se pohledem na blankyt nebes
a hvězdy noční oblohy?

Odpověz! Nač ty rozpaky!

Nějak jsi ztratil jistotu.

TALTHYBIOS

Našli jsme jí místo v bezpečí.

HEKUBA

V bezpečí? Před čím?

TALTHYBIOS

Před zlem, ať hrozí odkudkoli.

HEKUBA

Ach? *(Chvíle. Pak položí další otázku, aby unikla vlastním myšlenkám)*

A Andromacha?

TALTHYBIOS

Ach ano, ovšem. Hektorova žena,
nejvybranější z celé kořisti.

Připadla synu Achillovu.

HEKUBA

A co já, už stářím zlomená,
jež bez hole už neudělá krok,
k jaké se ještě hodím službě?
Kdo by mě, řekni, mohl chtít?

TALTHYBIOS

Odysseus. Jsi otrokyní ithackého krále.

HEKUBA

Ne, toho ne!

Plíji na toho psa,
na zrůdu s dvěma jazyky,
co seje svár a nenávisť,
kde dosud vládlo přátelství a mír.

Odysseus! Ó, Trójanky, zaplaťte nad svou královnou,
jí připadl ten nejstrašnější los.

TRÓJANKY

(k Talthybiově)

A my? Co my? Co bude s námi?

TALTHYBIOS

O tom nic nevím,
to není moje věc.

O malých rybách rozhodneme losem.

(K strážím)

Dojděte pro Kasandru,

Agamemnon ji žádá bez prodlení.

Co je zas tohle?

Stan je jako v ohni.

Pospěšte! Rychle! A dohlédněte ať se Trójanky
nevrhnou do plamenů.

Dovedu pochopit, že svobodné srdce
jen těžko přivyká neštěstí nesvobody.

Ale sebevraždu prostě nestrpím! Jasně?

A živé pochodně už v žádném případě.

Pro ně by bylo všechno jednodušší,

ale co já? Víte vy vůbec, co by se mnou bylo?

To není oheň,
to je Kasandra,
má šílená dcera.

Tiž, Kasandra

KASANDRA

Plameni,
lehký plameni,
posvátný živý plameni,
zvedni se a tanči,
hrdě se vztyč pod černou oblohou
a tanči
kolem mé pochodně
a vzpřímen stoupej
vzhůru do noci!
Ó Hymene! Ó Hymene!
Požehnán buď manžel
a také mně,
sluneční panně
a příští manželce velikého krále
požehnejte, ó bohové!
(*K Hekubě*)
Vezmi tu pochodeň, matko,
a rychle vykroč v čele průvodu.
Co je ti? Nač ty slzy?
Ach ano, ovšem: můj otec a mí bratři...
Na to je pozdě: já se vdávám.
Radujte se, radujte! A plačte radostí!
(*Podá jí pochodeň*)
Vezmi!
Ty nechceš? Nu dobře.
Já sama ponesu ten oheň.
Ó Hymene! Ó Hymene!
Mě si teď bere Řek.

Rozžehni své hvězdy,
 královno noci.
(Spatří požár)
 Těch pochodní! Všechno je v plamenech!
 Ten lesk mě oslepil, už ani nevidím,
 ale co na tom,
 nechť tisíc sluncí světlem ozáří
 posvátnou pannu, která vstupuje
 do nepřátelského lože.
 Tanči, můj plameni,
 jen výš a stále výše,
 až k samým nebesům.
 Eván, evoe!
 Tohle je nejkrásnější den
 ze všech těch krásných dní, kdy ještě otec žil.
 Ty, božský Foiibe, budeš kráčet v čele průvodu,
 a ty, matko, dběj, ať nechybíš
 ve sboru tanečnic.
 Nu tak, a pěkně do taktu,
 tak tanči přece, dceři pro radost.
 Kde nechaly jste nejkrásnější šat,
 ó Trójanky?
 Proč nejásáte radostí?!

Ju, jú!

Zpívejte se mnou!

Jú, jú!

VEDOUcí SBORU

Zadrž ji, královno, zadrž přece svou dceru,
 sic jedním skokem padne
 do řeckého lože.

HEKUBA

Dceruško, dej mi tu pochodeň,
 musí se držet pěkně zpřítma, tak.

SBOR

Je šílená
 a neštěstí jí rozum nevrátilo.

KASANDRA

Ony si myslí, že jsem šílená!
 Poslyš, matko:
 s radostí vítěj královský můj sňatek,
 a kdyby mi snad srdce selhalo,
 sama mne vrhni do náruče krále.
 S ním půjdu do Argu,
 kde naše velké lože svatební
 stane se jeho ložem posledním.
 To pro Helenu na tisíce Řeků
 vydechlo naposled pod hradbami Tróje.
 Já jim však způsobím zlo mnohem strašnější.
 Kasandra bude pro ně mor,
 mou vinou zahyne
 ten velký, dobrý král!
 Pro Kasandru
 se zřítí jeho dům,
 já zničím jeho rod,
 jako on zničil náš.
 Neplač už, matko, přišla chvíle smíchu!
 Velkého smíchu!
 Věz, že otec i mí bratři
 budou pomstěni.

HEKUBA

A kdo je pomstí? Ty?

KASANDRA

Já, matko.

HEKUBA

Dceruško moje, slabá otrokyně,
 jakpak bys mohla...

KASANDRA

Sekerou!

Tak, rovnou doprostřed!

Ta rána nebude z mé ruky,
 avšak ručím ti, že bude krvácet.

Král králů... Ach, té krve, celé potoky!

(Zvesela)

Já za to ovšem hrdlem zaplatím.

Hymene! Hymene!

Chvíle

A dlouho potom zabije syn matku a na útěku

psi mu budou v patách.

To bude konec Atreovců! Už nikdy o nich slovo nepadne.

SBOR

Mlč, Kasandro,

vždyť je nám hanba

a tvé matce též.

Ne před Řeky, Kasandro!

Ne před vojáky, kteří nás porazili!

KASANDRA

Nač mlčet?

Říkám jen, co mi řeklo slunce,

a mohla bych . . .

Ach, máte pravdu, to je příliš špíny,

už ani slovo.

(k Hekubě)

Neplač, matko!

Řekové zvítězili. A co dál?

Ponížená Trója přemožena hoří,

a přece stojí tolik nad nimi.

Tisíce nepřátel si našlo hrob

na pláni před městem.

Přišli sem snad, aby bránili

hradby svých měst či hranice své země?

Ne. Zemřeli pro nic, daleko v cizině,

a nikdy nespátí své syny ani otce,

ty staré zbabělce, kteří jim nedovedli zabránit v odjezdu.

Však nikde nestojí tu řecké mohyly,

pohřební oběti tu nikdo nekonal,

trojská zem je zhltna jen tak, napřeskáčku,

a ženy budou marně hledat kosti mužů.

Syny jim vychovají jiní, možná právě ti,

pro které měli jenom nenávisť.

Ubožáci! Pod zemí, ale nepohřbeni,

vždyť nejste ani stín.

Tady vás žere červ, ve vlasti zapomnění.

Zapomenou na vás. Ha! Nic z vás nezbude!

A ti, co žijí? Sám Apollon mi řekl,

co tropí jejich ženy,

a jak Klytaimnestra čeká Agamemnona.

Leč opakovat to zde nebude.

Slavná výprava!

Vydali se honit jednu nevěrnici,

na deset let opustili své ženy

a v řeckých domech zatím nikým nerušeno,

bují cizoložství.

(K Talthybiovi)

Tomuhle, myslím, říkáte vyhrát válku.

My jsme ji prohráli,

leč nestydím se za to.

Jediný z našich mrtvých

nepadl jinde než ve vlastní zemi,

při obraně města.

A dokud žili, přicházeli domů,

po každém boji

vraceli se k nám.

Když někdo padl vaším kopím,

pak zbožné ruce zvedly mrtvé tělo

na bitevním poli.

Všechny jsme pohřbili

v zemi jejich předků,

se všemi počtami.

Jejich ženy oblékaly smutek

a celá Trója pro ně plakala.

(K Hekubě)

Poděkuj Řekům!

Hektor byl skromný, mírný chlapec,

to díky jim se z něj stal hrdina.

Tolik jich pobil vlastní rukou,
že jeho jméno věčně bude žít.
Sláva těm, kdo brání svoji vlast.
Však smrt těch druhých, kteří jenom vedou
špinavé války a životem platí,
taková smrt je ještě hloupější než jejich život.

(*K Trójankám*)

Zvedněte hrdě hlavy
a nechte mě, ať pomstím vaše muže.
Moje svatba pohřbí jejich vrahy. *

ZENA

Ó Kasandro,
jak ráda bych ti uvěřila!
Závidím ti tvůj šílený smích
i výzvu v očích.
Leč pohleď na nás,
pohleď na sebe!
Zpíváš tu, křičíš,
a dál? Všechno jsou jen slova.

TALTHYBIOS

Za tahle slova by draze zaplatila,
kdyby jen byla zcela při rozumu.

(*K sobě*)

A přece je to zvláštní! Člověk se sklání před velkými
muži,

ctí jejich moudrost,
a oni nakonec nestojí za víc, než jeden každý z nás.
Nejmocnější vladař velikého Argu
si prostě umanul, že bude milovat tu šílenou,
kterou bych nechtěl za všechno zlato světa.
Nu tak, nevěstinko, pospěš pěkně s námi!
Směj se a plač, blábol, co je libo:
sama jsi slyšela, co říkaly tvé družky.
Slova! Nic než slova.

(*K Hekubě*)

A ty se připrav, přijdu pro tebe,

jen co Odysseus přikáže.
V jeho domě není špatné místo,
u Penelopy budeš dělat služku,
a to je prý moc počestná paní.

KASANDRA

Služku?

Sluhu tu vidím jenom jednoho, a to jsi ty.
Co sluha, nestydatý slouha, nic než pes.
Víš ty, co mluvíš?

Má matka na Ithaku nikdy nepůjde,
mně řekl Apollón, že složí kosti tady.

TALTHYBIOS

Hé? To bych se podíval!
Snad ne sebevražda, k tomu ke všemu...

KASANDRA

Kdo mluví o sebevraždě?

TALTHYBIOS

A jak tedy, podle tebe...

KASANDRA

Jak? Aha, jak?

Vím, jenže nepovím.

A ten tvůj chytrák Odysseus
s úlisným jazykem,
ten také chudák neví, co ho čeká.
Deset let!

Deset let podobných těm, jež my jsme prožili,
deset let v blátě, plných zaschlé krve,
a teprve potom návrat do vlasti.
Vše je připraveno a moře už se dočkat nemůže.
Nejprve Kyklop, obr kanibal
na skále číhá na čerstvý kus masa.
Pak zase Kirké, co lidi mění v podsvinčata,
a také pojídači lotosu
a Skylla s Charybdou, dvě skály smrtící.
Nu zkrátka, čekají ho pěkné známosti!
Kolikrát ztroskotá, co slané vody zhltná,

a nakonec, vyvážnuv jako zázrakem,
sestoupí do pekel,
a buďte bez obav, že tam ho přivítají naši.
Bude tak trpět,
že vám nejednou váš bědný úděl bude závidět,
to přísahám,
ó Trójanke.

(Jako by viděla)

Ano. A teď se vrací z Hádu,
už klade nohu na ostrov, kde býval králem,
leč na jeho místě jsou už jiní.

(Její prorocký vznět vyprchal)

K čemu však mluvit o ithackém králi,
co je mi po něm?

(K Talthybiuvi)

Nač ještě čekáš?

Spěchám, abych se spojila s královským ženichem,
k dobrému i zlému.

Ne, ba ne: jenom k zlému, vždycky jenom k zlému.

Hymene! Hymene!

Náš svazek bude peklem.

Ó králi králů,

velký vojevůdče,

nespoléhej, že budeš pohřben na slunci.

Noc tě pohltí a zmizíš beze stopy

a tvoje tělo hodí do strže

za mojí nahou mrtvolou

– Hymene! Hymene! –

a tebe i mne supi odklidí.

Tebe, velkého krále,

a mne, Apollónovu kněžku,

ve smrti spojí

hltavé zobáky hejna smutných ptáků.

Už sbohem závoje,

sbohem mé stuhy a mé řízy,

ozdoby mojí božské služby:

pryč s tohoto těla,
dokud je ještě bez poskvrny.

Ó, lehký vánku,

rychle je dones mému bohu lásky.

Slunci.

Kde se mám nalodit?

Jsem smrt

a proto na stožár té lodi, jež mě poveze,

patří černá vlajka!

Sbohem, matko,

a uklidni se, už brzy zemřeš.

A vy bratři, spící pod zemí,

můj otče, kterýs mi dal světlo,

už jdu

a záhy se mne dočkáte.

Vstoupím k vám

v čele prokletého šiku Atreovců,

kteří vás povraždili a navzájem si krky podřežou.

Hymene! Hymene!

(Vojáci ji vlekou pryč)

Jú! Jú!

Hymene! Hymene!

(Odejde, Hekuba se zhroutí)

Hekuba, sbor

VEDOUcí SBORU

Hekubo!

Zhroutila se!

To ji tak necháte?

Ještě je královna.

Zvedněte ji.

(Ženy zvednou Hekubu)

HEKUBA

Nežádala jsem vás o pomoc

a děkovat vám také nebudu.

Toužila jsem přilnout k téhle zemi

a splynout s ní.

Je bezmocná a neví o ničem.

Pochopte přec, i my jsme bezmocné,

a nezbývá nám nic

než čekat na svůj úděl.

Jsme bezmocné, leč víme, bohužel.

SBOR

Snad bychom měly vzývat bohy,

královno.

HEKUBA

(zatrzele)

Ne!

Nevěřím příliš těmhle spojencům.

Raději mlčme.

SBOR

Z mlčení jde strach.

HEKUBA

Přestante tedy naříkat

a vzpomínejte kdy Trója byla naposledy šťastná.

SBOR

(alternované blasy)

To bylo včera.

Poslední šťastný den

znamenal pro Tróju začátek její smrti.

Já toho jitra hleděla z výše hradeb

na moře bezbřehé a nekonečnou pláň

a nikde človíčka, kam oko dohlédlo.

Řekové i stany spálili

a jejich loďstvo přes noc zmizelo.

Jen velký kůň se čtyřmi koly

stál sám na opuštěné pláni.

Dřevěný kůň

s postrojem z blyštícího zlata.

A všechen trojský lid

se shlukl na hradbách

a jásal: „Řekové odpluli,

je po všem, zvedli obležení,

skončila doba našich bēd:

Tu modlu ze dřeva odnesem na Akropol

a zasvětime Pallas Athéně,

šlechtné dceři Diově,

u níž jsme došli odpuštění . . .“

Všude jen křik a jásos zněl

a lidé leželi si v objetí.

Panny a starci na prahu svých domů

hleděli tázavě: co se to, probůh, děje?

A my odpovídaly: mír, je mír.

Modlu omotali provazy,

aby ji dovlékli až k Palladinu chrámu.

Já táhla, strkala, tak jako ostatní.

Když hasl den, byly jsme hotovy

a do noci zněl zpěv o našem vítězství

a flétny lybijské nám hrály do noty.
 A pak, dům za domem,
 pomalu hasla světla lamp
 i na ulicích louče kouřící.
 Radost nás vyčerpala,
 však zpívaly jsme dál,
 už skoro tíše: je mír! je mír! je mír!
 Tak tedy skončil poslední trojský den,
 poslední z dní, které lze zvát šťastné.

VEDOUcí SBORU

Štěstí je nejhorší ze všech lží.
 Zdání nás rázem oslepi,
 že nevidíme netvora, který se za ním skrývá.
 Byla půlnoc a v domech nedozněl náš zpěv,
 když tu
 se z vrchu nad městem
 až k poslednímu domku při hradbách
 přihnal
 křik smrti.
 Válka byla, ne mír,
 nic neodpustila nám Pallas Athéna.
 Řekové vyšli z úkrytu
 a na potkání vraždili vojáky, syny, mužské potomky.
 Poslední šťastný den byl u konce,
 první den smrti právě začínal.

HEKUBA

Tróju nedobyli,
 Trójané na bojišti se ctí obstáli.
 To jedna bohyně je na smrt vydala,
 jak žena proradná a plná zášti.

VEDOUcí SBORU

Však pohleď, královno! Vůz.
(Hekuba se nepohne)

Hekuba, sbor, Andromacha, žena

ŽENA

Pohleď, tvá snacha Andromacha,
 choť tvého syna Hektora,
 a Astyanax, její synáček.

(K Andromaše)

Kampak ho vedou?

ANDROMACHA

K mému příštím pánu.

*(Hekuba se konečně otočí, nepřiliš přátelsky poblédne
na Andromachu a spatří Astyanaxe)*

HEKUBA

Ó běda, běda!

ANDROMACHA

Proč běduješ?

To je MĚ neštěstí.

HEKUBA

Naše neštěstí.

ANDROMACHA

Ne.

HEKUBA

Což nejste moje děti?

ANDROMACHA

Byli jsme.

HEKUBA

Nosím smutek za všechny své syny.

ANDROMACHA

Já jenom za Hektora.

HEKUBA

Nařikám nad Trójou, jež stojí v plamenech.

ANDROMACHA

Já oplakávám Hektorovo město.

HEKUBA

Pláči pro královský palác Priamův.

ANDROMACHA

Já zase pro ten dům, v němž stala jsem se ženou
a kde vyšel z mého lůna Astyanax.

HEKUBA

A město hoří, vlastně shořelo, všechno se hroutí a brzy
nebude než hromada sutin.

ANDROMACHA

Tvá vina!

Tys porodila Parise, toho dobrodruha,
a bohové, dobře vědouce, jaké to bude kvítko,
ti přikázali na místě ho zabít.

Tys neposlechla a trest, který platil tobě,
dopadl i na nás, nevinné,
aniž jsme měli účast na tvé vině.

Máš být nač hrdá: pro lásku k ženě –
– byla to vůbec láska? –
přivodil tvůj syn zkázu Tróje.

Pallas Athéna se směje radostí:

u nohou její sochy

spí mrtvá těla našich mužů,

nad trojskou Akropolí krouží supi

a my jsme otrokyně!

HEKUBA

(Hluboce otřesena zakryje si tvář rukama)

Priame, choti, pane můj,

proč nevystoupíš z Hádu

a neřekneš jí: lžeš! Přijď, abys mě bránil!

ANDROMACHA

Hektore, manželé s nejsilnější paží,

jenž zbytečně jsi život položil,

šlechetná oběti zločinů svého bratra,
přijď mě zachránit

nebo aspoň pomstít!

(Ovládne se. Už mírněji, ale bez stopy vřelosti)

Neměla jsem tě ráda, královno,

nebylas ke mně vždycky jenom dobrá.

Dnes tě však lituji z celého srdce.

(Chvíle)

Polyxena je mrtva.

HEKUBA

Mrtva! Ach, já zbabělá!

Talthybios mi to přece říkal,

já jenom nechtěla rozumět jeho slovům.

Je mrtva! A jak se to stalo?

ANDROMACHA

Podřezali ji na Achillově hrobě.

(Chvíle)

Když jsem ji spatřila, sestoupila jsem s vozu

a přikryla ji černým závojem.

HEKUBA

Na hrobě, s hrdlem dýkou prořatým,

jako by byla koza

nebo kuře.

Hanebná smrt.

ANDROMACHA

Proč hanebná?

Je prostě mrtva, to je všechno,

a jistě šťastnější, než já, která žiji.

HEKUBA

Co říkáš, dcero?

Vždyť přece dobře víš, že smrt je prázdné nic.

Dokud však dýcháme, i v hrozném neštěstí

je vždycky naděje.

ANDROMACHA

Jak dychtíš po životě!

A přitom dobře víš, žeš přišla o všechno,

zemřeli tvoji synové a lůno tvé je příliš staré na to,
aby z něj vyšli noví potomci.
Ne. Žádná naděje. Ale co na tom.
Přestaň se chytat shnilých kusů dřeva,
uvolni sevření, ať pohltní tě voda,
ušetříš si tím mnohé trápení.
Smrt je jen prázdnota, to jistě,
však tahle prázdnota znamená věčný mír.
Poslouchej dobře: Polyxena se nikdy nenarodila.
Je mrtva a neví o ničem,
nezná světlo ani noc,
ticho ani hluk,
ani štěstí, ani neštěstí.
Už ani neví, že někdy trpěla,
nikdy to vlastně nevěděla.
Já trpím a vím to.
Ze všech sil jsem se kdysi snažila
být dobrou manželkou a matkou.
Věděla jsem, že každá z nás, byť byla samá ctnost,
je vždycky soustem pro klevetu,
jak jen se ukáže na prahu svého domu.
Proto jsem nikdy z domu nevyšla
a moje stěny nikdy neslyšely
vodopád prázdných ženských řečí.
Hektora vítala jsem tichým pohledem,
byla jsem s ním
a přitom stála stranou.
Když bylo třeba, dovedla jsem se bránit,
a věděla jsem, kdy mám povolit.
Sídlem mé ctnosti bylo moje srdce
a nikdo jiný neřídil mé kroky.
Tak vidíš, stará královno, já nechtěla než štěstí manžela
a pro sebe jen pověst ženy jak má být.
Teď moje sláva je mou záhubou:
Zvěst o ctnostné ženě dolehla k řeckým uším

a Neoptolemos, syn Hektorova vraha,
mě chce do svého lože.
Ale já nikdy nedovolím, aby kdokoli
z mé paměti ten milovaný obraz vymazal.
Žena, jež potřísní
prvotní paměť svého těla,
mě naplňuje hnusem.
I klisna, které vzali hřebce,
odmítá přece nosit svoje jho.
A to je jenom zvíře,
kdežto já...
Říká se, že jediná noc sladké rozkoše
stačí zkrotit ženu.
To mám snad sama sebou začít pohrdat
a žebrot o polibky u nového muže?
Tebe jsem milovala, Hektore, a pořád tě mám ráda,
nikdy jsem nepoznala muže kromě tebe.
Milovala jsem tvou sílu, odvahu a moudrost
a tvoje dlaně na mém snědém těle:
Nedovol mi sténat pod jinou mužskou rukou.
Ach, šťastná Polyxeno,
jsi mrtva,
ale panna!
Odneste mě, skryjte mě,
děsím se svého těla a přitom je mi ho líto.
(K Hekubě)
Život je naděje, říkáš? Lhářko!
Jen pohleď na mě. Žiji, však naději jsem dávno pohřbila:
znám totiž úděl, který na mne čeká.
VEDOUcí SBORU
Jsi dcera krále, leč my jsme tvoji bližní
a v slovech, jimiž líčíš svoje neštěstí,
zní bolest naší vlastní sudby.
Ó běda!

HEKUBA

Na vzdutém moři, dobrým větrem hnán,

je mořeplavec silný ve svém srdci,
ale když oceán se vztekem pomine,
stává se snadno hříčkou vod
a bez odporu se vzdá osudu.
Pohlédni na mě,
už příliš je těch běd,
už nedovedu čelit přívalu
a jenom tiše čekám.
Hektor je mrtev, dceruško,
a tvoje nářky ho už nevzkřísí.
Zapomeň na něj
a ctnost, kterou tolik miloval
a jíž se právem pyšníš,
novému věnuj manželů.

ANDROMACHA

Jak můžeš
ty, Hektorova matka,
mluvit jak kuplířka?
Styď se!

HEKUBA

Mysli na své dítě,
Astyanax je přece synem mého syna,
poslední svého rodu a trojský dědic,
a jednou on či jeho synové
vzkřísí zas tohle město, jež nás pomstí.
Osud našeho rodu je teď jen ve tvých rukou.
(*Vstoupí Talthýbios*)
Co se děje, co nám přinášíš?

V ý s t u p V I I I .

Tiž, Talthýbios

TALTHYBIOS

(*přistoupí k Andromache*)

Tvou odpovědí nebud' nenávist.

ANDROMACHA

Cože?

TALTHYBIOS

Jsem jenom posel
a přináším ti ke své lítosti
zprávu o novém rozhodnutí svých pánů.

ANDROMACHA

Mluv jasně,
vypadáš, jako by ses bál své vlastní řeči.

TALTHYBIOS

Tvůj syn . . .

ANDROMACHA

Chtějí nás rozdělit?

TALTHYBIOS

Jak se to vezme.

Vlastně ano.

ANDROMACHA

Nebudem tedy mít stejného pána?

TALTHYBIOS

Tvůj chlapec nikdy pána nepozná.

ANDROMACHA

Vy ho tu necháte?

TALTHYBIOS

Rád bych tě ušetřil . . .

ANDROMACHA

Co je mi do tvých tlachů.

Skonči svou práci, slouho!

TALTHYBIOS

Oni ho zabijí.

(Chvíle. Andromacha sevře synka v náruči a hledí na něj.

Talthybios překotně pokračuje)

To Odysseus

prohlásil na shromáždění řeckých mužů:

„Ponecháme-li naživu

trojského dědice

a Hektorova syna,

půjdeme vstříc nemalým starostem.“

Shromáždění mu dalo za pravdu.

(Chvíle)

Co ho tak tiskneš,

dej mi toho chlapce.

(Andromacha se brání a vymkne se mu)

Nu tak, dej mi ho,

co tady zmůžeš?

Tvé město i tvůj muž zmizeli ze země

a ty jsi v našich rukou.

Mám ti ho snad vzít násilím?

Myslíš, že řecká armáda

se nedokáže vypořádat s ženou?

Skloň se před rozkazem, který jsi slyšela,

a důstojně přijmi svoje neštěstí.

Ach u všech bohů, co tedy mám dělat,

abys nám konečně vydala to dítě?

Poslyš mě dobře: nepřivolávej hněv,

či možná hanbu.

Vojáci, když se rozlítí,

jsou schopní ponechat mrtvé tělo supům.

Budeš-li povolná,

pak ti snad dovolí řádně ho pohřbit

a naši vůdcové ti budou nakloněni.

ANDROMACHA

(k vojákům)

Nesahejte na něj! Dám vám ho! Jen ještě okamžik!

(Ustoupí, ale nespustí ji s očí)

Můj chlapečku!

Už brzy mi tě vezmou

a na smrt odvedou. Jestlipak víš proč?

Tvůj otec byl příliš velký muž

a jeho ctnosti chystaly tvůj hrob.

Lhali mi tenkrát, když mi říkali,

že nosím pod srdcem

příštího krále celé Asie,

který tu sklídí nejbohatší žen.

Já zatím malou oběť povila

a Řekům sama dala mučedníka.

Pláčeš a prstíky

se křečovitě chytáš mého šatu.

(Zprudka)

Hektore, vystup z hloubi země, uchop svoje kopí,

pobij je a zachraň svého syna!

(Chvíle)

Ne, Hektor nepřijde,

je mrtev,

my jsme tady sami,

jen my dva,

ty můj poklade.

A já už nemám sil

a dlouho se jim bránit nestačím.

Zvednou tě do výše

a hlavou napřed

svrhnou do propasti. *(Výkřik)* Ne!

(Chvíle)

Tělíčko moje sladké,

dosud jsi živé

a tak krásně voníš.

(Políbí dítě)

Pýchou se dmula moje ňadra,
když jsem tě kojila,
ach, kdybych jen byla trochu tušila,
vlastními ústy bych tě udusila.
Polib mě,
stiskni,
ukaž svoje rtíky.
(*Napřímí se*)
Mužové z Evropy,
vy pohrdáte Asií i celou Afrikou
a pokud vím, nás zvete barbary.
Však touha po zisku a po pochybné slávě
vás ženou k nám
a tady loupíte, mučíte, zabíjíte.
Řekněte sami: kde jsou barbaři?
A co vy, Řekové,
tak hrdí na své lidství,
kdepak jste zůstali?
Řeknu vám rovnou: jediný z našich mužů
by neučinil kterékoli matce
to, co jste klidně, s dobrým svědomím,
vy udělali mně –
(*Vášnivě*)
Ach, Řekové!
Pro jednu děvku mi zabíjíte syna!
(*Vojáci ji vytrhnou dítě*)
Hanba mi za to, že nedokážu bránit svoje dítě,
buďte prokleti Odysseovi synové a dcery!

TALTHYBIOS

(*k vojákům*)
Odneste ho. Dohoním vás na hradbách.
(*K sobě*)
Nepříjemný úkol! Namouduši.
Také mě toho mohli ušetřit.
Mám přece srdce!
Ale co! Je válka.

HEKUBA

Aj, aj, aj, aj,
synku mého syna,
poslední naděje mé rasy,
co jiného ti mohu nabídnout,
než ruce, které marně bijí o šedivou hlavu.
Sbohem.
(*Vojáci odvádějí Andromachu*)

*Hekuba, sbor
(svitá)*

SBOR

(po chvíli)

Jitřenka!

Už podruhé dnes září nad troskami
našeho města.

Podruhé její svit už dopadá
na vetřelce, kteří přišli z Řecka
zpusťošit naši zem.

Poprvé – to bylo dávno, velmi dávno! –
když Telamon vládl Salamině,
městu Palladinu,

jež roste z moře
hned proti Aténám

a celý ostrov bzučí včelami
a leskne se jak olej na slunci,
lehce se skláněje

k posvátným pahorkům atickým.

Tam jednoho dne Pallas Athéna
poprvé ukázala lidem snítku olivy.

A právě odtud

prvně vypluli

už před dávnými časy

s povrchu země smazat naše město

a celou Asii proměnit v kolonii.

Už jednou lidé z Evropy

závistí bledli nad naší úrodou,

nenáviděli naši rasu

a sami nelidští

nás nazývali divochy.

Už jednou jejich koráby zakotvily v našich vodách,

už jednou stála Trója v plamenech

a král náš padl jejich ranami.

A přece nedobyli naše území a

a raděj odtáhli.

To bylo proto, že za oněch časů

jsme byli blízcí srdci mocných bohů.

Eróte, sladký tyrane

lidí i nebes,

tys nás tenkrát chránil,

to tys dal bělokřídle Auroře

zahořet láskou pro jednoho z našich.

Pro Tithona, bratra zemřelého krále.

S ním sdílela pak lože milostné

i svoji nesmrtelnost.

A Ganymeda, chlapce zrovna odtud,

si zamiloval Zeus

snad více než se sluší.

A tak jsme rychle obnovili hradby

a požehnání bohů

zas vrátilo nám starý blahobyť.

Auroro, sladká Auroro,

veselá, šťastná

zítra jako včera:

Řekové znovu připluli,

naše domy hoří,

a trojští muži padli do jednoho.

A my se motáme

jak velcí smutní ptáci

okolo příkopů,

jež zarovнала jejich mrtvá těla.

Leč tvoje krásné modrojasné světlo

také dnes ráno něžně hladí
kaluže krve a celou tu spoušť kolem.
Kdes zůstal, Tithone, slavný synu Tróje?
Patrně sedíš hned po jejím boku
na božském voze,
jako řádný manžel.
Nač čekáš? Proč nás nezachráníš?
(*Chvilé*)

Nic. A přece jsi nám kdysi pomohl.
To asi proto, žes byl tenkrát nový mezi bohy,
a věčnosti jsi dosud nepřivyk.
Dnes už jsi prostě jako ostatní
a s nelítostným klidem nesmrtelných
zvysoka shlížíš na hrůzu našich běd.
A co ty, krasavče Ganymede,
drobnými krůčky
přinášíš svému pánu amfory
a do jeho zlaté číše liješ víno.
Jsi zřejmě příliš zaměstnán,
aby ti země stála za jediný pohled.
(*Křičí*)

Tvou rasu vyvraždí,
právě teď Astyanax hyne jejich rukou!
Tithone! Ganymede! Cožpak neslyšíte?
(*Chvilé*)
Tak vida.
Svítání je dnes až hrůzostrašně krásné
a bohové nás opustili.
(*Klesnou k zemi. Vstoupí Menelaos*)

V ý s t u p X.

Tíž, Menelaos, potom Helena

MENELAOS

Krásný den!
Pravá rozkoš!
Ó slunce, veškerým svým ohněm ozař ten požehnaný den.
Má žena nevěrná
je tady, v tomhle stanu,
s trojskými ženami,
jako zajatkyně.
Odvedu si ji
a pak mi zaplatí.
Konečně!
Abyste věděli, já jsem král Menelaos,
všem dobře známý pro své neštěstí.
Zlé huby u nás v Řecku tvrdí,
že prý jsem rozpoutal to strašné vraždění
kvůli své ženě.
Hlouposti! Já zmobilizoval jsem řeckou armádu,
abych se pomstil muži jménem Paris.
Uvítal jsem ho ve svém domě, zmetka,
a on místo díky
na moře vyplul s mojí vlastní ženou.
Však už ho také stihl zasloužený trest,
buď bohům za to dík,
a také jeho městu jsem dal na pamětnou.
Pokud jde o tu . . . o tu Řekyni –
to jméno mi dnes jaksi nejde z hrdla,

já deset let je nesved vyslovit –
armáda mi teď ponechala volbu:
Buď ji mám zabít ještě tady, v Tróji,
když tolik chtěla stát se Trójankou,
nebo ji odvézt zpátky do Sparty
a tam jí všechno řádně spočítat.
Rozhodl jsem se, že ji vezmu s sebou:
ještě aspoň chvíli
ponechám si ji v královské své moci.
Až doplujeme, tak ji odevzdám
vdovám, sirotkům
a zoufalým matkám, co pláčí pro Řeky,
kteří se už nikdy nenavrátní
ze země barbarů.
A ti ji ukamenují! To bude její konec!
(Ke svým vojákům)
Dojděte pro ni!
Ať přivlečou ji ke mně za vlasy, za nestoudné vlasy,
za její krásné vlasy,
pošpiněné jeho něžnostmi!
Vrhněte mi ji k nohám! Sem! *(Rozkročí se)*
Pak rychle plachty rozviňte
a budem čekat na příznivý vítr.

HEKUBA

Konečně!
(Chvíle)
Ty,
neznámý,
nepoznatelný
a všudypřítomný,
který dovedeš být v jednu chvíli
tam nahoře, na střeše téhle země,
i vklouznout pod svět lidí smrtelných
a v moři prázdnoty
stiskem svých rukou mu vrátit rovnováhu,

ach Die,
ať jsi kdokoli,
Rozum smrtelných,
či Zákon Přírody,
konečně v tebe věřím.
Věřím v tebe. V tvou spravedlnost věřím.
Já znovu věřím, ó, jaká radost, jediná, jež mi zbyla,
já věřím, že nelítostně ztrestáš původce toho zla!

MENELAOS

Podivná modlitba! Kdo jsi?

HEKUBA

Hekuba, trojská královna.

MENELAOS

Nu ovšem, už tě poznávám. Co mi chceš?

HEKUBA

Přišel jsi ztrestat Helenu,
nebo snad ne?

MENELAOS

Přišel, samozřejmě.

HEKUBA

A chceš ji zabít, jestli mé uši dobře slyšely?

MENELAOS

To chci! A jak!

HEKUBA

Dobře činíš a já znovu říkám:

spravedlivý Zeus.

Jenom se na ni nesmíš podívat!

MENELAOS

Proč bych se nepodíval?

Neviděl jsem ji celých deset let

a za tu dobu pěkně zestárla, ta pyšná Helena.

HEKUBA

Nezestárla,

a ty to dobře víš.

Takové ženy dlouho nestárnou, až potom naráz.
Pro její krásné oči
se muži ještě nepřestali vraždit
a pálit města.
(*Helena vyjde ze stanu.*)
Odejdi a nedívej se na ni.
Je-li tvá touha hrstí popele,
znovu ji zažehne,
a opět tě získá, Menelae.

MENELAOS

(*směje se*)
Cha! Cha!
(*Otočí se, spatří Helenu*)
Pusťte ji!

HELENA

Bylo snad třeba toho násilí,
ó králi, manželi,
aby mě zase k tobě přivedli?
Jen jsem tě spatřila, já spěchala ti vstříc.
Nenávídíš mě, to lze pochopit.
A já tě čekala.
Vůbec ses nezměnil.
(*Chvíle*)
Položím ti jen jednu otázku.
Jednu jedinou.
Co se mnou bude?

MENELAOS

Co se mi líbí.
Armáda mi ponechala volbu
a já jsem zvolil smrt.

HELENA

Tak dobře.
Ať je po tvé vůli.
Nejdřív však dovol, ať ti vysvětlím...

MENELAOS

Co chceš vysvětlovat?
Zemřeš, jaké řeči!

HELENA

Cožpak se bojíš toho, co ti řeknu?

MENELAOS

To ty se budeš bát. A jak!

HEKUBA

Stalo se, co se stát nemělo: podíval se na ni.
Ať si tedy mluví, když o to tolik stojí,
já už jí odpovím.
Dovíš se o všech zločinech,
které spáchala
zde, mezi námi, když štvála proti sobě Trójany.
Já už to zařídím, bude jí úzko z vlastní řeči
a tobě vrátím odvahu ji zabít.

MENELAOS

Ztrácíme čas.
Ať si mluví!
Avšak jenom kvůli tobě, Hekubo, s tím souhlasím.
Aby si nakonec ještě nemyslela,
že mě snad obměkčila svými půvaby.

HELENA

(*pokročí a postaví se před Menelaa*)
Neodvracej se,
na mě se dívej,
a seber odvahu oběti své msty hledět do očí.
Zdalipak víš, že by byl zločin sáhnout na můj život?
Ty ve mně vidíš svého nepřítele,
ale ne, to tys můj nepřítel.
Já k tobě necítím prazádnou nenávist
a kdybys věděl... Chvilí strpení,
jen co si všechno trochu srovnám v hlavě.
Uhodnu zločiny, z kterých mě obvinili,

bod za bodem se ze všech zodpovím.
Ať už mé důvody odmítneš nebo uznáš,
buď muž,
vyslechni mě a odpověz.

(*Chvíle*)

Přišel jsi hledat viníka? Tady je, odveď tu stařenu,
ona je původcem vši krve a všech béd.
Z jejího lůna přišel na svět Paris
a moudří bohové už tenkrát věděli,
že požár války zapálí – a jaké války!
Poručili jí zabít toho zmetka. Poslechla?
Ani nápad. A právě tak i její společník, král Priamos,
dobrák, ale slaboch.
A tak to začalo: sám jistě uznáš, že tomu chtěl osud.
Když bylo Parisovi rovných dvacet let, vydal se na Idu.
Tři bohyně si ho tam
vzaly za soudce.

„Která jsme krásnější, pověz, rozhodni.“

A víš-li pak, co mu nabídla Pallas,
aby si koupila jeho rozsudek?
Nic než Řecko. S její pomocí
ho mohl dobýt rukou mávnutím.
Pak přišla Héra: „Jestli vyhraji, odměnou získáš celou
Asii a část Evropy tam, kde s ní hraničí.“
Cypris pro případ svého vítězství slíbila málo,
jenom mě. Vylíčila mu moje půvaby a vyhrála!
To bylo vaše štěstí!
Kdyby dal přednost jiné bohyni,
byla by trojská armáda už dávno zpusťovala Řecko.
Nebýt mého těla, na něž jsi poslal svoje pochopy,
nosili byste Asijské jho.
Vavřínem byste měli ozdobit mou hlavu,
protože jenom mojí zásluhou vám Trója nebrání
a cesta k Asii je volná pro Řecko.
Však vaše štěstí je mé neštěstí,

jediná oběť jsem tu vlastně já
a Cypris byla moje kuplířka.
Ach krásno, krásno, jediná má slávo,
proč jsi se stala mojí záhubou?

MENELAOS

Tak proč jsi odešla,
nehodná ženo?

HELENA

Prosím tě, miláčku, to ty jsi odešel!
Nejnedbalejší ze všech manželů
jsi Spartu opustil a odjel na Krétu
a mě jsi nechal zcela samotnou
s tím prokletcem, svým hostem.

MENELAOS

Však přece jen ses
nemusela vzdát.

HELENA

Jak bych já, prostá smrtelnice,
bohyni Afroditě směla vzdorovat?
Ty bys to dokázal? Nu, řekni sám!
Tak vidíš: ztrestáš ji za to, co mi provedla?
To bys byl silnější, než nejmnější z bohů,
protože Zeus, stejně jako druzí, je její otrok.
A proč jsem odešla?
Nejednou jsem se ptala sama sebe.
Odpověď byla pořád jenom jedna:
nevím, to někdo jiný z Řecka uprchl,
já jsem to byla a přece nebyla.
Spolu s Paridem vešla do tvého domu
neviditelná božská Afrodita:
a ta mě prostě unesla.
Jenže poslouchej: dokud Paris žil,
připoutala mě k němu
a já neměla sílu, jež by přerвала
to hnusné svaté pouto.

Sotva však zemřel, chtěla jsem za tebou.
Za noci jsem lezla na hradby,
pokoušela se na cimbuří provaz zachytit,
po kterém bych se dolů spustila
a potom doběhla až k řeckým stanům,
to znamená k tobě.
Stráže to dosvědčí,
vždyť pokaždé mě chytly,
bohužel.

Někdo mě totiž hlídal
a zase to byl syn tady té báby:
Zvali ho Deifobos. Vzal si mě násilím
a držel v zajetí,
proti mé vůli, proti vaší vůli
a dokonce i proti Trójanům.
Taková je má smutná historie:
jsem prostě obět osudu.
Nejdřív mě unesli a za což dali muži, s nímž pojila mě
jenom nenávisť,
a pak mě násilím drželi ve městě, které mi bylo cizí.
Ztrátou své cti jsem zachránila vlast,
kde po mně nyní hodí kamenem.
Nenáviděna Řeky
a také Trójany
jsem sama na světě,
nikdo mě nechápe.
Tak pověz, manželi, máš právo hnát mě na smrt?
Mě, kterou na vyšší příkaz vezli do Tróje?
Nevrátíš-li mi všechna moje práva,
lože po tvém boku
i místo na trůně,
urazíš bohy,
jako šílenec.

HEKUBA

(v náhlém výbuchu hněvu)

O bozích nemluv! Ti vydrží hodně!

SBOR

Odvahu, královno!
Toť nebezpečná žena:
působí zlo a mluví příliš dobře.
Zašlápní sítě jejích krásných řečí.

HEKUBA

Chceš nám tu namluvit, že také bohyně
jsou jako ty
jen děvky
posedlé vlastním tělem?
Že by neváhaly prodat svá hrdá svatá města
za přízeň těch, co rozhodují o královně krásy?
Héra by dala Argos, svoji svatyni,
a Pallas Trójanům své město, Atény?
To byl jen žert, cožpak to nechápeš?
Nu pravda, koketní jsou obě,
ale tu soutěž nikdy vážně nebraly.
Co sejde Hére na tom, zda se líbí,
je žena Diova a k čemu je jí krása?
Snad aby získala vznešenějšího muže?
A pověz, co by si s krásou Pallas počala,
když sama svého otce prosila
o věčné panenství?
Chceš nám snad namluvit, že loví manžela?
Připisuj bohům všechny neřesti, co jich jen lidé znají,
svoje však neskryješ,
ty bijíš do očí.
Říkáš Afrodita? Skoro bych se smála,
kdybych to jenom ještě uměla.
Podle tvých slov ve stopách mého syna
vešla prý do domu mocného Menelaa.
A to ti máme věřit,
když přece každý ví, že stačilo kývnout
a aniž opustila nebesa
byla bys tady, ty i tvoje město,
s hradbami, paláci i svatyněmi bohů.

Chceš slyšet pravdu, králi Menelaee?
Vzpomeň si přece: můj syn byl krasavec
a jak ji spatřil,
touhou zahořel,
to jeho tělo byla Afrodita.
Víme přec dobře, že žádný z mužů láskou posedlých
se nikdy nezná k svému šílenství
a zve je Afroditou.

Ano, Paris byl krásný,
jako bůh.

Vstoupil do tvého domu
a tvoje žena, když ho spatřila,
ve zlatém šatě asijského prince,
jako by náhle rozum ztratila,
tělo jí zvlhlo chťicem
a duše oddala se počtům.

(K Heleně)

Jen co je pravda, neměla jsi nazbyt,
Sparta je chudá zem,
i královna tam musí počítat.

Ve spánku se ti zdálo o přepychu,
chtěla jsi smilnit ve tmě každé noci
a probouzet se obklopena zlatem.

Ten krásný samec, lepší manžela,
a nejbohatší město Asie
víc slibovali, než tvá skromná říše.

Prý tě unesli? To se podívejme.

A Paris se tě zmocnil násilím?

Komu to vykládáš? O tom by přece musel někdo vědět.

Křičelas asi, to se rozumí.

Kdopak tě slyšel?

Tví bratři tenkrát ještě žili,
to teprv dnes na nočním nebi
pasou hvězdy.

Volala jsi je? Ne?

To tedy znamená, že do Tróje jsi přišla potají
a z vlastní vůle.

A Řekové sledující tvou stopu
se vylodili krátce po tobě
a byla válka.

Uronila jsi někdy aspoň slzu,
když naše půda pila krev tvých lidí?

Vždycky, když štěstí přálo Řekům,
měla jsi plná ústa Menelaa

a dráždila jsi Paridovu žárlivost.

Kdykoli se však štěstí obrátilo,
jako bys Menelaa nikdy neznala.

Jsi korouhvička,
co chytá jenom vítr štěstěny a ke ctnosti se zády obrací.

A teď, když Řekové se stali vítězi,
ráda bys jejich králi namluvila,

žeš večer co večer, noc co noc,
visela z trojských hradeb na provaze
a ve vzduchu tě síti lovili.

Stráže na hradbách prý všechno dosvědčí.

Jenže ty, čubko, dobře víš, že padli do jednoho,
tvou vinou,

stejně jako ostatní.

Já na neštěstí dosud žiji

a slyšte tedy moje svědectví:

nejmíň stokrát jsem přišla za tebou

a prosila tě: „Jdi,

můj syn si snadno najde jinou ženu

a ty tak vrátíš mír

oběma stranám,

protože tahle válka se vede kvůli tobě.

Odejdi, já ti pomohu

a dám tě potají

dovést až k jejich lodím.“

Nerada slyšela jsi

tyhle řeči.

Vrátit se do Sparty
a navždy opustit Paridův palác,
v němž jsi jak pávice pukala pýchou?
Ne! Tys chtěla jenom jedno:
pohledy mužů k sobě upřené
a celý královský dvůr Priamův
na břiše před svou krásou.
Pohleďte na ten šat, na šperky, na líčidla!
Přitáhla jsi dnes věru v plné zbroji
pro změnu svádět svého manžela.
Jak by ti hlavu moukou posypal
a celá zmalovaná,
naplít na tebe!
Po zemi by ses měla plazit, čubko,
pokorná, v cárech,
hlavu do hola
a mrtvá strachem.
Odvalu, Menelae!
Dokud ta hlava na ramenou sedí,
vítězství Řeků není vítězstvím.
Splň svou povinnost
a svému činu dej moc zákona:
za cizoložství smrt!

SBOR

Jestli teď zaváháš,
tví předkové tě budou stíhat kletbou,
a celé Řecko uvidí tvou slabost.
Buď silný, vznešený,
a trestej bez milosti!

MENELAOS

V jednom jsme zajedno:
že dobrovolně prchla z mého domu
a marně do toho teď plete Afroditu.
Zemřeš, poběhlice, na místě a hned!
Ať každý ví, zač stojí manželova čest.

Celá armáda ať hodí kamenem. Máš vlastně štěstí,
že budeš trpět jenom okamžik,
když naše muka trvala deset let.

HELENA

Zapřísahám tě,
králi, manželi,
odpuť, Menelae.
Vždyť jsem bez viny.
Vlastně ne, nejsem, ublížila jsem ti.
To všechno bohové, a ty to dobře víš.
Odpuť mi, miláčku, vždyť na koienou klečím.

HEKUBA

Teď mými ústy mluví nepřátelé,
Řekové mrtví i jejich spojenci:
chceš je snad zradit, zradit jejich děti?

MENELAOS

Ty mlč!
(*Ukáže na Helenu*)
Ta žena mě už vůbec nezajímá.
(*K vojákům*)
Ať odvedou ji ihned na mou loď.

HEKUBA

Chtěl jsi ji zabít tady,
na místě.

MENELAOS

To bylo ve vzteku.
Mé první rozhodnutí bylo správnější,
a proto odvezu ji na smrt do Řecka.

HEKUBA

Do Řecka, budiž,
ne však na své lodi.

MENELAOS

A pročpak ne?
To tolik ztěžkla za těch deset let?

HEKUBA

Byť stokrát myslel, že jeho srdce dávno zemřelo,
mileneček každý stále miluje
a jeho láska bude věčně žít.

MENELAOS

To jenom tenkrát, když ta, již miloval, zůstala jaká byla.
Tohle jsem miloval
a zřejmě jsem se zmýlil.
Poslechnu, stará, neboť moudře radíš.
Popluje jinou lodí
a zemře v Řecku, bídnic, jak si to zaslouží. Hanebnou smrtí.
Všechny ženy nad jejím trestem hrůzou oněmí,
ať její příklad cudnosti je učí.
Jsou proradné, ba ještě mnohem horší,
a jenom hrůza naučí je chránit svoji čest.
(*Odejde*)

V ý s t u p X I.

Sbor, Hekuba, pak Talthybios s Astyanaxovým tělem.

SBOR

Ty myslíš, že ji zabije?

HEKUBA

I to je možné.

SBOR

(*otočí se*)

Pohlédte! Pohlédte!

Podvodník je to, lhář a zbabělec!

Už vystupuje na královu loď

a Menelaos s ní.

Mrknutím oka si ho zotročí

a neztrestána bude vládnout Spartě.

Zločin se vyplácí.

HEKUBA

Já blázen věřila v tvou spravedlnost, Die.

Odpusť mi, prosím.

To tedy znamená, že naši mrtví

zůstanou nepomstěni.

Neviditelní tlačí se na břehu

a Helena, krvavý mor, na který zemřeli,

vítězně odplouvá před jejich očima,

a oni vědí, že pro nic zemřeli.

SBOR

Pro nic.

A Helena

zas Spartu uvidí
a zase bude vládnout.
Zločin se vyplácí.
Tys, Die, vydal Řekům naše svatyně,
oltáře s jejich sladkou vůní,
to město bohaté a zbožné,
jež žilo k tvojí slávě,
i pole úrodná a naše přístavy,
a čisté bystřiny, které se valí z Idy,
posvátné hory, již ranní slunce hladí.
Jsme bez viny a přec jsi dovolil,
abychom trpěli,
jenom tak, pro nic,
a zatím Helena odplouvá s Menelaem
a zítra bude vládnout ve Spartě:
zločin se vyplácí.
Králi všech bohů, ty už se obejdeš
bez našich modliteb, stejně ti byly k smíchu.
Neuslyšíš, jak zpíváme k tvé slávě
a nikdy nevdechneš příjemnou vůni
našich obětí.
Tvé sochy ze zlata i ze dřeva,
které se tolik leskly na slunci,
dnes hoří, ty však z nebeského trůnu
lhostejným okem pozoruješ město,
které tě ctilo a dnes se mění v popel.
A zatím Menelaos si veze domů svoji Řekyni,
a tvůj hněv zapomněl na její nestoudnost.
Už vytahují kotvy
a naši muži pro nic zemřeli.
Helena odplouvá
a bude vládnout ve Spartě:
zločin se vyplácí.
Ach, milovaný muži,
otče mých synů,
mezi kamením teď budeš bloudit na věky.

Už vždycky sám a nenalezněš klid,
v úzkostném strachu mrtvých bez hrobu.
Mě odvezou daleko od tebe,
až kamsi k Argu, někam k Tyrinthu,
a ke kyklopským městům,
jež proti nebi
ženou svoje hradby.
Navždy se loučím. Neslyšíš,
jak naše děti křičí:
„Maminko, kde jsi?
Pročpak mě vlečou na tu černou loď?“
Tolik jsi trpěl, drahý manželi,
a ještě vytrpíš,
jenom tak, pro nic, ty můj drahý mrtvý!
Menelaův koráb je už na moři
a na palubě vládne Helena.
Nás znásilní a jako otrokyně budou bičovat,
jí však, té počestné dámě,
truhlice nosí.
Ona z nich bere zlatá zrcadla
a spokojeně se v nich prohlíží
nadšena vlastní krásou:
zločin se vyplácí.

HEKUBA

Šťastnou plavbu, Heleno,
a dobrý vítr.
Chcípni po cestě!
Jestli je vůbec ještě někde bůh,
oběma rukama ať blesk svůj uchopí
a dobře míří,
jak bičem šlehne po tvé galéře,
ve dví ji rozpúlí
a spálí plamenem uprostřed mořských vod.
Menelae, ty starý paroháči:
svou hanbu jsi spolkl
a řeckou čubku s sebou odvezl.

Kéž chcípneš s ní!
Nenasytý chřtán vod ať oba pohltí
a utopence vyplívne
na břehy jejich vlasti.
Pak se podíváme, zda celá zelená a vodou nadmutá
se ještě bude pyšnit svojí krásou.
A zda se zločin vskutku vyplácí.
(*Talthybios vstoupil*)

TALTHYBIOS

Hm!

SBOR

Ach běda, třikrát běda!
Aj, aj, aj.
To mrtvé tělíčko
byl Astyanax.
Vrhli ho z věže,
jako by byl disk.

TALTHYBIOS

Hekubo, všechny řecké lodi jsou už na moři,
jen jedna čeká
na tebe a trojské ženy.
Achillův syn vyrazil ve spěchu
neboť v jeho zemi zuří válka,
nějaký dobrodruh vztáh' ruku na trůn jeho otce.

HEKUBA

Naše království deset let ničila válka
a kdesi daleko začíná všechno znovu.
Svrhli jeho otce! A ty snad myslíš, že je mi ho líto?
Co Andromacha?

TALTHYBIOS

Tu odvezl s sebou.
Před odjezdem nad Hektorovým hrobem postála.
Bylo to dojemné, ještě mám vlhké oči.
Neoptolemos ve své dobrotě
dovolil mrtvé dítě řádně pochovat.
Podívej, tady je!

HEKUBA

Na Hektorově štítě!

TALTHYBIOS

Po právu patřil Achillovu synu,
však zřekl se ho.
Nebude viset
na stěně paláce,
aby se Andromacha nemusela dívat,
jak smutná památka
na nové vdavky shlíží.
Bylo by to trochu příliš kruté a my Evropané
jsme přece lidé!
Malý Astyanax nepotřebuje kámen ani dřevo cedru:
toto je celý jeho náhrobek. (*Ukáže na štít*)
Mám příkaz odevzdat ti tělo,
když jeho matka je už na moři,
její nový pán měl příliš naspěch, takže nedovolil,
aby synka sama pohřbila.
Vezmi si ho
a učiň vše, co mrtvé tělo žádá.
Však pospěš si.
Podívej: abychom neztráceli čas,
sám jsem mu rány omyl ve Skamandru.
Nu pravda, ještě trochu krvácí,
ale to časem samo přestane.
Pospěš si!
My zatím nedaleko vyhloubíme hrob,
a když se všichni dáme do díla,
za chvíli budem s lodí na moři
a záhy uzříme mou milovanou vlast.

HEKUBA

Položte
na zem
ten kulatý štít,
měla jsem ho ráda.

Ten kruh zde nese otisk jeho paže.
Kapičky potu z hrdinova čela
poznamenaly tvoje oblíny,
ty krásná zbroji z lesklé zvonoviny,
jež chránila jsi život mého syna,
teď přijdeš mezi stíny a v hlubinách země
navždycky budeš
rakví pro dítě.
(*Chvíle. Uchopí Astyanaxe do náruči*)
Ješitní Řekové,
opilí svými činy,
dnes věru nemáte nač být hrdí.
Hektor je mrtev
a všichni Trójané.
Z města je popel
a z království poušť.
Zbylo jen děcko, jedno jediné,
slabounké, a mluvit neumělo:
a z hrůzy před ním ztratili jste hlavu.
Vskutku jste se báli, že dítě zvedne Tróju z popele?
To znamená, že je už namále nezlomné řecké moci.
Ve válkách občanských se sami povraždíte,
a oslabené stiskne nepřítel
železnou rukou, jež nasadí vám okovy,
jak ty, jež dnes jste sami nasadili nám.
A zde, na této mrtvé zemi
zůstane hrob a na něm tato slova:
„Zde zavražděno leží dítě,
před nímž se Řecko hrůzou chvělo.“
(*Sklání se nad Astyanaxem*)
Chlapečku drahý,
už nikdy nepoznáš sílu mladých let,
ba ani lásku, ani pocit krále,
který nás staví bohům na roveň,
a nedostane se ti výsady,

ve zralém věku zemřít se zbraní
u hradeb svého města.
Je-li kde vůbec, čemu se říká štěstí,
držels je v ruce.
A přec ti nezbyla jediná vzpomínka
na krásy toho světa,
dušičko moje malá, bezradná.
Nepoznals nikdy radost z vítězství
ve střelbě z luku nebo v jízdě vozem,
jsi mrtev, ještě nestačil jsi žít.
Hlavičko ubohá,
kameny našich starobylých hradeb,
jež z břehu zvedli Poseidon a Foibos,
tě roztrášily
a krví zbarvily ty hebké vlásky,
které tvá matka ráda česávala.
Jak nenávidím rudou stužku krve
jež prýští z roztráštěné lebky.
Tvé ručky
– já vždycky říkala: ten kluk má ruce po otci –
bezvzádně visí z kloubů vymknuty
a nikdy pažemi se nestanou.
V noci jsem stávala nad tvojí kolébkou
a hřála se tvým spokojeným dechem.
Jak marná byla všechna moje láska!
Kolik to bylo starostí a co to bylo péče,
a všechno pro nic, vždycky nadarmo.
Vzpomínáš, Ioní,
když jsi stonal,
lčila jsem tě, jak jsem dovedla,
a vyrvala tě nahodilé smrti,
šetříc tě pro jinou, strašnou a hanebnou!
Ach, ženy trojské, jděte do stanů,
přineste všechno, co nám ještě zbylo,
ať oblečem ho aspoň jak se sluší.

(Několik žen vejde do stánů. Hekuba položí Astyanaxae na štít)

A já věřila v štěstí!

Štěstěna vrávorá, jak by se opila,
hned vrazí do jednoho, hned zas do jiného
a chvíli nezdrží se na místě.

Blázen je ten, kdo říká, že je šťasten,
dokud mu zbývá i den života.

(Ženy se vracejí s pobřežními rouškami.)

Ovážu ti rány,
jak smutný lékař, který neléčí,
o ostatní se mezi mrtvými
už postará tvůj otec.

(K ženám)

Tak co jste našly?

ŽENA

Jen pár závojů.

HEKUBA

To postačí:

mrtvým jsou k smíchu vzácné oběti,
to jenom živí
marnivě se strojí.

(Vojáci zvednou štít s mrtvým tělem. Hekuba se ovládne.)

Buď sbohem.

(Když však je vidí odcházet, náhle vybuchne)

Nikdy jsem neznala než vaši nenávisť,
krvaví bohové,
a ze všech měst vám byla Trója nejvíc proti mysli.
My jsme vás ctili a přesně, jak je psáno,
přinášeli jsme vám oběti.

Leč marně.

Údělem našim je dnes peklo
a vy se jenom shůry smějete.
Mýlíte se však, nesmrtelná božstva!

Kdyby se pod námi snad otevřela země,
pak by již o nás nikdo nemluvil!

My však dokázali léta vzdorovat
celému Řecku

i jeho spojencům, jež mezi zbabělci
si našlo v Asii,

a jenom podlá lest přivodila náš konec.

Ještě za dva tisíce let

budeme v ústech smrtelníků žít,

o naší slávě budou všichni zpívat

a hanět vaše hloupé bezpráví.

A proti tomu už nic nezmůžete,

bohové olympští,

protože dávno mrtvi budete,

tak jako my.

A teď mě srazte bleskem!

(Chvilu)

Zbabělci!

VEDOUcí SBORU

Zapřísahám tě, mlč už, proboha,

takhle jen přivoláš strašnější neštěstí.

Však pohleď!

S pochodněmi vyšli na Akropol,

všude jen oheň,

co to znamená?

(Vstoupí Talthybios)

TALTHYBIOS

Já přikázal jsem našim důstojníkům dílo dokonat,

zapálit všechno, co snad ještě stojí.

(Ke svému doprovodu)

Ať Trója shoří

a nezůstane kámen na kameni,

nic nesmí kalit

radost z návratu.

Vy ženy, jak zazní polnice,

hned na břeh vyjděte:
bude to signál k odplutí.
Vstoupí další vojáci.
Odysseus posílá své lidi, aby tě přivedli,
jdi s nimi, Hekubo,
ubohá stařeno.

HEKUBA

Tohle je největší ze všech mých neštěstí
a také poslední:
mé město stojí v plamenech a berou mi mou vlast.
Ach, Trójo, pycho Asie, teď přijmi poslední můj pozdrav,
vždyť zanedlouho nebudeš už nic
než trochu sutin křovím zarostlých.
Ó hluší bohové!
Ne hluší, zlí!
K čemu je vzývat?
Pospěšte, staré nohy,
tady chci zemřít, toť poslední má sláva,
mé město v plamenech staň se mou hranicí.
(vykročí k pozadí jeviště)

TALTHYBIOS

Hej, vy tam,
zadržte tu ženu, to by nás Odysseus hnál.
Neví, co činí,
po všem tom trápení.
(Vojáci zadrží Hekubu.)

HEKUBA

Ach, otče mého lidu,
cožpak nevidíš
úděl své krve?

SBOR

Jistě ho vidí, ale copak zmůže?
Zmizela Trója z počtu živých měst.
Trója už není.

HEKUBA

Ach běda, běda, běda!

Už hoří střechy, hoří celé město
a jeho mocné stěny živí to strašné
nelítostné světlo.
Paláců sláva mizí v plamenech
a naše vlast je už jenom ten dým,
co stoupá k nebesům a pomalu se ztrácí.

SBOR

Běda nám!

HEKUBA

Země živitelko!

SBOR

Běda nám!

HEKUBA

O tebe biji svýma rukama.
(Udeří do země)

SBOR

Běda nám!

HEKUBA

Vrať mi mé děti!
(Sbor poklekne a udeří do země.)

SBOR

Vrať nám naše syny a také bratry,
vrať nám manžely!

HEKUBA

Zadrž nás, vlasti, do vyhnanství nás vlečou,
teď rozevři se Řekům pod nohama
a s nimi pohlt' nás.

SBOR

Však slyšte! Slyšte všichni!

HEKUBA

Vy psi, teď si nás odneste, za vlasy vlečte,
žeňte násilím,
my z vlastní vůle nikdy nepůjdem
do vyhnanství vám otročit!
(Vojáci je odvedou. Jeviště zůstane na okamžik prázdné.)

POSEIDON

(Objeví se a blédí, jak ženou zajaté ženy ke břehu)

Ubohá Hekuba!

Ne!

Ty v nepřátelské zemi nezemřeš.

Za malou chvíli, až tě nalodí,

zžitíš se do mořského království,

kde jediným jsem vládcem,

a já tě proměním

ve skálu blízko rodných břehů.

Mé vlny o tebe se rozbijí

a ve dne v noci budou opětovat

tvůj nářek bez konce.

(Volá)

Athéno! Pallas Athéno! Do díla! Rychle!

(Nebe se rozzáří bleskem. Chvilu.)

A teď budete platit.

Jenom si válčete, vy hloupí smrteleníci,

a pleňte pole, zapalujte města,

bořte si chrámy, znesvěcujte hroby

a navíc mučte svoje zajatce.

Nakonec na to stejně pochcípáte!

Všichni!

K o n e c

Proč Trójanky? Řecká tragédie je krásná historická památka, zřícenina, kterou navštěvujeme s náležitou úctou, v průvodu pečlivých vykladačů, ale nikomu by nepřišlo na mysl se tu ubytovat. Uctívači antického divadla se čas od času pokoušejí vzkřísit Aischylova, Sofoklova či Euripidova dramata v té podobě, v jaké je mohli spatřit Athénané. Je však těžké uvěřit parodii, byť sebezbožnější. To divadlo je nám vzdálené, protože čerpá svou inspiraci z náboženského chápání světa, jež je nám naprosto cizí. Jeho řeč je snad svůdná, ale už nepřesvědčuje. Tohle je možná hodně osobní názor, ovlivněný nepochybně i přílišnou spoustou školních řeckých kompozic. Ale když se Jean-Paul Sartre rozhodl upravit pro Národní lidové divadlo (T. N. P.) právě antickou tragédii a k tomu ze všech antických tragédií právě tu nejstatictější, nejméně divadelní, kterou sami Athénané nepřijali ihned, chtěl jsem vědět proč. Toto je Sartrovo vysvětlení:

V rozporu s tím, co se obvykle soudí, není řecká tragédie divošské divadlo. Představujeme si herce, jak skáčí, řvou a válejí se po jevišti v jakémsi prorockém vytržení. Jenže tito herci hovoří přes masku a kráčejí na kothurnech. Tragická podívaná, předváděná v podmínkách stejně umělých jako přísných, je především *obřad*, který má nepochybně na diváka zapůsobit, ne ho však úplně strhnout. Hrůza se tu stává majestátní, krutost slavnostní. To platí o Aischylovi, písicím pro obecnost, jež dosud věřil na velké legendy a tajemnou moc bohů. Ale platí to ještě spíš o Euripidovi, který znamená konec tragického cyklu a přechod k nové formě divadla, k „střední“ komedii Menandrově. Ve chvíli, kdy Euripides píše Trójanky, stala se

totiž víra více či méně podezřelým mýtem. Kritický athénský duch není dosud schopen svrhnout staré idoly, ale už je dokáže popřít. Představení si zachovalo formu obřadu, jenže diváci se už spíš zajímají o to, jak se co říká, než co se vlastně říká. A tradiční parádní místa, jež dovedou znalecky vychutnat, nabývají v jejich očích nového smyslu. Tragédie se tak stává rozhovorem, za jehož šablonou se skrývá jiná nápověď. Výrazy, jichž Euripides užívá, jsou zdánlivě tytéž, jako ty, jichž užívali jeho předchůdci. Jenže obecenstvo jim už nevěří nebo jim tolik nevěří, takže znějí jinak a říkají něco jiného. Vzpomeňme si na Ionesca, na Becketta. Tam dochází k něčemu podobnému. Užívají šablony, aby ji zevnitř rozbili, a jejich důkaz je tím pronikavější, čím jasnější a navenek zřejmější bude ta šablona. Athénské obecenstvo „přijímalo“ Trójanky tak, jako dnes měšťácké obecenstvo přijímá *Godota* nebo *Plešatou zpěvačku*: s nadšením, že slyší známá klíše, ale zároveň s vědomím, že je svědkem rozkladu.

Odtud plynou i potíže překladatelovy. Kdybych se věrně držel textu a hovořil o „Auroře bělokřídle“ či „Athénách, jež lesknou se jak olej“, vypadalo by to, že jsem si vypůjčil jazyk 18. století. Prostě šablonu. Jenže francouzský divák z roku 1965 neuhodne, co to znamená, protože náboženský a kulturní kontext, který se tu připomíná, pro něj neexistuje, a tak bude brát všechno doslova. To je úskalí překladu, jinak znamenitého, který vydal Budé. Šablona se upevňuje, místo, aby byla zničena. Za čtyři pět staletí budou stát divadelníci nad Beckettem či Ionescem před podobným problémem: jak vyznačit vzdálenost mezi obecenstvem a textem?

Mezi Euripidovou tragédií a athénskou společností z V. století existoval samozřejmý vztah, který my dnes můžeme vidět toliko zvenčí. Chci-li, aby divák tenhle vztah cítil, nemohu se spokojit překladem hry, musím ji *upravit*.

Bylo vyloučeno použít jazyka, který by byl pouhým napodobením. Stejně vyloučen byl i převod do moderní hovorové francouzštiny, protože text si musí zachovat odstup i vůči nám. Zvolil jsem tedy poetický jazyk, který zachovává obřadný charakter textu, jeho rétoričnost, ale mění

přízvuk. Euripides, – který na půl úst promlouvá k obecenstvu, jež mu dobře rozumí, a třebaže už nevěří na krásné legendy, přece jen je rádo poslouchá, – si může dovolit vtip či přehánění. Zdálo se mi, že musím použít jazyka méně rozkladného. Nejprve ať bere obecenstvo legendy vážně, pak bude možno ukázat jejich neúčinnost. Euripidův humor, uložený mezi řádky, sneseme u Talthybia, protože Talthybios je „dobrý voják Švejk“, průměrný člověk, jemuž události přerostly přes hlavu, nebo u Heleny, zásluhou Offenbachovou. Všude jinde by však mohl nejenom zničit šablonu, ale celou hru. Mohl jsem k němu tudíž dospět jen zpovzdálí, když jsem přiměl obecenstvo, aby si vůči dramatu zachovalo jistý odstup.

Nejde však jenom o jazyk. Je tu i problém kultury. V Euripidově textu je spousta narázek, jež athénské obecenstvo okamžitě chápalo, ale které v nás už nevyvolávají žádnou odezvu, protože jsme všechny ty legendy zapomněli. Některé jsem proto potlačil, jiné rozvinul. Pro Řeky nebylo například nutné, aby Kasandra dlouze vysvětlovala, jaký bude osud Hekuby. Věděli dobře, že proměněna v čubku vyšplhá na stěžeň lodi, na které má odplout, a spadne do vody. Když však dnešní divák vidí v závěru dramatu Hekubu odcházet spolu s ostatními ženami, mohl by se domnívat, že s nimi půjde do Řecka. Její skutečný osud tu má však mnohem pronikavější význam. Znamená totiž, že se splní všechna Kasandřina proroctví. Odysseovi potrvá deset let, než dopluje do vlasti, řecká flotila najde hrob ve vlnách, Hekuba neopustí trojskou půdu. Proto jsem přidal závěrečný monolog Poseidonův.

Právě tak věděl athénský divák, že Menelaos sice nejprve Helenu zapudí, ale pak se dá obměkčit a odveze ji s sebou na své lodi. U Euripida se o tom sbor narážkou zmíní. Avšak francouzský divák, který slyšel Menelaovy přísahy, si prostě takový obrat nedovede představit. Je tudíž třeba mu ho předvést. Proto ten rozhořčený žalozpěv sboru, který přihlíží, jak odplouvá loď, odvázející smířené manžely.

Ostatní změny se týkají celkového stylu hry. Není to tragédie, jako třeba *Antigona*, ale *oratorium*. Pokusil jsem

se dodat mu dramatickosti, tím, že jsem zdůraznil konflikty, jež jsou u Euripida jenom naznačeny: konflikt mezi Andromachou a Hekubou, rozpornost v chování Hekuby, která se hned poddává svému neštěstí, hned zase volá po spravedlnosti, obrat, k němuž dochází u Andromachy, „maloměřtačky“, jež se nám nejprve jeví jako manželka a potom jako matka, i erotickou posedlost Kasandry, která se vrhá do Agamemnonova lože, ačkoli ví, že zahyne s ním.

To všechno, řeknete, nestačí zdůvodnit volbu hry. Je tedy třeba povědět slovo k obsahu. Trójanky byly hrány v době války v Alžírsku ve velice věrném překladu Jacquelines Moattiové. Zaujalo mne, s jakým úspěchem se drama setkalo u diváků, kteří byli stoupenci jednání s FNO. Tato stránka věci mne pochopitelně zaujala především. Není vám jistě neznámo, že i za Euripidových časů měla hra svůj přesný politický význam. Obsahovala odsouzení války vůbec a koloniálních výprav zvláště.

My dnes víme, co znamená válka: po atomové válce nebude ani vítězů, ani poražených. A právě to ukazuje celá hra: Řekové zničili Tróju, ale vítězství jim nepřinese žádný prospěch, protože pomsta Bohů přivodí záhubu všech. Nebylo ani třeba říkat, že „každý soudný člověk se vyhne válce“, jak praví Euripidova Kasandra. Situace jedněch i druhých je toho průkazným svědectvím. Já však dal přece jen poslední slovo Poseidonovi: „Nakonec na to stejně pochcípáte. Všichni!“

Pokud jde o koloniální války, je to jediné místo, kde jsem si dovolil některá místa textu podtrhnout. Několikrát mluvím o Evropě. To je sice moderní představa, ale odpovídá antickému konfliktu mezi Řeky a Barbary, mezi Velkým Řeckem, jehož civilizace se rozvíjela směrem do středomořské oblasti, a osadami v Malé Asii, kde athénský koloniální imperialismus řádil s krutostí, kterou Euripides nemilosrdně pranýřuje. A jestliže se vám zdá, že slova „špinavá válka“ jsou příliš poplatná dnešku, nahlédněte do řeckého textu. Uvidíte, že tam to zní přibližně stejně.

Zbývají ještě bohové. To je další zajímavá stránka dramatu. Tady jsem se, myslím, velice věrně držel Euripida. Abych však učinil srozumitelnou kritiku náboženství, které

je nám dnes už naprosto cizí, bylo opět třeba jistého odstupu. Bohové, vystupující v Trójankách, jsou mocní i směšní zároveň. Na jedné straně vládnou nad světem a trojská válka byla jejich dílo. Jestliže se na to však podíváme zblízka, povšimneme si, že se nechovají jinak než lidé a stejně jako oni podléhají malicherné zášti i ješitnosti. „Bohové jsou dobří,“ říká Hekuba, když Helena svádí na Athénu odpovědnost za svoje chování. Prolog však ukazuje, že bohyně je schopna zradit vlastní spojence, jestliže se jí jenom trochu dotknou. Pročpak by neprodala vlastní svatyni, jen aby získala ceny krásy? Euripides, který užívá šablon, jen aby je mohl důsledněji zničit, tu sahá k legendě, aniž cokoli zdůrazňuje, aby tím, že postaví jeden mýtus proti druhému, dal lépe vyniknout obtížím polyteismu, na který jeho obecnost už nevěří. Na monotheismus se toto odsouzení nevztahuje? Tak abychom se mohli na okamžik domnívat, když slyšíme dojemnou modlitbu Hekuby k Diovi, jež tolik překvapila Menelaa a v níž jako by zaznívala předzvěst jisté renesanovské religiozity, podle níž při hlubším zkoumání zjišťujeme, že dějiny se řídí jakýmsi Nejvyšším rozumem. Jenže Zeus není o nic lepší než jeho žena či dcera. Neučiní nic, aby uchránil Trójanky před nespravedlivým osudem a je zvláštní paradox, že Trójany pomstí společné běsnění všech bohů.

Hra končí v naprostém nihilismu. To, co Řekové chápali jako vznešený rozpor – rozpor světa, ve kterém musí žít, vidíme my, kteří se na drama díváme zvenčí, jako popření, jako odmítnutí. Chtěl jsem tenhle obrat zdůraznit: na zoufalství Hekuby v závěru odpovídají strašlivá slova Poseidonova. Bohové pochcípají spolu s lidmi, a tato společná smrt je naučením, jež plyne z tragédie.

Jean-Paul Sartre

(v rozhovoru s Bernardem Pingaudem pro časopis BREF, měsíčního Národního lidového divadla, únor 1965)

Mrtví bez pohřbu neměli u nás jaksi štěstí. Ve své knize *Etika* (r. 1962) zmiňuje se o nich Jiřina Popelová: „... Sartrova dramata z hnutí odporu působí urážlivě, vnímáme je s odporem. V dramatu *Mrtví bez pohřbu* jsou v místnosti na scéně spoutaní maquisté, čekající na výsledek... Mezi zatčenými je i patnáctiletý chlapec. Na hrůze, s níž naslouchá výkřikům, je patrné, že nevydrží mučení, že prozradí vše, co ví. Aby se tak nestalo, dospělí – mezi nimi i sestra hochova – zardousí rukama chlapce. Avšak ani dospělí nevydrží představu mučení a prozradí své souduhy za slib, že budou puštěni na svobodu...“

Simone de Beauvoirová v knize *La force des choses* vypravuje o tom, jak se Sartre na obědě, který pořádal jeho divadelní agent Nagel, poprvé setkal s Erenburgem: „Erenburg Sartrovi prudce vyčítal, že udělal v této hře z odbojových bojovníků zbabělce a udavače. Sartrovi bylo, jako by spadl s nebe: „Vy jste tu hru viděl?“ Erenburg přiznal, že prolistoval jen několik prvních obrazů; názor měl však hotový...“

Ale ani André Wurmser, který o mnoho let později napsal předmluvu k českému vydání pěti Sartrových her (1962), není k *Mrtvým bez pohřbu* o mnoho milosrdnější. Vytýká, že „příčiny, pro které jedni umírají a pro něž druhí zabíjejí, v celé diskusi nenajdeme“. Stačí si prý připomenout, „na co mysleli bojovníci odsouzení k mukám a smrti, jak o nich hovoří dílo Fučíkovo a *Dopisy zastřelených*, vydané v téže době, abychom pochopili, jak to drama pobuřovalo, mrzelo, znělo falešně. Egoismus vítězil. Hrdinové si kladli otázky, v nichž nebylo „těch druhých“: Jsem pyšný? Jsem schopen nepromluvit na mučidlech? A ani nevy-

křiknout?... Na scéně stojí jednotlivec; chybí tu člověk solidární s lidmi, lidé.“

A přece není zapotřebí nic víc než přečíst si hru, aby přestala platit tvrzení jak české filosofky (protože ve hře nikdo z maquistů nikoho neprozradí), tak sovětského spisovatele (neboť nikdo z maquistů není ani zbabělec ani udavač), tak i francouzského publicisty (neboť hra je právě *sporem* mezi narcistním postojem, jak ho charakterizoval Wurmser, a mezi morálkou solidarity). Fama, pověst, pomluva měly v nedávné době, zaslepené vlčí mlhou politických kampaní, neuvěřitelnou moc a platily víc než slova psaná černě na bílém.

Hra nepobouřila ovšem ve své době jen marxistické doktrináře, nýbrž především měšťácké publikum, jemuž chtěla ve chvíli, kdy bývalí kolaboranti začali znovu zvedat hlavu, osvěžit paměť. Pobouřila je ovšem i tím, jak překračovala běžné estetické konvence – např. svou nelibostnou vnější drastičností, která se projevovala zejména ve scéně škrcení chlapce a ještě více ve scénách výslechů. Proto bylo dokonce obtížné najít pro hru divadlo; ředitelé se těchto drastických scén děsili; až nakonec přijala hru paní Simone de Berriau v Théâtre Antoine. Paní Simone de Beauvoirová vzpomíná na zkoušky a premiéru: „Mučení se odbývalo téměř výhradně za kulisami; a viděno odtud děsilo už méně, ba vzbuzovalo smích, protože mučený, Vitold, v tuto dobu vždy hladový, vrhal se na sendvič a mezi dvěma záupními žvýkal. Večer na premiéře jsem byla v sále a všechno se změnilo... Tak jak to předvídali opatrní ředitelé, ... došlo skutečně ke skandálu. Úpění Vitoldovo, které jsem teď poslouchala ušima druhých, připadalo mi téměř nesnesitelné. Madame Stève Passeut se zvedla a zvolala: »To je hanebnost!« V orchestru se lidé dali do sebe. Žena Aronova, když se jí nepodařilo omdlít, odešla a Aron s ní... Sartre sám byl zchvácen úzkostí; první večery, aby se jí bránil, pil whisky a často, když se vracel domů, vrávorál. Buržoazní kritikové připomínali Grand Guignol a vyčítali Sartrovi, že rozdmýchává nenávisti“.

Ne každý skandál zajistí dílu proslulost; slyšel jsem již z mnoha úst, že *Mrtví bez pohřbu* patří spíš k Sartrovým

slabším hrám. Nemohu s tím souhlasit. Ba naopak, smím-li mluvit sám za sebe, považuji tuto hru za jednu z nejsilnějších (nejsevěřenějších, nejúčinnějších, nejsuggestivnějších) a zároveň za snad nejnázornější příklad toho, co nazýváme *sartrovskou dramaturgií*: poetika sartrovské hry je tu obsažena se vším všudy ve své *výchovné* podobě.

Divadlo situace

Již na počátku své dráhy divadelního autora označil Sartre typ své hry termínem *divadlo situace*. Prius v takovém typu hry je výrazná konfliktní situace, zajímavá a silná, obtížná až k neřešitelnosti. Do této situace vstupuje člověk, aby ji řešil, aby z ní našel východisko. Tím, že člověk volí (přesněji řečeno: *vynalézá*) východisko, volí pak, vynalézá i sám sebe.

Oproti psychologickému dramatu a zejména oproti čechovovské dramaturgii, která postavila na scénu průměrnou všední každodennost a snažila se vyřešit paradoxní úkol zobrazit dramaticky nedramatické – je sartrovské drama rehabilitací *napínavého konfliktu* i rehabilitací *výjimečnosti* (nadprůměrnosti) *postav*.

Oproti brechtovskému epickému divadlu, které ve způsobu, jak pracuje s dlouhou fabulí, procházející mnoha prostředními, upomíná na Shakespeara, obrací se sartrovské divadlo situace spíše k *antickému příkladu*: „Rozbijeme-li osoby našich dramat hned v první scéně tím, že je vrháme do středu jejich konfliktů, vracíme se tak k dobře známému vzoru klasické tragédie, která se vždycky zmocní děje v okamžiku, kdy směřuje ke katastrofě.“ A: „Naše hry jsou násilné a stručné, soustředěné kolem jediné události; je v nich málo herců a příběh je zhuštěn do krátkého časového úseku několika hodin“ (Sartre).

Mimořádné situace sartrovských her vytrhávají postavy z všední každodennosti; v sartrovské hře nemá místo muniční popis denního konání. Sartrovská situace nás přenáší do sféry *mimořádné významnosti mýtu*, kde popis detailu i popis psychologie ztrácí význam.

„Jako pokračování divadla charakterů chceme mít divadlo situací; naším cílem je propátrat všechny situace, které jsou nejvlastnější lidské zkušenosti, ty, které ve většině životů vzniknou aspoň jedenkrát.“ A: „Chceme se pokusit ukázat obecnstvu velké mýty smrti, vyhnanství, lásky“ (Sartre).

Jestliže v psychologickém dramatu ibsenovské i čechovovské proveniencí hraje mimořádnou úlohu detailní charakteristika postavy a v té charakteristice má mimořádný význam *minulost* postavy (zdroj komplexů, traumat, zvyků a zlovyků, předsudků a přesvědčení), jsou naopak postavy Sartrových her téměř bez minulosti. Vcházejí do situace spíše načrtnuty a nepředurčeny. Teprve během hry vytvoří a určí (vynaleznou) samy sebe, tak jako to ostatně souvisí se Sartrovou filosofií svobody a s jeho indeterminismem.

Žádný umělec nebývá ovšem zcela věrný svému vlastnímu estetickému programu, protože i věrnost vlastní doktríně je doktrinářstvím, které svazuje, a tak se v dalším Sartrově vývoji původní koncepce divadla situace uvolňovala, rozšiřovala a korigovala. Do *Mrtvých bez pobříží* je však vtělena s nekompromisní důsledností a mate ty, kteří vnímají hru na pozadí běžného konvenčního psychologického dramatu, protože je např. opravdu nemožné, aby ve skutečnosti vedli lidé (pokud by to nebyli pozěji poněkud strašliví) nad mrtvolou uškrceného chlapce takové hovory, jaké se vedou ve hře. Jenomže Sartre tu zcela odhodil jeho psychologické pravděpodobnosti (tento tíživý odkaz druhé půle devatenáctého století); odhodil je z jiných důvodů než avantgardní divadlo, z jiných důvodů než Brecht i z jiných důvodů než pozdější absurdní divadlo. Odhodil je proto, aby jeho postavy v umělém světě divadelního mýtu mohly co nejsvobodněji (nejúplněji, nejvolněji) vyjádřit svůj postoj, svůj názorový svět, svůj uvažující rozum, ustavičně analyzující situaci v jejím vývoji; aby se tu mohlo myslit více, soustředěněji, precizněji, přesněji a ustavičněji než to připouští běžná, roztěkaná každodenní skutečnost a její okolnosti, rozumu tak málo příznivé. Pro diváka uvyklého určité konvenci psychologických her může pak ovšem vzniknout pocit určité tezatosti, která však ve skutečnosti

nemá naprosto nic společného s apriorismem a schematismem her à la thèse, nýbrž spíš s onou vznešenou velkorysostí, přehlízející popisný detail, jak ji známe od Aischyla a Sofokla.

Mrtví bez pohřbu jsou plni brilantních „fenomenologických deskripcí“, jak je známe v náročnější podobě z *Bytí a nicoty*: upozorňují namátkou na výklad odcizení mezi Lucií a Janem (dějství III., konec 2. výstupu) a zopakují ještě jednou: Síla té scény není v psychologické jasnozřivosti odhalující tzv. *nitro figur*, nýbrž v jasnozřivosti, která odhaluje *metafyzické nitro situace*.

Dodejme ještě, že hra má strhující rytmus a tempo, brilantní názorové diskuse, urputnou vůli demaskovat laciná a chybná přesvědčení, pronikavě viděnou trojici vyslyšatelů, ale i místa (u Sartra vzácná) jakési dojemné krásy (myslím na náhlý zlom, který přivodí v pýchou ztuhlé Lucií nenadálý živoucí děšť).

Nedorozumění

Mezi Mrtvými bez pohřbu a další hrou tohoto svazku, Špinavými rukama, je mnoho těsně svazujících pojítek, mezi nimi i vnější skandálnost jejich osudu.

Inspiračním podnětem k Špinavým rukám – podle svědectví paní Simon de Beauvoir – byla situace, jež předcházela vraždě Trockého: vrah se dal k Trockému najmout jako jeho sekteřák a dlouho žil se svou obětí v domě urputně střeženém. Tato situace „za zavřenými dveřmi“ uchvacovala Sartra a on ji po svém přetvořil: jako vraha si vysnil Huga, postavu z rodu svého Oresta (Mouchy) či Jindřicha, jako jeho protihráče vytvořil Hoederera, novou variantu Kanorise, ovšem propracovanější, psychologicky i historicky konkrétnější. Jejich konflikt pak umístil dovnitř komunistického hnutí jakési východoevropské země (modelem mu prý bylo Maďarsko) před koncem druhé světové války.

Paní Simone de Beauvoir, která před tím uvedla ve svém divadle *Mrtvé bez pohřbu*, přijala bez váhání i Špinavé

ruce. Premiéra (nad režii Valdovou měl přátelský dohled Jean Cocteau) byla velice zdařilá, ale buržoazní kritika přesto chvíli váhala a teprve až se rozhořčeně ozval komunistický tisk („Za třicet stříbrných a mísu americké čočovice prodal Jean-Paul Sartre zbytek své poctivosti a cti!“) zasypala hru chválou a učinila z ní svou interpretací rázem nejproslulejší protikomunistickou hru, jakou historie zná.

Tento osud své hry považoval Sartre sám vždycky za skandální nedorozumění a reagoval na ně po jisté době tak, že provozování hry zakázal a souhlasí dnes s jejím uváděním jen tehdy, má-li inscenace být zároveň očištěním hry z politické role, již kdysi proti Sartrově vůli sehrála.

Taková nedorozumění nejsou ovšem v historii literatury ničím tak zcela vzácným; vzpomínám namátkou na osud Gorkého *Na dně*, které bylo obecně, publikem, kritikou i inscenátory, v moskevském MCHATU i v berlínském divadle Reinhardtově, pochopeno přesně proti Gorkého záměru. Nedorozumění se tehdy opíralo o výklad hlavní postavy Luky, utěšitelského lháře, s jehož postojem se Gorkij snažil celou nesnadnou a složitou významovou strukturou své hry polemizovat, ale který byl přesto všemi pochopen jako veskrze kladná, ba okouzující postava jakéhosi lidového světce, čímž byl smysl hry obrácen vzhůru nohama.

Nedorozumění okolo Sartrových Špinavých rukou se opíralo o podobnou záměnu sympatií vůči hlavní postavě. K Sartrově ohromení sympatizovalo francouzské publikum s Hugem, ztotožnilo se s jeho závěrečnou obžalobou stranické nedůslednosti, i když sympatie autorovy (jak o tom svědčí nejen Sartrovy výroky ale i střízlivá analýza textu) stály na straně Hugova názorového protivníka Hoederera.

Ovšem nejen obrácený výklad sporu Hugo-Hoederer, ale mnoho dalších konkrétních jednotlivostí, které se ocitaly v rozporu s tím, jak tehdy komunistické hnutí samo sebe chápalo, vysvětlovalo a představovalo, stávaly se v tehdejší politicky zjitřené a patologické době neobyčejně nápadnými a přehlušovaly svou politickou křiklavostí vlastní obsah hry, dávající hře zdání protikomunistického pamfletu.

Ale ať už byla nedorozumění jakákoli, zopakujme si

dnes bez předsudků otázku, která se tehdy kladla: Jsou špinavé ruce pravdivým obrazem komunistického hnutí v dané době?

Konfrontace hry s konkrétní tváří reality dotyčného času (hra se odehrává v naší půlce Evropy a můžeme tedy vzít v potaz vlastní zkušenosti) vzbudí v nás okamžitě leccakou pochybu: Sotva bychom mohli potvrdit, že je Hoederer zdařilým portrétem komunistického vůdce, jací skutečně byli. I Hugovi, v tomto levičákovi čtoucí Eliota, najdeme mnohou historickou nepravděpodobnost. Konflikt mezi stranickým intelektuálem, i když je vytvořen s velkou myšlenkovou silou, zdá se být svou zevní podobou jiný, než jak jsme ho zde sami prožívali, tím méně jak se pak v dalších desetiletích rozvinul: Hugův levičácký dogmatismus je totiž sotva reprezentativní jako podstatný postoj intelektuála, stejně jako Hoederer, pojatý jako neintelektuál, je příliš projekcí vlastní Sartrovy osobnosti (Sartre to v dopise k tomuto vydání Špinavých rukou potvrzuje) než aby mohla působit přesvědčivě jeho slova „vy intelektuálové!“ jimiž se vyčítavě obrací na Huga. Pamatuji-li se dobře, ti co říkali „vy intelektuálové!“ se pramálo podobali Hoedererovi, jenž je mnohem spíš mužnou dospělostí proti jinošské nedospělosti než neintelektuálem proti intelektuálovi. Vždyť právě v Hoedererově vyznání je obsažen celý úděl i postoj intelektuála (ovšem intelektuála *dospělého*): „Pro nás není tak snadné střílet na člověka ze zásadních důvodů, protože my ty názory vytváříme a víme, jak se to dělá: Nikdy si nejsme docela jisti, že máme pravdu.“

Nikam by asi také nevedlo, kdybychom chtěli osvětlit hru poukazem na stalinské metody, které charakterizovaly praxi tehdejšího komunistického hnutí. Postihuje snad hra v Hoedererovi stalinský cynismus neváhající klamat lid („Když to bude nutné, budu i lhát.“)? Nebo v Hugovi stalinský fanatismus a levičáctví? Sotva. Ještě tak nejspíš postihuje leccos ze stalinských metod v samém základu dramatické situace (fyzické odstraňování názorového protivníka, setrvávání stejných lidí u moci i po změně linie), avšak to jsou jen jednotlivosti, které nejsou s to osvětlit konfliktní

jádro stalinismu, jehož problematika se nám zdá být Špinavými rukama dotčena, ale nezasazena.

Ztotožňuji se tedy s těmi, kteří odsuzovali hru upírajíce jí pravdivost?

Dříve než odpovím, položím jinou otázku: Jaká je to vlastně doba a jaké je to komunistické hnutí, jež je předmětem Špinavých rukou? Co měl vlastně Sartre na mysli? Maďarsko? Východní Evropu vůbec? (Ale co je to východní Evropa vůbec?) Anebo mu po příkladu osvícenského romanopísectví posloužilo cizí prostředí jen jako záminka rozvádět problematiku domácí? Tedy jinak řečeno: Jaká je *historická konkrétnost* této hry?

Příběh Hugův a Hoedererův je zasazen do zcela konkrétního historického času (konec války), avšak ne do zcela konkrétního místa. Illyrie, i když ji snad sloužilo za vzor Maďarsko, je neexistující země. To je příznačné: příběh se neodehrává ani ve zcela abstraktním prostředí (nikdy a nikde) ani v časoprostoru zcela konkrétním. Historická konkrétnost hry je úmyslně *přibližná*.

Špinavé ruce nejsou tedy obrazem určité konkrétní historické situace a také jim nemají být. Jejich pravdivost nelze zjišťovat pouhou konfrontací s historickou realitou. Je ostatně v povaze dramatického umění, že si nemůže klást za cíl vytvořit obraz historické skutečnosti, protože jí není dáno obejmout „totalitu objektů“ (Hegel), celý svět předmětných okolností, které spoluvytvářejí a historicky fixují lidské příběhy. Společenskohistorické okolnosti, jež hrají tak důležitou roli v epice, mají v dramatu minimální a jen pomocný význam. Je v povaze dramatu, že svět, který vytváří na jevišti, je mnohem umělejší a abstraktnější než svět epického vyprávění. Společenská problematika Francie tvoří obsah Cest k svobodě, ale neexistující Illyrie a její komunistická strana není vlastním předmětem a zájmem Špinavých rukou, nýbrž jen příležitostí, aby se problematika Orestova mohla položit historicky poněkud konkrétněji jako problematika člověka dvacátého století, pro něhož stáť se „člověkem mezi lidmi“ (Mouchy), znamená stáť se členem revolučního hnutí. Není to tedy problematika ani jednoho roku ani jednoho desetiletí a neskutečná země ve sku-

tečném čase vytvořila pro ni onen přibližně konkrétní prostor, v němž se „věrné“ sartróvské téma nasycuje představami, okolnostmi a pojmy našeho století a přitom si ponechává svou obecnost a autonomnost.

Pochopení Špinavých rukou až dosud vadilo, že byly příliš konkrétně konfrontovány se skutečnou historií, že nechtěné politické narážky převážily vlastní obsah hry. (Snad k tomu sváděla v některých pasážích až přílišná podrobnost v kresbě politických okolností pomáhající srážet hru z roviny sartróvského divadelního mýtu do roviny historického obrazu, jenž nemá se sartróvskou poetikou nic společného.) Věřím, že dvacetiletý odstup od vzniku hry, umožní ji konečně vnímat bez přehlušujících pazvuků narážek v pravé a jí vlastní velkorysé obecnosti, tak jako vnímáme ostatně všechny jiné Sartróvy hry, s nimiž tvoří Špinavé ruce jeden nedílný sartróvský svět.

Sartróvský svět

Myšlenkovou osou Mrtvých bez pohřbu bylo střetnutí dvou postav: na jedné straně Lucina a Jindřichova, na druhé straně Kanorisova. Na jedné straně se volba činu řídí individuálními pohnutkami, má sloužit především jako prostředek k řešení vlastních vnitřních problémů, je provokována zjitřeným smyslem pro čest. Na druhé straně se řídí volba činu především jeho účinností a užitečností, jeho praktickým významem, jenž je předem racionálně odhadován, jeho účinkem a výsledkem. Na jedné straně touha demonstrovat stůj co stůj vlastní mravní převahu vede člověka k tomu, že se jeho činy proměňují v gesta (gestem je Lucino odmítnutí žít – 3. výstup posledního dějství –, gestem je sebevražedné odhodlání Hugovo v konci Špinavých rukou). Na druhé straně rezignace na jakoukoli sebe-demonstraci (Kanoris se smiřuje s tím, že v očích vyslychatelů bude zbabělcem) vede k tomu, že člověk neváhá použít lsti, úskoku i lži a nelekne se vlastního ponížení, může-li to pomoci druhým.

Tento spor, který Sartre nazývá *sporem morálky a pra-*

xe, opakuje se i v jiných Sartróvých dílech (ovšem i v Sartróvém životě: snad i konflikt Sartre – Camus by se dal osvětit z tohoto hlediska), při čemž nejuplněji je asi vyjádřen v protikladu Huga a Hoederera v Špinavých rukou.

Téma morálky a praxe je svorníkem hry a spíná v jednotu trs dalších témat: V Hugově postavě se znovu rozvíjí velké Sartróvo téma *bastarda*: Hugo (stejně jako Orestes, Garsin, Jindřich, Matouš Delarue) je člověk nikam nepatřící, trpící nezakotveností, toužící a zároveň nemohoucí stát se bratrem a kamarádem lidí. Život takového člověka je svobodný (jiné typické sartróvské téma), jako jsou svobodná „vlákna vytržená větrem ze své pavučiny, co se vznášejí na deset stop od země“ (Mouchy), je bez hustoty a váhy, je přeludný (Hugo: „Žij v dekoraci.“), je málo skutečný (Hugo: „Nikdy mi nic nepřipadá úplně skutečné.“). I násilný čin, jímž se chce Hugo vytrhnout ze své přeludné subjektivity a spojit s lidmi (opět sartróvské téma: i Orestes zabíjí z podobných pohnutek) se mu zdá být neskutečný (Hugo: „Byla to vražda bez vraha.“).

Takový život, přeludný ve své nezakotvenosti, se dá lehce zaměnit s *brou* (další důležité sartróvské téma) a hra u Sartra znamená právě onu unikavost, lehkost, neskutečnost skutečnosti. Hugo s Jessikou se pohybují během celého dramatu po tenkém území, na němž je možno život žitý doopravdy obratem ruky považovat za život pouze předstíraný, hraný.

Obtíže Hugovy snahy najít váhu a vážnost svého života souvisí s přechodem, jež musí podstoupit a jenž je dalším ze sartróvských témat: *přechod z věku mladosti* (což znamená věk nevinosti a neodpovědnosti) *do věku dospělosti* (což je věk úzkosti a odpovědnosti, činu a vinnosti). Hoederer se snaží ulehčit Hugovi tento přechod, o nějž tolik usilovat už Orestes v Mouchách, když Jessičin erotický zájem (žena jako nástraha, to je rovněž velmi sartróvské) dík nahodilým okolnostem všechno pokazí (a *náhoda* jako něco vnějšího, odcizujícího, nerozumného, je také velmi sartróvský motiv: náhoda přece uzavřela výstřelem velký spor Kanorise s Lucií a náhoda rovněž výstřelem uzavřela spor Huga s Hoedererem).

Jak vidět, Sartre tedy nelhal, když (podle svědectví Simone de Beauvoir) tvrdil, že Špinavé ruce nejsou politickou hrou. Jsou především novou variantou jeho příběhů o člověku, jenž s krvavými obtížemi touží překročit svou samotu. Jsou především světem jeho obsedantních témat. Jsou předivem složitých filosofických významů. Avšak sartrovská tematika, jakkoli subjektivní, má přitom nesmírnou společenskou obsažnost a životnost. Spor Huga a Hoederera, spor morálky a praxe, spor cti a užitečnosti, spor gesta a činu se v dějinách znovu a znovu reprodukuje a já jsem před časem intenzivně myslel na tuto hru, když jsem v jakémsi kulturně politickém sporu pozoroval mladé muže, kteří stáli ovšem docela jinde než Hugo, ale byli stejně zásadoví, stejně zamilovaní do své mravnosti a čistoty, stejně krutí i odvážní, ale i stejně zakletí do krásy a neužitečnosti svých gest, která jim bránila, aby byli užiteční cílům, o které jim šlo.

Špinavé ruce po dvaceti letech jsou už jiné Špinavé ruce, oděly se do nových významů, vzbuzují jiné asociace, i ony, zdá se, vešly do věku dospělosti a zmoudřely, protože jsou vnímány jinými, historicky staršími lidmi. Neumím si třeba představit, že by lidé, kteří prožili v mé zemi poslední čtvrt století a dovedli si přitom uchovat své lidství, mohli sympatizovat se Sartrovým Hugem jako kdysi francouzské publikum. Z křečovitého levičáctví tohoto mládíčka, byť stvořeného se vším pochopením, jde na nás děs. U Sartra se sice stává obětí, ale v našich životech sehrál mnohem častěji smutnou roli viníka a ničitele.

Naopak Hoederer, jakkoli je pramálo podoben skutečným politickým vůdcům, jak jsme je mohli poznat, je sympatický; pošetilá je výčitka Wurmserova, který vidí urážku strany v Hoedererových slovech „Když to bude nutné, budu i lhát“. Impozantnost Hoedererova je právě v pronikavosti, s níž rezignuje na morální desatera i v otevřenosti, s níž to přiznává. Mentalita stalinismu spočívala totiž naopak právě v tom, že se lež nikdy neuvědomila a nepřiznala jako lež, vražda jako vražda, zločin jako zločin, že morálnost zásad a ideová důslednost zůstávaly v násilném a strnulém objetí s nemorální a nedůslednou praxí, aniž by

tato dvojakost směla být nazvána dvojakostí. S tím nemá Hoederer nic společného. Potkal jsem v životě mnoho Hugů, ale Hoederera žádného. Tím spíš se odvážím tvrdit, že je to lidsky nejkrásnější postava komunisty, která přešla po jevišti.

Zdá se mi, že naše historické zkušenosti umožňují, abychom dnes vnímali spor Huga a Hoederera přibližně tak, jak ho Sartre mínil, takže již nic nestojí v cestě, aby tato slavná a skandální hra byla u nás (a právě u nás) pochope-
pena taková, jaká je.

MILAN KUNDERA